

**YENİ ŞARK GAZETESİ'NE GÖRE
MİLLİ MÜCADELE'DE
BATI CEPHESİ (1921-1923)**

Hulkiye DEMİRCİ

**YÜKSEK LİSANS TEZİ
ATATÜRK İLKELERİ ve İNKILÂP TARİHİ**

**ANABİLİM DALI
TEZ YÖNETİCİSİ**

Doç. Dr. Asaf ÖZKAN

2019

(Her Hakkı Saklıdır)

**T.C.
ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ
ATATÜRK İLKELERİ ve İNKILÂP TARİHİ ENSTİTÜSÜ**

**YENİ ŞARK GAZETESİ'NE GÖRE MİLLİ MÜCADELE'DE
BATI CEPHESİ (1921-1923)**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hulkiye DEMİRCİ

TEZ DANIŞMANI

Doç. Dr. Asaf ÖZKAN

ERZURUM-2019

T.C.
ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ
ATATÜRK İLKELERİ VE İNKILÂP TARİHİ
ENSTİTÜSÜ

TEZ KABUL TUTANAĞI

ATATÜRK İLKELERİ VE İNKILÂP TARİHİ ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Doç.Dr.Asaf ÖZKAN danışmanlığında, Hulkiye DEMİRCİ tarafından hazırlanan "Yeni Şark Gazetesi'ne Göre Milli Mücadele'de Batı Cephesi (1921-1923)" adlı bu çalışma 17/09/2019 tarihinde aşağıdaki jüri tarafından Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Anabilim Dalı'nda Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Başkan : Doç.Dr. Asaf ÖZKAN

İmza: .....

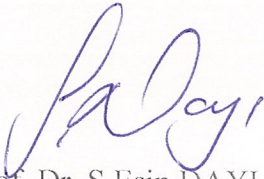
Jüri Üyesi : Prof.Dr. Salim GÖKÇEN

İmza: .....

Jüri Üyesi : Doç.Dr. Tolga BAŞAK

İmza: .....

Yukarıdaki imzalar adı geçen öğretim üyelerine aittir. 17/09/2019

Prof. Dr. S.Esin DAYI
Enstitü Müdürü V.

YEMİN METNİ

Yüksek Lisans tezi olarak sunduğum *Yeni Şark Gazetesi'ne Göre Milli Mücadele'de Batı Cephesi (1921-1923)* adlı çalışmanın, tarafımdan bilimsel ahlâk ve geleneklere aykırı düşecek herhangi bir yönetime başvurulmaksızın yazıldığını ve yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğundan, bunlara atıf yapılarak yararlanılmış olduğunu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

Hulkiye DEMİRCİ

İmza:

09.10.2019

ÖZET

Milli Mücadele Basını arasında adı pek de zikredilmeyen gazetelerden biri de Yeni Şark gazetesidir. Yeni Şark, 3 Ekim 1921-6 Şubat 1923 yılları arasında İstanbul'da Rauf Ahmet (Hotinli) Bey tarafından çıkarılmıştır. Gazete, bir buçuk senelik yayın hayatı boyunca Türk milletini, siyasi, askeri, iktisadi, edebi konular da bilgilendirdiği gibi kadın hakları, spor, sağlık gibi konularda da halkı aydınlatmıştır. Yeni Şark, çıktığı dönem itibarıyla daha ziyade Anadolu'da Mustafa Kemal Paşa önderliğinde başlayan Milli Mücadele hareketi ile ilgili haberlere yer ayırmıştır. Gazete, bilhassa Sakarya Savaşı sonrasında Lozan Konferansı'nın ilk etabına kadar bütün askeri ve siyasi gelişmeler hakkında önemli bilgiler vermiştir. Gazete, Mustafa Kemal Paşa ve hareketi lehinde haber yapmış ve Milli Mücadele'yi desteklemiştir. Özellikle gazetede 1921'den sonra Batı Cephesi ile ilgili bilgilere geniş yer ayrılmıştır. Bu çalışmada da, Batı Cephesi ile ilgili askeri ve siyasi gelişmelerin Yeni Şark'a nasıl yansıdığı ve bu konuyla ilgili hangi haberlere yer verildiği gözler önüne serilmiştir. Ankara ve Atina hükümetlerinin askeri ve siyasi durumları, İtilaf devletlerinin barış teşebbüsleri, Ankara ve Yunan hükümetlerinin barış girişimleri, Yunan kamuoyunun yapılacak barış görüşmelerine bakış açısı, Yunanlıların işgal bölgesinde yaptığı yağma ve mezalimler, Büyük Taarruz süreci, İzmir yangını, Yunanistan'ın mütareke isteği, Yunanlılarla Trakya Meselesi, Mudanya Konferansı süreci ve Mudanya Mütarekesi ile ilgili konular gazetede ayrıntılı bir şekilde işlenmiştir. Gazete, padişah ve işgal kuvvetlerinin baskılarının yoğun olduğu İstanbul'da milli hareketi desteklemiş, Türk milletini yapılan bu mücadeleden layıkıyla haberdar etmiştir.

Anahtar kelimeler: Milli Mücadele Basını, Yeni Şark Gazetesi, Batı Cephesi, Ankara, Yunanistan.

ABSTRACT

One of the newspapers which is not mentioned among the National Struggle Press is Yeni Şark newspaper. Yeni Şark was published by Rauf Ahmet (Hotinli) Bey in İstanbul between October 3, 1921 and February 6, 1923. Throughout its one-and-half-year publication period, the newspaper enlightened the public about women's rights, sports, and health besides informing the Turkish nation of political, military, economic, literary issues. By the beginning of its publication, Yeni Şark rather gave coverage to the news about the National Struggle Movement launched under Mustafa Kemal Pasha's leadership in Anatolia. The newspaper gave important information about especially all military and political developments from the Battle of Sakarya to the first stage of the Lausanne Conference. The newspaper made news in favour of Mustafa Kemal Pasha and his movement, and supported the National Struggle. Especially, a wide coverage was given to the information on the Western Front in the newspaper after 1921. In this study, it is revealed how the military and political developments related to the Western Front are reflected and what news on this subject are included in Yeni Şark. The military and political conditions of Ankara and Greek governments, the peace initiatives of the Entente States, the peace initiatives of Ankara and Greek governments, the perspectives of the Greek public on the peace negotiations, the Greeks' plunder and atrocities in the occupied region, the course of the Battle of Dumlupınar, the Fire of İzmir, Greece's desire for a ceasefire, the issues related to the Thracian Problem with the Greeks, the course of the Mudanya Conference and the Mudanya Armistice are covered in detail in the newspaper. The newspaper supported the national movement in Istanbul, where the oppression by the Sultan and the occupation forces was intense, and duly informed the Turkish nation about this struggle.

Key words: National Struggle Press, Yeni Şark Newspaper, Western Front, Ankara, Greece.

İÇİNDEKİLER

TEZ KABUL TUTANAĞI.....	I
YEMİN METNİ.....	II
ÖZET.....	III
ABSTRACT.....	IV
ÖNSÖZ.....	VIII
KISALTMALAR.....	X
KAYNAKÇA.....	XI
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM

YENİ ŞARK GAZETESİ

A- GAZETENİN ÖZELLİKLERİ VE AMACI.....	9
B- GAZETENİN İHTİVA ETTİĞİ KONULAR.....	11
C- YAZAR KADROSU.....	12
I- Yazar Kadrosu.....	12
II- Öne Çıkan Yazarların Biyografileri.....	15
1- Rauf Ahmet (Hotinli) Bey.....	15
2-Selim Sırrı (Tarcan) Bey.....	16
3- Yusuf Razi (Bel) Bey.....	18
4- Ahmet Fetgeri (Aşeni) Bey.....	19
5- Ruşen Eşref (Ünaydın) Bey.....	20
6- Aynizade Hasan Tahsin Bey.....	20
7- Ahmed Refik (Altnay) Bey.....	21
8- Ercüment Ekrem (Talu) Bey.....	22

İKİNCİ BÖLÜM

YENİ ŞARK'A GÖRE SAKARYA SAVAŞI SONRASINDAN BÜYÜK TAARRUZ'A BATI CEPHESİ (3 EKİM 1921-26 AĞUSTOS 1922)

A-SAKARYA SAVAŞI'NDAN SONRA TARAFLARIN ASKERİ DURUMLARI... 24	24
I- Ankara Hükümeti'nin Askeri Vaziyeti.....	24
II- Yunan Hükümeti'nin Askeri Vaziyeti.....	31
B- YUNANİSTAN'IN BARIŞ TEŞEBBÜSLERİ.....	35
I- Yunan Başvekili Gunaris ve Hariciye Nazırı Baltacis'in Avrupa Seyahati ve Müttefikler Nezdinde Arabuluculuk Talepleri.....	35

II- Yunan Kamuoyunun Barış İsteğine Bakışı.....	40
C- İTİLAFA DEVLETLERİNİN BARIŞ GİRİŞİMLERİ VE MÜTAREKE TEKLİFLERİ.....	41
I- Müttefiklerin Barış Hakkındaki Genel Düşünceleri	41
II-Cannes Konferansı ve Türk-Yunan İhtilafı	43
III- Paris Konferansı ve Müttefiklerin Atina ve Ankara Hükümetlerine 22 ve 26 Mart 1922 Tarihli Mütareke Teklifleri	44
IV- Barış Tekliflerine Atina ve Ankara Hükümetlerinin Cevabı	47
1- Atina Hükümeti'nin Cevabı	47
2- Ankara Hükümeti'nin Cevabı	48
D- ANKARA HÜKÜMETİ'NİN BARIŞ MESELESİNE YAKLAŞIMI.....	50
I- Bekir Sami Bey'in Avrupa Seyahati	50
II- Yusuf Kemal Bey'in Avrupa Seyahati	51
E- YUNANLILARIN İŞGAL BÖLGELERİNDE YAPTIĞI YAĞMA VE MEZALİMLER	53
F- YUNANLILARIN HARP HAZIRLIKLARI	59
G- YUNANİSTAN'DA SİYASİ VE İKTİSADİ GELİŞMELER	61
H- TÜRKİYE ORTODOKSLARININ TÜRK-YUNAN SAVAŞI'NA BAKIŞI.....	65
I- İstanbul Fener Rum Patrikhanesi	65
II-Anadolu'da Türk Ortodoks Patrikhanesi ve Papa Eftim	66
I- İTİLAFA DEVLETLERİ İLE ANKARA VE ATINA HÜKÜMETLERİ ARASINDA BARIŞ KONFERANSI SÖYLENTİLERİ.....	67
J- GENERAL TOWNSHEND'İN ANKARA SEYAHATI VE BARIŞ KONUSUNDA ÖNEMLİ AÇIKLAMALAR	69
K- MUSTAFA KEMAL PAŞA'NIN BAŞKOMUTANLIK SÜRESİNİN UZATILMASI.....	70
L- FETHİ BEY'İN AVRUPA SEYAHATI	71
M- YUNANLILARIN İZMİR'DE MUHTARİYET İLANI.....	74

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

YENİ ŞARK GAZETESİ'NDE BÜYÜK TAARRUZ'DAN MUDANYA MÜTAREKESİ'NE BATI CEPHESİ (26 AĞUSTOS-11 EKİM 1922)

A-BÜYÜK TAARRUZ'UN BAŞLAMASI, TAARRUZ SÜRECİ VE SAFHALARI. 77	
I- Büyük Taarruz'un Başlaması ve Türk Ordusu'nun Yunan Ordusuyla İlk Muharebeleri.....	77
II- Dumlupınar ve Uşak'ın Yunanlılardan Alınması	81

III- Atina Hükümeti'nin Müttefik Devletler Aracılığıyla Mütareke Teklifi.....	82
IV- İzmir'in Alınması	83
1- İzmir Alınması Dolayısıyla Yapılan Kutlamalar.....	86
V- Bursa'nın Alınması.....	88
1- Bursa'nın Alınması Dolayısıyla Ankara'da Yapılan Kutlamalar.....	89
VI- Zafer Dolayısıyla Yabancı Devlet ve Milletlerin TBMM'ye Tebrikleri.....	90
B- BÜYÜK TAARRUZ'DAN SONRAKİ GELİŞMELER.....	91
I- Büyük Taarruz'un Neticeleri	91
1) Atina Hükümeti Açısından.....	91
2) Ankara Hükümeti Açısından	93
II- İzmir Yangını.....	93
III- Müttefik Devletlerin Barış Konusunu Tekrar Gündeme Getirmeleri, 23 Eylül 1922 Tarihli Mütareke Teklifi ve Ankara Hükümeti'nin Cevabı	95
IV- Yunanistan ile Trakya Meselesi	99
V- İngiltere ile Bitaraf Mıntika Meselesi ve Çanakkale Hadisesi	101
C- MUDANYA KONFERANSI VE MÜTÂREKESİ.....	104
I- Konferans'ın Toplanması ve İlk Günü (3 Ekim 1922)	104
II- Konferansın İkinci Günü ve Görüşülen Konular (4 Ekim 1922)	106
III- Üçüncü Günü (5 Ekim 1922)	107
IV- Dördüncü Günü (6 Ekim 1922).....	108
V- Beşinci Günü (7 Ekim 1922).....	109
VI- Altıncı Gün (8 Ekim 1922)	110
VII- Yedinci Gün (9 Ekim 1922).....	111
VIII- Konferansın Son Günü: Mütareke'nin İmzalanması ve Metni (10-11 Ekim 1922).....	112
SONUÇ	117
EKLER	119

ÖNSÖZ

Tarihin vazgeçilmez kaynaklarından biri de basındır. Basın günün koşullarını yansıtması açısından önemli bilgiler sunmaktadır. Basında gündelik olaylardan bahsedilmekte, siyasi, askeri ve iktisadi olaylar hakkında tarihçiye önemli faydalar sunulmaktadır. Bu sebeple dönemin basını tarihçiler için bulunmaz bir nimettir. Milli Mücadele dönemi yazılırken de tarihçinin faydalanacağı yegâne kaynaklar arasında basın bulunmaktadır. Basında Milli Mücadele ile ilgili siyasi ve askeri meseleler hakkında günü gününe bilgiler bulunmaktadır. Ancak bu bilgiler, Milli Mücadele hareketinin lehinde ve aleyhinde olabildiği için bu dönem basını son derece dikkatli bir şekilde ele almak gerekmektedir. Bu bahisle çalışmanın konusunu dönemin gazetelerinden *Yeni Şark*'a göre Milli Mücadele'de Batı Cephesi ile ilgili siyasi ve askeri gelişmeleri oluşturmaktadır. Gazete, 3 Ekim 1921 yılında İstanbul'da yayın hayatına başladığı için daha ziyade Sakarya Savaşı'ndan sonra Anadolu'da bilhassa Batı Cephesi'nde yaşanan askeri ve siyasi hadiselerle odaklanmıştır. Türk-Yunan askeri ve siyasi ilişkileri, İngiltere, Fransa ve İtalya gibi İtilaf Devletleri'nin barış girişimleri, Ankara ve Atina hükümetlerinin barış için İtilaf Devletleri nezdindeki barış girişimleri, Büyük Taarruz öncesi hazırlıklar ve taarruz süreci, Ankara Hükümeti'nin zaferi ve Yunanistan'ın barış isteği, Mudanya Konferansı ve neticesinde imzalanan mütareke ile ilgili gelişmelere dair ayrıntılı bilgiler vermiştir. *Yeni Şark*, İstanbul'da, bütün Türk milletinin Milli Mücadele'yi daha iyi anlamak ve idrak ettirme amacını yerine getirmeye çalışmıştır. Bu çalışma, Türk milletinin yok edilmek istendiği bir dönemde memleketin işgaline karşı verilen Milli Mücadele'de, Batı Cephesi ile ilgili gelişmeleri *Yeni Şark* penceresinden vermeyi amaç edinmiştir.

Bu amaçla hazırlanan çalışma vücuda getirilirken çeşitli kaynaklardan istifade edildi. Çalışmanın temel kaynağını, *Yeni Şark* gazetesinin nüshaları oluşturmaktadır. Bu münasebetle, *Yeni Şark*'ın Beyazıt Kütüphanesi Hakkı Tarık Us Süreli Yayınları Koleksiyonu'nda, Milli Kütüphane ve İstanbul Atatürk Kitaplığı'nda bulunan 3 Ekim 1921-12 Ekim 1922 tarihli nüshaları tarandı ve Batı Cephesi ile ilgili bütün haberler günümüz harflerine aktararak kullanıldı. Haberler, konularına göre tasnif edildi ve mevcut ilmi eserlerdeki bilgiler verilerek işlendi. Gazete nüshalarından başka çalışmada Milli Mücadele dönemiyle ilgili hatırat, dergi ve araştırma eser (kitap, makale, bildiri vs.) gibi literatürden istifade edildi. Bunun yanında özellikle *Yeni Şark*'ın yazar kadrosu

bahsinde yazarların bibliyografyaları kaleme alınırken TBMM Arşivi, Başbakanlık Osmanlı Arşivi, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Atatürk Kitaplığı Arşivi, Taha Toros Arşivi gibi arşivlerden yararlanıldı. Yine eserlere muhtelif kütüphaneler vasıtasıyla ulaşıldı. Bu sebeple Ankara’da Milli Kütüphane, Erzurum’da Atatürk Üniversitesi Kütüphanesi, bu kütüphaneye bağlı Seyfettin Özege Nadir Eserler Koleksiyonu gibi kütüphanelerde çalışılmak zorunda kalındı.

Bu şekilde meydana getirilen çalışma, giriş, 3 ana bölüm ve sonuç kısımlarından oluşmaktadır. Çalışmanın *birinci bölümünde*, Yeni Şark gazetesi, fiziksel ve niteliksel olarak tanıtılmıştır. Gazetenin amacı, içeriği ve yazar kadrosu hakkında bilgiler verilmiştir. *İkinci bölümde*, Sakarya Savaşı sonrasında Büyük Taarruz’a kadar olan siyasi ve askeri gelişmeler, Ankara ve Atina hükümetleri arasındaki siyasi ve askeri münasebetler gazetede ki bilgiler doğrultusunda ele alınmıştır. *Üçüncü ve son bölümde* ise Büyük Taarruz’dan Mudanya Mütarekesi’nin imzalanmasına kadar olan süreç Yeni Şark’ın penceresinden irdelenmiştir.

Bu yorucu ve meşakkatli çalışmalarım esnasında benden desteğini esirgemeyen, beni bu çalışmayı yapmaya cesaretlendiren ve bana yardımcı olan birkaç kişiye özellikle teşekkür etmem gerekiyor. Çalışmamın bir an önce bitirilmesi yönündeki telkinleriyle beni çalışmaya sevk eden hocam ve Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Enstitüsü Müdürü sayın Prof. Dr. S. Esin DAYI’ya teşekkür etmeyi bir borç bilirim. Danışmanlığımı üstlenen ve bu konuyu çalışmam konusunda desteklerini gördüğüm hocam sayın Doç. Dr. Asaf ÖZKAN’a, jüri üyesi olarak çalışmamı eleştirileriyle katkı sağlayan sayın Prof. Dr. Salim GÖKÇEN’e ve Doç. Dr. Tolga BAŞAK’a müteşekkirim. Çalışmalarım esnasında, çalışmamın bütün aşamalarında maddi ve manevi olarak yanımda olan, beni yönlendiren, çalışma boyunca her türlü kahrımı çeken değerli anneme, babama, kardeşlerime ve bana en büyük desteği gösteren eşim Arş. Gör. Hasan DEMİRCİ’ye teşekkür etmekle altından kalkamayacağım çok şey borçluyum.

Hulkiye DEMİRCİ

Erzurum-2019

KISALTMALAR

- ATAM** : Atatürk Araştırma Merkezi
bkz. : Bakınız
BOA : Başkanlık Osmanlı Arşivi
Çev. : Çeviren
Haz. : Hazırlayan
s. : Sayfa
TDK : Türk Dil Kurumu
TTK : Türk Tarih Kurumu
TBMM : Türkiye Büyük Millet Meclisi

KAYNAKÇA

A- ARŞİVLER

Başbakanlık Osmanlı Arşivi (BOA)

İstanbul Büyükşehir Belediyesi Atatürk Kitaplığı Arşivi Müteferrik Evrak (AKA)

Taha Toros Arşivi (TTA)

Türkiye Büyük Millet Meclisi (TBMM) Arşivi

B- RESMİ YAYINLAR VE TUTANAKLAR

İzmir Aydın ve Ayvalık Havalisi Yunan İşgali Hakkında Makamat-ı Askeriyenin Cem Ettiği Fecayi, Üçüncü Kitab, Matbaa-ı Askeriye, Dersaadet 1335.

İzmir ve Mülhakatı ile Civarında Yunan İşgalinden Mütelhaddis Fecayi Hakkında Vürud Eden Raporlar ile Bazı Muharrerat, Hilal Matbaası, Dersaadet 1335.

İzmir Yunan İşgali Hakkında Makamat-ı Askeriyeden Mevrud Raporlar ve Haber Alınabilen Fecayi, Matbaa-ı Askeriye, Dersaadet 1335.

İzmir, Aydın ve Ayvalık Havalisi Yunan İşgali Hakkında Makamat-ı Askeriyenin Cem Ettiği Fecayi, Üçüncü Kitab, Matbaa-ı Askeriye, Dersaadet 1335.

İzmir, Ayvalık ve Aydın ve Havalisinin Yunanlılar Tarafından İşgali ve Yunan Mezalimi Hakkında Makamat-ı Askeriyeden Mevrud Raporları Havi İkinci Kitab, Matbaa-ı Askeriye, Dersaadet 1335.

İzmir'in Yunanlılar Tarafından İşgaline Müteallik Jandarma Kumandanlığının ve Osmanlı Komisyonu Reisinin Raporları, Matbaa-ı Askeriye, Dersaadet 1335.

İzmir'in Yunanlılar Tarafından İşgaline Müteallik Olarak Makamat-ı Askeriyeden Mevrud Raporlar, Matbaa-ı Askeriye, Dersaadet 1335.

Meclis-i Mebusan Zabıt Ceridesi

TBMM Zabıt Ceridesi

C- SÜRELİ YAYINLAR

1-Gazeteler

Yeni Şark

İstiklal

Milliyet

İleri

2-Dergiler

Askeri Tarih Belgeleri Dergisi

Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi

Karadeniz Sosyal Bilimler Dergisi

D- SÖZLÜK KLAVUZ VE ANSİKLOPEDİLER

1- Sözlükler

Türkçe Sözlük 1, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara 1998.

Şemseddin Sami, **Kâmûs-ı Türkî (Latin Harfleriyle)**, (Haz: Raşit Gündoğdu-Niyazi Adıgüzel-Ebul Faruk Önal), İdeal Kültür Yayıncılık, İstanbul 2011.

2- Ansiklopediler

Büyük Larousse

Türk Ansiklopedisi

Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi

E- KİTAPLAR

1- Hatıralar

ATATÜRK, Kemal, **Nutuk**, Cilt: I 1919-1920, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul 1970.

ATATÜRK, Kemal, **Nutuk**, Cilt: II 1920-1927, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul 1969.

CEBESOY, Ali Fuat, **Millî Mücadele Hatıraları**, Temel Yayınları, İstanbul 2017.

General Trikopis'in Hatıratı, Matbaa-ı Askeriye, Dersaadet 1339.

İNÖNÜ, İsmet, **Hatıralar**, (Yay. Haz: Sabahattin Selek), Bilgi Yayınevi, Ankara 2014.

OKYAR, Osman, SEYİTDANLIOĞLU, Mehmet, **Atatürk, Okyar ve Çok Partili Türkiye, Fethi Okyar'ın Anıları**, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul 2017.

ÖZALP, Kâzım, **Millî Mücadele 1919-1922**, I, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara 1998.

TENGİRŞEK, Yusuf Kemal, **Vatan Hizmetinde**, Kültür Bakanlığı, Ankara 1981.

TOWNSHEND, Charles V. F., **Mezopotamya Seferim, Kurna, Kutulamare ve Selmanpak Muharebeleri**, (Çev: Gürol Koca), Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, Ankara 2012.

2- Araştırma Eserler

AKŞİN, Sina, **İstanbul Hükümetleri ve Milli Mücadele, III, İç Savaş ve Sevr'de Ölüm**, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul 2010.

ALBAYRAK, Mustafa, **Millî Mücadele Dönemi'nde Batı Anadolu Kongreleri (17 Mart 1919-2 Ağustos 1920)**, ATAM, Ankara 1998.

APAK, Rahmi, **İstiklâl Savaşında Garp Cephesi Nasıl Kuruldu**, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara 1990.

BAYKAL, Bekir Sıtkı, **Heyet-i Temsiliye Kararları**, TTK Basımevi, Ankara 1989.

BAYRAK, M. Orhan, **Türkiye'de Gazeteler ve Dergiler Sözlüğü (1831-1993)**, Küll Yayınları, İstanbul 1994.

BELEN, Fahri, **Büyük Türk Zaferi (Afyon'dan İzmir'e Kadar)**, Cumhuriyet Kitapları, (Basım Yeri Yazılmamış) 1999.

CİHANGİR, Erol, **Papa Eftim'in Muhtıraları ve Bağımsız Türk Ortodoks Patrikhanesi**, Turan Yayıncılık, İstanbul 1997.

COŞAR, Ömer Sami, **Milli Mücadele Basını**, Gazeteciler Cemiyeti Yayını, İstanbul 1964.

CRİSS, Bilge, **İşgal Altında İstanbul (1918-1923)**, İletişim Yayınları, İstanbul 1994.

DAYI, S. Esin, **Nazilli Kongreleri (1919)**, Atatürk Üniversitesi Yayınları, Erzurum 1998.

EVANS, Laurance, **Türkiye'nin Parçalanması ve ABD Politikası (1914-1924)**, (Çev: T. Alaya, N. Uğurlu, Ö. Uğurlu), Örgün Yayınevi, İstanbul 2003.

EYYUPOĞLU, İsmail, **Mudanya Mütarekesi**, Atatürk Araştırma Merkezi, Ankara 2002.

FROMKİN, David, **Barışa Son Veren Barış**, (Çev: Mehmet Harmanlı), Epsilon Yayıncılık, İstanbul 2013.

GOLOĞLU, Mahmut, **Milli Mücadele Tarihi-IV, Cumhuriyete Doğru (1921-1922)**, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul 2010.

GÖKBİLGİN, M. Tayyib, **Milli Mücadele Başlarken**, Kronik Kitap, İstanbul 2018.

GÖKÇEN, Salim, **Türkiye'de Rum-Yunan Tedhiş ve Terör Hareketleri (1919-1923)**, (Basılmamış Doktora Tezi), Atatürk Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Enstitüsü, Erzurum 2006.

GÜNEŞ, İhsan, **Türk Parlamento Tarihi (Meşrutiyete Geçiş Süreci, I. ve II. Meşrutiyet)**, II, Türkiye Büyük Millet Meclisi Vakfı Yayınları, (Basım Yeri ve Tarihi Yazılmamış).

GÜNEŞ, İhsan, **Türk Parlamento Tarihi TBMM V. Dönem (1935-1939)**, II, Türkiye Büyük Millet Meclisi Vakfı Yayınları, (Basım Yeri ve Tarihi Yazılmamış).

HALKIN, Léon E. , **Tarih Tenkidinin Unsurları**, (Çev: Bahaeddin Yediyıldız), Türk Tarih Kurumu, Ankara 2014.

HELMREICH, Paul C., **Sevr Entrikaları (Büyük Güçler, Maşalar, Gizli Anlaşmalar ve Türkiye'nin Taksimi)**, (Çev: Şerif Erol), Sabah Kitapları, İstanbul 1996.

HOWARD, N. Harry, **The Partition of Turkey A Diplomatic History 1913-1923**, New York 1966.

İLGÜREL, Mücteba, **Millî Mücadele'de Balıkesir Kongreleri**, Atatürk Araştırma Merkezi, İstanbul 1999.

İSKİT, Server, **Türkiye'de Matbuat İdareleri ve Politikaları**, Başvekâlet Basın ve Yayın Umum Müdürlüğü Yayınları, (Basım Yeri Yazılmamış), 1943.

JAESCHKE, Gotthard, **Türk Kurtuluş Savaşı Kronolojisi, Mondros'tan Mudanya'ya Kadar (30 Ekim 1918-11 Ekim 1922)**, TTK Basımevi, Ankara 1989.

KARAYAKA, Ali, **İşgal Altında İstanbul**, İnkılâp Kitabevi, İstanbul 2016.

KİTSİKİS, Dimitri, **Yunan Propagandası**, Meydan Neşriyat, İstanbul 1963.

KOLOĞLU, Orhan, **Osmanlı'dan 21. Yüzyıla Basın Tarihi**, Pozitif Yayınları, İstanbul 2013.

KÖSTÜKLÜ, Nuri, **Millî Mücadele'de Denizli, Isparta ve Burdur Sancakları**, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 1990.

MACMILLAN, Margaret, **Paris 1919, 1919 Paris Barış Konferansı ve Dünyayı Değiştiren Altı Ayın Hikâyesi**, (Çev: Belkıs Dişbudak), ODTÜ Yayıncılık, Ankara 2004.

MÜDERRİSOĞLU, Alptekin, **Kurtuluş Savaşı'nın Mali Kaynakları**, ATAM, Ankara 2013.

ÖYMEN, Onur, **Bir Propaganda Silahı Olarak Basın**, Remzi Kitabevi, İstanbul 2014.

ÖZKAN, Asaf, **İşgal İstanbul'unda İstihbarat ve Eylem, Mim Mim Grubu**, Salkımsöğüt Yayınları, Erzurum 2015.

ÖZKAYA, Yücel, **Milli Mücadele'de Atatürk ve Basın (1919-1921)**, Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, Ankara 2014.

ÖZTÜRK, Kâzım, **Türk Parlamento Tarihi TBMM II. Dönem 1923-1927**, III, Türkiye Büyük Millet Meclisi Vakfı Yayınları, (Basım Yeri ve Tarihi Yazılmamış).

SARIHAN, Zeki, **Kurtuluş Savaşı Günlüğü IV (Açıklamalı Kronoloji), Sakarya Savaşı'ndan Lozan'ın Açılışına (23 Ağustos 1921-20 Kasım 1922)**, TTK Basımevi, Ankara 1996.

SELEK, Sabahattin, **Anadolu İhtilali I-II**, Kastaş Yayınevi, İstanbul 2010.

SELVİ, Haluk, **İşgal ve Protesto, İzmir'in İşgali İle İlgili Protesto Telgrafları 15 Mayıs 1919-30 Temmuz 1919**, Değişim Yayınları, İstanbul 2007.

SOFUOĞLU, Adnan, **Fener Rum Patrikhanesi ve Siyasi Faaliyetleri**, Turan Yayıncılık, İstanbul 1996.

SONYEL, Salâhi R., **Türk Kurtuluş Savaşı ve Dış Politika I**, Türk Tarih Kurumu, Ankara 2014.

SONYEL, Salâhi R., **Türk Kurtuluş Savaşı ve Dış Politika II**, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara 2003.

SÜRMEİLİ, Serpil, **Milli Mücadele'de Tekâlif-i Milliye Emirleri**, ATAM, Ankara 1998.

ŞİMŞİR, Bilâl N., **İngiliz Belgeleriyle Sakarya'dan İzmir'e (1921-1922)**, Bilgi Yayınevi, İstanbul 1989.

TANSEL, Selahattin, **Mondros'tan Mudanya'ya Kadar**, I, Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, Ankara 1977.

TANSEL, Selahattin, **Mondros'tan Mudanya'ya Kadar**, IV, Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, İstanbul 1991.

TOPUZ, Hıfzı, **II. Mahmut'tan Holdinglere Türk Basın Tarihi**, Remzi Kitabevi, İstanbul 2003.

TURAN, Mustafa, **Yunan Mezalimi (İzmir, Aydın, Manisa, Denizli-1919-1923)**, ATAM, Ankara 1999.

TURAN, Şerafettin, **Türk Devrim Tarihi II**, Bilgi Yayınevi, Ankara 2012.

Türk İstiklâl Harbi Batı Cephesi Sakarya Meydan Muharebesi ve Sonraki Harekât II nci Cilt 5 nci Kısım 2 nci Kitap, Genelkurmay Basımevi, Ankara 1995.

Türk İstiklâl Harbi I, Mondros Mütarekesi ve Tatbikatı, Genelkurmay Basımevi, Ankara 1962.

Türk İstiklâl Harbi II nci Cilt Batı Cephesi 6 ncı Kısım, 4 ncü Kitap İstiklâl Harbi'nin Son Safhası, Genelkurmay Basımevi, Ankara 1995.

TÜRKGELDİ, Ali, **Moudros ve Mudanya Mütarekelerinin Tarihi**, Türk Devrim Tarihi Enstitüsü Yayınları, Ankara 1948.

TÜRKMEN, Zekeriya, **Milli Mücadele Yıllarında İstanbul Mitingleri**, Berikan Yayınevi, Ankara 2016.

Yahya Kemal, **Eğil Dağlar-İstiklâl Harbi Yazıları**, İstanbul Fetih Cemiyeti Yayınları, İstanbul 2008.

YALÇIN, E. Semih, **Türkiye Cumhuriyeti Tarihinin Kaynakları**, Berikan Yayınevi, Ankara 2015.

F- MAKALELER

ACUN, Fatma, “*Milli Mücadele ve Atatürk Dönemi Kaynaklarının Toplu Değerlendirmesi*”, **Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi**, XXIV/2, Ankara 2007, s. 1-21.

CEVİZLİLER, Erkan, ÖNCÜ, Ali Servet, “*Birinci Dünya Savaşı’ndan Sonra Avrupa Barışı İçin Önemli Bir Adım: Locarno Konferansı*”, **Karadeniz Sosyal Bilimler Dergisi**, V/9, <https://dergipark.org.tr/ksbd/issue/16222/169901>, 05.05.2019. (sayfa numaraları yok).

IŞIK, Hüseyin, “Anadolu’da Yunan Mezalimi”, **Üçüncü Askeri Tarih Semineri Bildiriler, Tarih Boyunca Türk-Yunan İlişkileri (20 Temmuz 1974’e Kadar)**, Genelkurmay Basımevi, Ankara 1968, s. 377-394.

TOPRAK, Seydi Vakkas, “*Teşkilat-ı Mahsusa Komitacılığından İzmit Mebusluğuna: Sapançalı Hakkı Bey*”, **Uluslararası Çoban Mustafa Paşa ve Kocaeli Tarihi-Kültürü Sempozyumu IV Bildirileri, I**, Kocaeli 2018, s. 1135-1150.

GİRİŞ

Tarih araştırmalarında ve yazımında, eseri meydana getiren en önemli unsur tarihi kaynak/vesikalardır. Hiç şüphesiz tarihi vesikalar olmaksızın tarih ilmiyle alakadar bir eser meydana getirmek imkânsızdır. Léon E. Halkin'in de belirttiği gibi “*eğer insanlar geriye varlıklarının izlerini bırakmamış olsalardı onların tarihlerini yazmaya başlayamazdık. Gerçek-tarihin bilgi-tarih olması için, bize insanların geçmişi hakkında şahitlikler gerekmektedir. Bu şahitlikler umumiyetle yazılı vesikalardır.*”¹. Tarihi vesikalar arasında en önemlilerinden biri de basındır. Genel bir kavram olarak basın kelimesi, TDK sözlüğünde “*Gazete, dergi gibi belirli zamanlarda çıkan yazılı yayınların bütünü, matbuat*” olarak geçmektedir². Görüldüğü üzere basının içerisinde gazeteler, dergiler vb. zikredilmektedir. Gazete³ ise yine TDK sözlüğüne göre, İtalyanca *gazetta* kelimesinden gelmekte olup “*Politika, ekonomi, kültür ve daha başka konularda haber ve bilgi vermek için yorumlu veya yorumsuz, her gün veya belirli zaman aralıklarıyla çıkarılan yayın*” olarak tanımlanmıştır⁴. Bu tanımdan da anlaşılacağı üzere gazete, halkı her konuda bilgilendiren, belirli sürelerde çıkan kitle iletişim araçlarıdır. Bu nedenle gazeteler, özellikle yakın dönem tarihi çalışacak bir tarihçi için vazgeçilmez bir kaynak olmaktadır. Günlük olarak çıkan gazeteler, dönemin sosyal, siyasi, iktisadi, askeri, ülke içi ve dışı gündelik olaylar hakkında tarihçiye oldukça önemli derecede malzeme sunmaktadır⁵. Tarih ilmi açısından ana kaynak hüviyetine sahip gazeteleri takip ederken ve kullanırken tarihçiye büyük iş düşmektedir. Çünkü dönemin koşullarına göre, basın yanlı ve ideolojik olarak olaylara yaklaşabilir. Hatta basın, iktidarlarca ya da dönemin çeşitli grupları tarafından bir siyasal propaganda aracı olarak da kullanılabilir⁶. Bu sebeple gazeteler, dönemin siyasi koşulları göz önünde bulundurularak değerlendirilmeli ve bu doğrultuda kaynak olarak kullanılmalıdır.

¹ Léon E. Halkin, **Tarih Tenkidinin Unsurları**, (Çev: Bahaeddin Yediyıldız), Türk Tarih Kurumu, Ankara 2014, s. 17.

² **Türkçe Sözlük 1**, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara 1998, s. 223.

³ Şemseddin Sami, Osmanlı ülkesinde ilk zamanlarda gazetelere *ceride* adı verildiğini ancak daha sonra bu kavramın yerine bazı istisnalar olmak üzere *gazete* tabirinin kullanıldığını belirtmektedir. Bkz. Şemseddin Sami, **Kâmûs-ı Türkî (Latin Harfleriyle)**, (Haz: Raşit Gündoğdu-Niyazi Adıgüzel-Ebul Faruk Önal), İdeal Kültür Yayıncılık, İstanbul 2011, s. 373.

⁴ **Türkçe Sözlük 1**, s. 821. TDK sözlüğünde yine aynı sayfada gazete kelimesinin ikinci anlamı, “*Bu yayının yönetildiği, hazırlandığı, basıldığı yer*” şeklinde tanımlanmıştır.

⁵ Fatma Acun, “*Milli Mücadele ve Atatürk Dönemi Kaynaklarının Toplu Değerlendirmesi*”, **Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi**, XXIV/2, Ankara 2007, s. 8.

⁶ Basının propaganda amaçlı kullanımını konusunda geniş bilgi için bkz. Onur Öymen, **Bir Propaganda Silahı Olarak Basın**, Remzi Kitabevi, İstanbul 2014.

Türk basınının en dikkat çekici dönemlerinden biri Milli Mücadele dönemi olmuştur. Bu dönemde özellikle Osmanlı Devleti'nin I. Dünya Harbi'nden mağlup ayrılması neticesinde başta İstanbul olmak üzere ülkenin büyük bir kısmının İtilaf Devletlerinin işgaline uğraması, dönemin gazetelerine yansımış ve basını etkilemiştir. Milli Mücadele döneminin basın açısından en önemli özelliği, iki kutuplu olmasıdır. Dönemin gazeteleri, Mustafa Kemal Paşa önderliğinde başlayan milli hareketin lehinde ve aleyhinde olmak üzere kümelenmiştir⁷. İstanbul basını Milli Mücadele lehine tam olarak tavrını koyamamıştır. Özellikle padişah ve işgalci güçlerin sansürü⁸ ve hükümet baskıları bunda etkili olmuştur⁹. Bilhassa İstanbul gazeteleri ancak 1921 tarihinden itibaren Mustafa Kemal Paşa, Kuva-yı Milliye hareketi ve ulusal bağımsızlık savaşından bahsetmiştir¹⁰.

İstanbul basını, padişah ve işgal kuvvetlerinin etkisiyle daha çok Milli Mücadele aleyhinde olmuştur. İstanbul'da çıkan Peyam-ı Sabah, Ümit, Alemdar ve Türkçe İstanbul gibi gazeteler milli mücadele aleyhine bir tavır sergilerken¹¹ İkdam, Vakit, Sebilürreşad, Yeni Gün, Akşam, Tasvir-i Efkâr, Tevhid-i Efkâr, İstiklal, Tercüman-ı Hakikat gibi gazeteler¹² milli mücadeleden yana bir duruş sergilemişlerdi. Ancak bunlardan İleri,

---

⁷ E. Semih Yalçın, **Türkiye Cumhuriyeti Tarihinin Kaynakları**, Berikan Yayınevi, Ankara 2015, s. 161.

⁸ Mütareke döneminde, önceleri hem Müttefikler, hem de Osmanlı Hükümeti gazeteleri sansür ediyorlardı. Bu durum basın sansürüyle ilgili bir Saltanat Kararnamesi çıkana kadar böyle devam etti. Kararnamenin birinci maddesi sansür hükümlerine aykırı davranan gazeteciler için cezai müeyyide uygulanmasını öngördüğü için, Yüksek Komiserler yaptırımların yabancı uyruklu gazetecilere uygulanamayacağını Osmanlı hükümetine hatırlatmak zorunluluğunu duydular. Basınla ilgili olarak Fransız, İngiliz ve İtalyan Yüksek Komiserleri aralarında Osmanlı temsilcileri de bulunan Müttefik Basın Komisyonu'nun yasakladığı haber veya makaleleri yayınlayan gazetelere karşı yaptırım gücü olduğunu Bab-ı Ali'ye hatırlatmışlardır. Böylelikle Müttefikler basına sansür uygulanması konusunda Bab-ı Ali ile hemfikir olduklarını bir kere daha vurgularken, bir yandan sansür kararnamesinin yabancı uyruklu gazeteciler için geçerli olmadığını, öte yandan da Osmanlı uyruklu basın mensuplarının bile Müttefik Sansür Komisyonu'nun yaptırım gücü dışında kalmayacaklarını nazik bir dille ifade etmiş oluyorlardı. Sonuçta, gazetelerden birçok makale ve makalelerden satırlar Osmanlı Hükümetince değil, Müttefiklerce sansüre uğrattılıyor ve gazetelerde sık sık boş sütunlara, boş satırlara rastlanıyordu. Buna karşılık bu boşlukları başka haber veya kelimelerle doldurmayan gazete yayıncıları üzerlerindeki baskıyı hiç değilse görsel bir şekilde okuyuculara aktarabiliyorlardı. Bilge Criss, **İşgal Altında İstanbul (1918-1923)**, İletişim Yayınları, İstanbul 1994, s. 79; Mütareke dönemi İstanbul'unda basın organlarını denetleyen ve Osmanlı Hükümeti ile İtilaf Devletlerinin temsilcilerinden oluşan ve 20 Ocak 1919 tarihinde bir Sansür Komisyonu kurulmuş ve bu komisyon bilhassa Türk basını sıkı bir şekilde denetlemişti. Ali Karayaka, **İşgal Altında İstanbul**, İnkılâp Kitabevi, İstanbul 2016, s. 168-169.

⁹ Yalçın, **Türkiye Cumhuriyeti Tarihinin...**, s. 162-163.

¹⁰ Yücel Özkaya, **Milli Mücadele'de Atatürk ve Basın (1919-1921)**, Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, Ankara 2014, s. 4.

¹¹ Eylül 1922'de Milli Mücadele'nin zaferle sonuçlanmasının ardından Milli Mücadele aleyhindeki Türkçe gazetelerin Kuva-yı Milliye karşıtlığı bir anda ortadan kaybolmuştu. Orhan Koloğlu, **Osmanlı'dan 21. Yüzyıla Basın Tarihi**, Pozitif Yayınları, İstanbul 2013, s. 116.

¹² Bu gazetelerin çoğu Ankara'ya silah, adam ve haber kaçırma işlerinde fiilen rol almışlardı. İstanbul'da işgal sansürüne rağmen Kuva-yı Milliye'nin zaferlerini halka duyurmuşlardı. Koloğlu, **Osmanlı'dan 21. Yüzyıla Basın Tarihi**, s. 116.

Yenigün, Akşam ve Vakit hariç diğerleri Milli Mücadele'yi açıktan desteklememekle birlikte Anadolu'daki milli direnişe sempati duyuyorlardı¹³.

Anadolu basını, İstanbul'dan uzak, padişahın etkisi ve işgal kuvvetlerinin gücünden uzakta olduğundan daha rahat hareket etme imkânını bulmuş ve ezici çoğunluğu Mustafa Kemal Paşa'nın hareketini desteklemiştir. Balıkesir'de Doğrusöz, İzmir'e Doğru, Nazilli'de Aydın İli, Bursa'da Kardeş, Arkadaş, Ertuğrul, Hüdavendigar, İntibah, Gündüz, Kafkas, Adana'da Yeni Adana, Kastamonu'da Açüksöz, Sivas'ta İrade-i Milliye, Ankara'da Hâkimiyet-i Milliye, Konya'da Babalık, önce Afyon sonra Konya'da Öğüd, Amasya'da Emel, Ankara'da Yenigün, Erzurum'da Albayrak, Edirne'de Ahali, Trabzon'da İstikbal, Giresun'da Işık, Samsun'da Ahali, Antalya'da Anadolu, Elazığ'da Satvet-i Milliye, Diyarbakır'da Küçük Mecmua, Kahramanmaraş'ta Amali Milliye, Bolu'da Dertli ve Türkoğlu, gibi gazeteler Anadolu'daki Milli Mücadele'yi desteklemiş ve halkı Milli Mücadele'ye katılma konusunda bilinçlendirmede önemli bir vazife üstlenmiştir¹⁴.

Çalışmamızın ana konusu olan Milli Mücadele döneminde İstanbul'da Rauf Ahmet Bey tarafından 1921-1923 tarihleri arasında çıkarılan ve pek de üzerinde durulmayan Yeni Şark gazetesi de dönemin Milli Mücadele lehinde yazma cesaretini gösteren süreli yayınlarından biri olmuştur. Gazete özellikle çıktığı dönemde Batı cephesi ile ilgili gelişmeleri yakından takip etmiş ve genişçe yer ayırmıştır. Gazeteyi tanıtmaya ve gazetede Batı Cephesi ile ilgili gelişmelerin nasıl ve ne şekilde yer aldığı konusuna geçmeden önce Batı Cephesi ile ilgili bilgiler vermek yerinde olacaktır.

Batı Anadolu'da Yunan işgali ve Mustafa Kemal Paşa öncülüğünde başlayan Milli Mücadele hareketinin Batı Cephesi'ndeki gelişmeleri, Osmanlı Devleti'nin I. Dünya Harbi'nde mağlup olması neticesinde İtilaf Devletleri adına İngiltere ile imzaladığı 30 Ekim 1918 tarihli Mondros Mütarekesi'ne uzanmaktadır. Mondros Mütarekesi'nin 1. maddesi müttefiklere Çanakkale ve İstanbul boğazlarının işgali yetkisi veriyordu¹⁵. Bu durum İzmir'in işgalinin ilk aşamasıydı. İzmir'in işgal edilmesi sürecinin en önemli gelişmesi ise 18 Ocak 1919'da I. Dünya Savaşı'ndan sonra dünya barışını tesis etmek için

---

¹³ Hıfzı Topuz, **II. Mahmut'tan Holdinglere Türk Basın Tarihi**, Remzi Kitabevi, İstanbul 2003, s. 98; Yalçın, **Türkiye Cumhuriyeti Tarihinin...**, s. 162-174.

¹⁴ Ömer Sami Coşar, **Milli Mücadele Basını**, Gazeteciler Cemiyeti Yayını, İstanbul 1964, s. 14-302.

¹⁵ Ali Türkgeldi, **Moudros ve Mudanya Mütarekelerinin Tarihi**, Türk Devrim Tarihi Enstitüsü Yayınları, Ankara 1948, s. 69; **Türk İstiklâl Harbi I, Mondros Mütarekesi ve Tatbikatı**, Genelkurmay Basımevi, Ankara 1962, s. 41.

toplanan Paris Barış Konferansı'ydı. Bu konferansta Yunan Başbakanı Venizelos, Yunanistan'ı İzmir ve çevresini de içine alan *Megali İdea*'yı gerçekleştirme amacındaydı¹⁶. Kendisi, Batı Anadolu, Ege Adaları ve Trakya'yı istiyordu¹⁷. Yunanistan'ın bu teklifine İngiltere ve Fransa destek verdi¹⁸. İngilizler, güçlü bir İtalya'dansa güçsüz bir Yunanistan'ın Batı Anadolu'yu işgal etmesi fikrindeydi. İtalya ise Batı Anadolu'nun daha önce kendilerine vaat edilmesi sebebiyle Yunanistan'ın bu isteğine karşı çıktı¹⁹.

Konferansta Yunan istekleri, 5 Şubat 1919'da kurulan bir komisyon tarafından incelendi. 6 Mayıs 1919 tarihinde ise Üç Büyükler olarak adlandırılan İngiltere, Fransa ve ABD, İzmir'e Yunanlıların çıkarma yapması kararını verdiler. Nihayet 15 Mayıs 1919'da Yunanlılar, İtilaf Devletleri'nin koruyuculuğunda İzmir'e asker çıkararak şehri işgal etti²⁰. Bu işgal hareketi üzerine başta İstanbul olmak üzere bütün Anadolu'da işgale karşı protestolar başladı ve mitingler düzenlendi²¹. İzmir'in işgal edilmesinin akabinde 26 Mayıs'ta Manisa, 27 Mayıs'ta Aydın'ın işgalleri ve sonrasında Akhisar, Nazilli ve Bergama'nın Yunanlılar tarafından işgali²² Anadolu'da kitlesel bir varoluş mücadelesini alevlendirdi. 19 Mayıs 1919'da Samsun'a ayak basan Mustafa Kemal Paşa'nın 28 Mayıs 1919'da Havza'dan valilere, mutasarrıflıklara, Erzurum'da XV. Kolordu, Ankara'da XX. Kolordu, Diyarbakır'da XIII. Kolordu ve Konya'da bulunan ordu müfettişliği gibi makamlara gönderdiği tamim, İzmir'in işgaline karşı halkın mitingler yapması ve İstanbul Hükümeti'ne protesto niteliğinde telgraflar çekilmesiyle ilgili bir tepki belgesiydi²³. Yine Yunan işgalleri üzerine Batı Anadolu'da başta Balıkesir ve Nazilli olmak üzere birçok yerde yerel anlamda kongre düzenlenerek Yunan işgaline karşı bir

---

¹⁶ Harry N. Howard, **The Partition of Turkey A Diplomatic History 1913-1923**, New York 1966, s. 222.

¹⁷ Laurance Evans, **Türkiye'nin Parçalanması ve ABD Politikası (1914-1924)**, (Çev: T. Alaya, N. Uğurlu, Ö. Uğurlu), Örgün Yayınevi, İstanbul 2003, s. 130.

¹⁸ Margaret Macmillan, **Paris 1919, 1919 Paris Barış Konferansı ve Dünyayı Değiştiren Altı Ayn Hikâyesi**, (Çev: Belkıs Dişbudak), ODTÜ Yayıncılık, Ankara 2004, s. 346-351.

¹⁹ Bekir Sıtkı Baykal, "*İzmir'in Yunanlılar Tarafından İşgali ve Bu Olayın Doğu Anadolu'daki Tepkileri*", **Atatürk Konferansları III**, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara 1970, s. 113. Konferansta Yunan talepleri karşısında devletlerin tutumu için bkz. Dimitri Kitsikis, **Yunan Propagandası**, Meydan Neşriyat, İstanbul 1963, s. 48-74.

²⁰ Salâhi R. Sonyel, **Türk Kurtuluş Savaşı ve Dış Politika I**, Türk Tarih Kurumu, Ankara 2014, s. 54-55.

²¹ İstanbul'da yapılan protesto ve mitingler için bkz. Zekeriya Türkmen, **Milli Mücadele Yıllarında İstanbul Mitingleri**, Berikan Yayınevi, Ankara 2016; Anadolu'da gerçekleştirilen protesto ve mitingler için bkz. **Haluk Selvi, İşgal ve Protesto, İzmir'in İşgali İle İlgili Protesto Telgrafları 15 Mayıs 1919-30 Temmuz 1919**, Değişim Yayınları, İstanbul 2007.

²² Şerafettin Turan, **Türk Devrim Tarihi II**, Bilgi Yayınevi, Ankara 2012, s. 223-224.

²³ Kemal Atatürk, **Nutuk**, Cilt: I 1919-1920, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul 1970, s. 22-23.

dizi önlem alındı²⁴. Bundan başka Ayvalık'ta 172. Alay Komutanı Ali (Çetinkaya) Bey, Soma'da 188. Alay Komutanı Miralay Akif Bey, Akhisar ve çevresinde, Galip Hoca lakaplı Celal (Bayar) Bey, Çerkez Ethem'in eniştesi Hafız Hüseyin, Dramalı Rıza ve Karaosmanzade Osman Bey, Salihli'de Çerkez Ethem Bey, Topçu Yüzbaşı Rasim Bey, Ödemiş'te Yüzbaşı Tahir Bey, Sarı Efe Edip, Postlu Mestan Efe, Ayvalık'ta 57. Alay Komutanı Miralay Şefik Bey, Balıkesir'de 61. Alay Komutanı Kazım (Özalp) Bey, Aydın, Nazilli, Söke, Muğla ve Denizli'de Demirci Mehmet Efe, Yürük Ali Efe ve Kılıoğlu Hüseyin Efe, Yunan işgaline karşı askeri bir direniş başlatmışlardı²⁵. Bu askeri direnişin genel adı ise “*Kuva-yı Milliye*” olarak adlandırıldı. İlk olarak Ödemiş'te oluşturulan Kuva-yı Milliye birlikleri zamanla Batı Anadolu'nun geneline yayıldı. Bu birlikler 1920 yılının sonlarına kadar Yunan işgaline karşı büyük direniş sergiledi²⁶. 4-11 Eylül 1919 tarihleri arasında toplanan Sivas Kongresi sırasında Mustafa Kemal Paşa başkanlığında toplanan Heyet-i Temsiliye, 9 Eylül 1919'da Ali Fuat (Cebesoy) Paşa'yı “*Garbi Anadolu Umum Kuva-yı Milliye Kumandanı*” olarak tayin etti²⁷. Ali Fuat Paşa'da Batı Cephesi komutanlığına gelir gelmez Eskişehir Harekâtı düzenledi ve bunda da başarılı oldu²⁸.

Yunanlılar, işgal ettikleri bölgelerde bir müddet sonra Müslüman-Türk ahaliye karşı yağma, mezalim ve kıtal hareketine girişti²⁹. Yunanlılar, bölge ahalisine baskı

---

²⁴ Milli Mücadele döneminde Batı Anadolu'daki kongreler hakkında geniş bilgi için bkz. Mustafa Albayrak, **Millî Mücadele Dönemi'nde Batı Anadolu Kongreleri (17 Mart 1919-2 Ağustos 1920)**, ATAM, Ankara 1998; S. Esin Dayı, **Nazilli Kongreleri (1919)**, Atatürk Üniversitesi Yayınları, Erzurum 1998; Mücteba İlgürel, **Millî Mücadele'de Balıkesir Kongreleri**, Atatürk Araştırma Merkezi, İstanbul 1999.

²⁵ Ali Fuat Cebesoy, **Milli Mücadele Hatıraları**, Temel Yayınları, İstanbul 2017, s. 233-235; Rahmi Apak, **İstiklâl Savaşında Garp Cephesi Nasıl Kuruldu**, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara 1990, s. 1-101.

²⁶ Alptekin Müderrisoğlu, **Kurtuluş Savaşı'nın Mali Kaynakları**, ATAM, Ankara 2013, s. 153-159; Turan, **Türk Devrim Tarihi II**, s. 224.

²⁷ Bekir Sıtkı Baykal, **Heyet-i Temsiliye Kararları**, TTK Basımevi, Ankara 1989, s. 1-2; Cebesoy, **Milli Mücadele Hatıraları**, s. 240-241.

²⁸ Cebesoy, **Milli Mücadele Hatıraları**, s. 295-296.

²⁹ İzmir, Manisa, Ayvalık, Aydın, Bergama ve çevresinde Yunan mezalimi hakkında resmi raporlar hazırlanmıştır. Geniş bilgi için bkz. **İzmir Aydın ve Ayvalık Havalisi Yunan İşgali Hakkında Makamat-ı Askeriyenin Cem Ettiği Fecayi**, Üçüncü Kitap, Matbaa-ı Askeriye, Dersaadet 1335. **İzmir'in Yunanlılar Tarafından İşgaline Müteallik Olarak Makamat-ı Askeriyeden Mevrud Raporlar**, Matbaa-ı Askeriye, Dersaadet 1335; **İzmir'in Yunanlılar Tarafından İşgaline Müteallik Jandarma Kumandanlığının ve Osmanlı Komisyonu Reisinin Raporları**, Matbaa-ı Askeriye, Dersaadet 1335. **İzmir Yunan İşgali Hakkında Makamat-ı Askeriyeden Mevrud Raporlar ve Haber Almabilen Fecayi** Matbaa-ı Askeriye, Dersaadet 1335. **İzmir, Ayvalık ve Aydın ve Havalisinin Yunanlılar Tarafından İşgali ve Yunan Mezalimi Hakkında Makamat-ı Askeriyeden Mevrud Raporları Havi İkinci Kitap**, Matbaa-ı Askeriye, Dersaadet 1335. **İzmir, Aydın ve Ayvalık Havalisi Yunan İşgali Hakkında Makamat-ı Askeriyenin Cem Ettiği Fecayi**, Üçüncü Kitap, Matbaa-ı Askeriye, Dersaadet 1335. **İzmir ve Mülhakatı ile Civarında Yunan İşgalinden Mütelhaddis Fecayi Hakkında Vürud Eden Raporlar ile Bazı Muharrerat**, Hilal Matbaası, Dersaadet 1335.

yapıyor, bölgede Rum nüfusunu artırmak üzere halkı ya öldürüyor ya da göçe zorluyordu. Yunanlıların İzmir ve çevresindeki mezalim hareketi dönemin resmi raporlarına da yansımıştı. Barış Konseyi, bölgede mezalim hakkında İtilaf Devletleri'nin temsilcilerinden oluşan bir soruşturma komisyonu kurdurmuş ve soruşturma heyeti 12 Ekim'den 15 Ağustos'a kadar birçok rapor yayınlamıştır. Raporda, Yunanlılar suçlu bulunmuş ve Venizelos uyarılmıştır. Ancak Yunan Başbakanı Venizelos'un Lloyd George'dan rica üzerine bu raporlar, o dönem açıklanmamıştır³⁰.

Yunanlıların Batı Anadolu'da ilerleyişi Anadolu içlerine doğru devam edince özellikle Aydın'ın Yunanlılar tarafından işgal edilmesi, İtalyanların tepkisine neden oldu. İtalyanlar, Yunanlıların kendi işgal bölgelerini ele geçirdiğini öne sürüp tepki gösterdiler. Bunun üzerine müttefikler, General Milne başkanlığında Tahdid-i Hudud Komisyonu kurdu ve Türk-Yunan işgal sınırını belirleyen tarafsız bir alan belirlendi. Milne'nin belirlediği bu hat, 15 kilometre derinliğinde olup Kuşadası-Aydın-Ödemiş-Kasaba-Manisa-Bergama hattının ilerisindeydi³¹. İki tarafın bu hattın dışına çıkması yasak olmasına rağmen Yunanlılar, 19 Haziran'da Hythe'de gerçekleştirilen konferans neticesinde alınan bir kararla 22 Haziran 1920'de bu çizgiyi aşarak Akhisar, Salihli, Kırkağaç, Soma, Bursa, Uşak, Alaşehir ve Nazilli'yi işgal etti. Diğer taraftan başka bir Yunan ordusu, Doğu Trakya'da 20 Temmuz 1920'den itibaren Tekirdağ, Muratlı, Çorlu, Silivri, Edirne ve Kırklareli'ni ele geçirdi. Buna karşı Türk ordusu Ali Fuat Paşa komutasında Gediz üzerine 24 Ekim 1920 yılında taarruza geçtiyse de bu taarruz başarısızlıkla sonuçlandı³².

Batı Cephesi'nde yetenekli ve düzenli Yunan ordusu karşısında Kuva-yı Milliye'nin aldığı yenilgiler, düzenli bir orduya olan ihtiyacı doğurdu. Bu sebeple 25 Haziran 1920'de "*Umum Kuva-yı Milliye Kumandanlığı*" adı "*Batı Cephesi Komutanlığı*" olarak değiştirildi. Başarısız Gediz Taarruzu'ndan sonra Ali Fuat Paşa, 8 Kasım 1920'de görevden alınarak Moskova Büyükelçiliği'ne tayin edildi. 9 Kasım'da ise Batı Cephesi, Batı ve Güney Cephesi olmak üzere ikiye ayrıldı. Batı Cephesi Komutanlığına Albay

---

³⁰ Turan, **Türk Devrim Tarihi II**, s. 226-228.

³¹ M. Tayyib Gökbilgin, **Milli Mücadele Başlarken**, Kronik Kitap, İstanbul 2018, s. 407; Turan, **Türk Devrim Tarihi II**, s. 228.

³² Sina Akşin, **İstanbul Hükümetleri ve Milli Mücadele, III, İç Savaş ve Sevr'de Ölüm**, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul 2010, s. 160-162; Sabahattin Selek, **Anadolu İhtilali II**, Kastaş Yayınevi, İstanbul 2010, s. 413; Turan, **Türk Devrim Tarihi II**, s. 229.

İsmet (İnönü) Bey, Güney Cephesi Komutanlığı'na da Refet (Bele) Bey getirildi³³. Ankara Hükümeti'ne özellikle iç isyanları bastırma konusunda oldukça yardım etmiş olan Çerkez Ethem ve Demirci Mehmet Efe gibi Kuva-yı Milliye önderleri, düzenli ordunun emrine girmek istemeyerek isyan ettiler. Ankara Hükümeti, Aralık 1920-Ocak 1921 tarihleri arasında bu isyanları kısa sürede bastırdı³⁴.

Yunanlıların, 10 Ağustos 1920'de imza edilen Sevr Andlaşması gereğince Batı Anadolu'da istediğini alması onları iyice cesaretlendirdi. Sevr hükümlerini Türklere kabul ettirmek üzere taarruza geçen Yunan ordusu, 6-10 Ocak 1921 tarihleri arasında İnönü mevkiinde Türk ordusuna geri püskürtüldü. Yunanlılar kaçmak zorunda kaldılar³⁵. İtilaf Devletleri, Türk-Yunan ihtilafını çözmek üzere 21 Şubat-11 Mart 1921 tarihleri arasında Londra Konferansı'nı topladı. Bu konferansa Türkler adına İstanbul ve Ankara Hükümetleri çağrılmıştı. Ancak Konferans'ta İstanbul adına Tevfik Paşa, sözü TBMM temsilcisi Bekir Sami Bey'e bırakmıştı. İtilaf Devletleri, konferansta TBMM'ye Sevr Andlaşması'nın biraz hafifletilmiş şeklini sundu. Bekir Sami Bey ise İzmir'in tahliye edilmesini barışın ön şartı olarak karşılık verdi. Yunanlılar bu teklifi kabul etmeyince konferanstan bir netice alınamadı³⁶. Yunanlılar, barış şartlarını kabul ettirmek için Bursa yönünden bir kez daha harekete geçti. 23 Mart-1 Nisan arasında cereyan eden II. İnönü Savaşı'nda Türkler, Yunan ordusunu geri çekilmeye mecbur etti³⁷. Türk ordusu daha da kuvvetlenmeden Yunan ordusu, 10 Temmuz'da bir kez daha harekete geçti. Temmuzun ortalarında şiddetlenen taarruz neticesinde Yunanlılar, Kütahya ve Eskişehir'i ele geçirdi. Türk ordusu, 25 Temmuz'da Sakarya Nehri'nin doğu kısmına çekilmiş bulunuyordu³⁸.

Kütahya-Eskişehir muharebelerinden sonra TBMM, Mustafa Kemal Paşa'nın Başkomutan olmasını istiyordu. Mustafa Kemal Paşa, bizzat ordunun başına geçerse Yunanlılar mağlup edilebilirdi. Bu sebeple 5 Ağustos 1921'de TBMM'de verilen bir önergeyle Mustafa Kemal Paşa, Başkomutan oldu. Kanuna göre, başkomutanlık süresi üç

---

³³ Nuri Köstüklü, **Millî Mücadele'de Denizli, Isparta ve Burdur Sancakları**, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 1990, s. 273.

³⁴ Turan, **Türk Devrim Tarihi II**, s. 231-240.

³⁵ Salâhi R. Sonyel, **Türk Kurtuluş Savaşı ve Dış Politika II**, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara 2003, s. 86-117; Mahmut Goloğlu, **Millî Mücadele Tarihi-IV, Cumhuriyete Doğru (1921-1922)**, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul 2010, s. 19-27.

³⁶ David Fromkin, **Barışa Son Veren Barış**, (Çev: Mehmet Harmancı), Epsilon Yayıncılık, İstanbul 2013, s. 357-358; Turan, **Türk Devrim Tarihi II**, s. 244.

³⁷ İsmet İnönü, **Hatıralar**, (Yay. Haz: Sabahattin Selek), Bilgi Yayınevi, Ankara 2014, s. 238-241.

³⁸ Kemal Atatürk, **Nutuk**, Cilt: II 1920-1927, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul 1969, s. 607-608; Kâzım Özalp, **Millî Mücadele 1919-1922**, I, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara 1998, s. 184-185.

aydı ve meclis süre dolunca uygun görürse süreyi uzatabilecekti³⁹. Mustafa Kemal Paşa, hemen zaman kaybetmeden 7-8 Ağustos 1921’de Tekâlif-i Milliye emirlerini yayınladı ve halktan ordunun ihtiyaçları için gerekli erzak ve mühimmat toplandı⁴⁰. Yunan ordusu 23 Ağustos’tan itibaren Sakarya yönünde taarruza başladı. Yunan taarruzlarını karşılayan Türk ordusu, 7 Eylül’den itibaren karşı taarruz başlattı. 23 Ağustos-13 Eylül 1921 tarihleri arasında yapılan Sakarya Savaşı’nı Türk ordusu kazandı ve Yunanlılar geri çekilmeye mecbur oldular. Yunan ordusu Sakarya Nehri’nin doğusunu tamamen terk etmişti⁴¹. Sakarya Savaşı’nın kazanılması ve Yunanlıların Eskişehir-Afyon hattına çekilmesinden sonra Fransa ile 20 Ekim 1921’de Ankara İtilafnamesi ve Kafkas devletleri ve Sovyet Rusya ile 13 Ekim 1921’de Kars Andlaşması imzalandı. Bu durum ise İtilaf Devletleri’ni endişeye sevk etti. Bu sebeple İtilaf Devletleri aralarında anlaşarak Türk ve Yunan ihtilafını çözmek için barış teklifinde bulundular. Önce 22 Mart 1922’de ve sonra da 26 Mart 1922’de iki ayrı barış teklifi sundular. Türklere sunulan barış teklifi Sevr Andlaşması’nın biraz hafifletilmiş şekliydi. Ankara Hükümeti, her iki notaya da 5 Nisan’da cevap verdi ve Anadolu’nun tahliyesini şart olarak sundu. Ancak bu İtilaf Devletleri tarafından kabul edilmedi⁴². Bu arada Mustafa Kemal Paşa’nın Başkomutanlık süresi 6 Mayıs ve 20 Temmuz’da yeniden uzatıldı ve ordu, taarruz hazırlıklarına başladı. Mustafa Kemal Paşa, 28 Temmuz’da Akşehir’e gelmiş ve arkadaşlarıyla taarruz planı hazırlamıştı. 6 Ağustos’ta ise taarruz hazırlığı emredildi. 26 Ağustos’ta ise planlanan taarruz emri verildi ve Büyük Taarruz, Kocatepe yönünden başladı. Eylül’ün ortalarına kadar devam eden taarruz neticesinde Yunan ordusu mağlup edildi ve İtilaf Devletleri, 23 Eylül’de mütareke teklifinde bulundular. Mütareke teklifini kabul eden Ankara Hükümeti ile İtilaf Devletleri temsilcileri arasında 3-11 Ekim 1922 tarihinde Mudanya Konferansı yapıldı. Bu konferansın sonunda Mudanya Mütarekesi⁴³ imzalandı ve Batı Anadolu ve Doğu Trakya, Yunanlılar tarafından terkedildi⁴⁴. Böylece Batı Cephesi, Yunanlılara karşı zaferle sonuçlandı ve Milli Mücadele fiili olarak bitmiş oldu.

---

³⁹ Atatürk, **Nutuk**, Cilt: II 1920-1927, s. 610-612; **Askerî Tarih Belgeleri Dergisi**, Yıl: 62, Sayı:131, Genelkurmay Basımevi, Ankara 2013, s. 1.

⁴⁰ Serpil Sürmeli, **Milli Mücadele’de Tekâlif-i Milliye Emirleri**, ATAM, Ankara 1998, s. 83-160.

⁴¹ **Türk İstiklâl Harbi Batı Cephesi Sakarya Meydan Muharebesi ve Sonraki Harekât II nci Cilt 5 nci Kısım 2 nci Kitap**, Genelkurmay Basımevi, Ankara 1995, s. 6-264; Atatürk, **Nutuk**, Cilt: II 1920-1927, s. 618; İnönü, **Hatıralar**, s. 251-255.

⁴² Atatürk, **Nutuk**, Cilt: II 1920-1927, s. 647-652.

⁴³ Mudanya Mütarekesi’ne giden süreç, konferans ve mütareke hakkında geniş bilgi için bkz. İsmail Eyyupoğlu, **Mudanya Mütarekesi**, Atatürk Araştırma Merkezi, Ankara 2002, s. 121-248.

⁴⁴ Atatürk, **Nutuk**, Cilt: II 1920-1927, s. 653-679; İnönü, **Hatıralar**, s. 270-312.

BİRİNCİ BÖLÜM

YENİ ŞARK GAZETESİ

A- GAZETENİN ÖZELLİKLERİ VE AMACI

Yeni Şark gazetesi, 3 Teşrin-i evvel 1337/ Ekim 1921 Pazartesi günü İstanbul'da yayın hayatına başlamıştır⁴⁵. Gazetenin başmuharriri Rauf Ahmet Bey'dir. Gazetenin İstanbul'daki idarehanesi, “*Nur-ı Osmaniye'de Bezm-i Âlem Sultanisi karşısında daire-i mahsusadır*” olarak geçmektedir. Telgraf adresi, İstanbul Yeni Şark şeklinde belirtilmektedir. Telefon numarası, 547'dir. Posta kutusu ise 65 numaradır. Gazetenin ilk sayfasında “*yevmi müstakil gazete*” denmekte ve bu ibarenin hemen altında “*akşamları intişar eder*” ifadesi yer almaktadır. Buradan gazetenin günlük olarak ve sadece akşamları çıktığı anlaşılmaktadır. Gazetenin fiyatı 100 paradır. Gazete ilk sayısından itibaren abonelik şartlarını da açıklamıştı. Buna göre, ülke içinde senelik abone olmak isteyenler, 950, altı aylığı için 500, üç aylığı içinse 260 kuruş ödeyecekti. Ülke dışında abone olmak isteyenler ise, seneliği 1200, altı aylığı 680, üç aylığı 350 kuruş verecekti⁴⁶.

Gazetenin 39. sayıdan itibaren idarehanesini başka yere taşıdığı görülmektedir. Nitekim bu sayıda idarehanenin yeri olarak “*Sultan Mahmud türbesine muttasıl yeni darülmuallimin karşısında*” denilmiştir. Yine “*akşamları intişar eder*” tabiri de bu sayıdan itibaren gazeteden çıkarılmıştır⁴⁷. Gazetenin idarehanesini 181. sayıdan itibaren bir kez daha değiştirdiği anlaşılmaktadır. Bu sayıdan itibaren idarehane, Bab-ı Ali Caddesi'nde Reşid Efendi Hanı'na taşınmıştır⁴⁸. İdarehane adresi 184. sayıdan itibaren ise “*Bab-ı Ali Caddesi'nde Meserret Oteli'nin karşı sırasında Reşid Efendi Hanı'nda*” olarak değiştirilmiştir⁴⁹. 451. sayıdan itibaren de gazetenin ilk sayfasına, “*siyasi, ilmi, edebi, iktisadi mali yevmi müstakil gazete*” ve “*Her gün öğleden sonra intişar eder*”

---

⁴⁵ İleri gazetesinin 2 Teşrin-i evvel 1337/2 Ekim 1921 tarihli sayısında “*Yeni Şark Çıkıyor*” başlık bir yazı yayınlanmış ve “*Rauf Ahmet Bey'in riyaset-i tahririyesi altında nevin bir tarzda akşamları intişar edecek olan Yeni Şark gazetesi Pazartesi günü çıkıyor. Refikimize muvaffakiyet temenni ederiz*” şeklinde bir haber yer almıştır. Bkz. “*Yeni Şark Çıkıyor*”, **İleri**, 2 Teşrin-i evvel 1337/2 Ekim 1921.

⁴⁶ **Yeni Şark**, 3 Teşrin-i evvel 1337/3 Ekim 1921.

⁴⁷ **Yeni Şark**, 10 Teşrin-i sâni 1337/10 Kasım 1921.

⁴⁸ **Yeni Şark**, 1 Nisan 1338/1 Nisan 1922.

⁴⁹ **Yeni Şark**, 4 Nisan 1338/4 Nisan 1922.

ibareleri eklenmiştir⁵⁰. Gazete toplamda 486 sayı çıkmış ve yayın hayatına 6 Şubat 1339/1923 tarihli son sayısıyla veda etmiştir⁵¹.

Gazete yayınlanma amacını, ilk sayısının ikinci sayfasında neşrettiği “*Karilerimize*” başlıklı yazısında geniş bir şekilde açıklamıştı. Bir nevi okurlarını gazete hakkında bilgilendirme amacını taşıyan bu yazıda, gazete “*Yeni Şark’ın istihdaf ettiği gaye, unvanında mündemiçtir*” diyerek devamında Meşrutiyet’in ilanından beri on üç senedir buhran devrinin yaşandığını fakat bu buhran devrinin Trablusgarp Harbi’nden beri daha da şiddetlenen bir şekilde devam ettiğini belirterek bu buhranın artık hadd-ı safhaya ulaştığı ve yeni bir devrin başladığını söylüyordu. “*Bizim ve bizimle beraber bütün cihan için mesud ve hayırlı olmasını temenni ettiğimiz bu devre şark tarihinde başlı başına bir fasıl açacak eski şarktan yeni bir şark doğacaktır.*” diyerek yazıya devam eden gazete, İslam’ın taşıyıcısı olan Türklere yeni şarkta da büyük vazifeler yüklendiğini ifade etmişti. Yine gazete, Trablusgarp, Balkan ve Cihan harplerinden sonra Türklüğün maddi zararlarının telafisine imkân bulunamayacak derecede çok olduğunu fakat Türklüğü bu feci akıbette avutabilecek güzel bir yenilikte bu muharebeden dini ve milli asaletini eskisinden daha şuurlu bir şekil ve kuvvette bulunarak çıkacağından emin olduğunu dile getirmektedir. Gazete bu buhran devrinde üstlendiği görevi de yazıda şöyle dile getirmiştir:

“Yeni vaziyeti siyasi, iktisadi, fikri, hissi ilh bütün şümülüyle kavramaya ve ancak tecrübe ve ilim nurlarının aydınlanabileceği yeni yolda hüsn-i niyetle azim ile ilerlemeye muvaffak olursak bize şüphesiz parlak ve saadetli bir istikbal mevuddur.

“Yeni Şark”, memleketin ve milletin bütün kuvvetlerinden maddi ve manevi bilcümle vasıtalarından istiane ederek bu nihai felah ve zafer yolunu fakat öldürücü ve akim bir zafer değil yaşatıcı ve feyizli bir zafer yolunu takibe ve gücü yettiği kadar göstermeye çalışacaktır.

Peyderpey tavazzuh etmesi zaruri olan bu mesleğimizi içinde yuvarlandığımız şimdiki vaziyete göre izah etmek için diyelim ki: Sulhun milli emellerimiz ve gayelerimiz dairesinde takarrürüne kadar “Yeni Şark” her şeye tercihen milli sulh davamızı güdecektir.

⁵⁰ **Yeni Şark**, 2 Kânun-i sâni 1339/2 Ocak 1923.

⁵¹ **Yeni Şark**, 6 Şubat 1339/6 Şubat 1923.

Dünyada hayat ve mevcudiyet hakkımızın ancak ve ancak iki seneden beri Anadolu derelerinde kan akıtan, Anadolu köylerinde ve kasabalarında yangınlar çıkaran melun tecavüzün def edilebilmesiyle istihsal olunabileceği kanaatiyle çalışacaktır.”⁵²

Gazetenin yazıda en dikkat çekici olarak ifade ettiği husus ise Misak-ı Milli esasları olmuştur. Yazının devamında gazete, sulh meselesine Misak-ı Milli esasları doğrultusunda yaklaşacağını önemle belirtmiş ve Sevr Andlaşması'nın Türk milleti için bir idam hükmünde olduğunu ifade ederek Türk milletinin yaşam hakkını savunacağını dile getirmiştir. Gazete son olarak, Son Meclis-i Mebusanda bu hakikat ve ihtiyaç idrak edilerek “*felah-ı vatan*” grubu teşekkül ettiğini, şimdi Büyük Millet Meclisi'nde de bir “*Müdafaa-ı Hukuk Grubu*” olduğunu ve sulhun ferdasında da onların hayrülhafi bir “*milli ittihad*” grubunun olabileceğini belirtmiştir⁵³. Görüldüğü üzere gazetenin amacının Milli Mücadele hakkında Türk milletini bilgilendirme yönünde olduğu anlaşılmaktadır. Nitekim 1921-1923 tarihleri arasındaki yayın hayatı boyunca gazetede Anadolu hareketi ile ilgili haberler ön plana çıkarılmış ve yaşanan gelişmeler Ankara Hükümeti'ni destekler nitelikte verilmiştir.

B- GAZETENİN İHTİVA ETTİĞİ KONULAR

Yeni Şark gazetesi, Milli Mücadele döneminin en hararetli döneminde çıkmış ve Milli Mücadele'nin zaferle sonuçlanmasına tanık olduğu için yayın hayatı boyunca Milli Mücadele ile ilgili haberlere oldukça geniş yer ayırmıştır. İlk sayısından itibaren günlük 4 sayfa olarak çıkan gazetenin genelde ilk ve ikinci sayfaları, Anadolu'daki milli direniş hareketine ayrılmıştır⁵⁴. Gazete Ekim 1921'de yayın hayatına başladığı için ilk sayfada Sakarya Savaşı'ndan sonraki olaylardan itibaren Ankara ve Atina hükümetlerinin siyasi ve askeri faaliyetlerine ağırlık vermiştir⁵⁵. Yeni Şark ilk sayısından itibaren okuyucularına kendi misyonunu açıklayan bir duyuru yapmıştı. İlk sayısının ikinci sayfasında gazete, “*Faaliyetini bittabi karilerimize siyasi hürriyet ve memlekete dair verdiği izahat dairesine hasretmeyecek asri bir heyet-i içtimaiye efradının tatbikini yevmi gazetelerden beklediği her türlü ihtiyaçları son derece dikkatle nazar-ı itibara alacak, tam manasıyla bir havadis gazetesi olmaya çalışacaktır. Mühim vukuat günü gününe*

⁵² Yeni Şark, 3 Teşrin-i evvel 1337/3 Ekim 1921.

⁵³ Yeni Şark, 3 Teşrin-i evvel 1337/3 Ekim 1921.

⁵⁴ Yeni Şark, 3 Teşrin-i evvel 1337/3 Ekim 1921.

⁵⁵ Yeni Şark, 3 Teşrin-i evvel 1337/3 Ekim 1921.

takib edilecek, siyasiyat, iktisadiyat, edebiyat, ulum ve fûnun, milli terbiye, kadınlık, spor ilh sütunları açılacak ve daima bir ve hatta iki roman teferrukası ve yevmi bir hikâyesi bulacaktır.” diyerek okuyucusuna hangi konularda bilgi vereceğini bildirmişti⁵⁶.

Gazetenin ilk sayfasında askeri ve siyasi konulara yer verildiği görülmektedir. Gazetenin ilk sayfasında Anadolu harbi, Ankara ve Atina hükümetlerinin siyasi ve askeri durumları, Mustafa Kemal Paşa'nın faaliyetleri hakkında bilgiler verilmiştir. İkinci sayfada “*İstanbul Matbuatı*”, “*Anadolu Haberleri*”, “*Garb Matbuatı*” gibi köşe başlıkları ve ilgili haberler yer almaktadır. Üçüncü sayfada ise “*Dâhili Haberler*” başlığı altında memleketin içerisinde meydana gelen her türlü gelişmeye yer verilmiştir. Dördüncü ve son sayfada ise ilanlar ve reklamlar kısmı yer almaktadır. Bu kısımda ayakkabı, eczane, yeni çıkan kitap, muayenehane, satılık arazi ve ev, giyim-kuşam gibi konularda reklamlar yapılmıştır. Yine sinema, tiyatro, tren seferleri hakkında ilanlar da göze çarpmaktadır⁵⁷. Gazete ikinci sayısından itibaren “*Spor*” başlığı altında spor ile ilgili yazılara ve spor haberlerine, “*Yeni Şark'ın Hikâyesi*” başlığı altında ise edebi hikâyelere yer vermiştir. Yine ikinci sayısından itibaren “*Yeni Şark'ın Tefrikası*” başlığı altında roman tefrikaları yayınlanmaya başlamıştır⁵⁸.

C- YAZAR KADROSU

I- Yazar Kadrosu

Gazete değişik konularda haberler içerdiği için ekonomiden siyasete edebiyattan spora değin muhtelif konularda alanlarında uzman kişiler tarafından yazılar yazılmıştır. Bu sebeple gazetenin yazar kadrosu oldukça geniştir. Gazetenin başmuharrirliğini Rauf Ahmet (Hotinli) Bey yapmıştır. Rauf Ahmet Bey, siyasi içerikli ve Milli Mücadele'yi destekler mahiyette yazılar kaleme almıştır⁵⁹.

⁵⁶ *Yeni Şark*, 3 Teşrin-i evvel 1337/3 Ekim 1921.

⁵⁷ *Yeni Şark*, 3 Teşrin-i evvel 1337/3 Ekim 1921.

⁵⁸ *Yeni Şark*, 4 Teşrin-i evvel 1337/4 Ekim 1921.

⁵⁹ *Yeni Şark*, 4 Teşrin-i evvel 1337/4 Ekim 1921.

“*Yeni Şark’ın Hikâyesi*” kısmında, Ercümend Ekrem (Talu) Bey⁶⁰, Namık Hamdi⁶¹, Halid Fahri (Ozansoy)⁶², Sami Aziz⁶³, Suat Derviş Hanım⁶⁴, Fahri Celalettin (Göktulga) Bey⁶⁵, Cevad Gültekin⁶⁶, Muammer Burhan⁶⁷, T. Fazıl⁶⁸ adlı bir yazar, Melahat Cemalettin⁶⁹, Ahmet Cemalettin⁷⁰, Vedat Fuat⁷¹, Nazım Nafiz⁷², S.S. rumuzuyla bir yazar⁷³, C. K. rumuzuyla bir yazar⁷⁴, Hadiye Hamira⁷⁵, Ali Fuad Bey⁷⁶, Hikmet Arif Bey⁷⁷, Safveti Ziya Bey⁷⁸, Ali Nihad Bey⁷⁹, Güzide Sabri Hanım⁸⁰ Kamuran Şerif⁸¹, Claude Farrère⁸² gibi yazarlar çeşitli hikâyeler yazmıştır.

Gazetenin “*Kadınlık Sütunu*” köşesinde Neriman Nüzhet⁸³, Süleyman Kani (İrtem) Bey⁸⁴, Halide Nusret (Zorlutuna) Hanım⁸⁵, Güzide Şefik⁸⁶, Hatice Sezai⁸⁷ gibi yazarlar kadının toplumsal hayattaki yeri ve kadın hakları konusunda çeşitli yazılar yazmışlardır.

⁶⁰ “*Evlîya-yı Cedid*” eserini yazmıştır. **Yeni Şark**, 22 Teşrin-i evvel 1337/22 Ekim 1921.

⁶¹ “*Madam Bovari’ye Dair*” (**Yeni Şark**, 22 Teşrin-i sâni 1337/22 Kasım 1921.), “*İki Lisan Arasında*” (**Yeni Şark**, 6 Kânun-i evvel 1337/6 Aralık 1921.) adlı hikâyeler yazmıştır.

⁶² “*Mini Mini Aşık*” adlı bir hikâye yazmıştır. **Yeni Şark**, 10 Teşrin-i evvel 1337/10 Ekim 1921. Halid Fahri Bey, “*Türk Edebiyatı Tarihi*” adlı eserini de bu gazetede neşretmiştir. Bkz. **Yeni Şark**, 12 Teşrin-i evvel 1337/12 Ekim 1921.

⁶³ “*Hizmetçiler mi ?*” adlı bir hikâye yazmıştır. **Yeni Şark**, 19 Teşrin-i evvel 1337/19 Ekim 1921.

⁶⁴ “*Behire’nin Talipleri*” adlı hikâyesini tefrika olarak yayınlamıştır. **Yeni Şark**, 24 Teşrin-i evvel 1337/24 Ekim 1921.

⁶⁵ “*Kadın Aşkı*” adlı hikâye neşretmiştir. **Yeni Şark**, 25 Teşrin-i evvel 1337/25 Ekim 1921.

⁶⁶ “*Bekçi Babanın Derdi*” adlı bir hikâye kaleme almıştır. **Yeni Şark**, 3 Teşrin-i evvel 1337/3 Ekim 1921.

⁶⁷ “*Rücu*” adlı bir hikâye yazmıştır. **Yeni Şark**, 30 Kânun-i evvel 1337/30 Aralık 1921.

⁶⁸ “*Günahkâr Hoca*” adlı bir hikâye yazmıştır. **Yeni Şark**, 4 Kânun-i sâni 1338/4 Ocak 1922.

⁶⁹ “*Nasıl Evlendim?*” adlı bir hikâye yazmıştır. **Yeni Şark**, 5 Kânun-i sâni 1338/5 Ocak 1922.

⁷⁰ **Yeni Şark**, 9 Kânun-i sâni 1338/9 Ocak 1922.

⁷¹ “*Heykel*” adlı bir hikâye neşretmiştir. **Yeni Şark**, 18 Kânun-i sâni 1338/18 Ocak 1922.

⁷² “*Kiminle ?*” adlı bir hikâye yazmıştır. **Yeni Şark**, 19 Kânun-i sâni 1338/19 Ocak 1922.

⁷³ **Yeni Şark**, 3 Şubat 1338/3 Şubat 1922.

⁷⁴ “*Aşk ve İzdivaç*” adlı bir hikâye kaleme almıştır. **Yeni Şark**, 11 Şubat 1338/11 Şubat 1922.

⁷⁵ “*Eski Bir Macera*” adlı bir hikâye kaleme almıştır. **Yeni Şark**, 25 Şubat 1338/25 Şubat 1922.

⁷⁶ **Yeni Şark**, 25 Mart 1338/25 Mart 1922.

⁷⁷ “*İtimad*” adlı bir hikâye neşretmiştir. **Yeni Şark**, 31 Mart 1338/31 Mart 1922.

⁷⁸ “*Kâtibe Hanım*” adlı bir hikâye yazmıştır. **Yeni Şark**, 13 Nisan 1338/13 Nisan 1922.

⁷⁹ “*Memur*” adlı bir hikâye yazmıştır. **Yeni Şark**, 14 Nisan 1338/14 Nisan 1922.

⁸⁰ “*Şefik’ten Nazan’a*” adlı bir hikâye kaleme almıştır. **Yeni Şark**, 3 Mayıs 1338/3 Mayıs 1922.

⁸¹ Sadaka adlı bir hikâye yazmıştır. **Yeni Şark**, 21 Teşrin-i sâni 1337/21 Kasım 1921.

⁸² “*Kedi Hikâyesi*” adlı bir hikâye yazmıştır. **Yeni Şark**, 29 Kânun-i evvel 1337/29 Aralık 1921.

⁸³ **Yeni Şark**, 14 Teşrin-i evvel 1337/14 Ekim 1921.

⁸⁴ “*Kadının Hakiki Mevki-i İçtimaiyesi*” adlı bir yazı neşretmiştir. **Yeni Şark**, 29 Teşrin-i evvel 1337/29 Ekim 1921.

⁸⁵ **Yeni Şark**, 5 Teşrin-i sâni 1337/5 Kasım 1921.

⁸⁶ “*İçtimai Hayatta Kadın*” başlıklı yazı yazmıştır. **Yeni Şark**, 4 Kânun-i evvel 1337/4 Aralık 1921.

⁸⁷ **Yeni Şark**, 7 Kânun-i evvel 1337/7 Aralık 1921.

“*Spor*” köşesinde Selim Sırrı (Tarcan) Bey⁸⁸, Ahmet Fetgeri (Aşeni) Bey⁸⁹, Feridun Hüsnu⁹⁰, A. Celal⁹¹ adlı bir yazar, Burhaneddin Ali⁹², B.A. rumuzuyla bir yazar⁹³, Bülend Faik⁹⁴, Refik Osman Bey⁹⁵ gibi yazarlar futbol, güreş, boks, beden terbiyesi ve at yarışları ile ilgili konularda muhtelif makaleler kaleme almışlardır.

“*Tarih*” köşesinde Fazlı Necib Bey⁹⁶, Ahmet Refik (Altınay) Bey⁹⁷, Hayrettin Nedim⁹⁸ gibi yazarlar halkı tarih konusunda bilgilendirmek için tarihi hikâyeler ve ilmi yazılar yazmışlardır. Ekonomi, iktisat, ticaret, sağlık, güncel siyasi ve askeri meseleler, musiki gibi konularda ise Yusuf Razi⁹⁹, Aynizade Hasan Tahsin¹⁰⁰, F. S. rumuzlu bir yazar¹⁰¹, E.D.¹⁰² rumuzlu bir yazar, F.M.¹⁰³ rumuzuyla bir yazar, Ahmet Hikmet Bey¹⁰⁴, Selim Adnan¹⁰⁵, Mahmud Rağıb¹⁰⁶, Ruşen Eşref (Ünaydın) Bey¹⁰⁷, Edhem Ruhi¹⁰⁸, Doktor Ali Muhlis¹⁰⁹, Hüseyin Avni¹¹⁰ gibi yazarlar yazılarıyla halkı aydınlatmışlardır.

⁸⁸ Türkiye’de beden terbiyesi ile ilgili makaleler yazmıştır. **Yeni Şark**, 4 Teşrin-i evvel 1337/4 Ekim 1921.

⁸⁹ “*Güreş ve Boks*” adlı bir makale neşretmiştir. **Yeni Şark**, 30 Eylül 1338/30 Eylül 1922.

⁹⁰ **Yeni Şark**, 27 Kânun-i evvel 1337/27 Aralık 1921.

⁹¹ “*Türklerde İlk Futbol Ocağı*” adlı yazı bir yazmıştır. **Yeni Şark**, 8 Nisan 1338/8 Nisan 1922.

⁹² “*Dünkü Boks Musaraaları*” başlıklı bir yazı yazmıştır. **Yeni Şark**, 23 Mayıs 1338/23 Mayıs 1922.

⁹³ “*Dünkü Futbol*” başlıklı bir haber yazısı yazmıştır. **Yeni Şark**, 20 Haziran 1338/20 Haziran 1922.

⁹⁴ “*Futbol Tenkidleri*” başlıklı bir yazı kaleme almıştır. **Yeni Şark**, 21 Haziran 1338/21 Haziran 1922.

⁹⁵ “*Cuma Günkü Futbol Maçı Hakkındaki Düşüncelerim*” adlı bir yazı kaleme almıştır. **Yeni Şark**, 16 Temmuz 1338/16 Temmuz 1922.

⁹⁶ “*Said Efendi*” isimli yazı yazmıştır. **Yeni Şark**, 6 Teşrin-i evvel 1337/6 Ekim 1921.

⁹⁷ “*Türk Sarayında Bizans Prensesleri*” isimli yazı yazmıştır. **Yeni Şark**, 16 Teşrin-i evvel 1337/16 Ekim 1921.

⁹⁸ “*Ali Paşa ve Diploması*” adlı bir yazı yazmıştır. **Yeni Şark**, 23 Teşrin-i evvel 1337/23 Ekim 1921.

⁹⁹ “*Yeni Şark !*” başlıklı bir makale neşretmiş ve bu makalesinde ülkenin içinde bulunduğu kötü durumdan bahsederek kurtuluşun sulhtan geçtiğini belirtmiştir. **Yeni Şark**, 5 Teşrin-i evvel 1337/5 Ekim 1921.

¹⁰⁰ “*İktisadi ve Mali Musahabe*” adlı bir makale yazmıştır. **Yeni Şark**, 6 Teşrin-i evvel 1337/6 Ekim 1921.

¹⁰¹ “*Günün Siyasi Meselelerinden İrlanda Meselesi*” adlı bir makale kaleme almıştır. **Yeni Şark**, 10 Teşrin-i evvel 1337/10 Ekim 1921.

¹⁰² “*Vekayi-i Ahire-i Harbiyeye Dair-I*” adlı Türk ordusunun askeri vaziyetine dair bir yazı dizisi yayınlamıştır. **Yeni Şark**, 9 Teşrin-i evvel 1337/9 Ekim 1921.

¹⁰³ “*Ahval-i İktisadiye ve Ticariye*” adlı bir yazı yazmıştır. **Yeni Şark**, 4 Teşrin-i sâni 1337/4 Kasım 1921.

¹⁰⁴ “*Muhacirin Menfaatine Zeki Bey Konseri*” adlı bir yazı kaleme almıştır. **Yeni Şark**, 11 Kânun-i evvel 1337/11 Aralık 1921.

¹⁰⁵ “*Temaşa Hayatı*” adlı bir yazı yazmıştır. **Yeni Şark**, 24 Kânun-i sâni 1338/24 Ocak 1922.

¹⁰⁶ “*Milli Musikiler Niçin İbtidaidir ?*” adlı bir yazı kaleme almıştır. **Yeni Şark**, 27 Mayıs 1338/27 Mayıs 1922.

¹⁰⁷ “*Minnet ve Hürmet*” başlıklı bir yazı yazmıştır. **Yeni Şark**, 21 Temmuz 1338/21 Temmuz 1922.

¹⁰⁸ “*Memleketimizde Amele Meselesi*” başlıklı bir yazı yayınlamıştır. **Yeni Şark**, 14 Ağustos 1338/14 Ağustos 1922.

¹⁰⁹ “*Hastalık-Sigorta*” başlıklı bir makale yayınlamıştır. **Yeni Şark**, 3 Eylül 1338/3 Eylül 1922.

¹¹⁰ “*Mükemmel Zafer, Rum ve Yunan’ın İktisaden de İzmihlalidir*” başlıklı bir yazı yazmıştır. **Yeni Şark**, 10 Eylül 1338/10 Eylül 1922.

II- Öne Çıkan Yazarların Biyografileri

1- Rauf Ahmet (Hotinli) Bey

Asıl adı Mehmet Rauf olan Rauf Ahmet Bey, 1875 yılında Edirne’de doğmuştur. Babası Ahmet Efendi’dir. Tıbbiye Mektebi’ni bitiren Rauf Ahmet Bey, 1898 ve 1899 senelerinde Paris’te Siyasi Bilgiler Mektebi’ne devam etse de bu mektebi bitirememiştir. 18 Nisan 1899’da Atina Sefareti üçüncü kâtipliğine, 1903 yılında Madrid Sefareti ikinci kâtipliğine tayin edilmiştir. 2 Eylül 1908’de ise Washington Sefareti başkâtipliğine tayin edilerek 1910’da Londra Sefareti başkâtipliğine nakil olunmuştur. 1911 yılında Matbuat-ı Ecnebiye Müdürlüğü’ne getirilmiştir. Rauf Ahmet Bey, matbuat işlerinin iki ayrı nezarete bağlı iki ayrı müdürlük elindeki durumundan kurtarılması ve başka memleketlerdeki örneklerine benzemesi konusunda çalışmış ve neticede, Matbuat-ı Dâhiliye Müdüriyeti ile Matbuat-ı Ecnebiye Müdürlüğü’nü Matbuat Müdüriyeti-i Umumiyesi adı altında birleştirilmesi konusunda kanunun çıkarılmıştır. 23 Nisan 1913 tarihinde ilk Matbuat Müdür-i Umumisi olarak görev yapmıştır. Rauf Ahmet Bey, bu görevinden 13 Mart 1914 yılında istifa etmiştir¹¹¹. Rauf Bey, bu görevinden istifasından kısa bir müddet sonra 16 Mart 1914 tarihinde Paris Sefaret-i Seniyesi müsteşarlığına tayin edilmiştir¹¹². I. Dünya Harbi çıkınca İstanbul’a gelmiş ve harp bitene kadar Hariciye Nezareti’nde barış müzakerelerini araştırmak üzere kurulan komisyonda üye sıfatıyla bulunmuştur. Bu görevdeyken hazırladığı ve Matbaa-ı Amire tarafından yüz ellişer nüsha olarak basılan Mısır ve Boğazlar meselesine dair iki layihası hükümet erkânına dağıtılmıştır¹¹³. 1918 yılının son aylarından 1921 yılına kadar Sapançalı Hakkı Bey’in¹¹⁴

¹¹¹ Server İskit, **Türkiye’de Matbuat İdareleri ve Politikaları**, Başvekâlet Basın ve Yayın Umum Müdürlüğü Yayınları, (Basım Yeri Yazılmamış), 1943, s. 171-173.

¹¹² **Başkanlık Osmanlı Arşivi (BOA)**, 4269/320144-1-1.

¹¹³ İskit, **Türkiye’de Matbuat İdareleri ve Politikaları**, s.173.

¹¹⁴ Hakkı Bey, 1882 yılında Sapanca’da doğdu. Babası Hacı Mehmet Ağa, annesi Şerife Hanım’dır. Hakkı Bey, sırasıyla Beşiktaş Askeri Rüştiyesi, Edirne’de Askeri İdadi, İstanbul’da Mekteb-i Harbiye gibi okulları bitirdi. Harbiye Mektebi’nden mezun olduktan sonra 1903 yılında merkezi Selanik’te bulunan III. Ordu’ya teğmen rütbesiyle tayin olundu. Selanik’teyken İttihatçılarla tanışmış ve Kazım (Dirik) Bey’le İşkodra’da İttihat ve Terakki Cemiyeti’nin (İTC’nin) bir şubesini açmıştır. Siyasi faaliyetlerinden ötürü Karadağ’a firar etmiş, Meşrutiyet’in iadesiyle birlikte tekrar Selanik’e dönmüştür. Bir müddet sonra askerlikten ayrılan Hakkı Bey, İTC’nin İşkodra Şubesi’nin kâtib-i mesulü olarak çalışmıştır. Hakkı Bey, İTC’nin gizli örgütü Teşkilât-ı Mahsûsa adına Trablusgarp, Balkan ve I. Dünya harplerinde çeşitli bölgelerde görev yapmıştır. I. Dünya Harbi ve sonrasında ticaretle meşgul olmuştur. 1918’de İstanbul’da İstiklâl adlı bir gazete çıkarmıştır. Mütareke döneminde Son Osmanlı Meclis-i Mebusan’ına İzmit Mebusu olarak girmiştir. Daha sonra yurtdışında yaşayan Hakkı Bey, Cumhuriyet dönemiyle birlikte tekrar yurda dönmüştür. Cumhuriyet tarihinin ilk siyasi yolsuzluk davası Havuz-Yavuz olayına karışmış, hapis ve memuriyetten men cezası almıştır. 1937 yılında vefat etmiştir. Bkz. Seydi Vakkas Toprak, “*Teşkilat-ı Mahsusa Komitacılığından İzmit Mebusluğuna: Sapançalı Hakkı Bey*”, **Uluslararası Çoban Mustafa Paşa ve Kocaeli Tarihi-Kültürü Sempozyumu IV Bildirileri**, I, Kocaeli 2018, s. 1135-1150.

imtiyaz sahibi olduğu İstiklâl gazetesinin başmuharrirliğini yapmıştır¹¹⁵. 12 Ocak-18 Mart 1920 tarihli IV. Dönem Osmanlı Meclis-i Mebusanı'na İstanbul mebusu olarak girmiştir¹¹⁶. Meclis feshedildikten sonra evinin İngilizler tarafından basılması üzerine 1920 yılını Roma'da geçirmiştir. Daha sonra Sadrazam Tevfik Paşa'nın aracılığıyla İngilizler tarafından İstanbul'a dönmesine müsaade edilmiş ve 1921 yılında Londra'ya giden Ankara Hükümeti'nin heyetine müşavir sıfatıyla katılmıştır. Daha sonra Ankara'ya dönmüş hemen akabinde İstanbul'a geçerek Yeni Şark adlı gazeteyi çıkarmaya başlamıştır. Gazete 1923'te kapandıktan sonra Milliyet, Tan, Vatan gibi gazetelerde ilmi yazılar yazmıştır¹¹⁷. Rauf Ahmet Bey, 1952'de vefat etmiştir¹¹⁸.

Rauf Ahmet Bey, Yeni Şark'ın sahibi ve başmuharriri olarak ilk sayıdan itibaren neredeyse her sayıda Milli Mücadele'yi destekler nitelikte yazılar kaleme almıştır. Gazetede “Şark'ta Sulh Niçin Takarrür Edemiyor?”¹¹⁹, “Sulhumuzda Milli Hudud Meselelerine Dair”¹²⁰, “Sulh Yollarında”¹²¹, “Sulha Doğru Son Merhale”¹²², “Şark'ta ve Garb'da”¹²³ gibi her sayıda Anadolu'daki milli hareketi destekleyen makaleler yazmıştır.

2-Selim Sırrı (Tarcan) Bey

Selim Sırrı Bey, 1874 yılında Mora Yenişehir'nde doğdu. Babasının adı Yusuf, annesinin adı ise Zeynep'tir. 1894 yılında girdiği Mühendishane-i Harbiye'den 1898'de İstihkâm sınıfı Mülazım-ı Evvel olarak şadetname aldı. 1900 yılında Anadolu Kavağı'ndaki İstihkâm Bölüğü'ne nakledildi. 1902'de Yüzbaşı, 1907'de Kolağası oldu. 1905 yılında mühendishane ve hendesehane-i mülkiyede jimnastik muallimliği yaptı. 1910 yılında İsveç Yüksek Beden Terbiyesi Mektebi'ne girdi ve 1912'de tahsilini bitirerek geri döndü. 1913'te askerlikten istifa ederek 1914'te Maarif Nezareti Beden

¹¹⁵ İstiklâl, 30 Kânun-i evvel 1334/30 Aralık 1918.

¹¹⁶ Meclisi Mebusan Zabıt Ceridesi, Devre: 4, İçtima Senesi: 1, TBMM Basımevi, 1992, s. 21; İhsan Güneş, Türk Parlamento Tarihi (Meşrutiyete Geçiş Süreci, I. ve II. Meşrutiyet), II, Türkiye Büyük Millet Meclisi Vakfı Yayınları, (Basım Yeri ve Tarihi Yazılmamış), s. 68.

¹¹⁷ İskit, Türkiye'de Matbuat İdareleri ve Politikaları, s.173.

¹¹⁸ “Rauf Ahmet Bey”, Büyük Larousse, AE, Gelişim Yayınları, İstanbul 1995, s. 9717.

¹¹⁹ Yeni Şark, 4 Teşrin-i evvel 1337/4 Ekim 1921.

¹²⁰ Yeni Şark, 5 Teşrin-i evvel 1337/5 Ekim 1921.

¹²¹ Yeni Şark, 6 Teşrin-i evvel 1337/6 Ekim 1921.

¹²² Yeni Şark, 7 Teşrin-i evvel 1337/7 Ekim 1921.

¹²³ Yeni Şark, 8 Teşrin-i evvel 1337/8 Ekim 1921.

Terbiyesi Umumi Müfettişliği'ne tayin olundu¹²⁴. 12 Mayıs 1916 yılında ilk kez İdman Bayramı'nı düzenledi¹²⁵.

5 Ocak 1919'da Darülmuallimîni Âliyye Müdürlüğü'ne atandı. İzmir'in işgali üzerine Sultanahmet'te yapılan mitinge katıldı ve Muallimler Cemiyeti Reisi olarak işgali kınayan şu konuşmayı yaptı: *“Muhterem ve necip vatandaşlar, valideler, babalar, kardeşler, arkadaşlar: Bilirsiniz ki felâket günlerinde aralarında nifak olan aile efradı bile derhal ittihat ederler. Bir zelzele, bir tufan vukuunda baba, evlât, dayı kanlı bıçak olsalar bile birbirlerine sarılırlar. İşte aziz vatandaşlar, işte bugün öyle bir buhranlı demdeyiz. Felâket umumîdir. Bir haftadır devam eden galeyanlı içtimalar, tazallümler hamdolsun halkın damarlarında müşterek bir vatandaş kanı kaynadığını gösteriyor. Eczayı vatandan bir parçasının koparılmak istenilmesi kalbimizde onulmaz yaralar açtı. Böyle azîm bir haksızlık, adlî hak için, imlayı medeniyet için çalışan düveli muazzamadan bekliyoruz. İstemeyerek sürüklendiğimiz bu harbi umumîde namus ve haysiyetle döğüşmüş, alnından, göğsünden kurşun yemiş, siperler içinde her türlü mahrumiyetlere katlanmış bir milletin ailesiyiz. Evlâdını, kardeşini, babasını sun'î taksiri olmıyarak kurban veren bu asil millete Avrupa'nın, Amerika'nın kıyamayacağını ümit ediyoruz. Nitekim İtilâfin büyük ricali siyasisi Vilson söz vermiştir. Biz; Avrupa, Amerikalılarda sözün ne büyük kıymeti olduğunu biliriz. Ve o prensipler üzerinde neticei mukadderatımıza intizar ediyoruz. İzmir'in işgali, buna pek de işgal denemez. Yunanistan'ın İzmir'i istilâsı, bir saikai belâ gibi nazil oldu. Bütün Türkiye, bütün âlemi İslâm bugün kan ağlıyor. Oh! Bu felakete artık katlanamayız. Türkü iyi tanımayanlar veya sevemeyenler “Türkler sıkıya gelince Avrupalıları katliam ile tehdit ederler.” sözlerini işaa ediyorlar. Bu iftirayı şiddetle reddediyoruz. Hayır, Türklere böyle bir isnat kuru bir iftiradır. Biz Avrupa'yı tehdit etmiyoruz. Milletın seciyesi böyle gülünç teşebbüslerden çok yüksektir. Türk'ün kalbi açıktır. Bulanık suda balık avlamasını bilmez. Döğüşürse; mertçe, karşı karşıya döğüşür. Arkadan vurmaz. İmana kılınç çekmez. Burada toplanan şu yüz binlerce kişilik İslâm halkı, din kını gütmüyor ve Hıristiyanlara karşı buğz ü adavet beslemiyor. Her dinin mukaddesatına hürmet etmeyi kendisine vazife biliyor. Bizde tecavüz ve istilâ emelleri yoktur. Biz yalnız yaşamak istiyoruz. Bu hakkı bizden nez'e kalkışmasınlar. Tariki medeniyette her millet gibi azm ü irfanla yükselmek ve Türk*

¹²⁴ TBMM (Türkiye Büyük Millet Meclisi) Arşivi, Sicil No: 319, Dosya No: 45; Atatürk Kitaplığı Arşivi, Müteferrik Evrak, No: 55756.

¹²⁵ “Selim Sırrı Tarcan”, *Türk Ansiklopedisi*, XXX, Milli Eğitim Basımevi, Ankara 1981, s. 430.

kalarak yükselmek istiyoruz. Vakur arkadaşlar: Azm ü gayreti elden bırakmayalım, haktan ümidi kesmiyelim ! Allah bizimle beraberdir.”¹²⁶

1927’de Birinci Sınıf Müfettişliği’ne terfi etti. 1931’de Maarif Vekâleti Başmüfettişi oldu. Selim Sırrı, 8 Şubat 1935’te V. Dönem Ordu Milletvekili olarak TBMM’ye girdi. VI. ve VII. Dönemlerde de yine Ordu’dan milletvekili seçildi. Fransızca bilen ve beden terbiyesinde uzmanlaşan Selim Sırrı Bey, 1946 yılında emekli oldu ve 2 Mart 1957 tarihinde İstanbul’da vefat etti¹²⁷.

Selim Sırrı Bey, Yeni Şark’ta ikinci sayıda “*Spor ve Biz*”¹²⁸, beşinci sayıda ise “*Pakrat’ın Ölümü ve Boks Aleyhtarlığı*”¹²⁹ başlıklı spor yazıları kaleme almıştır. Selim Sırrı Bey, gazetede sadece spor yazısı değil hikâyeye de yazmıştır. Gazetenin altıncı sayısında “*Yeni Şark’ın Hikâyesi*” köşesinde “*Kopuk Abdullah*” isimli bir hikâyeye de kaleme almıştır¹³⁰.

3- Yusuf Razi (Bel) Bey

Giritli Sırrı Paşa’nın oğlu olan Yusuf Razi Bey, 1870 senesinde İstanbul’da doğmuştur. 1877’de Galatasaray Lisesi’ne girmiş ve 1885 tarihinde mezun olmuştur. Kısa bir müddet Mekteb-i Mülkiye’ye devam etmiş ve daha sonra tahsil için Paris’e gitmiştir. Orada iki sene yüksek riyaziyat öğreniminden sonra dört sene daha öğrenim görmüş ve 1892’de Hendese-i Mülkiye Mektebi muallimliğine tayin olunmuştur. 1899’da mülga Maarif Vekâleti Demiryolu Müdür Muavini olmuş ve sonra aynı nezarete sıra ile sanayii ve nafia müdürlüklerinde bulunmuş Rumeli Müfettiş-i Umumiliği görevini üstlenmiştir. 1909’da Şura-yı Devlet Nafia, Maliye ve Maarif İdaresi azalığına tayin olunmuş ve 1914’te istifa etmiştir. 1918’de tesis edilmek üzere olan Milli Sanayi Müdürlüğüne 1919’da Posta ve Telgraf Müdür-i Umumiliğine 1920’de şehreminliğine tayin olunmuştur¹³¹.

---

¹²⁶ TBMM Arşivi, Sicil No: 319, Dosya No: 45; İhsan Güneş, **Türk Parlamento Tarihi TBMM V. Dönem (1935-1939)**, II, Türkiye Büyük Millet Meclisi Vakfı Yayınları, (Basım Yeri ve Tarihi Yazılmamış), s. 616.

¹²⁷ TBMM Arşivi, Sicil No: 319, Dosya No: 45; Güneş, **Türk Parlamento Tarihi**, s. 617.

¹²⁸ **Yeni Şark**, 4 Teşrin-i evvel 1337/4 Ekim 1921.

¹²⁹ **Yeni Şark**, 7 Teşrin-i evvel 1337/7 Ekim 1921.

¹³⁰ **Yeni Şark**, 8 Teşrin-i evvel 1337/8 Ekim 1921.

¹³¹ **Taha Toros Arşivi**, Dosya No: 112-Leyla Saz.

Yeni Şark'ın yazarlarından biri olan Yusuf Razi Bey, gazetede “*Yeni Şark !*” başlıklı önemli bir yazı kaleme almıştır. Bu yazısında; “*Evet Yeni Şark! Çünkü istenilse de istenilmese de şarkta yenilik var. Bazı büyük ulu ağaçlar vardır ki, bir hayli müddet kurumuş ve kendilerinden hayat çekilmiş gibi görüldüğü halde günün birinde bir kenarında yeşil bir filiz zuhur eder, yeniden dal budak verir, taze bir hayata mazhar olurlar. Şark biraz bu ağaçlara benziyor...*” diyerek ülkenin kurtuluşuna dair ümitlerini dile getirmiştir. Yazının devamında Yusuf Razi Bey, Asya kıtasındaki şark milletlerinin uzunca bir müddet uyku devri geçirdiğini ancak şimdi ise olgunlaşarak uyandığını dile getirmiştir. Şarkta görülen bu yeniliğin ise milliyet, hürriyet ve istiklal davası olduğunu Türk milletinin de ezelden beri hiçbir kimsenin tahakkümü altına girmediğini ve yine dik durup boyun eğmeyeceğinin bilincinde olduklarını önemle belirtmektedir. Yazının son paragrafında da memleketin zor günler geçirdiğini ve biraz daha acı ve elim hadiselerin yaşanacağını ancak hürriyet ve istiklal davası güden Türk milletinin bu kötü şartlardan alınını akıyla çıkacağını önemle vurgulayarak yazıya son vermiştir¹³².

4- Ahmet Fetgeri (Aşeni) Bey

Ahmet Fetgeri (Aşeni) Bey, 1887 yılında İstanbul'da doğmuştur. Küçük yaştan beri okuduğu Bahriye Mektebi'nde spora heves ederek zamanının en iyi jimnastikçi ve güreşçisi olmuştur. 1903 yılında kardeşi Mehmet Fetgeri, Mazhar Kazancı ve Eskrim Federasyonu'nun ilk başkanı Fuat Balkan ile birlikte Beşiktaş'ta bir jimnastik, güreş ve eskrim okulu açmıştır. Kendisi Beşiktaş Jimnastik Kulübü'nün kurucularındandır. 1924 yılında Türkiye Olimpiyat Komitesi üyeliğine seçilmiş, Türk güreşçi ve atletlerinin 1924 Paris ve 1928 Amsterdam olimpiyatlarına katılmalarını sağlamıştır. Burhan Felek ile birlikte atletizm ve güreşte Balkan şampiyonalarının kurulmasına önderlik etmiştir. 1966 yılının Ocak ayında vefat etmiştir¹³³. Ahmet Fetgeri Bey, Yeni Şark gazetesinde Spor köşesinde güreş ve boks ile ilgili yazılar yazmıştır¹³⁴.

¹³² Yusuf Razi, “*Yeni Şark !*”, **Yeni Şark**, 5 Teşrin-i evvel 1337/5 Ekim 1921.

¹³³ Halûk San, “*Ahmet Fetgeri Vefat Etti*”, **Milliyet**, 18 Ocak 1966.

¹³⁴ Ahmet Fetgeri, “*Güreş ve Boks*”, **Yeni Şark**, 30 Eylül 1338/30 Eylül 1922.

5- Ruşen Eşref (Ünaydın) Bey

Ruşen Eşref Bey, 1892 yılında İstanbul'da doğdu. Babası, Eşref Ruşen Bey, annesi Nimet Fıtnat Hanım'dır. İlk ve orta dereceli öğrenimini 1911 yılında Galatasaray Mekteb-i Sultanisi'nde tamamladıktan sonra aynı sene Galatasaray Sultanisi'nde Türkçe öğretmenliği görevine başladı. 1912 yılından itibaren Askeri Baytar Mektebi Fransızca öğretmenliği ve Darülmuaallimin-i Aliye'de Fransızca ve Türkçe öğretmenliği yaptı. I. Dünya Harbi sonlarına doğru Maveray-ı Kafkasya ve Osmanlı Devleti arasında toplanan Batum Konferansı'na Vakit gazetesinin muhabiri olarak katıldı. Ardından Yenigün muhabiri sıfatıyla üç ay boyunca Kafkasya'yı dolaştı. 1919 yılında Tasvir-i Efkâr gazetesinin muhabiri olarak Anadolu'nun birçok vilayetini gezdi. Ocak 1921 tarihinden itibaren Milli Mücadele hareketine katılmak üzere Ankara'ya gitmek zorunda kaldı. Temmuz 1921'de Hâkimiyet-i Milliye gazetesinin muhabiri olarak Batı Cephesi'ne gönderildi¹³⁵. Yine aynı yıl Ankara Erkek Lisesi Edebiyat öğretmenliğine atandı. Kendisi TBMM'deki tercüme-i haline el yazısıyla *“harekât-ı milliyenin mübadisine kadar siyasetle iştilal etmedim ve hiçbir fırkaya intisabım yoktu. Birinci Londra ve Birinci Lozan konferansına Büyük Millet Meclisi Hükümeti tarafından müşavir (matbuat) olarak tayin edildim. Buhara Sefareti Başkâtipliğine tayin olundum”* demektedir¹³⁶.

1923 yılında Cumhuriyet Halk Fırkası adayı olarak Karahisar-ı Sahib (Afyonkarahisar) Mebusu olarak seçildi. 11 Ağustos 1923'de de TBMM'ye girdi. 1933 yılına kadar III. ve IV. dönemlerde Afyonkarahisar mebusluğu yaptı. 1 Kasım 1933 yılında Cumhurbaşkanlığı Genel Kâtipliği'ne atandı. 1934 yılından itibaren Tiran, Atina, Roma, Budapeşte, Londra gibi şehirlerde büyükelçiliklerde çalıştı. Balkan Birliği ve Türk Dili Tedkik Cemiyeti umumi kâtiplikleri görevini üstlendi. Ruşen Eşref Bey, 1952 yılında emekliye ayrılıp 21 Eylül 1959 yılında da vefat etmiştir¹³⁷.

6- Aynizade Hasan Tahsin Bey

Aynizade Hasan Tahsin ya da Hasan Tahsin Ayni Bey, tüccardan Necip Ayni Efendi'nin oğlu olup 1877 yılında Serfiçe'de doğmuştur. İlk ve orta tahsillerini

---

¹³⁵ Nuri Sağlam, “ÜNAYDIN, Ruşen Eşref (1892-1959)”, **Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi (DİA)**, XLII, İstanbul 2012, s. 336.

¹³⁶ **TBMM Arşivi**, Sicil No: 442, Dosya No: 4.

¹³⁷ Kâzım Öztürk, **Türk Parlamento Tarihi TBMM II. Dönem 1923-1927**, III, Türkiye Büyük Millet Meclisi Vakfı Yayınları, (Basım Yeri ve Tarihi Yazılmamış), s. 42; **TBMM Arşivi**, Sicil No: 442, Dosya No: 4.

İstanbul'da ikmal ettikten sonra Mekteb-i Mülkiye'ye girmiş ve 1896 yılında bu okulu birincilikle bitirmiştir. Daha sonra Maarif Nezareti Muhasebe ve Mektubi kalemlerinde başkâtiplik ve mümeyyizlik etmiş, 1908 yılının ilk aylarında Kabataş Mekteb-i İdadisi Müdürlüğüne tayin edilmiştir. Aynı yıl içerisinde Ticaret Mekteb-i Alisi Müdürlüğüne geçmiş ve bir yıl sonra da Divan-ı Muhasebat azalığına terfi etmiştir. 1913 yılında İslahat-ı Maliye Vekaleti'nde bulunmuş 1915 yılında ise asaleten Maliye Nezareti Müsteşarlığına tayin olunmuştur. 1916 yılında İktisat Meclisi Alisi azalığına ilave olarak tayin edilmiş ve 1918 yılında İstihzarat-ı Sulhiye Komisyonu azalığında bulunmuştur. 1919 yılında yeniden İslahat-ı Maliye Komisyonu azalığı görevini üstlenen Hasan Tahsin Bey'in bir müddet sonra emekliye sevk olunmak suretiyle memuriyet hayatı sona ermiştir. 1936 yılına kadar aralıksız olarak kırk yıl boyunca muallimlik görevinde bulunmuştur. Üsküdar İdadisi'nde ve sonra Mülkiye Mektebi'nde, Dersaadet İdadi-i Mülkiyesi'nde, Eğrikapı Merkez Rüştüyesi'nde Numune-i Terakki İdadisi'nde, Medresetül Kuzzat'ta ve Ticaret Mekteb-i Alisi'nde çeşitli muallimliklerde bulunmuştur. 1909 yılında Mülkiye Mektebi ve Mekteb-i Hukuk, İlm-i İktisat muallimlikleri görevinde bulunmuş ve daha sonra Darülfünun Hukuk Fakültesi İlm-i Mali ve Kavanin-i Maliye müderrisliği yapmıştır. 1923 yılında Galatasaray Lisesi müdür vekilliğini fahriyen yerine getirmiştir. 11 Mayıs 1962 yılında İstanbul'da vefat etmiştir¹³⁸.

İktisat ve maliye tarihi açısından önemli bir sima olan Hasan Tahsin Bey, Yeni Şark gazetesinde de mali yazılar yazmıştır. Hasan Tahsin Bey, gazetede ilk yazısını 6 Ekim 1921 tarihli dördüncü sayısında "*İktisadi ve Mali Musahabe*" başlığı altında yayınlamıştır¹³⁹. Hasan Tahsin Bey, ülkenin içinde bulunduğu iktisadi durumu gözler önüne sermiş ve çözüm önerileri getirmiştir.

7- Ahmed Refik (Altınay) Bey

Sultan Abdülaziz'in vekilharıcı Ürgüplü Ahmed Ağa'nın oğlu olan Ahmed Refik Bey, 1880 ya da 1881 yılında İstanbul'da doğdu. İlköğrenimini Beşiktaş'taki Vişnezade Mektebi'nde yaptıktan sonra askeri rüşdiye ve Kuleli İdadisi'nden mezun oldu. 1898'de Mekteb-i Harbiye'yi birincilikle bitirdi. Yıllarca askeri okullarda coğrafya ve Fransızca hocalığı görevinde bulundu. 1907'de yüzbaşı, ertesine sene Harp Okulu tarih öğretmeni

¹³⁸ "*Hasan Tahsin Aynı'yi Toprağa Veriyoruz*", **Milliyet**, 13 Mayıs 1962.

¹³⁹ Aynizade Hasan Tahsin, "*İktisadi ve Mali Musahabe*", **Yeni Şark**, 6 Teşrin-i evvel 1337/6 Ekim 1921.

oldu. 1909 yılında Erkan-ı Harbiye-i Umumiye Ceride Şubesi'nde görev yaptı. Askeri Mecmua'da makaleler yazdı. Ahmed Refik Bey, Tarih-i Osmani Encümeni'nde üyeliğin yanı sıra Balkan harpleri esnasında Erkân-ı Harbiye tarafından sansür müfettişliğine atandı. Harbin ardından emekli olarak bazı medreselerde Tarih öğretmenliği yaptı. I. Dünya Harbi'nin patlak vermesi üzerine yüzbaşı rütbesiyle yeniden askere alınarak Sansür Genel Müfettişliğine getirildi. Bir eserinde Kavalalı Mehmed Ali Paşa'nın Osmanlı aleyhindeki icraatlarından bahsedince Sadrazam Said Halim Paşa ile arası açıldı ve Anadolu'ya arpa saman memuru olarak görevlendirildi. 1915 yılında Eskişehir Askeri Sevk Komisyonu başkanlığına tayin edildi. I. Dünya Harbi'nin sonlarına doğru yabancı gazetecilerden oluşturulan heyetin başında Ermeni mezalimini araştırmak üzere Doğu Anadolu'ya görevlendirildi. Bu incelemelerini İki Komite İki Kıtal ve Kafkas Yollarında Hatıralar ve Tahassüsler adlı eserlerde topladı. 1918 yılında Darülfünun Türk Tarihi Kürsüsü'ne müderris olarak atandı. 1925'te ise Abdurrahman Şeref Bey'in ölümü üzerine Türk Tarih Encümeni başkanlığına tayin edildi. 1933 üniversite reformuyla birlikte müderrislik görevi de sona erdi. Daha sonra muhtelif gazetelerde yazılar yazarak geçimini sağladı ve 10 Ekim 1937'de vefat etti¹⁴⁰.

8- Ercüment Ekrem (Talu) Bey

Tanzimat edebiyatının tanınmış kişilerinden Recaizade Mahmut Ekrem'in oğlu olan Ercüment Ekrem Bey, 1888 yılında İstanbul'da doğmuştur. 1905 yılında Mekteb-i Sultani'den mezun olmuş ve İstanbul Hukuk Mektebi ve Paris siyasi ilimler okulunda hukuk öğrenimi görmüştür. 1906 tarihinde Duyun-ı Umumiye'de mütercimlik görevi yaptı. 1908 yılında ise Ayan Meclisi mütercimliği görevine atandı. 1919 yılında Hariciye Nezareti matbuat müdürlüğünde, Edirne mektupçuluğu ve Hariciye Nezareti müsteşar yardımcılığı görevini üstlendi. 1920 tarihinde Beyoğlu Belediyesi'nde sansür heyetinde hükümet temsilcisi olarak çalışmıştır. Cumhuriyetin ilanından sonra üç kez Matbuat Umum Müdürlüğü yapmış ve Atatürk'ün ilk umumi kâtipliği görevini üstlenmiştir. 1937'den 1943 yılına kadar Ankara Hukuk Fakültesi, Gazi Eğitim Enstitüsü ve Polis Koleji'nde Fransızca öğretmenliği yaptı. 1950 yılına kadar ise Galatasaray Lisesi'nde Edebiyat öğretmeni olarak çalıştı. Mükemmel derecede Fransızca, İngilizce ve Rumca

---

¹⁴⁰ Abdülkadir Özcan, "Ahmed Refik Altınay", **DİA**, II, İstanbul 1898, s. 120-121.

bilen ve Meşrutiyet'ten Cumhuriyet'in ilanına kadar muhtelif gazete ve dergilerde yazmış olan Ercüment Bey, 16 Aralık 1956 tarihinde vefat etmiştir¹⁴¹.

---

¹⁴¹ “Ercüment Ekrem Talu Vefat Etti”, **Milliyet**, 17 Aralık 1956; Atilla Çetin, “Ercüment Ekrem Talu (1888-1956)”, **DİA**, XI, İstanbul 1995, s. 274-275.

İKİNCİ BÖLÜM

YENİ ŞARK'A GÖRE SAKARYA SAVAŞI SONRASINDAN BÜYÜK TAARRUZ'A BATI CEPHESİ (3 EKİM 1921-26 AĞUSTOS 1922)

A-SAKARYA SAVAŞI'NDAN SONRA TARAFLARIN ASKERİ DURUMLARI

I- Ankara Hükümeti'nin Askeri Vaziyeti

Türk ordusu, Sakarya Savaşı'ndan sonra Sakarya Nehri'nin batı tarafına çekilmeye başlayan Yunan Ordusu'nu takip etti. Yeni Şark'ın 3 Ekim tarihli sayısında geceli gündüzlü devam eden yağmurlara rağmen Türk ordularının Afyonkarahisar mıntıkasında Sevanlı ve Karaarslan hattından düşmanı şehrin kenarına kadar püskürtüp geri çekilmeye zorladığı bildiriliyordu. Türklerin en mühim kuvvetlerini Yunanlıların arkalarına sevk ettikleri ve Türk kuvvetlerinin Afyonkarahisar-İzmit-Bolu havalisinde toplandığı anlaşılmaktadır¹⁴². Yunan Orduları Başkumandanı General Papulas tarafından verilen bir beyanatta bütün harekât serbestîsinin Türk ordusunda olduğu bildirilmiştir. Gazete, Yunanlıların da karşı taarruzlarda bulunduğunu, Türk ordusu tarafından Afyon ele geçirildikten sonra Balmahmut'a yapılan taarruz neticesinde Yunanlılara üç koldan taarruz edildiğini ve Yunan ordusunun Türk ordusunca sıkıştırıldığını yazmaktadır¹⁴³. Yunan resmi tebliğlerinin Türk ordularının Afyon'un 25 kilometre kuzey hattında yapılan muharebelerden sonra geri çekildiği ifade edilmektedir ancak gazete, geri çekilen birliklerin keşif birlikleri olduğunu bundan başka bir çekilme olmadığını kaydetmektedir¹⁴⁴. Yeni Şark, “*Anadolu harbinin üç aya karib bir zamandan beri helecanlarla takip ettiğimiz son safhası mesud netayic ile hitam bulmak üzeredir. Sakarya'da Türk'ün gösterdiği azim ve kahramanlık Yunanlının efsanevi amal-i istiklalcuyanesini temelinden sarsmıştır.*” diyerek Türk ordusunun Yunanistan'ın tarihi emellerine de büyük bir darbe vurduğunu beyan ediyordu¹⁴⁵.

Gazetenin en önemli bilgi kaynağı bizzat cepheden gelen tebliğ-i resmilerdi. Nitekim 18-29 Eylül tarihleri arasındaki resmi tebliğlerden Türk ordusunun, Eskişehir istikametine doğru Yunanlıları kovaladığı ve Eskişehir'e girmek üzere olduğu

¹⁴² “*Afyonkarahisar Civarına Kadar Düşman Tard ve Takip Olunmuştur*”, **Yeni Şark**, 3 Teşrin-i evvel 1337/3 Ekim 1921.

¹⁴³ “*Yunanlıların İki Cepheden Tazyiki*”, **Yeni Şark**, 5 Teşrin-i evvel 1337/5 Ekim 1921.

¹⁴⁴ “*Afyonkarahisar Civarında Yunanlılar Ordumuzun Hareketini Tevkif Edebiliyorlar mı?*”, **Yeni Şark**, 7 Teşrin-i evvel 1337/ 7Ekim1921.

¹⁴⁵ “*Anadolu'da Vaziyet-i Hazıra-ı Askeriye*”, **Yeni Şark**, 3 Teşrin-i evvel 1337/3 Ekim 1921.

bildirilmekteydi. Gazete, Kral Konstantin'in beyannamesi ve Türk ve Yunan tebliğ-i resmilerinden Yunan ordusunun Eskişehir ve Afyon'un doğusunda olduğunu, Bolvadin ve Çay'ın Yunan ordusu tarafından tahliye edildiğini belirtmekteydi¹⁴⁶. Gazete Paris matbuatının görüşüne de yer veriyordu. Paris matbuatına göre, kışın yaklaşmasına ve mevsimin elverişsiz olmasına rağmen 10 Eylül'e kadar Türkler tarafından Yunan taarruzunun kırıldığını ifade ederek karşı taarruzun devam ettiğini yazıyordu. Yazının devamında Yunan ordusunun Eskişehir'in 25 kilometre doğusuna püskürtüldüğünü hatta yakın bir zamanda Eskişehir ve Afyon'un tahliye edilebileceği ihtimali üzerinde dahi durmaktaydı¹⁴⁷. Paris matbuatının Türk kaynaklarından elde ettiği bilgiye göre, Yunanlılar Eskişehir'i tahliye etmek için hazırlıklar yapmaktaydı¹⁴⁸.

Yeni Şark, Eskişehir ve Afyon'un alınmasının öneminden de bahsediyordu. Gazeteye göre, şayet Eskişehir ve Afyon Yunanlılardan alınırsa Uşak ve Gediz hattı da Türk ordusuna açılacak hatta İzmir kıyılarını görmek nasip olacaktır diyordu. Bu sebeple Yunanlıların özellikle Afyon'a önem verdiğini ve kuvvetlerini buraya naklettiğini belirtiyordu. Türk ordusunun da Afyon taraflarına keşif taarruzlarında bulunduğunu ve burayı tazyike başladığını bildiriyordu. Türklerin Yunanlılar Anadolu'yu tahliye edinceye kadar harbe devam edeceğini de söylüyordu¹⁴⁹. Yunan kamuoyu da, Kuva-yı Milliye müfrezelerinin tanzim edildiğini ve Mustafa Kemal Paşa'nın tek gayesinin Yunanlıları Anadolu'dan atmak olduğunu ve bunun için çetelere Yunan askeri öldürene iki yüz lira verileceğini önemle belirtiyordu¹⁵⁰. İtalyan matbuatı ise Mustafa Kemal Paşa'nın kış şartlarında bir harbe hazır olduğunu vurguluyordu¹⁵¹. Gazete bir haberinde yine Eskişehir'in kuzeydoğusunda Türk ordusunun Yunanlılar üzerindeki tazyikini artırdığından bahsetmekteydi. Yunanlılar ise bu taarruza karşı Afyon'u takviye etmekteydi¹⁵².

Türk ordusunun taarruzu karşısında sabık Yunan Erkan-ı Harbiye Reis-i Sanisi Metaksas, cephe hakkında bilgi sahibi olduğunu ve Türklerin olası askeri takviyelerine

---

¹⁴⁶ “Anadolu’da Vaziyet-i Hazıra-ı Askeriye”, **Yeni Şark**, 3 Teşrin-i evvel 1337/3 Ekim 1921.

¹⁴⁷ “Ordumuz Eskişehir’in 25, Afyonkarahisar’ın 11 Kilometre Yakınındadır”, **Yeni Şark**, 4 Teşrin-i evvel 1337/4 Ekim 1921.

¹⁴⁸ “Eskişehir’in Tahliyesine Doğru”, **Yeni Şark**, 5 Teşrin-i evvel 1337/5 Ekim 1921.

¹⁴⁹ “Anadolu da Vaziyet-i Hazıra-ı Askeriye”, **Yeni Şark**, 6 Teşrin-i evvel 1337 / 6 Ekim 1921; “Türkler Sonuna Kadar Harbe Devam Edecekler”, **Yeni Şark**, 6 Teşrin-i evvel 1337/ 6 Ekim 1921.

¹⁵⁰ “Düşmanı Anadolu’dan Atmak İçin Hazırlık”, **Yeni Şark**, 7 Teşrin-i evvel 1337/ 7 Ekim 1921.

¹⁵¹ “Kemaliler Kemal-i Faaliyetle Hazırlanıyorlar”, **Yeni Şark**, 7 Teşrin-i evvel 1337/ 7 Ekim 1921.

¹⁵² “Yunanlılar, Eskişehir’de Nasıl Bir Tazyike Maruz Kaldılar”, **Yeni Şark**, 8 Teşrin-i evvel 1337/ 8 Ekim 1921.

karşı her türlü tedbirleri aldıklarını ifade ediyordu¹⁵³. Nitekim gazete, birkaç gün sonra Yunanlıların Bozdağ ve Eskişehir yönünden taarruza geçtiklerini bunun da Türk ordusunda biraz moral bozukluğuna neden olduğunu vurgulamaktaydı. Gazete moral bozukluğuna gerek olmadığını bu taarruzun sadece müdafaa amacıyla yapıldığını düşmanın da Türk ordusu gibi askeri kuvvet toplamakla meşgul olduğunu bildiriyordu. Yunanlıların bu taarruzunun sadece bir mevkide elde ettikleri bir başarı olduğunu ve bu başarının bütün bir cepheye mal edilemeyeceğini beyan ediyordu¹⁵⁴. 7 Ekim tarihli Türk tebliğ-i resmisinde, Eskişehir'in kuzeyinde Tekeçiler Köyü'nde Türk ordusuna taarruz eden Yunan ordusunun bir hayli zayıf ve buna karşı Afyon'a yapılan karşı taarruz neticesinde makineli tüfek, bomba ve sair mühimmat ele geçirildiği bildirilmekteydi¹⁵⁵.

Gazete sabık Edirne Komutanı Cafer Tayyar Bey'in¹⁵⁶ Yunanlılara karşı bir beyanatını vermektedir. Cafer Tayyar Bey, bu beyanatında şöyle demektedir: *“Zannediniz ki Türkiye laşedir. Hâlbuki iş öyle çıkmadı. Şimdi aklınız başınıza geliyor. Kuvvetlerimiz, mühimmatımız namütenahidir. Sonuna kadar harp edeceğiz.”*¹⁵⁷. Gazete, Cafer Bey'in bu açıklamasından hemen sonra Atina'dan aldığı bilgiye göre, Mustafa Kemal Paşa'nın cepheye gelme amacının taarruzu şiddetlendirmek olduğunu belirtiyordu. Haberin devamında Polatlı'da Fevzi Paşa'nın riyasetinde İsmet Paşa, Selahattin Adil ve Miralay Kazım beylerin katılımıyla bir harp meclisi kurulduğu ve bu meclisin, kış mevsiminden önce genel bir taarruz yapılması kararı aldığını ifade ediyordu¹⁵⁸. Yunan komutanlarının kendi kamuoyları nezdinde kara propagandalar da yaptığı görülmektedir. Nitekim gazetede, Papulas'ın Yunan ordusunun Bozdağ'dan Sakarya'ya kadar olan kısımda olduğuna dair bir beyanatı olmuşsa da bunun böyle olmadığı anlatılmıştır. Gazete haberin devamında Yunan ordusunun Afyon, Kütahya ve Eskişehir olmak üzere üç grup halinde toplandığı ve özellikle Afyon-Eskişehir hattını takviye etmek, İzmir-Eskişehir demiryolu bağlantısını güvence altına almak ve Uşak-

---

¹⁵³ “*Türklerin Harbe Devam Kararına Karşı*”, **Yeni Şark**, 8 Teşrin-i evvel 1337/8 Ekim 1921.

¹⁵⁴ “*Anadolu'da Vaziyet-i Hazıra-i Askeriye-Afyonkarahisar ve Eskişehir Harbleri*”, **Yeni Şark**, 9 Teşrin-i evvel 1337/9 Ekim 1921.

¹⁵⁵ “*7 Teşrin-i evvel Tarihli Tebliğ Resmimiz*”, **Yeni Şark**, 9 Teşrin-i evvel 1337/9 Ekim 1921.

¹⁵⁶ Cafer Tayyar Bey, 22 Temmuz 1920 tarihinde Yunan kuvvetlerince esir alınmıştır. Yani beyanatı verdiği tarihte esirdir. Yurda dönüş tarihi kesin olarak bilinmemekle birlikte esaretten 22 Mart 1923'te döndüğüne dair bilgiler mevcuttur. Bkz. Asaf Özkan, **İşgal İstanbul'unda İstihbarat ve Eylem, Mim Mim Grubu**, Salkımsöğüt Yayınları, Erzurum 2015, s. 45.

¹⁵⁷ “*Cafer Tayyar Beyin Beyanatı*”, **Yeni Şark**, 9 Teşrin-i evvel 1337/9 Ekim 1921.

¹⁵⁸ “*Mustafa Kemal Paşanın Cepheye Hareketi Mukabil Taarruzun Teşdidî İçindir*”, **Yeni Şark**, 9 Teşrin-i evvel 1337/9 Ekim 1921.

Afyon-Alyunt-Eskişehir hattının her türlü saldırıdan korunması için tedbirler aldığını yazıyordu¹⁵⁹.

Sakarya Savaşı'ndan sonraki muharebelerde Yunan ordusundaki subayların propaganda yaptıkları görülmektedir. Yunan başkomutanları, mağlup olsalar bile galip gelmiş gibi hareket etmek istemişlerdir. Nitekim gazete, Yunan başkomutanının ordusuyla kazanamadığını propagandayla kazanmaya çalıştığını ve Yunan tebliğlerinin safсата ile dolu olduğunu önemle dile getiriyordu¹⁶⁰.

Yeni Şark, Yunan Ordusu Başkomutanı General Papulas'ın bir beyanatına yer veriyordu. Bu beyanatta Papulas'ın "*Eğer bizim silahımız ve teçhizatımız Türk ordusunda olsaydı, bizi şimdiye kadar mahvederlerdi !*" sözüne yer verilerek Türk ordusunun mühimmat ve erzak sıkıntısı çektiği vurgulanıyor buna rağmen Sakarya'da üstün bir zafer kazanıldığı belirtiliyordu. Aynı yazıda gazete, Sakarya Savaşı'ndan sonra da Türk taarruzlarının devam ettiğini yakında daha iyi zaferlere şahitlik olunacağını da sevinçle temenni ediyordu¹⁶¹. 8-9 Ekim tarihli tebliğ-i resmilere göre, Eskişehir mıntıkasına Türk ordusu tarafından bir keşif harekâtı düzenlendiği ve Yunanlıların Eskişehir'de iyice sıkıştırıldığı anlaşılmaktadır¹⁶².

Bursa'da çıkan bir Yunan gazetesinin beyanatına yer veren Yeni Şark, haberinde Türk Kuva-yı Milliye'sinin Afyon cihetine taarruzlarda bulunduğunu ve özellikle Mustafa Kemal Paşa'nın Yunan ordusunu arkadan vurmak isteğini yazıyor ve Ankara'nın Yunanlılara karşı kesin bir zafer kazanılacağından emin olduğunu belirtiyordu¹⁶³. Afyon'un Yunan direnişinin kırılması için önemli olduğu anlaşılmaktadır. Yeni Şark'ın haberlerinden Türk-Yunan savaşının Afyon-Eskişehir hattında devam ettiği görülmektedir. Başka bir haberde, Selahattin Adil Bey'in komutasında "*Sakarya*" ismiyle bir fırka teşkil edildiği ve bu fırkanın Afyon üzerine taarruza geçeceği dile getiriliyordu¹⁶⁴. Nitekim bir müddet sonra taarruz gerçekleşmiş ve Afyon önlerinde büyük bir zafer kazanıldığı haberi verilmiştir¹⁶⁵. Paris matbuatında Türk taarruzunun her geçen

---

¹⁵⁹ "*Anadolu'da Vaziyet-i Hazıra-i Askeriye*", **Yeni Şark**, 10 Teşrin-i evvel 1337/10 Ekim 1921.

¹⁶⁰ "*Afyonkarahisar'da Hayali Yunan Muvaffakiyetleri*", **Yeni Şark**, 11 Teşrin-i evvel 1337/ 11 Ekim 1921.

¹⁶¹ "*Vekayi-i Ahire-i Harbiye'ye Dair Bir Fikir İcmali-2*", **Yeni Şark**, 11 Teşrin-i evvel 1337/ 11 Ekim 1921.

¹⁶² "*Eskişehir'de Düşman Tazyik Ediliyor*", **Yeni Şark**, 12 Teşrin-i evvel 1337/12 Ekim 1921.

¹⁶³ "*Birkaç Günden Beri Türkler Faaliyet Gösteriyorlar ve Taarruz Ediyorlar*", **Yeni Şark**, 12 Teşrin-i evvel 1337/12 Ekim 1921.

¹⁶⁴ "*Afyonkarahisar'a Karşı Sakarya Ünvanıyla Selahattin Adil Bey'in Kumandasında Bir Fırka Teşkil Edildi*", **Yeni Şark**, 13 Teşrin-i evvel 1337/ 13 Ekim 1921.

¹⁶⁵ "*Afyonkarahisar'ında Büyük Bir Muvaffakiyet*", **Yeni Şark**, 13 Teşrin-i evvel 1337/13 Ekim 1921.

gün şiddetlendiğini dile getirilmekteydi¹⁶⁶. Diğer bir haberde ise Kocaeli ve Afyon'da Yunan taarruzunun tamamen kırıldığı haber veriliyordu¹⁶⁷.

Türk taarruzlarının artması dolayısıyla Yunan ordusunun karargâh merkezi, Eskişehir'den İzmir'e nakil olunmaya başlamıştı. Nitekim gazete haberinde bu bilgiye yer verilmektedir. Ancak gazete, Yunanlıların Eskişehir'de bulunan karargâhı İzmir'e taşımanın geri çekilme dolayısıyla değil de İzmir'e uzak olması nedeniyle olduğunu dile getiriyordu. Gazete yazının devamında “*Karargâhın Eskişehir'den İzmir'e nakli Eskişehir'in tehdit altında bulunmasındandır*” diyerek Yunan iddialarına inanmadığını gösteriyordu¹⁶⁸.

Gazete İtalyan matbuatının Türk-Yunan harbine ilişkin görüşlerine de yer verilmekteydi. Gazetede İtalyan matbuatının Türk-Yunan harbinde, Türklerin kendi memleketinde harp ettiğini ancak Yunanlıların merkezden uzak Anadolu içlerine iâşe ve ikmal sıkıntısı yaşadığını yazdığını ifade ediyordu¹⁶⁹. Yine gazetede, Afyon önlerinde çok şiddetli muharebelerin olduğu, Yunanlıların Afyon civarındaki bazı köyleri yaktığı ve Afyon'un Türk ordusu tarafından alınmasının yakın olduğu beyan ediliyordu¹⁷⁰. Paris matbuatı da Türklerin Eskişehir'in önünde bir hat oluşturduğunu, Afyon'u sürekli taarruzlarla baskı altına aldıklarını ve Yunan ordularına zayıf verdirdiklerini bildiriyordu¹⁷¹. Gazeteden Yunan propagandalarının devam ettiği anlaşılmaktadır. Nitekim 8 Ekim tarihli Yunan tebliğine yer veren gazete, bu tebliğde General Papulas'ın Afyon'da Yunan ordusunun zafer kazandığına dair beyanatını açıklamakta ve bu tebliğ-i resmilerin propaganda amaçlı olduğunu izah etmekteydi. Yazının devamında ise Yunanistan'da General Papulas ve General Dusmanis üzerinde olumsuz bir kanaat oluştuğu da dile getiriliyordu¹⁷². Avrupa matbuatı da Yunanlıların propaganda yaptıklarını göstermekteydi. Nitekim İsviçre matbuatında da Türklerin Yunan ordusundan daha iyi bir durumda olduğu açıkça belirtiliyordu¹⁷³. Londra basını da, Türk ordularının olası bir kış taarruzuna hazırlıklı olduğunu ifade ediyordu¹⁷⁴.

¹⁶⁶ “Yunanlıların Harbi Bir Netice Temin Etmeyecek”, **Yeni Şark**, 13 Teşrin-i evvel 1337/13 Ekim 1921.

¹⁶⁷ “Anadolu'da Vaziyet-i Hazıra-i Askeriye”, **Yeni Şark**, 14 Teşrin-i evvel 1337, 14 Ekim 1921.

¹⁶⁸ “Karargâhın Eskişehir'den İzmir'e Nakli Eskişehir'in Tehdit Altında Bulunmasındandır”, **Yeni Şark**, 14 Teşrin-i evvel 1337/14 Ekim 1921.

¹⁶⁹ “Zevahire Rağmen Sulh Yakındır”, **Yeni Şark**, 12 Teşrin-i evvel 1337/12 Ekim 1921.

¹⁷⁰ “Afyonkarahisar Yanında Harp, Şehrin İstirdadı Karib Görünüyor”, **Yeni Şark**, 16 Teşrin-i evvel 1337/16 Ekim 1921.

¹⁷¹ “Afyonkarahisar'ındaki Daire-i Tazyik”, **Yeni Şark**, 16 Teşrin-i evvel 1337/ 16 Ekim 1922.

¹⁷² “Anadolu'da Vaziyet-i Harbiye-i Askeriye”, **Yeni Şark**, 17 Teşrin-i evvel 1337/ 17 Ekim 1921.

¹⁷³ “Türkler Anadolu'da İyi Vaziyettedirler”, **Yeni Şark**, 17 Teşrin-i evvel 1337 / 17 Ekim 1922.

¹⁷⁴ “Ordularımız Kış Harbine Hazırdır”, **Yeni Şark**, 21 Teşrin-i evvel 1337/21 Ekim 1921.

Türk taarruzlarının arttığı bir dönemde gazetenin verdiği haberden Mustafa Kemal Paşa'nın cephe karargâhını Eskişehir'in 100 km. doğusundaki Sarıköy'e naklettiği anlaşılmaktadır. Mustafa Kemal Paşa'nın Erkan-ı Harbiye heyetiyle birlikte Sarıköy'deki cephe karargâhına gelerek bazı fikir alışverişlerinde bulunduğu, Ankara'daki yabancı kimseleri de karargâha davet ettiğini ve yakında umumi bir taarruzun başlayacağını dile getiriyordu¹⁷⁵. Yine Mustafa Kemal Paşa'nın Ankara'dan Kütahya, Eskişehir ve Afyon'a uzanan şose yollarının tamiratının bitiminden sonra tamirat yerine gittiği ve tamiratta çalışan işçilere memnuniyetini dile getirdiği bildiriliyordu. Buna ilaveten Mustafa Kemal Paşa'nın bütün tamirat yerlerini teftiş ettikten sonra kuzey ve güney cephelerindeki kıtaati teftiş ettiği beyan ediliyordu¹⁷⁶.

Yeni Şark, İstanbul'da çıkan Ermenice gazete *Cağadamard* gazetesinden de alıntı yapmıştır. Gazete, Cağadamard'dan yaptığı alıntıda Avrupa basının Türklerin bir kış harbine hazırlandığını ve Türklerin kışın genel bir taarruz başlatma ihtimallerinin yüksek olduğunu ifade ediyordu¹⁷⁷. Atina matbuatı dahi TBMM'nin bir içtimasında Yunanlılarla sonuna kadar savaşılmaması yönünde bir karar alındığı ve Türk ordularının büyük bir taarruzun hazırlığı içerisinde olduğunu bildiriyordu¹⁷⁸. Atina'da krala muhalif gazetelerden alıntı yapan Yeni Şark, Mustafa Kemal Paşa'nın yeniden bir harp meclisi topladığını, Afyon Cephesi Komutanı Ali İhsan Paşa'nın da buraya katıldığını, son muharebelerde tahrip edilen yolların tamir edildiğini ve Yunan ordusuna karşı büyük bir taarruzun yapılacağını yazıyordu¹⁷⁹.

Gazetenin ilgici çekici haberlerinden biri de “*Dağlar Kralı*” namıyla ün salmış Osman Bey adında bir Türk Kuva-yı Milliye beyinin Manyas ve civarında Yunanlılara büyük tahribat ve zarar verdiğine dair olanıdır. Osman Bey, silah ve mühimmatını da Yunan ordusundan bir liraya satın aldığı tüfeklerle sağlamakta olduğu anlaşılmaktadır. Yunan ordusu için büyük bir tehlike olduğu da zikredilmektedir¹⁸⁰.

Yeni Şark, Türk ordusunun miktarı ile ilgili de haber yapmıştı. Nitekim Türk ordusuna son ahz-ı asker kanunu ile 50 bin kişinin daha katıldığını beyan ediyor ve toplam

---

¹⁷⁵“*Sarıköy’de Tesis Edilen Karargâh-ı Umumiye Davet*”, **Yeni Şark**, 23 Teşrin-i evvel 1337/ 23 Ekim 1921.

¹⁷⁶“*Yunanistan Sulh Peşinde Dolaşırken Anadolu Düşmanı Tarda Hazırlanıyor*”, **Yeni Şark**, 24 Teşrin-i evvel 1337/ 24 Ekim 1921.

¹⁷⁷“*Anadolu’da Kemal-i Şiddetle Taarruz Hazırlığı*”, **Yeni Şark**, 25 Teşrin-i evvel 1337/ 25 Ekim 1921.

¹⁷⁸“*Yunanistan’ın Boyun Eğişine Karşı Ankara’da Şiddetli Bir Harp Rüzgârı Estiği Atina’da Beyan Ediliyor*”, **Yeni Şark**, 26 Teşrin-i evvel 1337/ 26 Ekim 1921.

¹⁷⁹“*Cepheye Azimet ve Yeni Taarruz Cepheleri*”, **Yeni Şark**, 28 Teşrin-i evvel 1337/ 28 Ekim 1921.

¹⁸⁰“*Yunan Ordusu ve 15 Günlük Bir Vade*”, **Yeni Şark**, 25 Teşrin-i evvel 1337/ 25 Ekim 1921.

mevcudun 180 bin kişiye yaklaştığını belirtiyordu. Silahaltına alınanlardan 25 bin kişinin direkt cepheye katıldığını da dile getiriyordu¹⁸¹. Gazete Cağadamard'dan yaptığı alıntıda, Sovyet Rusya'nın Ankara Hükümeti'ne 15 Eylül'den 15 Ekim'e kadar toplam 120 ton mühimmat sevk ettiğini ve bunun 20 tonunun Karadeniz vasıtasıyla sağlandığını ifade ediyordu¹⁸². Yine 13 Ekim 1921 tarihli Kars Andlaşması ile Kafkas Cephesi'nin kapanmasıyla buradaki askerlerin Batı Cephesi'ne sevk edildiği ve kuvvetlerin takviye edildiği bildiriliyordu¹⁸³. Bu arada İtalyan matbuatından alıntı yapan Yeni Şark, Türk ordusunun Yunanlıların Eskişehir'i tahliye etmeleri için baskılarını arttırdığından bahsediyordu¹⁸⁴.

Kasım ayının başlarından itibaren karşılıklı çatışmaların yaşandığı anlaşılmaktadır. Nitekim 3-13 Kasım tarihleri arasındaki tebliğ-i resmilerden Eskişehir, Afyon ve Kocaeli mntıklarında karşılıklı müsademelerin olduğu ve Türk ordusu tarafından bazı mühimmat ve esirin ele geçirildiği bildiriliyordu¹⁸⁵. Gazete, Türk ordusunun Yunanlıları bir an önce Anadolu'dan atmak için büyük bir gayret sarf ettiğini de dile getirmekteydi. Yunan matbuatının Türklerin kışın harp edemeyeceklerini söylemesi karşısında gazete, Türk ordusu için yazın ve kışın fark etmediğini daha birkaç ay önce Ermenileri kışın ortasında bozguna uğratan Türk ordusunun Yunan ordusuna karşı da kışın taarruza geçebileceğini savunuyordu. Türk neferlerinin soğuktan korkmadığı gibi en hararetle sıcaklarda bile savaşa bileceğini içtenlikle yazıyordu¹⁸⁶.

Gemlik civarında Türk ordusunun keşif taarruzunda bulunduğu, Afyon'un güneyinde Balmahmut aksamındaki demiryolu hattını tahrib ettikleri ve bir miktar mühimmat ele geçirdikleri ifade ediliyordu. Yine Eskişehir mntikasında Bozdağ civarında Yunan ordularıyla karşılıklı bomba atıldığı ve makineli tüfek ateşleri olduğu bildiriliyordu¹⁸⁷. Gazeteden Eskişehir civarında Danişment Köyü'nde de keşif

¹⁸¹ “Anadolu'da Taht-ı Silaha Davet Edilenler”, **Yeni Şark**, 31 Teşrin-i evvel 1337/ 31 Ekim 1921.

¹⁸² “Anadolu'da Kış Hazırlığının İkmali”, **Yeni Şark**, 1 Teşrin-i sâni 1337/ 1 Kasım 1921.

¹⁸³ “Kars İtilafı, Yunanistan'a Karşı Yeni Kuvvetler Temin Eyledi”, **Yeni Şark**, 2 Teşrin-i sâni 1337/ 2 Kasım 1921.

¹⁸⁴ “Türkler Bir Usul ve Nizam Dairesinde Yunanlıları Eskişehir'i Tahliye İçin Tazyik Etmektedirler”, **Yeni Şark**, 1 Teşrin-i sâni 1337/ 1 Kasım 1921.

¹⁸⁵ “1 Teşrin-i sâni Tarihli Tebliği Resmî”, **Yeni Şark**, 3 Teşrin-i sani 1337/ 3 Kasım 1921-“13 Teşrin-i sâni Tarihli Tebliği Resmî”, **Yeni Şark**, 15 Teşrin-i sâni 1337/ 15 Kasım 1921.

¹⁸⁶ “Türk Ordusu'nun, Bu kış Yunan Yunan Müsaferetini Kabul Etmeyecekleri ve Yeni Gelen Kuvvetlerle Büyük Taarruza Başlamak Üzere Oldukları Muhakkaktır”, **Yeni Şark**, 7 Teşrin-i sâni 1337/ 7 Kasım 1921.

¹⁸⁷ “5 Teşrin-i sâni Tarihli Tebliği Resmî”, **Yeni Şark**, 7 Teşrin-i sâni 1337/ 7 Kasım 1921; “7 Teşrin-i sâni Tarihli Tebliği Resmî”, **Yeni Şark**, 9 Teşrin-i sâni 1337/ 9 Kasım 1921.

taarruzlarının ve fasıllı topçu ateşi olduğu anlaşılıyordu. Türk ordusu Seyitgazi civarına da taarruz etmiş ve iki makineli tüfek ile birkaç esir almıştı¹⁸⁸.

II- Yunan Hükümeti'nin Askeri Vaziyeti

Yeni Şark, Sakarya Savaşı'nın Yunan ordusu açısından neticelerini Avrupa basınından vermektedir. İngiltere'de çıkan "*Daily Telegraph*" gazetesinden alıntı yaparak bu gazetenin Yunan ordusunun Sakarya Savaşı'ndaki toplam zayıyatının 25 bin civarında olduğunu ve Yunanlıların büyük bir hezimet yaşadıklarını belirttiğini ifade ediyordu. Gazete Yunan Hükümeti'ne taraftarlığıyla bilinen *Daily Telegraph*'ın İzmir muhabirinin bizzat cephedeki askerlerden aldığı mektuplar doğrultusunda edindiği bilgiye yer veriyordu. Buna göre 23 Ağustos'ta başlayan Yunan taarruzunun ilk başlarda başarılı olduğu fakat Sakarya Nehri'ni geçtikten sonra Yunan ordusunun sağ cenahında bulunan iki firkanın Türk ordusunca tamamen imha edildiği ve bunun üzerine Yunan ordusunun dağılarak geri çekildiği bildiriliyordu. Yunan askerlerinin mahrumiyet ve sefaletten ötürü firar ettiği de önemli haberler arasındaydı¹⁸⁹. Atina Hükümeti ve Yunan ordusu, Sakarya Savaşı'nı kazandığı yönünde propagandaya girişmişti. Nitekim gazete, bu konuda Yunanlıların "*Unutmayalım ki ordumuz hala Anadolu içlerinde, Eskişehir önlerinde bulunuyor!*" diyerek mağlubiyete uğradıklarını inkâr ettiklerini yazıyordu. Gazete yazının devamında Genral Papulas'ın amacının Türk mukavemetini kırmak olduğunu fakat bunu şimdiye kadar yapamadığını ve Eskişehir önlerinde olmanın Yunan ordusu için bir zafer anlamına gelmeyeceğini vurguluyordu¹⁹⁰.

12 Ekim tarihli Yunan tebliğ-i resmisinde Türk ordusu tarafından Eskişehir civarına yapılan gece taarruzunun zayıyat verdirilerek püskürtüldüğü ve Afyon cephesinde Yunan uçaklarıyla Türk mevzilerinin havadan bombardıman edildiği belirtiliyordu¹⁹¹. Yunan ordusunun Sakarya Savaşı'nda mağlup olması ordu içindeki askerlerde firarlara neden olmuş, Yunan askerleri hükümetten terhis edilmelerini istemişlerdi. Nitekim Yeni Şark'ın verdiği bilgiye göre, cephedeki Yunan askerinin Hükümet Başkanı Gunaris'ten terhis edilmelerini emrettiği, Gunaris'in ise askerlerden 15 gün mühlet istediği anlaşılmaktadır¹⁹². Orduda firarların artması üzerine Yunanlıların çete faaliyetlerine

¹⁸⁸ "*17 Teşrin-i sâni Tarihli Tebliğ-i Resmî*", **Yeni Şark**, 19 Teşrin-i sâni 1337/ 19 Kasım 1921.

¹⁸⁹ "*Yunan Zayıyatı 25 Bin Kişi*", **Yeni Şark**, 4 Teşrin-i evvel 1337/4 Ekim 1921.

¹⁹⁰ "*Yunan Ordusu Hala Eskişehir'de*", **Yeni Şark**, 16 Teşrin-i evvel 1337/16 Ekim 1921.

¹⁹¹ "*12 Teşrin-i evvel Yunan Tebliği*", **Yeni Şark**, 16 Teşrin-i evvel 1337/ 16 Ekim 1921.

¹⁹² "*Yunan Ordusu ve 15 Günlük Bir Vade*", **Yeni Şark**, 25 Teşrin-i evvel 1337/ 25 Ekim 1921.

başvurduğu görülmektedir. Nitekim gazeteye göre, Gemlik ve Yalova taraflarında Yunanlılar çeteler kurarak faaliyete geçmişlerdi¹⁹³. 20 Ekim tarihli Yunan tebliğine yer veren gazete, General Papulas'ın ifadeleri doğrultusunda, Yunan ordusunu Çay ve Bolvadin taraflarında tren istasyonunu ve Türk askerlerini bombardıman ettiğini bildiriyordu¹⁹⁴.

Yeni Şark muhabirinin İzmir'den edindiği bilgiler aslında Sakarya Savaşı'ndan sonra Yunan ordusunun durumunu gözler önüne seriyordu. Muhabirin beyanatına göre, İzmir'deki yerli Rumlar Yunan ordusunun durumundan endişe ve telaş duymaktaydı. Muhabirin aldığı haberlere göre, cephedeki yüzlerce, binlerce asker firar ederek vapurlara binebilenler İstanbul'a gelmekteydi. Muhabir, asker firarisi Yunanlıların İstanbul'a gelme nedenini Yunan Hükümeti'nin İstanbul'da bu askerleri takip etmekte yaşadığı güçlük olarak belirtiyordu¹⁹⁵. Bir başka haberde ise İzmir ve Ayvalık'taki Yunan fırkalarında asker ve zabitanın galeyana gelip Kral Konstantin'in savaş yanlısı tavrını protesto ederek isyan ettikleri zikredilmekteydi. Askerlerin bu isyanının sebebi olarak Başvekil Gunaris'in Anadolu meselesinden feragat etmesi gösteriliyordu¹⁹⁶. Gazetenin Yunan ordusundaki karışıklıklara temas etmeye devam ettiği görülmektedir. Yunan ordusunun üçte ikisinin savaş aleyhtarı ve sulh lehinde olduğu ifade ediliyor, sulh lehinde olan askerlerin, savaşın devam etmesini isteyen Yunan askerleri tarafından darp edildiği ifade ediliyordu¹⁹⁷. Hatta bir haberde, General Papulas'ın moral ve motivasyonu kaybolan askerleri cezalandırdığı zikrediliyordu¹⁹⁸.

Yeni Şark, Yunan ordusundan firar eden bir askerın beyanatına da dikkat çekmektedir. Habere göre, firari asker altı ay Yunan ordusunda hizmet etmiş ve 21 Kasım'dan üç gün önce İstanbul'a gelmişti. Firari Yunan asker, "*Sakarya harbinin topları, bombaları hala kulaklarımda çınlıyor. Ya rabbi ne felaketli günler geçirdik.*" diyerek Yunan ordusunda askerın ne yiyeceğinin ne de yeterli sayıda erzak ve mühimmatının kaldığını belirtiyordu. Sözlerine devam eden firari asker, General Papulas

---

¹⁹³ "Yunan Çeteleri Teşkil Ediyorlar", **Yeni Şark**, 24 Teşrin-i evvel 1337/ 24 Ekim 1921.

¹⁹⁴ "20 Teşrin-i evvel Yunan Tebliği", **Yeni Şark**, 24 Teşrin-i evvel 1337/ 24 Ekim 1921.

¹⁹⁵ "Yunan Ordusu ve 15 Günlük Bir Vade", **Yeni Şark**, 25 Teşrin-i evvel 1337/ 25 Ekim 1921.

¹⁹⁶ "Yunan Ordusu Bir Bahane İle İsyân Etmek Arzusunu Gösteriyor", **Yeni Şark**, 15 Teşrin-i sâni 1337/15 Kasım 1921.

¹⁹⁷ "Düşmanımız Yunanistan'ın Hali Harabdır, Ordunun Büyük Bir Kısmı Sulh İstiyor", **Yeni Şark**, 17 Teşrin-i sâni 1337/ 17 Kasım 1921.

¹⁹⁸ "Yunan Ordusunun Hali, Sonradan Gelme Zabitan", **Yeni Şark**, 4 Teşrin-i sâni 1337/ 4 Kasım 1921.

ve Kral Konstantin'in sözlerinin Yunan ordusunda aksi tesirler yaptığını da söylüyordu¹⁹⁹.

Gazete özellikle Rum basınının Yunan ordusunun Afyon cephesinden büyük bir taarruza geçtiği yönündeki haberlerini de doğru bulmamaktadır. Yeni Şark, Türk Erkân-ı Harbiye'sinden bir kişinin görüşüne başvurduklarını ifade etmektedir. Bu kişi, Yunan ordusunun Sakarya Savaşı'ndan sonra taarruz kabiliyetini kaybettiğini, Yunanlıların 21 gün geceli gündüzlü devam eden muharebede çok büyük zayiata uğradığını, düşmanın maneviyatının aşırı derecede sarsıldığını ve Yunan ordusunun yeniden esaslı bir surette teçhiz edilmedikçe karşı bir taarruza geçmeye muktedir olamayacağını söylüyordu. Beyanatının devamında ise Yunanlılar taarruza geçse bile bu taarruzların hafif şiddetli olacağını bunun da en fazla iki gün sürebileceğini de belirtmişti. Gazete bu beyanattan sonra İkdam yazarı Yakup Kadri (Karaosmanoğlu) Bey'in Anadolu'dan İstanbul'a döndüğünü ve yakında Türk ordusunun taarruza geçebileceğini söylediğini belirtiyordu²⁰⁰. Gazete bu defa Yunanistan'dan İstanbul'a gelen bir kişinin gazete muharririne verdiği bir beyanattı paylaşmaktaydı. Bu beyanatta ilgili zat, şunları söylüyordu: *“Yunanlılar vaziyetin vahametini ve Anadolu macerasının harben neticelendirilmesi imkânı olmadığını anlamışlardır. Gerek hükümet-i hazıra taraftarları gerek Venizelistler bu hususta müttehid bulunuyor. Yalnız arada bir fark varsa o da Venizelistlerin: “iş başında biz bulunsa idik ahval bu şekli almazdı” yolundaki iddialarıdır. Yoksa bunlarda Anadolu'da artık bir muzafferiyet ihrazı kabul olamayacağını takdir etmektedirler. Şimdi iş yalnız bu maceradan kurtulmak için bir suret-i tesviye bulunması meselesine kalmıştır. Hükümet ve efkâr-ı umumiye Anadolu'nun tahliyesi lüzumunu kabul ettikleri halde bunu alenen itirafa cesaret edememektedir. Hükümet, devletlerin kararı üzerine Anadolu'yu tahliye etmeye mecbur kaldığını ileri sürerek mesuliyetten kurtulmak istiyor ve bunun için devletlerin ittihaz edecekleri hatt-ı harekete intizaren şimdilik kati bir teşebbüste bulunmaktan çekiniyor.”*²⁰¹

Yunan basınına yer veren gazete, Yunan ordusunda Kral Konstantin ve Başvekil Gunaris'e karşı aleyhtarlığın arttığını ve isyan eden askerlerin Venizelos lehinde tezahürat yaptıklarını ancak savaş taraftarı subayların isyancı askerleri zorla yatıştırdıklarını ifade ediyordu²⁰². Nitekim Mudanya'da çıkan Rumca bir gazeteden

¹⁹⁹ “Bir Yunan Asker Firarisi Neler Anlatıyor?”, **Yeni Şark**, 26 Teşrin-i sâni 1337/ 26 Kasım 1921.

²⁰⁰ “Yunan Ordusu Taarruz Edebilir mi?”, **Yeni Şark**, 1 Kânun-i evvel 1337/ 1 Aralık 1921.

²⁰¹ “Yunanistan Anadolu'yu Tahliyeye Hazırlanıyor”, **Yeni Şark**, 16 Kânun-i evvel 1337/ 16 Aralık 1921.

²⁰² “Yunan Ordusu”, **Yeni Şark**, 19 Kânun-i evvel 1337/ 19 Aralık 1921.

Konstantin'in cepheye gelmesi halinde karşılanmayacağı belirtiliyordu²⁰³. Yine Rumca bir gazete olan *Ethnos*'tan alıntı yapan gazete, on üç gündür Yunanistan'dan Mudanya'ya asker ve mühimmat sevki yapıldığını, Gunaris'in Avrupa'daki teşebbüslerinin ise Yunan ordusu üzerinde olumlu bir tesir yapmadığını yazıyordu²⁰⁴.

Aralık ayının sonlarından itibaren Yunan ordusu tarafından Eskişehir Cephesi'ne Yunanistan'dan teçhizat ve mühimmat sevk edildiği ve harp hazırlıkları yapıldığı görülmektedir. Nitekim Yeni Şark'ın verdiği bilgiye göre, Bandırma ve İzmir limanları vasıtasıyla Eskişehir mıntıkasına ağır toplar ve askeri teçhizat sevk ediliyordu. Gazete haberin devamında Türk ordusunun da bütün tedbirleri aldığını, Yunanlılarla olası bir savaşa tamamen hazır olduğunu ve hatta Yunanlılar bir taarruza geçmeden Türk ordusunun taarruza geçip Yunanlılara kesin darbeyi indireceğini belirtiyordu²⁰⁵.

Yeni Şark, Yunan komutanlarından General Nider'in Yunan ordusunun durumu ve Mustafa Kemal Paşa'nın yetenekleri hakkındaki beyanatına yer vermektedir. Nider, beyanatında, Yunan Generali Konstantin'in ordusu için zafer ihtimali kalmadığını ve Mustafa Kemal Paşa'nın eşine az rastlanır bir komutan olduğundan bahsediyor ve şunları alenen itiraf ediyordu: "*Tamamen harp aleyhinde bulunmaktayım. Anadolu'da harekât-ı askeriye teşebbüs etmek ve bilhassa bunu devam ettirmek Yunan ordusunu akamete mahkûm eylemekten başka bir netice vermemiştir. Bu asırda muzafferiyet-i siyasiye inzımmam etmedikçe ordunun vaziyeti akamettir. İdare-i hazıra Yunan'ı felakete sürükledi.*"²⁰⁶ Nider'in bu açıklaması yanında Yunan ordusunun harp hazırlıklarını sıklaştırdığı anlaşılmaktadır. Nitekim gazetede, Aydın, Uşak ve Ödemiş'te yeni Yunan talimgâhlarının açıldığını ve özellikle Eskişehir hattının gerilerine Trakya ve Makedonya'dan getirilen acemi askerlerin sevk edildiğini bildiriyordu. Bu acemi askerlerin önce bu talimgâhlarda üç hafta süreyle eğitildiğini ve sonradan cephelere gönderildikleri ifade edilmekteydi²⁰⁷. Yunan ordusunda askerler arasında olan ayrılığın iyice açığa çıktığı görülmektedir. Gazetede, Yunan ordusunda savaş lehinde ve aleyhinde olan askerlerin Bursa'da olaylar çıkardığı zikrediliyordu. Cepheden gelen haberlere göre, üçüncü, on birinci ve yedinci fırkaların Gunaris Hükümeti ile Kral Konstantin aleyhinde

²⁰³ "*Konstantin Cepheye Giderse*", **Yeni Şark**, 19 Kânun-i evvel 1337/ 19 Aralık 1921.

²⁰⁴ "*Mudanya'ya Mühimmat Gönderiyorlar*", **Yeni Şark**, 19 Kânun-i evvel 1337/ 19 Aralık 1921.

²⁰⁵ "*Türk- Yunan İhtilaflı Ancak Harben Halledilebilecektir*", **Yeni Şark**, 20 Kânun-i evvel 1337/ 20 Aralık 1921.

²⁰⁶ "*Bir Yunan Kumandanının İtirafı*", **Yeni Şark**, 26 Kânun-i evvel 1337/ 26 Aralık 1921.

²⁰⁷ "*Yunanlıların Harp Hazırlıkları*", **Yeni Şark**, 26 Kânun-i evvel 1337/ 26 Aralık 1921.

oldukları özellikle üçüncü yani Patras fırkası, Patraslı bulunan Gunaris'i Yunanistan'a ihanet etmiş olmakla itham ettiği beyan ediliyordu²⁰⁸.

B- YUNANİSTAN'IN BARIŞ TEŞEBBÜSLERİ

I- Yunan Başvekili Gunaris ve Hariciye Nazırı Baltacis'in Avrupa Seyahati ve Müttefikler Nezdinde Arabuluculuk Talepleri

Sakarya Savaşı'ndan sonra büyük bir hayal kırıklığına uğrayan Atina Hükümeti, Yunan kamuoyunda da eleştirildiği bir dönemde İtilaf Devletleri'nin arabuluculuğunu sağlamak için Başvekil Gunaris ve Hariciye Nazırı Baltacis'i Avrupa'ya gönderdi. Gunaris'in amacı, Türkler ile olan ihtilafı çözmek için İtilaf Devletleri'ni arabuluculuğa davet etmektir. Bunun içinse, Yeni Şark'a göre, Gunaris, İtilaf Devletleri'ne *İzmir şehri de dâhil olduğu halde Anadolu tahliye edilecek²⁰⁹ fakat Sevr Andlaşması ile İzmir'de belirlenen Yunan mahalleri bir Hristiyan kişi tarafından yönetilecek, Trakya hududu sulh meclisince tayin edilecek ve karşılıklı olarak harp tazminatından vazgeçilecek* gibi şartlar sundu²¹⁰. Gunaris, Paris ve Londra'da Ekim ayı ortalarından Aralık ayı sonlarına kadar Fransız Başvekil Mösyö Briand ve İngiliz Hariciye Nazırı Lord Curzon ile çeşitli görüşmelerde bulundu. Aslında Gunaris, Sakarya Savaşı'ndan önce İtilaf Devletleri tarafından kendisine yapılan arabuluculuk teklifini reddetmişti. Şimdi ise arabuluculuk için İtilaf Devletleri'nin ayağına gidiyordu. Gunaris önce Paris'e giderek Mösyö Briand ile görüştü. Görüşme Gunaris'in umduğu gibi geçmedi. Briand, Yunanistan'ın sulh isteklerinin, Türklerin sulh şartlarını kabul etmekle çözülebileceğini belirtti. Gunaris daha sonra Londra'ya geçti. Curzon'a, Anadolu'da işgal sahasında bir teşkilatlandırma yapacağını söyledi. Curzon ise bunu kabul edemeyeceğini bildirdi. Gunaris ise

²⁰⁸ “Yunan Ordusunda Teferruka”, **Yeni Şark**, 26 Kânun-i evvel 1337/ 26 Aralık 1921.

²⁰⁹ Yunanistan'ın Anadolu'yu tahliyesi meselesinde Türk kamuoyunda görüş ayrılıklarının olduğu anlaşılmaktadır. Yeni Şark, İstanbul'da çıkan gazetelerin bilhassa *Tevhid-i Efkâr*'ın Gunaris'in Anadolu'yu bütünüyle tahliye edeceğine dair bir kararı vermiş olamayacağını beyan ettiğini yazmaktaydı. Yeni Şark ise Gunaris'in şartları arasında Anadolu'yu tahliye etmek olduğuna dair “*mevsuk*” bir kaynaktan haber aldıklarını ifade etmekteydi. “Yunan Anadolu'yu Tahliyeye Rızası”, **Yeni Şark**, 20 Teşrin-i evvel 1337/ 20 Ekim 1921. Gunaris'in böyle bir teklif yapıp yapmadığı bilinmese de İngiltere'nin Atina Elçisi Atina Elçisi Granville'in Curzon'a çektiği tel bazı fikirler vermektedir. Bu telde Granville, Yunanlıların özel konuşmalarında Anadolu'dan vazgeçmek gerektiğini söylediklerini, böyle bir kararın hükümetin düşmesine yol açacağını ve Mustafa Kemal'in iştahını artıracığını belirtiyordu. Zeki Sarıhan, **Kurtuluş Savaşı Günlüğü IV (Açıklamalı Kronoloji), Sakarya Savaşı'ndan Lozan'ın Açılışına (23 Ağustos 1921-20 Kasım 1922)**, TTK Basımevi, Ankara 1996, s. 112. Batı kamuoyu ise Anadolu'nun tahliyesi meselesinin bir Kuva-yı Milliye propagandası olduğu görüşündeydi. “Tahliye Kararı ve Yunan Heyeti”, **Yeni Şark**, 23 Teşrin-i evvel 1337/ 23 Ekim 1921.

²¹⁰ “Mukaddemat-ı Sulhiye: Yunanistan Anadolu'yu Tahliye Edecek”, **Yeni Şark**, 19 Teşrin-i evvel 1337/19 Ekim 1921.

Yunanistan'ın Anadolu'da hâkimiyet kurmak değil, ülkenin mali yükünü hafifletmek için bunu düşündüğünü ifade etti. Gunaris, İzmir konusunda da İzmir'deki gayrimüslim ahalinin Yunan askerleri tarafından korunmasını istiyordu. Ancak Lord Curzon ise Yunan isteklerinin artık bir inandırıcılığının kalmadığını düşünüyordu. Genel görüş, Türk-Yunan ihtilafının bir sulh konferansıya halledilebileceğiydi²¹¹.

Gunaris'in gerçekleştirdiği Paris ve Londra ziyaretleri Yeni Şark'a da yansımıştı. Gazete Yunan kamuoyunun, Gunaris ve Baltacis'in Mösyö Briand tarafından kabul edilmesinin büyük sevinçle karşıladığını yazıyordu²¹². Roma gazetelerine yer veren gazete, İtalyan basının Gunaris'in bu seyahatini şark sulhuyla ilgili gördüklerini belirtiyordu²¹³. Gazetede Gunaris'in Mösyö Briand ile olan görüşmesine yer verilmektedir. Bu görüşmede, Gunaris'in teklifinin sadece Yunan görüşünü değil İtilaf Devletleri'nin de görüşünü yansıttığı ifade ediliyordu. Yazının devamında Briand-Gunaris görüşmelerinin neticesi hakkında henüz bir bilgi alınmadığı da beyan ediliyordu²¹⁴. Gazetenin bir gün sonraki nüshasında Gunaris-Briand görüşmeleri hakkında bilgi veriliyordu. Gazete Fransa'nın şark siyasetinde sabit kaldığını ve Yunan isteklerine ise olumlu bakmadığını yazmaktaydı. Yunan Heyeti'nin görüşmelerle ilgili sessiz kaldığından bahseden Yeni Şark, edinilen bilgi doğrultusunda Fransa'nın Yunan Heyeti'n karşı oldukça soğuk ve sert bir dille muamele ettiğini bildiriyordu. Briand'ın Gunaris'ten sulhun gerçekleşmesi için bazı arazi feragatinde bulunması gerektiğini söylediğini beyan ediyordu²¹⁵.

Gunaris'in Paris'teki görüşmeleri tamamladıktan hemen sonra Londra'ya gittiği anlaşılmaktadır. Gazetenin Atina'daki *Proodos* gazetesine dayanarak verdiği bilgiye göre, Gunaris Heyeti, Londra'da oldukça soğuk karşılanmıştı. Gunaris'in Lord Curzon ile de bir mülakat gerçekleştirdiği fakat bu görüşme hakkında bir bilgiye sahip olunmadığı da zikredilmişti. Yine Atina'da çıkan bir başka gazeteden aldığı bilgiye göre ise Yunan nazırları, Anadolu'nun barışı hakkında Yunan iddialarını ve görüşlerini izah etmişler ve Yunanistan'ın Anadolu'da kendi evladının hürriyetini temin hususunda kendisine verilen görevi ikmalden başka bir gaye takip etmediğini ifade etmişlerdi. Habere göre, Lord

---

²¹¹ Bilâl N. Şimşir, **İngiliz Belgeleriyle Sakarya'dan İzmir'e (1921-1922)**, Bilgi Yayınevi, İstanbul 1989, s. 194-202.

²¹² “*Gunaris'in Seyahati Yunanlıları Pek Memnun Etmış*”, **Yeni Şark**, 16 Teşrin-i evvel 1337/16 Ekim 1921.

²¹³ “*Gunaris'in Seyahati ve Anadolu Sulhu*”, **Yeni Şark**, 17 Teşrin-i evvel 1337/ 17 Ekim 1921.

²¹⁴ “*Gunaris'in Seyahati ve Sulh Yolu*”, **Yeni Şark**, 27 Teşrin-i evvel 1337/ 27 Ekim 1921.

²¹⁵ “*Gunaris'in Birçok Şeylerden Feragati Mutazammın Beyanati*”, **Yeni Şark**, 28 Teşrin-i evvel 1337/ 28 Ekim 1921.

Curzon Yunanistan'ın Anadolu'daki askeri durumu ve Yunan Erkân-ı Harbiye'sinin düşünceleri hakkında bilgi sahibi olmak istemişti²¹⁶. Gazete, Yunan gazetesi *Proodos*'tan yaptığı alıntıya dayanarak, İngiliz matbuatının Gunaris'in seyahatine ümit bağlamadıklarını, bu seyahatin Yunanistan'daki mevcut idarenin muhafazasını ve Kral Konstantin'in onayını hedeflediğini beyan ettiklerini yazıyordu. Yine Londra'da çıkan *Evening Standard* gazetesinin Gunaris'in Sevr Andlaşması'nın maddelerinin tadil edilmesini ve Anadolu'yu tahliye etmeyi kabul ettiğine dair bir beyanatına yer veriyordu²¹⁷. Yeni Şark, Gunaris'in herhangi bir netice alamadığından birkaç ay daha Avrupa'da kalacağını haber vermekteydi. Atina basınına atıf yapan gazete, Yunan basının Gunaris'in bir netice alamamasını Avrupa diplomasının Amerika'daki konferansla meşgul olmasına bağladığını belirtiyordu. Gunaris'in İngiltere'ye Anadolu'da nerelerden vazgeçeceğini de anlattığı verilen haberler arasındaydı²¹⁸.

Yunan basınının Gunaris'in İtilaf Devletleri'nin arabuluculuğunu sağlama konusunda bir sonuç alamamasının bir sebebi olarak da Ankara Hükümeti'nin barış şartlarındaki ısrarını gördüğü anlaşılmaktadır²¹⁹. Gazete, 8 Kasım tarihli nüshasında Gunaris'in İngiltere Başvekili Lloyd George ile görüştüğünü ve İngiliz gazetelerinden *Times*'in Gunaris'in kesin bir tavırla İtilaf Devletleri'nin arabuluculuğunu istediğini yazıyordu²²⁰. Gunaris'in sadece Londra ve Paris değil, Roma'ya da gitmesi gündeme gelmişti. Gazete, Gunaris ile Baltacis'in yeniden Paris'e gideceklerini oradan da Roma'ya geçip İtalya nazarında arabuluculuk isteyeceklerini belirtiyordu²²¹. Bir müddet daha Londra'da kalan Gunaris, Lord Curzon'la olan bir görüşmesinde Yunan isteklerini ve arabuluculuk şartlarını Curzon'a detaylıca anlatmıştı. Gazetede görüşmeler hakkında Trakya'nın tahliyesi ile ilgili Yunan heyetinin herhangi bir şey söylemediği zikrediliyordu. Yeni Şark, Yunan heyetinin Trakya'nın kendilerinde kalacağını umduğunu da vurguluyordu²²². Gunaris'in görüşmelerde altını çizdiği bir nokta Anadolu'da bir muhtariyet talep etmektir. Nitekim gazetede, Gunaris'in İzmir ve

²¹⁶ “Londra’da Baridane Bir Tarzda İstikbal”, **Yeni Şark**, 29 Teşrin-i evvel 1337/ 29 Ekim 1921.

²¹⁷ “Yeni Şark’ın 19 Teşrin-i evvel’de Henüz Yunan Başvekili Seyahate Çıkarken Verdiği ve Gunaris’in Londra’ya Gittiği Vakit Teyit Edeceğini Bildirdiği Haber Bugün Bir İngiliz Gazetesine Göre Bir Emrivakidir”, **Yeni Şark**, 29 Teşrin-i evvel 1337/ 29 Ekim 1921.

²¹⁸ “Yunanlılar Avrupa’da Aylarca Kalacaklar”, **Yeni Şark**, 1 Teşrin-i sâni 1337/ 1 Kasım 1921.

²¹⁹ “Ankara Müddeiyatında İsrar Ediyormuş da Ondan Gunaris Muvaffak Olamıyormuş”, **Yeni Şark**, 2 Teşrin-i sâni 1337/ 2 Kasım 1921.

²²⁰ “Gunaris Her Ne Suretle Olursa Olsun Tavassut İstiyor”, **Yeni Şark**, 8 Teşrin-i sâni 1337/ 8 Kasım 1921.

²²¹ “İtalya’nın Tavassutunu Ümit Ediyorlar”, **Yeni Şark**, 9 Teşrin-i sâni 1337/ 9 Kasım 1921.

²²² “Trakya’nın Kendilerinde Kalacağını Umuyorlar”, **Yeni Şark**, 9 Teşrin-i sâni 1337/ 9 Kasım 1921.

mülhakatıyla Marmara sahiline kadar olan kısımda bir muhtariyet istediği ifade ediliyordu. Gunaris'in olumlu bir netice almadan Avrupa'dan geri dönmeyeceği de bildiriliyordu²²³.

Gunaris Heyeti, Londra'dayken *Times* başta olmak üzere İngiliz gazetelerinin Yunanistan'ın sulh teşebbüsleri hakkında bir görüşüne yer verilmektedir. *Times*, TBMM ile Atina hükümetlerinin mütareke arifesinde bulduklarını tahmin ediyordu. Diğer İngiliz gazeteleri, Gunaris ile Baltacis'in Londra ve Paris'te Türkiye ile uzlaşmak için bir zemin bulmaya muvaffak olduklarını beyan ediyor, İtilaf devletleri tarafından derhal bir müdahale olabileceğini şimdiden kestirmenin mümkün olamayacağını yazıyorlardı. İngiliz basınına göre, Yunan heyeti birkaç güne kadar Londra'dan Paris'e hareket edeceklerdi. Londra'da verilen kararlar Paris'te tekrar müzakere edilecekti²²⁴. Fransız basının ise Yunanistan'ın barış teşebbüslerinin sonucu hakkında İngiliz basınından farklı düşündüğü görülmektedir. Nitekim gazetede, Fransız basınının Gunaris'in teşebbüslerinin kendileri için olumsuz neticelendiği şeklindeki görüşüne yer veriyordu²²⁵. Gazetenin 12 Kasım tarihli nüshasında Gunaris'in İngiltere'deki görüşmelerini bitirdiği ve Paris'e gideceği duyurulmaktaydı²²⁶.

Her ne kadar gazetede, Gunaris'in İngiltere ile görüşmelerini tamamladığı yazsa da sonraki nüshalarda çıkan haberlerden görüşmelerin bir müddet daha devam ettiği anlaşılmaktadır. Nitekim Gunaris ile Lord Curzon'un iki uzun görüşmesinden bahsedilmekte ve Yunanistan'ın Anadolu'da askerini çekeceği yerler üzerinde görüşüldüğü ifade edilmekteydi. Curzon, bu görüşmede Gunaris'e tek başına hareket edemeyeceğini ve diğer müttefiklerin ortak bir kararının olması gerektiğini belirtmişti²²⁷. Gazetenin ertesini günkü nüshasında ise Yunan Heyet-i Askerisi adına Exadaktilos ile Lloyd George'un kâtabi Sir Edward arasında Anadolu'nun tahliyesi üzerine uzun bir görüşme gerçekleştiği bildiriliyordu²²⁸. Gazetede Gunaris'in Lord Curzon ve Lloyd George ile evvelki gün görüştiklerini ve Yunan Başvekilinin arabuluculuk için hazırlamış

²²³ “*Gunaris ile Baltacis'in Niyetleri Henüz Anadolu'da Muhtariyet Temini İmiş*”, **Yeni Şark**, 10 Teşrin-i sâni 1337/ 10 Kasım 1921.

²²⁴ “*Yunan Nazırları Londra İle Paris'te Bir Zemin-i İtilaf Bulmaya Muvaffak Olmuşlar*”, **Yeni Şark**, 10 Teşrin-i sâni 1337/ 10 Kasım 1921.

²²⁵ “*Gunaris'in Teşebbüslerinin Menfi Neticesi*”, **Yeni Şark**, 10 Teşrin-i sâni 1337/ 10 Kasım 1921.

²²⁶ “*Gunaris Londra Müzakeratını Bitirdi Fakat Londra'dan Tarih-i Mufarakatı Malum Değil*”, **Yeni Şark**, 12 Teşrin-i sâni 1337/ 12 Kasım 1921.

²²⁷ “*Yunan Askerinin Çekilmesi İhtimali Olan Yerlere Dair Müzakerat*”, **Yeni Şark**, 13 Teşrin-i sâni 1337/ 13 Kasım 1921.

²²⁸ “*Yunan Murahhaslarıyla Anadolu'nun Tahliyesi Keyfiyeti Londra'da Müzakere Ediliyor*”, **Yeni Şark**, 14 Teşrin-i sâni 1337/ 14 Kasım 1921.

oldukları teklifini sunduğunu ve İtilaf Devletleri'nin daha sonra bu teklifi değerlendirecekleri ifade ediliyordu²²⁹.

Gunaris'in Avrupa seyahati boyunca İtilaf Devletleri'nden arabuluculuk istediği sırada yaptığı işlerden biri de Ankara Hükümeti'nin barışa mani olmak istediği imajını vermektir. Nitekim Yeni Şark bu konuda, Gunaris heyetinin Ankara'yı barışa mani olmakla suçladığını belirterek Yunanistan'ın Mart ayındaki İtilaf Devletleri'nin arabuluculuğunu reddettiğini şimdi de devam eden savaşın sorumluluğunu Ankara'ya yüklemek küstahlığını gösterdiğini söylüyordu²³⁰. Gazete 21 Kasım tarihli sayısında ise Gunaris'in İngiltere'den isteklerine yer vermektedir. Gunaris'in ve Baltacis'in müzakerelerde teklif ettikleri esaslar şunlardır: “*Anadolu'nun Yunan askerinden tamamıyla tahliyesiyle İzmir'de muvakkat bir zaman için garpli bir vali ikamesi*²³¹, *Enez-Midye hududu, Enez-Midye hattının ilerisinde Türkiye ile Yunanistan arasında bir bitaraf muntika ihdası.*”²³²

Gunaris Heyeti, aylarca Avrupa siyasetinin belirlendiği başkentlerde Türk-Yunan ihtilafı için arabuluculuk teklif etmiş fakat kendi şartlarını İtilaf Devletleri'ne kabul ettirememiş bu sebeple barış teşebbüsleri sonuçsuz kalmıştır. Gazete, Yunan heyetinin Londra'daki faaliyetlerinin sonuçsuz kaldığına dair Bab-ı Ali'nin Londra Sefiri Reşid Paşa'nın bir raporuna yer vermektedir. Reşid Paşa'nın raporunda, Gunaris'in İngiliz siyasileriyle yaptığı görüşmelerden bir netice alamadığı zikrediliyor ve Gunaris'in yakında Roma'ya gideceği belirtiliyordu²³³.

Gerçekten de bir müddet sonra Gunaris'in Hariciye Nazırı Baltacis ile birlikte Roma'ya gittiği anlaşılmaktadır. 30 Aralık'ta Roma'da İtalya Başvekili Bonomi ve Hariciye Nazırı Della Torretta ile görüşen Gunaris, şark sulhu konusunda Yunan görüşlerini açıkladıktan sonra yakında yapılacak bir şark konferansında Türk-Yunan

---

²²⁹ “*Tavassut Hakkında İngiltere'ye Bazı Teklifler*”, **Yeni Şark**, 17 Teşrin-i sâni 1337/ 17 Kasım 1921.

²³⁰ “*Gunaris ve Baltacis Yunanistan'ın Harpten Ne derece Bezmiş Olduğunu Gösterdiler*”, **Yeni Şark**, 19 Teşrin-i sâni 1337/ 19 Kasım 1921.

²³¹ Gunaris, İngilizlere verdiği notada İzmir'de kurulacak teşkilatın sınırını Marmara sahillerine kadar çizmişti. Bkz. “*Gunaris'in Teklifleri*”, **Yeni Şark**, 3 Kânun-i evvel 1337/ 3 Aralık 1921. Lord Curzon, Gunaris tarafından teklif edilen bu esası şiddetle eleştirmiş ve kendisine böyle bir söz vermediğini hatırlatmıştı. Şimşir, **İngiliz Belgeleriyle...**, s. 199.

²³² “*Gunaris'in Londra'da Takarrür Ettirdiği Esaslar*”, **Yeni Şark**, 21 Teşrin-i sâni 1337/ 21 Kasım 1921.

²³³ “*Gunaris'in Londra'daki Mesaisi ve Reşid Paşa'nın Bir Raporu*”, **Yeni Şark**, 21 Teşrin-i sâni 1337/ 21 Kasım 1921.

ihtilafının Yunan menfaatleri doğrultusunda halledileceğini şayet bu da olmazsa İzmir’de askerinin süngüsüyle bunu sağlayacağını beyan ediyordu²³⁴.

II- Yunan Kamuoyunun Barış İsteğine Bakışı

Sakarya Savaşı’ndan sonra Gunaris’in İtilaf Devletleri nezdindeki arabuluculuk teşebbüsleri, Yunan kamuoyunda da yankı uyandırmıştı. Yunan basınının bu dönemde barış konusuna gerçekçi yaklaştığı ve Ankara ile bir barışın yapılması konusundaki olumlu tutumu dikkatleri çekmekteydi. Nitekim Yeni Şark’ın Atina gazetelerinden verdiği alıntılar bu durumu gözler önüne sermekteydi. Gazete, bir haberinde Atina basınının sulh meselesinden hararetle mevzubahis ettiklerini ve mühim harekât-ı siyasiye arifesinde olduklarını belirttiğine dikkat çekiyordu. Aynı haberin devamında ise, Atina’nın Gunaris’in seyahatinin maksadını gizlemediği ifade ediliyor ve seyahatin amacının “*Anadolu’daki vaziyete bir nihayet vermek üzere İngiltere’nin tavassutunu istemek, para bulmak, Kostantin’in kararlılığını tasdik ettirmek*” olduğu belirtiliyordu²³⁵.

Yunan siyasetinde de barış isteyen ve Yunanistan’ın artık barış istemek zorunda kaldığını belirten kişiler vardı. Bunlardan biri de eski Başvekil Venizelos’tu. Atina’nın önde gelen gazetelerinden *Proodos*, Venizelos’un barış konusundaki görüşlerine yer veriyordu. Venizelos, gazeteye “*Eğer İzmir’e muhtariyet-i idareye temin edersek oda bahtiyarlıktır. Hâlbuki dostlarımız bunu da gayri mümkün görüyorlar*” ve “*Yunanistan, ordusunun kahramanlığı sayesinde yalnız başına Türkiye ile harp etmek iktidarını haizdir! Mamefih, Yunanistan sabık müttefiklerinin muzaheretini olmaksızın Türkiye’yi tamamıyla zedelemez!*” şeklinde bir demec vererek Yunanistan’ın içinde bulunduğu kötü durumu gözler önüne seriyordu. Açıklamasının devamında Venizelos’un Yunanistan’ın başında ister liberaller olsun ister başkası Yunanistan’ın kaybettiğini ya da kaybedeceğini, kaybedilen şeylerin de geri gelmeyeceğini önemle vurguluyordu²³⁶.

Yunanistan’ın iç siyasetinde özellikle Gunaris taraftarlarının da ordunun terhis edilmesi ve Ankara Hükümeti ile sulh yapılması konusunda hükümet nezdinde müracaatta bulunacakları gazetede dile getiriliyordu²³⁷. Gazete, 25 Kasım tarihli

²³⁴ “*Gunaris’in Harpcuyane Beyanatı*”, **Yeni Şark**, 31 Kânun-i evvel 1337/31 Aralık 1921.

²³⁵ “*Düşman Yalnız Sulh İle Meşgul*”, **Yeni Şark**, 17 Teşrin-i evvel 1337/17 Ekim 1921.

²³⁶ “*Venizelos da Artık Yunanistan’ın Davayı Kaybettiğini Beyan Ediyor*”, **Yeni Şark**, 25 Teşrin-i evvel 1337/ 25 Ekim 1921.

²³⁷ “*Yunanlıların Sulh ve Terhis İstiyorlar*”, **Yeni Şark**, 13 Kânun-i evvel 1337/13 Aralık 1921.

sayısında Yunan efkâr-ı umumiyesinin bir an önce Türkiye ile sulh yapılmasını istediğini belirtmekteydi. İtalyan gazetelerinin Atina matbuatından makaleleri aynen neşrettiğini ifade eden gazete, Yunan kamuoyunun Yunanistan'ın mali menfaatlerine bir zarar gelmemesi koşuluyla hemen bir barışın yapılabileceğini ve Yunan memurlarının Venizelos'un etkisinde kalması gerektiğini yazıyordu²³⁸.

C- İTİLAFLI DEVLETLERİNİN BARIŞ GİRİŞİMLERİ VE MÜTAREKE TEKLİFLERİ

I- Müttefiklerin Barış Hakkındaki Genel Düşünceleri

Türk-Yunan savaşının başlangıcından itibaren Yunanistan'ı destekleyen İtilaf Devletleri, bilhassa İngiltere, Sakarya Savaşı'ndan sonra Yunanlıların Anadolu harbinde artık başarılı olmayacağını ve Türk ve Yunan tarafları arasındaki barışın bir sulh konferansı ile halledilebileceği düşüncesine girmişti. İngiltere'ye göre bu barış, Yunanistan'ın Anadolu'yu tahliye etmesiyle yapılacak ancak Sevr Andlaşması'nın hafifletilmiş şeklinin TBMM Hükümeti tarafından kabul edilmesiyle sağlanabilecekti. Müttefiklerin Sakarya Savaşı'ndan sonra bir barış yapılması konusunda düşünceleri iyice belirginleşmişti. Nitekim Yeni Şark'ın 26 Ekim tarihli nüshasında İngiliz siyasi çevrelerinin Yunanistan'a artık mali bir yardımda bulunulamayacağını ve Yunanistan için Anadolu harbinin sonlandırılması gerektiği düşüncesinde olduğu açık bir şekilde ifade edilmekteydi²³⁹. Avrupa basınında da Yunanlıların çoğunluğu Türk olan Anadolu'yu Türklere bırakması gerektiği ve böylece barışın sağlanabileceği düşüncesi hâkimdi²⁴⁰. Yine gazete, bir başka sayısında Anadolu harbinin devamının İtilaf Devletleri'nin menfaatlerine uymadığını ve harbe derhal müdahale edilmesi gerektiği konusunda İtilaf Devletleri'nin birlikte karar alacakları beyan ediliyordu. Avrupa'nın tirajı yüksek gazetelerinden *Times* ve *Daily Telegraph* gazetelerinden alıntılar yapılarak İtilaf Devletleri'nin harbin devamını istemedikleri ve sulh yapılması konusunda kendi aralarında uzlaşma sağladıkları bildiriliyordu²⁴¹. Atina basınının ise Gunaris'in Avrupa seyahatinden sonra üç müttefik devlet olan İngiltere, Fransa ve İtalya'nın Yunan iddialarını aralarında tartışacakları ve daha sonra her iki tarafa da barış şartlarını birer

²³⁸ “Sulh İstiyorlar”, **Yeni Şark**, 25 Teşrin-i sâni 1337/ 25 Kasım 1921.

²³⁹ “İngiliz Mahafil-i Siyasiyesine Göre de Yunanistan İçin Anadolu Harbine Nihayet Vermekten Başka Çare Yoktur”, **Yeni Şark**, 26 Teşrin-i evvel 1337/ 26 Ekim 1921.

²⁴⁰ “Ekseriyet-i Kahiresi Türk Olan Anadolu Derhal Türklere İade Edilmelidir”, **Yeni Şark**, 27 Teşrin-i evvel 1337/ 27 Ekim 1921.

²⁴¹ “Müttefiklerin Müdahalesi Talep Olunuyor”, **Yeni Şark**, 7 Teşrin-i evvel 1337/ 7 Ekim 1921.

nota ile bildirecekleri ifade ediliyordu²⁴². İtilaf Devletleri'nin ayrı olarak değil ortak bir karar doğrultusunda barış şartlarını her iki tarafa da duyuracakları anlaşılmaktaydı²⁴³. *Reuter* ajansından alıntılanan bilgiye göre ise İtilaf Devletleri'nin yakın bir zamanda her iki tarafı da bir konferansa davet edecekleri ve barış teklifinde bulunacakları duyuruluyordu²⁴⁴. Gazete İtilaf Devletleri'nin sulh isteklerini göstermesi açısından İtilaf Devletleri İşgal Komutanı İngiliz General Charles Harrington'ın bir beyanatına yer veriyordu. General Harrington bu beyanatında İngiltere, Fransa ve İtalya gibi devletlerin işbirliğiyle Türk-Yunan ihtilafının çözüleceğinden ümitli olduğunu belirtiyor ve şöyle diyordu:

*“Müttefik devletlerin şark-ı karib meselesinin süratle tesviyesi hususunu nazar-ı dikkate almakta bulduklarından kavıyyen ümit varım. 1918 mütarekesinden beri üç sene geçti ve zannedersem sabır ve tahammülün son haddine gelindi. Her türlü müzakere ve münakaşa usulleri beyhude tecrübe edildi. Ve bu son aylarda silaha tevessül edilmiş olması da muvaffakiyetle neticelenmedi. Güzel Türk memleketini metruk ve iflasa mahkûm görmek ve bu gazla Haliç'in işsiz gemilerle dolu olduğunu temaşa etmek şayan-ı teessüftür. Cihanın şimdiki halinde böyle bir manzara mazeret götürmez. Ve Türkler ve Yunanlılar makul milletlerdir. Diğer memleketler de olduğu gibi sulhun, refahın ticaret ve sanayiin kendi memleketlerinde de inkişaf ettiğini görmek isterler.”*²⁴⁵

Gazete Sovyet Rusya Hariciye Komiseri Çiçerin'in bir beyanatına yer vermektedir. Milli Mücadele döneminde özellikle TBMM açıldıktan sonra Ankara Hükümeti'nin resmen ittifak yaptığı Sovyet Rusya ile ilişkileri oldukça iyi bir evre geçirmekteydi. Mustafa Kemal Paşa, Sovyet Rusya'dan cephane ve mühimmat yardımı aldığı gibi para yardımı da almıştı. Böyle bir dönemde Çiçerin'in Türk-Yunan ihtilafı konusunda Türkiye'yi desteklemesi kadar doğal bir şey olamazdı. Nitekim gazetenin verdiği bilgiye göre Çiçerin, Yunan ordusunun Anadolu'da kalmasına itiraz etmekte ve Yunan işgaline nihayet verilmesini talep etmekteydi²⁴⁶. Gazete 23 Kasım tarihli sayısında Lord Curzon'un beyanatını sütunlarına taşımıştı. Lord Curzon bu beyanatında

²⁴² “Türkiye- Yunan İhtilafı ve Müttefikler Nokta-i Nazarının Tedkikinden Sonra”, **Yeni Şark**, 4 Teşrin-i sâni 1337/ 4 Kasım 1921.

²⁴³ “Müttefiklerin Müştereken Harekât Kararları Ayrı Ayrı Tavassutta, Teşebbüsatta Bulunmayacaklar”, **Yeni Şark**, 4 Teşrin-i sâni 1337/ 4 Kasım 1921.

²⁴⁴ “Devletler Şark Meselesini Görüşecekler ve Alakadarları İçtimaa Davet Edecekler”, **Yeni Şark**, 10 Teşrin-i sâni 1337/ 10 Kasım 1921.

²⁴⁵ “General Harrington'ın Beyanatu Münasebetiyle”, **Yeni Şark**, 11 Teşri-i sani 1337/ 11 Kasım 1921.

²⁴⁶ “Çiçerin Anadolu'nun Tahliyesini İstiyor”, **Yeni Şark**, 23 Teşrin-i sâni 1337/23 Kasım 1921.

İngiltere'nin dünyanın en büyük hükümet-i İslamiyesi olduğunu belirtiyor, şarkta bir sulhu istediğini söyleyerek iki millet için de yeteri derecede arazi olduğunu vurguluyordu²⁴⁷. Fransa Başvekili Mösyö Briand ise Türk-Yunan ihtilafını gereğinden fazla uzadığını ve bu meseleye bir nihayet vermenin İtilaf Devletleri için bir zaruret olduğunu söylüyordu²⁴⁸. Görüldüğü üzere İtilaf Devletleri, Türk-Yunan ihtilafını halletmek üzere arabuluculuğu üstlenmişler, Yunanistan'ın artık bu savaşı kazanamayacağını anlamışlar ve Türklerle kendi istekleri doğrultusunda bir barış yapma gayretine girişmişlerdi.

II-Cannes Konferansı ve Türk-Yunan İhtilafı

Türk-Yunan ihtilafının çözülmesi için İngiltere, Fransa ve İtalya gibi devletler Paris'te yapılacak konferansın ilk adımını teşkil eden Fransa'nın Cannes kentinde 6 Ocak 1922 yılında bir araya geldiler. Cannes Konferansı'nın gündemi aslında Almanya ile olan borçlar meselesiydi²⁴⁹. Bu konferansta İtilaf Devletleri, Türk-Yunan ihtilafına dair de birtakım müzakerelerde bulundu. Yeni Şark'a göre, Cannes Konferansı, Türk-Yunan ihtilafını çözmek için gerekli esasların gayri resmi bir şekilde belirleneceği bir konferanstı. Bu konferans, Türk-Yunan ihtilafını halletmek için Paris'te yapılacak olan konferansın mukaddimesiydi. Konferansta Anadolu'nun tahliyesi ve Trakya'da, Sevr muahedesi hududunda bazı tadilat icrası ile muhtariyet idaresinin kurulması gibi konular gündemdeydi²⁵⁰. Paris matbuatından alıntılar yapan gazete, Fransız siyasi çevrelerinin Cannes Konferansı'nda şark meselesinin halli için ilk adımının atılacağını umduğunu zikrediyordu. Yine aynı haberde, müttefiklerin bu meselenin süratle halledilmesini istedikleri de ifade ediliyordu²⁵¹.

²⁴⁷ “Lord Curzon’un Şark Sulhu ve İslam Âlemi Hakkında Mühim Bir Nutku”, **Yeni Şark**, 25 Teşrin-i sâni 1337/ 25 Kasım 1921.

²⁴⁸ “Türk- Yunan İhtilafının Hali İçin”, **Yeni Şark**, 10 Kânun-i sâni 1338/ 10 Ocak 1922.

²⁴⁹ Erkan Cevizliler, Ali Servet Öncü, “Birinci Dünya Savaşı’ndan Sonra Avrupa Barışı İçin Önemli Bir Adım: Locarno Konferansı”, **Karadeniz Sosyal Bilimler Dergisi**, V/9, <https://dergipark.org.tr/ksbd/issue/16222/169901>, 05.05.2019. (sayfa numaraları yok).

²⁵⁰ “Türk-Yunan İhtilafı Hal Edilecek mi?”, **Yeni Şark**, 9 Kânun-i sâni 1338/ 9 Ocak 1922.

²⁵¹ “Türk- Yunan İhtilafının Hali İçin”, **Yeni Şark**, 10 Kânun-i sâni 1338/ 10 Ocak 1922.

III- Paris Konferansı ve Müttefiklerin Atina ve Ankara Hükümetlerine 22 ve 26 Mart 1922 Tarihli Mütareke Teklifleri

Türk-Yunan ihtilafının halledilmesi için İngiltere Hariciye Nazırı Lord Curzon'un İtilaf Devletleri'nin diğer temsilcilerine Paris'te bir konferans teklif ettiği bilinmekteydi. Gazeteye göre, bu teklife Fransa ve İtalya'dan şimdilik cevap gelmemesine rağmen Paris müzakeratına katılacakları beklenmekteydi. Paris'te yapılacak konferansta *Üçler Meclisi*'ni oluşturacak devletler ve temsilcileri, İngiltere adına Lord Curzon, Fransa adına Mösyö Briand ve İtalya adına ise İtalya'nın Paris sefiri idi. Konferans'ta Anadolu'nun Yunan kıtaatı tarafından tahliyesi, Trakya hududu ve İzmir'in TBMM Hükümeti'ne iadesi gibi meseleler görüşülecekti²⁵². Gazeteden anlaşıldığına göre, konferansın 16 Ocak'ta toplanması kararlaştırılmıştı. Konferansın uzun sürmeyeceği ve konferansa Türk ve Yunan delegelerinin de Ocak ayının sonlarına doğru davet edileceğinin tahmin edildiği ifade ediliyordu²⁵³. Konferansın Ocak ayında toplanması kararlaştırılmışsa da gazeteden edinilen bilgiye göre, 9 Şubat'a ertelendiği ifade edilmekteydi²⁵⁴. Ancak bu gecikme birkaç hafta daha sürdü ve nihayet konferansın 22 Mart'ta Mösyö Poincare'ın riyasetinde yapılacağı kesin bir dille duyuruldu. Aynı haberde konferansın nasıl bir netice vereceğinin bilinmediği ancak İtilaf Devletleri tarafından uzlaşma olmasının beklendiği bildirilmekteydi²⁵⁵.

Ocak ayından beri her defasında geciken Paris Konferansı'nın İngiltere Hariciye Nazırı Lord Curzon'un Çarşamba günü Paris'e gelmesiyle 22 Mart'ta başlayacağı ifade edilmekteydi. İtilaf Devletleri tarafından sulh kararı verileceği hatta taraflara mütareke teklifinde bulunacağı beklenmekteydi²⁵⁶. Beklendiği üzere konferans üç devletin temsilcileri arasında başladı ve gazete 23 Mart tarihli sayısında İtilaf Devletleri'nin kendi aralarında görüşüp anlaştığı 22 Mart tarihli mütareke teklifinden bahsetmekteydi. 22 Mart tarihli mütareke teklifinin esasları şu şekilde belirlenmişti:

“1-Türkiye ile Yunanistan arasında muhasamat tayin olunacak bir tarihte münkati olacaktır.

²⁵² “*Üçler Meclisi İçtima Ediyor*”, **Yeni Şark**, 6 Kânun-i evvel 1337/ 6 Aralık 1921.

²⁵³ “*Türk-Yunan İhtilafı Hal Edilecek mi?*”, **Yeni Şark**, 9 Kânun-i sâni 1338/ 9 Ocak 1922.

²⁵⁴ “*Şark Konferansı 9 Şubat'ta Toplanacak*”, **Yeni Şark**, 1 Şubat 1338/ 1 Şubat 1922.

²⁵⁵ “*Şark Konferansı İçin Hazırlıklar*”, **Yeni Şark**, 17 Mart 1338/ 17 Mart 1922.

²⁵⁶ “*Üçler Toplantıyorsa*”, **Yeni Şark**, 19 Mart 1338/19 Mart 1922; “*Lord Curzon Mütareke Teklif Edecek*”, **Yeni Şark**, 21 Mart 1338/ 21 Mart 1922.

2-Tarafeyn orduları şimdiki hududu suret-i umumiyyede muhafaza edecekler ise de ileride bulunan kıtaat iki cephe arasında hiç olmazsa on kilo metrelik bir mesafe bırakacak surette geri alınacaktır.

3- Taahhüdat-ı vakıanın icrasına nezaret etmek üzere beynelmüttefikeyn komisyonlar teşkil edilecektir.

4-Mütarekenin müddeti, mukaddemat-ı sulhiyenin imzasına kadar, evvelden verilmeksizin temdid edilmek üzere üç ay evvel olacaktır.”²⁵⁷

Bu esaslar İtilaf Devletleri arasında tartışılıp bir karara bağlandıktan sonra İngiltere adına Lord Curzon, Fransa adına Mösyö Poincare ve İtalya adına Schanzer imzasıyla aşağıda alınan kararlar, Türk ve Yunan tarafına tebliğ edildi. Konferans’ın 22 Mart tarihli ilk celsesinde alınan altı maddelik kararlar şöyle idi:

“Birinci Madde: Muhasamat 0000 tarihinde gece yarısı tatil edilecektir.

İkinci Madde: Muharipler, elyevm başlıca kuvvetleri tarafından işgal olunan hutut-ı umumiyyeyi muhafaza etmekle beraber teması ref edecek ve iki cephe arasında askerden ari laakal on kilometrelik bir mesafe bırakacak surette Türk ve Yunan kumandanlıkları mümessillerinden ve müttefikeyn zabitanından mürekkep mahalli komisyonlar tarafından ittihaz edilecek mukarrerata tevfikan ileri hatlarını geri alacaklardır.

Üçüncü Madde: Mütareke müddetince mütekabil ordularda efrad ve mühimmat takviye ve müteşekkil cüzi tamlardan kuvvetler tefrik edilemeyecektir.

Dördüncü Madde: Müttefikeyn idare-i müşterekesi tahtında komisyonlar muharip ordulardan her biri nezdine terfık olunacaktır. Mezkûr komisyonlar her bir orduda mütareke ahkâmını murakabe, tahassul edebilecek hadisatı tesviye ve arazi-i meşguledeki eşhas ve emvalin muhafazasını temin için kuva-yı işgaliye nezdinde müdahale edebileceklerdir.

Beşinci Madde: Osmanlı ve Yunan başkumandanlıkları müttefikeyn komisyonlarının hükümlerini kabul ve sadıkane icra etmeyi taahhüd eylerler.

Altıncı Madde: Muhasamat üç ay için tatil edilecek ve muharipler tarafından mukaddemat-ı sulhiye şeraitini kabul edilinceye kadar mütareke kendiliğinden kabil-i tecdid olacaktır. Muhariplerden biri işbu mukavelenameyi tecdid etmemek arzu eylerse

²⁵⁷ “Lord Curzon Mütareke Teklif Etti”, **Yeni Şark**, 23 Mart 1338/ 23 Mart 1922.

de mütareke müddetinin inkızasından on beş gün evvel muhasım tarafa ve Büyük Britanya, Fransa ve İtalya mümessillerinin keyfiyetini iblağ edecektir.”²⁵⁸

22 Mart'ta başlayan Paris Konferansı, 26 Mart'a kadar toplandı. İtilaf Devletleri ilk tekliften sonra 26 Mart'ta Ankara ve Atina hükümetlerine ikinci ve daha detaylı bir mütareke teklifi sundu. Gazetede yer alan bilgilere göre, İtilaf Devletleri'nin hariciye nazırlarının Ankara ve Atina hükümetleri temsilcileriyle evvelce görüşüldüğünü ardından şark meselesinin görüşüldüğü hatta mali ve askeri uzmanlarla da istişare edildikten sonra mütareke esaslarının kararlaştırıldığı ifade ediliyordu. Daha sonra ise mütareke teklifinin esasları aynen veriliyordu. Buna göre, İtilaf Devletleri'nin her iki tarafa da insafla davranacağı ve hiçbir tarafa mağlubiyet ve galibiyet sağlayacakları şartları sunmadıkları beyan ediliyordu. Daha sonra Türk ve Yunanlıların istekleri dile getiriliyor, Türklerin vatanlarında, eski başkentlerinde kuvvetli bir şekilde yaşamak istedikleri, Yunanlıların ise I. Dünya Harbi esnasında İtilaf Devletleri davası için yaptığı fedakârlıkların karşılığı olarak milli ve iktisadi özgürlüklerini istedikleri ifade ediliyordu. Mütareke teklifinin Yunanlıların Anadolu'yu tahliye etmesi ve Anadolu'nun Türklere iade edilmesi amacıyla yapıldığı önemle vurgulanıyordu. Yine mütareke teklifinin önemli noktalarından biri de Anadolu'nun ne kadar sürede tahliye edileceği idi. Gazetede, İtilaf Devletleri tarafından Yunan kıtaatının barışçıl bir şekilde tamamen çekilebilmesi için gerekli olan zamanın dört aydan fazla olacağı kararlaştırılıyordu. Bu teklifin taraflar tarafından kabulü takdirinde ise Türklerin insan ve para hususunda yeni fedakârlıklar yapmalarına gerek kalmaksızın Anadolu'ya sahip olacakları ve bunun ise milli taleplerinin esasını oluşturduğu belirtiliyordu. İtilaf Devletleri nazarında Yunan ordusu şerefiyle çekilmiş olacaktı. Mütareke teklifinde İtilaf Devletleri açısından Akdeniz'den Karadeniz'e ve Boğazlara, Kafkasya'dan ve İran hududundan Adalar Denizi'ne kadar bütün Anadolu'da Türk hâkimiyetinin sağlanmış olacağı da temenni ediliyordu. Mütareke hükümlerinin İtilaf Devletleri komisyonlarınca tatbik edileceği de söyleniyordu²⁵⁹.

Mütareke şartlarına gelince; Ermeni yurdu için Cemiyet-i Akvam'a müracaat edilecek, Türkler yeniden Çanakkale Boğazı'nın Asya sahiline kabul edilecekler ve bölge askerden arındırılacak, Gelibolu'da İtilaf Devletleri kıtaatı hariç askerden arındırılacak, Boğazlarda seyr-i sefain evvelce teklif edildiği üzere uluslararası bir komisyonun kontrolü altında bulunacak, komisyona bir Türk riyaset edecek ve boğazlarda seyr-i

²⁵⁸ “Paris Konferansı'nın İlk Celsesi”, **Yeni Şark**, 28 Mart 1338/28 Mart 1922.

²⁵⁹ “Dün Akşam Tebliğ Edilen Resmi Notanın Metni”, **Yeni Şark**, 29 Mart 1338/29 Mart 1922.

sefainde veya ticaret dolayısıyla alakadar olan başlıca hükümetin birer temsilcisi bulunacaktır. Boğazların Anadolu sahilinde askerlikten arındırılacak saha Erdek Yarımadası müstesna olmak üzere bugünkü Çanakkale sancağını ihtiva edecektir. Marmara denizinin güney sahilinde diğer arazi askerden arındırılmayacaktır. İstanbul Boğazı'nda tarafsız bölge olarak kabul edilen saha ile İmroz, Bozcaada, Limni, Semadirek, Midilli ve bütün Marmara adaları askerden arındırılacaktı. Trakya'da Marmara sahilinde Mürefte'den başlayarak Babaeski ve Kırkkilise Yunanistan'a bırakılacak, Doğu Trakya, tarafsız hale getirilecekti²⁶⁰.

IV- Barış Tekliflerine Atina ve Ankara Hükümetlerinin Cevabı

1- Atina Hükümeti'nin Cevabı

Yunanistan'ın mütareke tekliflerine verdiği yanıtın olumlu olduğu görülmektedir. Nitekim İtilaf Devletleri mütareke teklifinden sonra gazetede, Atina'dan gelen haberlerin Yunanlıların mütareke teklifini kabul ettiği yönündeydi. Habere göre, Yunan Meclis-i Vükelası mütareke ile ilgili toplanmış ve görüşmeler neticesinde mütarekeyi kabul etmişti²⁶¹. 22 Mart 1922 tarihli mütarekeye olumlu bakan Yunanistan, 26 Mart tarihli mütareke teklifini de olumlu karşılamıştı. Nitekim gazete, "*Yunan hükümetinin cevabında, şark-ı karibde sulhün emr-i tesisine iştirak etmeyi arzu eden Yunanistan'ın büyük devletlerin vesayasını hürmetle nazar-ı itibara alarak mütareke teklifini şerait-i mesrude dâhilinde kabul eylediği beyan edilmiştir.*" demektedir. Haberin devamında Mösyö Stratos'un mütareke meselesinin icra kuvvetinin bir görevi olduğunu ve münakaşadan kaçınılmasının lazım geldiğini beyan ettiği bildiriliyordu. Başvekil Gunaris de Meclis-i Mebusan ile hemfikir olduğunu söylemiş ve mütareke teklifinin kabulünü istemişti²⁶². Buna rağmen Yunanistan'ın iç siyasetinde farklı görüşte olan kişi ve gruplar vardı. Meclis Reisi Boşo Efendi²⁶³, Gunaris'in hemen kabullenme fikrine karşı mecliste münakaşa edilmesi ve hükümetin bu konudaki asıl niyetlerinin anlaşılması gerektiği

²⁶⁰ "Dün Akşam Tebliğ Edilen Resmi Notanın Metni", **Yeni Şark**, 29 Mart 1338/29 Mart 1922; "Konferansın Mukarreratı Hakkında Resmi Tebliğ", **Yeni Şark**, 28 Mart 1338/28 Mart 1922.

²⁶¹ "Yunanistan Mütarekeyi Kabul Ediyor", **Yeni Şark**, 23 Mart 1338/23 Mart 1922.

²⁶² "Yunanistan'ın İtilaf Devletlerine Cevabı", **Yeni Şark**, 29 Mart 1338/29 Mart 1922.

²⁶³ Yogi Boşo Efendi, 1876 yılında Grebne'de doğmuştur. Rum Ticaret Mektebi'ni bitirmiştir. Ticaretle meşgul olduğu dönemde 1 Aralık 1908'de Osmanlı Meclis-i Mebusanı'na Serfiçe Mebusu olarak girmiştir. Güneş, **Türk Parlamento Tarihi (Meşrutiyete Geçiş Süreci, I. ve II. Meşrutiyet)**, II, s. 498; Boşo Efendi daha sonra Yunanistan'a giderek Atina Meclisi'nde milletvekilliği yapmıştır. Bkz. Yahya Kemal, **Eğil Dağlar-İstiklâl Harbi Yazıları**, İstanbul Fetih Cemiyeti Yayınları, İstanbul 2008, s. 82. Yeni Şark'ın verdiği bu haberden Boşo Efendi'nin Atina Meclisi Reisi olduğu anlaşılmaktadır.

fikirindeydi. Liberal Fırka mensupları da mütareke teklifinin mecliste uzun uzadıya tartışıldıktan sonra kabul edilmesi gerektiğini beyan ediyordu²⁶⁴. Bir müddet sonra Yunanistan'ın, mütareke teklifini kabul etmek için bazı koşullar da ileri sürdüğü anlaşılmaktadır. Nitekim gazetenin 29 Mart tarihli sayısında İngiltere'nin Atina'dan aldığı telgraflara dayanarak Atina Hükümeti'nin mütarekeyi savaşıyan tarafların buldukları yerde kalmaları, başka bir yere kuvvetlerini nakletmemeleri ve Yunan askerlerin cephe gerilerinde hareket serbestisine müsaade olunması gibi şartlarla kabul edileceği belirtiliyordu²⁶⁵. Yine Yeni Şark'ın Atina'dan aldığı bilgilere göre, Yunanistan'ın Trakya'daki vaziyetin kendileri lehine değiştirilmesini ve Anadolu'da bir muhtariyet tesisini isteyecekleri ifade ediliyordu²⁶⁶. Atina basından edinilen bilgilere göre, Yunan Hükümeti'nin Nisan ayının ortalarında cevap vermesi beklenmekteydi²⁶⁷.

2- Ankara Hükümeti'nin Cevabı

Ankara Hükümeti daha mütareke teklifi yapılmazdan aylar önce barış şartlarını açıklamış ve Misak-ı Milli'den ödün verilmeyeceğini izah etmişti. Bu bağlamda Yunan kamuoyunun Ankara'nın tavrını en başından beri bildiği anlaşılmaktadır. Nitekim Yeni Şark 15 Ekim tarihli sayısında Atina'nın önde gelen gazetelerinden Proodos gazetesinden alıntı yaparak Yunan kamuoyunun Ankara siyasi çevrelerinin barış için tek şart olarak Yunanistan'ın Anadolu'yu tahliye etmesini ileri sürdüğünü ifade etmekteydi²⁶⁸. Gazete, Ankara Hükümeti'nin mütareke teklif edilmeden çok önce TBMM Hükümeti adına Paris Sefiri olan Dr. Nihat Reşat Bey'in hükümetten sulh şartlarını Paris'e iletmek üzere aldığı ve bu şartların *kayıtsız şartsız İzmir ve Trakya'nın tahliyesi, Yunanlıların Anadolu'da yaptığı tahribata karşılık tazminat talebi, Türk muhacirlerinin yerlerine dönmesi için gerekli masrafin karşılanması* olduğunu bildiriyordu²⁶⁹.

Ankara Hükümeti, İtilaf Devletleri'nin 22 Mart tarihli notasına 24/25 Mart gecesi bir cevap hazırlamasına rağmen bu cevabı göndermeden 26 Mart 1922 tarihli ikinci bir nota almış ve bu notaya cevap verebilmişti. Sevr'in biraz hafifletilmiş şekli olan bu notaya

²⁶⁴ “Yunan Meclisinde Mütareke Teklifi Hakkında Müzakerat”, **Yeni Şark**, 29 Mart 1338/29 Mart 1922.

²⁶⁵ “Yunanlılar Çıldırıştır, Yunanlıların Kuyud-ı İhtiraziyesi Neler imiş?”, **Yeni Şark**, 29 Mart 1338/29 Mart 1922.

²⁶⁶ “Yunanistan Pazarlığa Girişmek İstiyor”, **Yeni Şark**, 31 Mart 1338/31 Mart 1922.

²⁶⁷ “Yunanistan'ın Cevabı”, **Yeni Şark**, 12 Nisan 1338/12 Nisan 1922.

²⁶⁸ “Muzakerat-ı Sulhiye İçin Birinci Şart Yunanistan'ın Anadolu'dan Çekilmesidir”, **Yeni Şark**, 15 Teşrin-i Evvel 1337/15 Ekim 1921.

²⁶⁹ “Şartımız Bilâkaydüşart Tahliyedir”, **Yeni Şark**, 30 Teşrin-i evvel 1337/30 Ekim 1921

Ankara, 5 Nisan'da cevap verdi. Ankara'nın cevabında mütareke kabul ediliyor ve Anadolu şayet dört ay içerisinde tahliye olunmazsa mütarekenin kendiliğinden üç ay daha uzayacağı ifade ediliyordu. Ankara'nın bu teklifi, tahliyenin mütareke başlangıcından itibaren on beş gün içerisinde Yunan ordusunun Eskişehir-Kütahya-Afyon hattı, dört ay içerisinde de İzmir de dâhil olmak üzere bütün işgal edilmiş bölgelerden çekilmesi esasına dayanıyordu. İtilaf Devletleri, bu cevaba 15 Nisan'da cevap vererek Ankara'nın koşullarını reddetmişlerdi. Ankara, 22 Nisan'da bir cevap daha yazdı. Bu cevapta Mustafa Kemal Paşa, İzmir'te bir barış konferansının yapılmasını teklif etmiş bu teklif de neticesiz kalmıştı²⁷⁰.

Ankara'nın mütareke teklifini kabul ettiği gazetede *Hâkimiyet-i Milliye* ve *Yeniğün* gazetelerinden alıntılar yapılarak duyuruluyor, bu kabulün Ankara'nın uzlaşmacı ve nazikâne tutumunu gösterdiği belirtiliyordu²⁷¹. Gazeteden Ankara Hükümeti'nin cevabi notasını İtilaf Devletleri'ne gönderdiği fakat henüz bir cevabın tebliğ edilmediği anlaşılmaktadır. Bu konuda gazetenin 14 Nisan tarihli nüshasında Paris'ten İtilaf Devletleri'nin Ankara'nın İstanbul mümessiline bir cevap gönderdiği fakat cevabın henüz Ankara'ya tebliğ edilmediği bildiriliyordu²⁷². İtilaf Devletleri'nin cevabını kabul etmeyen Ankara Hükümeti'nin 22 Nisan'da kendilerine yeniden bir cevap göndermişti. Yeni Şark, Ankara Hükümetince verilecek bu cevabın içeriğini okuyucularıyla paylaşmıştı. Bu cevabın Hariciye Vekâleti'nce hazırlanıp meclise gönderildiği ve mecliste bugün görüşüldükten sonra müttefiklere gönderileceği ifade ediliyordu. Devamında Ankara'nın en başından beri Misak-ı Milli'den taviz vermez bir tutum sergilediği ve mütareke teklifine sulhperverane yaklaştığı vurgulanıyordu. Haberin sonunda ise Anadolu'nun Yunanlılarca tahliye edilmeden Ankara Hükümeti'nin bir barış yapmasının mümkün olamayacağını yazıyordu²⁷³. Gerçekten de gazetenin 28 Nisan tarihli sayısında Ankara'nın verdiği cevapta mütareke şartı olarak Anadolu'nun tahliyesini istediğini, İtilaf Devletleri'nin de Yunanlıların Anadolu'yu tahliye etmesini aralarında kararlaştırdıkları hatta İngiltere Hariciye Nazırı'nın Avam Kamarasındaki bir konuşmasında Yunanistan'ın artık Anadolu'da idamesinin mümkün olmadığını belirttiğini ve hiç değilse Yunanlıların öncelikli olarak Eskişehir-Afyon hattını tahliye etmemelerini istediği beyan ediliyordu²⁷⁴.

²⁷⁰ Atatürk, **Nutuk**, Cilt: II 1920-1927, s. 647-652.

²⁷¹ "Mütareke Teklifinin Kabulü Hakkında", **Yeni Şark**, 7 Nisan 1338/7 Nisan 1922.

²⁷² "Mütarekeye Dair Mukabil Teklifatımıza Cevap", **Yeni Şark**, 14 Nisan 1338/14 Nisan 1922.

²⁷³ "Ankara'nın Cevabı", **Yeni Şark**, 22 Nisan 1338/22 Nisan 1922.

²⁷⁴ "Ankara'nın Cevabından Sonra Siyasi Vaziyet", **Yeni Şark**, 28 Nisan 1338/28 Nisan 1922.

Ancak Yunanlıların barışı sürüncemede bırakmak istedikleri ve Anadolu'yu tahliye etmek istemeyerek Anadolu'daki istila emellerinden vazgeçmediği gazeteden anlaşılmaktadır. Gazete, 6 Mayıs tarihli sayısında Türk ordusunun tam hazırlıklı olarak taarruz için komutanlardan gelecek emri beklediği ve Yunanistan'ın Anadolu'da istila hurbine devam etmek fikrinden vazgeçmediğini bildiriyordu²⁷⁵. Londra basının özellikle *Daily Telegraph* ve *Times* gazetelerinin Ankara'nın Anadolu'nun tahliyesi şartının kabul edilmediği sürece barışa yanaşmayacağı ve Yunanistan'ın da eski durumuna geri döneceği görüşünde olduğu anlaşılmaktadır²⁷⁶.

D- ANKARA HÜKÜMETİ'NİN BARIŞ MESELESİNE YAKLAŞIMI

I- Bekir Sami Bey'in Avrupa Seyahati

Ankara Hükümeti'nin eski Hariciye Vekili Bekir Sami (Kunduk) Bey'i İtilaf Devletleri'nin Türk-Yunan barışı konusundaki düşüncelerini öğrenmek ve bir durum yoklaması yapmak amacıyla Paris'e gönderdiği bilinmekteydi. Paris'e 19 Ekim 1921'de varan Bekir Sami Bey, aynı tarihte Fransız Başvekili Mösyö Briand ile bir görüşme gerçekleştirerek barış konusunda fikir alışverişinde bulunmuştu. Daha sonra Yunan Başvekili Gunaris ile birlikte Briand'ı ziyaret eden Bekir Sami Bey, Yunan sulhu hakkında görüşlerini belirtmiş ve Yunanistan'ın sulh şartlarını dinlemişti. 27 Ekim'de İngiltere'nin *Morning Post* gazetesine bir demeç veren Bekir Sami Bey, Anadolu'da tek bir Yunan askerinin olmayacağını beyan etmişti²⁷⁷. Yeni Şark, Bekir Sami Bey Paris'teyken Paris basınından alıntılar yaparak bazı bilgiler vermişti. Nitekim gazetenin 23 Ekim tarihli nüshasında Gunaris ile Bekir Sami'nin aynı anda şark sulhuyla meşgul oldukları ifade ediliyor ve Paris gazetelerinin her iki tarafın da barış için müsamahakarane davranmalarını tavsiye ettiği bildiriliyordu²⁷⁸. Gazete Paris'ten gelen telgraf haberlerine göre, Bekir Sami Bey'in Atina Hükümeti'nin TBMM'nin Türkiye'nin İzmir ve Trakya üzerindeki hukukunu kabul etmesi durumunda Ankara'nın sulh için müzakerata girişmeyi kabul edeceğini beyan ettiğini yazıyordu²⁷⁹. Bekir Sami Bey'in Paris'te Rusça bir gazeteyle verdiği beyanattan bahsedilmekteydi. Bekir Sami Bey, Yunan sulhu ile ilgili konuşacağını ve Paris'e siyasi vazife icabı gelmediğini belirttikten sonra İngiltere'nin

²⁷⁵ “Anadolu Harbi de Sulh Kadar Bekliyor”, *Yeni Şark*, 6 Mayıs 1338/6 Mayıs 1922.

²⁷⁶ “Ankara'nın Cevabı ve İngiliz Matbuatı”, *Yeni Şark*, 26 Nisan 1338/26 Nisan 1922.

²⁷⁷ Sarıhan, *Kurtuluş Savaşı Günlüğü IV*, s. 108, 115-120.

²⁷⁸ “Paris'te, Bekir Sami Bey ve Gunaris”, *Yeni Şark*, 23 Teşrin-i evvel 1337/23 Ekim 1921.

²⁷⁹ “Şartımız Bilâkaydüşart Tahliyedir”, *Yeni Şark*, 30 Teşrin-i evvel 1337/30 Ekim 1921.

Türkleri Yunanlılarla barışa davet ettiklerinde kendilerinin İzmir, Trakya ve Bulgarlar üzerindeki hakları iade edilmek şartıyla barışa yanaşacaklarını beyan ediyordu. Beyanatının sonunda ise konuşmasına şöyle devam ediyordu:

*“İngiltere’nin Atina sefiri Lord Granville’in Mösyö Gunaris’e sulhe tavassut için arz-ı hizmet ettiğine vakıfız. Ben de saklamıyorum ki bizim de siyaset hariciyemiz Fransa’nın müzaheretine istinad etmektedir. Hükümetim tarafından verilen talimat üzerine bizim tarafımızdan bildirilen şart Yunanistan’ca kabul edilecek olur ise mümessillerimizin Fransa’da Yunan murahhaslarıyla müzakerata amade olduklarını Mösyö Briand’a bildirdim.”*²⁸⁰

Bekir Sami Bey, Avrupa’dan Ankara’ya 4 Aralık 1921’de geri döndü²⁸¹. Kendisi Paris seyahatinde bir durum yoklaması yapmış ve bir nevi Ankara Hükümeti’nden aldığı talimatla TBMM’nin barış şartlarını açıklamış, ona göre gerek İtilaf Devletleri’ne gerekse Atina Hükümeti’ne açık kapı bırakmıştı.

II- Yusuf Kemal Bey’in Avrupa Seyahati

Ankara Hükümeti’nin Yunanistan ile bir barış yapılması konusunda müttefiklerin düşüncelerini öğrenmek ve TBMM’nin Yunanistan ile yapılacak bir barış konusundaki şartlarını açıklamak üzere Avrupa’ya gönderdiği bir diğer kişi Hariciye Vekili Yusuf Kemal (Tengirşek) Bey idi. Yusuf Kemal Bey’in 2 Şubat 1922’de TBMM’nin gizli oturumunda alınan bir kararla Avrupa’ya gitmesi kararlaştırıldı²⁸². 7 Şubat’ta İstanbul’a gitmek üzere yola çıkan Yusuf Kemal, 15 Şubat’ta İzmit’ten özel bir trenle İstanbul’a gelmiş ve burada hükümet temsilcileri ve padişah ile de görüşmeler yapmıştı²⁸³. Avrupa’da siyasi görüşmeler yapacak olan Hariciye Vekili Yusuf Kemal Bey’in yanında Hukuk Müşaviri Münir, Siyasi İşler Müdürü Hikmet (Bayur) , Özel Kalem Müdür Vekili Ferit Beyler de bulunmaktaydı. Yusuf Kemal Bey İstanbul’da hükümet ve basın çevreleriyle görüştüktan sonra 20 Şubat’ta padişah tarafından kabul edilecek, 1 Mart’ta

²⁸⁰ “Bekir Sami Bey Türkiye’nin Mazisiyle Mütenasip Sulha Hazır Olduğunu Söylüyor”, **Yeni Şark**, 1 Teşrin-i sâni 1337/1 Kasım 1921.

²⁸¹ Sarihan, **Kurtuluş Savaşı Günlüğü IV**, s. 174.

²⁸² Sarihan, **Kurtuluş Savaşı Günlüğü IV**, s. 258.

²⁸³ Gotthard Jaeschke, **Türk Kurtuluş Savaşı Kronolojisi, Mondros’tan Mudanya’ya Kadar (30 Ekim 1918-11 Ekim 1922)**, TTK Basımevi, Ankara 1989, s. 174. Yusuf Kemal Bey’in İstanbul yoluyla gitmesine Mustafa Kemal Paşa’nın kendisinin padişahla anlaşması yönündeki şüphesi dolayısıyla sıcak bakmadığı bilinmektedir. Yusuf Kemal Bey, Mustafa Kemal Paşa tarafından verilecek talimatlara uyacağını belirtmesi üzerine Mustafa Kemal Paşa, Yusuf Kemal Bey’in İstanbul yoluyla Avrupa’ya gitmesine müsaade etmişti. Yusuf Kemal Tengirşek, **Vatan Hizmetinde**, Kültür Bakanlığı, Ankara 1981, s. 239-240.

Avrupa'ya hareket edecekti. Yusuf Kemal Bey'in 3 Nisan'da Ankara'ya dönmesine karar verilmişti²⁸⁴. Yusuf Kemal İstanbul'a geldiğinde basına “*Biz savaşa da hazırız, barışa da. Misak-ı Milli dairesinde davamızı savunacağız*” şeklinde bir beyanat verdi²⁸⁵. Yusuf Kemal Bey, İstanbul Hükümeti adına Tevfik ve İzzet Paşalar ile de görüştü. Daha sonra İstanbul'da Fransız Komiser General Pelle ile İngiliz Komiseri Rumbold ile mülakat gerçekleştirerek barış konusunda bu devletlerin desteklerini istedi²⁸⁶. Daha sonra İstanbul'dan ayrılan Yusuf Kemal Bey, 7 Mart tarihi itibariyle Paris'e gitmiş ve daha sonra da Londra'ya geçerek müttefik devletler nezdinde barış konusunda çeşitli görüşmeler gerçekleştirmişti²⁸⁷.

Yusuf Kemal Bey'in gerçekleştirdiği bu seyahat Yeni Şark sütunlarına da taşınmıştı. Gazetenin Yusuf Kemal Bey ile ilgili ilk haberi kendisinin Ankara'dan Avrupa'ya gitmek üzere yola çıktığı ve Adapazarı yoluyla İstanbul'a daha sonra da Avrupa'ya gideceği idi²⁸⁸. Gazete Yusuf Kemal Bey ile İstanbul'da muharriri vasıtasıyla gerçekleştirdiği bir mülakata yer vermekteydi. Bu mülakatta Yusuf Kemal Bey, Yeni Şark'a şöyle bir demeç vermişti:

“*Dava-yı milliyemizi müdafaa ve izah için Avrupa'ya gidiyorum. Sulh şartlarımız Misak-ı Milli programıdır. Bunu hiçbir kuvvet tağyir edemez. Avrupa'nın hakkımızı teslim edeceğini zan ediyorum.*”²⁸⁹

Bir müddet Paris'te kalıp gerekli görüşmeleri yapan Yusuf Kemal Bey'in Mart ayının ortalarında Londra'da bulunduğu anlaşılmaktadır²⁹⁰. Londra'da Hariciye Nazırı ile görüşen Yusuf Kemal Bey, gazetenin verdiği bilgiye göre yeniden Paris'e dönüş yapacaktı²⁹¹. Gazeteye göre Yusuf Kemal Bey, 22 Mart'ta toplanacak olan Paris Konferansı dolayısıyla 21 Mart'ta Paris'e dönmüş ve burada İtalya Hariciye Nazırı Schanzer ile bir görüşme yapmıştı²⁹². Paris Konferansı esnasında Yusuf Kemal Bey,

²⁸⁴ Sarihan, **Kurtuluş Savaşı Günlüğü IV**, s. 269.

²⁸⁵ Sarihan, **Kurtuluş Savaşı Günlüğü IV**, s. 278.

²⁸⁶ Sarihan, **Kurtuluş Savaşı Günlüğü IV**, s. 280, 282.

²⁸⁷ Jaeschke, **Türk Kurtuluş Savaşı Kronolojisi, Mondros'tan Mudanya'ya Kadar**, s. 176.

²⁸⁸ “*Yusuf Kemal Bey Bugün Hareket Etti*”, **Yeni Şark**, 8 Şubat 1338/ 8 Şubat 1922.

²⁸⁹ “*Hariciye Vekili Yusuf Kemal Bey'in Muvasalatı ve Mühim Beyanatu*”, **Yeni Şark**, 16 Şubat 1338/16 Şubat 1922.

²⁹⁰ Paris'te Franklin Bouillon ile görüşükten sonra Londra'ya geçerek Lord Curzon ile de görüşmüş ve Ankara'nın Misak-ı Milli esaslarının İngiltere'nin menfaatlerine aykırı düşmediğini ve İngiltere'nin bunu benimsemesi gerektiğini söylemişti. Curzon, Ankara'nın Sovyetlerle olan münasebetinin kendisini kaygıya düşürdüğünü belirtmişti. Tengirşek, **Vatan Hizmetinde**, s. 245-251.

²⁹¹ “*İzzet Paşa ve Yusuf Kemal Bey*”, **Yeni Şark**, 17 Mart 1338/17 Mart 1922.

²⁹² “*Paris Konferansı Bugün İçtima Ederek Şark Meselesini Tedkike Başlıyor*”, **Yeni Şark**, 22 Mart 1338/ 22 Mart 1922; “*Lord Curzon Mütareke Teklif Edecek*”, **Yeni Şark**, 21 Mart 1338/ 21 Mart 1922.

matbuat mümessilleri tarafından sorulan sorulara cevaben Ankara'dan talimat talep ettiğini ve merkezden bir cevap almadıkça mütareke teklifi hakkında kendi görüşünü beyan edemeyeceğini söylemişti. İtilaf Devletleri'nin şarkta sulhun seri bir surette kurulmasına taraftar olduklarını da ilave etmişti²⁹³. Yusuf Kemal Bey, görüşmelerini tamamlayıp Ankara Hükümeti'nin barış şartlarını Avrupa devletlerine açıkladıktan sonra TBMM tarafından Ankara'ya çağrıldı. Gazetenin verdiği bilgiye göre, Yusuf Kemal Bey, Burgaz'dan bir Fransız torpidosu ile İnebolu'ya gelmiş ardından Kastamonu'da bir gün kaldıktan sonra Ankara'ya doğru yola çıkmıştı. Gazete, 3 Nisan itibariyle Yusuf Kemal'in Ankara'ya gelmesinin beklendiğini yazmaktaydı²⁹⁴. Yusuf Kemal Bey, Ankara'ya döndükten sonra verdiği bir beyanatta, Ankara'nın barıştan anladığı şeyin düşmanların Anadolu'yu bir an önce terk etmesi olduğunu ve Anadolu'nun tahliye edilmeksizin adil bir barıştan söz edilemeyeceğini dile getiriyordu²⁹⁵.

E- YUNANLILARIN İŞGAL BÖLGELERİNDE YAPTIĞI YAĞMA VE MEZALİMLER

Yunanlılar, İzmir'i işgal edip Eskişehir-Afyon hattına kadar işgal ettiği Anadolu'nun batı bölümünde 1919 yılından 1922 yılına gelinene kadar Müslüman-Türk kasaba ve köylerinde yağma ve çapulculuk yaparak bölge ahalisine yönelik bir mezalim hareketine girişmişti²⁹⁶. Yeni Şark, Batı Cephesi'ndeki olaylardan bahsederken Yunan mezalimini de bütün gerçekliğiyle ortaya koymuştu. 1919'da başlayan Yunan mezalimi, Sakarya Savaşı'ndan sonra da devam etmişti. Gazete, İzmir'deki Yunan Askeri Kumandanı General Vlahopoulos'un İzmir ahalisine neşrettiği bir beyannameye yer veriyordu. Vlahopoulos bu beyannameinde asayiş bozanların silahlarını teslim etmeleri gerektiğini, aksi halde hareket edenlerin idam cezasına çarptırılacağını bildiriyordu²⁹⁷. Gazete, Anadolu'nun 27 ve 28 Kasım tarihli resmi tebliğlerinde Yunan ordusu tarafından Afyon'da kasten bir yangın çıkarıldığına dair bir bilgiyi

²⁹³ "Mütareke Teklifine Henüz Cevap Verilmedi", **Yeni Şark**, 25 Mart 1338/25 Mart 1922.

²⁹⁴ "Anadolu'nun Sulh ve Mütareke Teklifleri Hakkında Nokta-ı Nazarı", **Yeni Şark**, 3 Nisan 1338/3 Nisan 1922.

²⁹⁵ "Anayurdumuzda Müstakil ve Hür Yaşamak İstiyoruz", **Yeni Şark**, 17 Nisan 1338/17 Nisan 1922.

²⁹⁶ Batı Anadolu'da Yunan yağma ve mezalimi ilgili geniş bilgi için bkz. Mustafa Turan, **Yunan Mezalimi (İzmir, Aydın, Manisa, Denizli-1919-1923)**, ATAM, Ankara 1999; Salim Gökçen, **Türkiye'de Rum-Yunan Tedhiş ve Terör Hareketleri (1919-1923)**, (Basılmamış Doktora Tezi), Atatürk Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Enstitüsü, Erzurum 2006; Hüseyin Işık, "Anadolu'da Yunan Mezalimi", **Üçüncü Askeri Tarih Semineri Bildiriler, Tarih Boyunca Türk-Yunan İlişkileri (20 Temmuz 1974'e Kadar)**, Genelkurmay Basımevi, Ankara 1968, s. 377-394.

²⁹⁷ "İzmir'de Korku ve Telaş Eseri", **Yeni Şark**, 16 Teşrin-i evvel 1337/16 Ekim 1921.

paylaşmaktaydı. Ancak Yunanlıların bunu yalanladığını da belirtmekteydi²⁹⁸. Yunan yağma ve mezaliminin artması üzerine Ankara Hükümeti adına Yusuf Kemal Bey tarafından merkezi Cenevre’de bulunan Beynelmilel Salib-i Ahmer Cemiyeti’ne Yunan tahribatını protesto eden bir nota verilmişti. Gazete son zamanlarda Yunan mezaliminin işgal mntıklarında arttığını ve bu sebeple Anadolu halkının pek müşkül ve kötü bir vaziyette bulunduğunu belirtiyordu. Bu sebeple Yusuf Kemal Bey, Cenevre’deki Salib-i Ahmer örgütüne bir protesto telgrafı yolladı. Yusuf Kemal, bu telgrafında Yunan mezaliminin araştırılması için bir komisyon kurulmasını talep ediyordu. Fransız gazetelerinden *Le Petit Parisien* gazetesinde Yusuf Kemal Bey’in bu teklifinin Avrupa devletlerince hoş karşılandığı ifade edilmekteydi²⁹⁹.

Yunan basınından alıntı yapan Yeni Şark, Atina Hükümeti’nin Anadolu’dan müsadere edilen malın ve paranın miktarını tespit için bir heyet kurduğunu yazıyordu. Heyetin yaptığı tespitler neticesinde ele geçirilen malların değerinin 12 milyon drahmi³⁰⁰ olduğu belirtiliyordu. Aynı haberde Yunanlılar tarafından el konan bir Türk vapurunda Türk subaylarının üzerinden çıkan 200 bin frankın da müsadere edildiği bildirilmekteydi³⁰¹. Gazete, Yunan mezaliminden kaçmak zorunda kalan Müslüman-Türk muhacirlerinin 40-50 bin civarında olduğunu ve *Muhacirin-i Umumiye Müdüriyeti*’nin bu muhacirleri tespit etmeye başladığını yazıyordu. *Fecayi-i Tahkik Komisyonu* kurulmuş ve muhacirlerin maddi zararları tespit edilip karşılanmaya başlayarak bunlar bir senet altına alınmıştı³⁰².

Yeni Şark, son posta ile kendilerine ulaşan Ankara gazetelerinden alıntılar yaparak özellikle Mihaliççik ve Çifteler kasabalarında Yunan yağma ve mezalimini ortaya koyuyordu. Ankara’daki Yenigün gazetesinden alıntı yapan Yeni Şark, sadece Mihaliççik kazasında düşman tarafından 1.962.635 lira kıymetinde 4,557 hanenin, 27 köyün tamamen 6 köyünde kısmen yakıldığını belirtiyordu. Bunlardan başka, Müslümanlara ait 2.104.731 lira değerinde eşya gasp olduğu gibi 3.347.391 liralık zahire ve 3.676.546 liralık hayvanın ele geçirildiği ifade edilerek Mihaliççik kazasının toplam zararının 11.920.003 liraya yaklaştığı zikrediliyordu. Çifteler de ise 8 köyde

---

²⁹⁸ “*Emsali Gibi Afyonkarahisar’ını Yakmaya Kalkanlar*”, **Yeni Şark**, 18 Teşrin-i sâni 1337/18 Kasım 1921.

²⁹⁹ “*Yunan Tahripkârlığına Protesto*”, **Yeni Şark**, 24 Teşrin-i sâni 1337/24 Kasım 1921.

³⁰⁰ Yunan para birimi.

³⁰¹ “*Yunanlıların Yağma ve Müsadereleri*”, **Yeni Şark**, 8 Kânun-i evvel 1337/ 8 Aralık 1921.

³⁰² “*Yunan Tahribatı*”, **Yeni Şark**, 10 Kânun-i evvel 1337/ 10 Aralık 1921.

138.400 lira değerinde 663 bina yakıldığı, 184.824 liralık nakit alındığı, 215.580 lira kıymetinde de zahire vesaire gasp edildiği duyuruluyordu³⁰³.

Gazetenin Bolu refikinin Yunan esirleriyle olan görüşmelerine yer veren gazete Yunan esirlerinin anlattıkları doğrultusunda yapılan mezalimin kasti ve tertipli bir şekilde yapıldığını bildiriyordu. Yunan esirleriyle yapılan soru-cevap şeklindeki beyanatına da yer veren gazete bu röportajı da aynen Şöyle veriyordu:

“S (Sual)- Muharebenin cereyan ettiği sahada yanmış Türk köyleri gördünüz m?”

C (Cevap)- Sakarya Őarkıyla Seyitgazi- Alpu Köy arasındaki sahada yanmış köyler gördüm.

S- Yanmış köyler civarında kıtaat-ı askeriye ve kumanda heyetleri var mıydı?

C- Yalnız bir defa başkumandanlık karargâhını yanmış bir köy civarında gördüm.

S- ...Elyevm bu yakılan köylerin kumandanlıktan verilen bir emir üzerine mi yakıldığını tahmin ediyor musunuz?

C- Askerler tarafından yakılan bu köylerden ordu kumandanlığının haberdar olduğunu tahmin ediyorum.

nc tayyare mfrezesinde pilot avışu: Avamki Ligos (?)

S- Muharebenin cereyan ettiği sahada yanmış Türk köyleri gördünüz m?”

C- Evet, Sakarya Őarkıyla Seyitgazi- Alpu Köy hattı arasında birçok yanmış köyler gördüm.

S- Yanmış olan bu köylerin civarında kıtaat-ı askeriye kumanda heyetleri bulunduğunu gördünüz m?”

C- Evet; bu yerler kıtaat-ı askeriye kumandanlığının bulunduğu sahayı teşkil ediyordu.

S- ...Bu yakılan köylerin kumandanlıktan verilen emir üzerine yakıldığını tahmin ediyor muydunuz?

C- Askerler tarafından yakılan köylerden ordu kumandanlığının haberdar olduğunu tahmin ediyorum.”³⁰⁴

³⁰³ “Yunan Tahribatı Hakkında Korkunç Rakamlar”, **Yeni Şark**, 16 Knn-i evvel 1337/16 Aralık 1921.

³⁰⁴ “Yunan Tahribatı”, **Yeni Şark**, 21 Knn-i evvel 1337/ 21 Aralık 1921.

Yunanlıların Batı Anadolu'da yaptığı mezalim hareketi Ankara'da TBMM'de gündem olmuştu. Gazete, İzmit Mebusu Sırrı Bey'in Yunan mezaliminin araştırılması hakkındaki önerge meclisçe kabul edildikten sonra Dâhiliye Vekili Fethi (Okyar) Bey'in Yunan mezalimine dair istatistikî bilgiler vermesinin milletvekilleri üzerinde derin bir etki yaptığını ifade ediliyordu. Fethi Bey beyanında şimdiye kadar taşınabilir mallara yapılan Yunan tahribatının 92 buçuk milyon liraya ulaştığını, Yunanlıların gayrimenkullere ise 63 buçuk milyon liralık bir gasp ve tahribatta bulunduğunu belirterek Yunan mezalimini protesto etmişti³⁰⁵.

Yunanlıların Bursa ve havalisindeki Müslüman-Türk ahalinin malını zorla gasp ettiği görülmektedir. Nitekim gazetenin 22 Mart tarihli sayısında Bursa'daki Yunan Askeri Komutanlığı tarafından ahaliye neşredilen bir beyannamede 10 Mart'a kadar ahalinin yük ve binek hayvanlarının Yunan komutanlığına teslim edilmesi gerektiğini aksi halde teslim etmeyenlerin 5 yıl hapis cezasıyla cezalandırılacakları bildiriliyordu³⁰⁶. Gazete Yunan mezalimi hakkında bölgedeki önemli kişilerin gördüklerine de yer vermişti. Aydın'daki Fransız Salib-i Ahmeri hemşirelerinden Matmazel Mari'nin beyanatına yer veren gazete hemşirenin Aydın'daki Yunan mezalimine dair müşahedelerini şöyle aktarıyordu:

“ 24 Haziran 1919

Türkler, Yunanlılara Aydın şehrini 3 Temmuzdan evvel tahliye etmelerine dair bir ultiimatov verdiler. Öğleden sonra şehrin cenup tarafına giden bir Yunan müfrezesi gayri muntazam kuvvetlerin hücumuna uğradı. İki saat tüfek sadası işitildi. Ve akşam saat 8 de Yunan kıtaatı Demirköy'ü yaktıktan sonra Aydın şehrine girdiler. Yunan askerleri yağma ettikleri eşyayı süngülerinin ucuna takmışlardı; Rumlar Yunan askerini sanki dünyayı fethetmiş gibi alkışlıyorlardı.”

28 Haziran

Aynı havalide başka bir Yunan müfrezesi bir baskın yaptı. Musevi mahallesinin bazı evlerine mitralyöz yerleştirmişler. Türk mahallesine ateş ediyorlar. Türk Mahallesi yanmaya başladı.

29 Haziran

³⁰⁵ “Yunan Tecavüzleri Hakkında Bir İstizah”, **Yeni Şark**, 31 Kânun-i evvel 1337/ 31Aralık 1921.

³⁰⁶ “Hazırlık Var!” **Yeni Şark**, 7 Mart 1338/ 7 Mart 1922.

Müsademe devam ediyor. Harekât-ı askeriye takib etmek mümkün değil. Her taraftan ateş ediliyor. Dehşet içinde kalan ahali bize iltica ediyor. Kapımızın eşliğini aşınca: “Hamd olsun, kurtulduk” diyorlar. Musevi Mahallesi tamamıyla yandı. Akşamüstü bir Yunan zabiti bize beş altı yüz mülteci getirdi. Biz bundan bir şey anlamayarak izhar-ı hayret ettik.”³⁰⁷

Gazete, Avrupa’daki *Havas* haber ajansından aldığı bilgi doğrultusunda *Tan* gazetesinin İzmit, Gemlik ve İzmir’deki Yunan mezaliminin aydınlatılmasına rağmen niçin Yunanlılara bir ceza verilmediğini sorduğunu beyan ediyordu. Haberin devamında gazete, bölge ahalisinin ıstırabına son vermek için barışın yapılması gerektiğini bildiriyordu³⁰⁸. Yapılan Yunan mezaliminin Avrupa’da da gündem olduğu anlaşılmaktadır. Nitekim gazete, İngiltere’nin İzmir’deki Yunan facia ve mezalimlerinin araştırılması konusundaki teklifi kabul ettiği ve bu kararını Fransa’ya da bildirdiği ifade ediliyordu. İngiltere, Paris, Roma ve Washington sefaretlarına gönderdiği bir talimatta Yunanlılar aleyhindeki ithamlar hakkında soruşturma yapmak için Atina’da girişimlerde bulunulmasını Fransa, İtalya ve Amerika hükümetlerine telkin etmişti³⁰⁹. Atina Hükümeti’nin ise İzmir’de mezalimin araştırılması teklifini meclisinde kabul edeceği belirtiliyordu³¹⁰.

Bir başka haber ise Yunanlıların Batı Trakya’daki Müslüman-Türk ahaliye yönelim zulümlerine yer veriyordu. Gazete Yunanlıların son zamanlarda Müslüman halka Yunan idaresini istemeleri konusunda zorla mitingler yaptırdığı, İskeçe Belediyesi sandığındaki 4 milyon drahmiyi zorla aldıkları ve son günlerde ahaliye yönelik cinayet ve baskılarını arttığı bildiriliyordu³¹¹. Görüldüğü üzere Yunanlılar, işgal ettikleri bölgelerde Müslüman ahaliye gerek baskı yapmak gerekse öldürmek suretiyle bir zulüm politikası uyguluyordu. Yunanlılar, İzmir ve havalisinde sadece baskı ve zulüm politikası uygulamıyordu. Üstelik bölge ahalisini zorla hicret ettirmek suretiyle Yunan nüfusunun artmasını da hedefliyordu. Nitekim gazete, işgal mıntkasından Dâhiliye Nezareti’ne gelen bilgiler doğrultusunda, Yunan memurlarının Balıkesir ve Bursa’da nüfus kaydına başladıkları beyan ediliyordu. Atina Hükümeti’nin bu suretle bölgede Rumların sayısını

³⁰⁷ “Yunan Mezalimi”, **Yeni Şark**, 3 Mayıs 1338/ 3 Mayıs 1922.

³⁰⁸ “*Tan Gazetesi, Anadolu’da Yunan Mezaliminin Neden Dolayı Cezasız Kaldığını Soruyor*”, **Yeni Şark**, 22 Mayıs 1338/ 22 Mayıs 1922.

³⁰⁹ “Yunan Mezalimi Tahkik Edilecek”, **Yeni Şark**, 1 Haziran 1338/ 1 Haziran 1922.

³¹⁰ “İzmir’de Mezalim Tahkikatını Kabul Ediyorlarmış”, **Yeni Şark**, 1 Haziran 1338/ 1 Haziran 1922.

³¹¹ “Garbi Trakya’da Yunan Zulmü”, **Yeni Şark**, 2 Haziran 1338/ 2 Haziran 1922.

arttırma amacını taşıdıkları anlaşılıyordu. İslam ailelerinin birer bahane ile Yunanistan'a göç ettirildiği haber veriliyordu³¹².

Gazete, İzmir'den gelen bir mektubu aynen neşrederek Yunan mezaliminin ve çeteciliğinin ne denli ölçüde arttığını bir kez daha gözler önüne sermekteydi. İzmir'den gelen mektupta şöyle deniyordu:

“Alaşehir'e gidip ancak beş gün oturabildim. Bu mektubumu size İzmir'den yazıyorum. Alaşehir'den İzmir'e mektup göndermek müşkül olmakla beraber postaya verilen mektuplar bilhassa İslam mektupları postahanedede bırakılmaktadır. Alaşehir'den bir saat mesafeden köylere gitmek gayr-i kabildir. Kasabadan çıkarken jandarmaların soygunculuğundan başka yirmi dakikalık bir mesafede muhtelif mahallerden Rum hırsızlarının taarruzuna da maruz kalınmaktadır. Bulduğum beş gün zarfında Alaşehir'e pek yakın hatta istasyon olan Alhan mevkiine Rum ve Ermenilerden mürekkep çeteler gelerek Parmaksız Yusufogullarından Hacı Mehmet Ağa'yı dağa kaldırarak on bin lira istemektedirler. Zavallı Hacı Mehmet Ağa'nın ailesi tedariki gayr-i mümkün olan bu para meselesiyle meşguldürler. Şu hadise 30 Temmuz'da sabaha karşı olmuştur. Alhan'da Yunan karakolunun yanında zavallı Arap Yusuf namında birisini bağıra bağıra alıp götürdüler. O kadar gürültüye rağmen karakolda toplanmış kapıları kapamış olan Yunan askerleri bölüğe gelen çeteleri korkutmak için olsun havaya bir iki tüfek bile atmadılar. 22 Temmuz'da Alaşehir'e gelmekte olan üç Rum'u kasabanın hemen medhalinde asker kaçakları soyarak beherinin bin beşer yüz lira paralarını almışlardır.”³¹³

Yunan mezalimine karşı bölgedeki ahalinin silahlanarak karşı durdukları da görülmektedir. Gazete, Bigadiç havalisindeki Türk ahalsinin Yunanlılara karşı durduğunu ifade ederek Remzi Bey'in kumandası altında bulunan bir kuvvetin bir Yunan taburunu tarumar ettiğini yazıyordu. Bursa ile Bigadiç arasındaki yolların on beş günden beri kapalı olduğunu ve Bigadiç'te ahalinin Yunan askerine karşı Bursa'da isyan ettiğini belirten gazete, olayın şöyle meydana geldiğini ifade ediyordu:

“Bigadiç'te bulunan seksen kadar Yunan askeri Türk dükkânlarını yağmaya başlamışlardır. Bunun üzerine Deli Remzi namıyla maruf bir kimse iki yüz kişinin başına

³¹² “İzmir'de Yunaniler”, **Yeni Şark**, 1 Temmuz 1338/1 Temmuz 1922.

³¹³ “İzmir Mektubu”, **Yeni Şark**, 22 Ağustos 1338/22 Ağustos 1922.

*geçerek hükümet konağına taarruz etmiştir. Ahali konağı abluka etmiş ve iki günlük bir muhasaradan sonra Yunaniler teslim olmaya mecbur olmuşlardır.”*³¹⁴

Atina Hükümeti, Batı Anadolu’da neredeyse işgal ettiği her bölgede, Wilson ilkelerinin 12. maddesinden faydalanmak için Müslüman-Türk ahaliyi öldürmek ve göç ettirmek suretiyle bölgede Rum çoğunluğunu sağlamak istemişti.

F- YUNANLILARIN HARP HAZIRLIKLARI

Sakarya Savaşı’ndan sonra Yunan ordusu dağılmış olsa da Büyük Taarruz sürecine kadar ordunun yenileştirme ve hazırlık çabası içerisine girdiği anlaşılmaktadır. Sakarya Savaşı’ndan sonra bir hayli asker kaybına uğrayan Yunan ordusu, ilk iş olarak orduya yeni asker kazandırma cihetine gitti. Bu konuda Yeni Şark’ın 23 Kasım tarihli sayısında Yunan ordusunun orduya katacak yeni askerlerinin kalmadığı ve bu sebeple bütün askere alma şubelerine gönderilen emirle 1903, 1904, 1912 ve 1913 sınıfına mensup bütün Yunanistan Müslümanları ile Makedonya Musevilerinin 20 Kasım tarihi itibarıyla silahaltına alınmış oldukları belirtiliyordu³¹⁵. Gazete 5 Mart tarihli nüshasında ise Yunan Hükümeti’nin askeri malzeme sevkiyatı için vapurlar tahsis ettiği ve bu vapurların Anadolu’ya asker ve silah taşıdığı bildiriliyordu. Beyoğlu’nda sokaklarda teftişte bulunan 36 tane Müdafaa-ı Milliyeci Yunan zabitanının da Anadolu’da cepheye sevk edildiği ifade ediliyordu³¹⁶. Bununla birlikte Yunan ordusundaki asker firarilerinin sayısının da arttığı bilinmektedir. Gazete, Atina’dan aldığı haber doğrultusunda Yunan ordusunun aç ve yorgun olduğunu ve İzmir’deki Yunan firari asker sayısının 2000 civarında bulunduğunu söylüyordu³¹⁷. Yunan ordusu, Atina’dan Anadolu cephelerine asker ve mühimmat sevkinde devam etmişti. Gazetenin Anadolu Ajansı’ndan aldığı bilgiye göre Yunan ordusunun, Afyon cephesine trenle sevkiyat yaptığı ve Atina’dan İzmir’e iki vapur askeri mühimmat getirilerek Osmanzade iskelesinden depolara boşaltıldığı anlaşılıyordu³¹⁸. Atina Hükümeti, özellikle barış girişimlerinin sonuçsuz

³¹⁴ “Yunanilere Karşı”, **Yeni Şark**, 17 Temmuz 1338/17 Temmuz 1922.

³¹⁵ “Yunanistan Harbe Nasıl Hazırlanıyor?” **Yeni Şark**, 23 Teşrin-i sâni 1337/ 23 Kasım 1921.

³¹⁶ “Yunanistan Mütemadiyen Harbe Hazırlanıyor”, **Yeni Şark**, 5 Mart 1338/5 Mart 1922. Atina Hükümeti, İstanbul’daki Rumların kurduğu Rumları Müdafaa Cemiyeti’yle iyi ilişkiler kurarak bu cemiyete bağlı askerlerin Anadolu cephesine kaydırılmasını sağlamıştır. Nitekim gazetenin verdiği bir haberden anlaşıldığına göre, Miralay Kondilis, Rumları Müdafaa Cemiyeti üyeleriyle bir araya gelmiş ve bu toplantıda üyelere İstanbul Rumluğunun, Yunan milli davası için beden ve malen icap eden fedakârlıkta kusur etmeyeceğini belirtmişti. “Miralay Kondilis”, **Yeni Şark**, 1 Mayıs 1338/ 1 Mayıs 1922.

³¹⁷ “Yunan Ordusu Ne Halde?”, **Yeni Şark**, 10 Nisan 1338/ 10 Nisan 1922.

³¹⁸ “Yunanlıların Anadolu’ya Sevkiyat-ı Askeriyesi”, **Yeni Şark**, 11 Nisan 1338/ 11 Nisan 1922.

kalacağını ve Ankara Hükümeti'nin müttefiklerin tekliflerini kabul etmeye yanaşmayacaklarını bildiği için olası bir Türk taarruzu karşısında bu türden tedbirleri aldığı görülüyordu³¹⁹. Yunan kamuoyundaki Türklerin yakında büyük bir taarruza geçecekleri şeklindeki söylentileri de Yunan Hükümeti'ni cephelerde tedbir almaya itmişti³²⁰. Yunan gazetelerinden *Embros*, Yunan ordusunun Menderes havzasını dahi tahliye etmeyeceklerini yazıyordu³²¹. Ankara'dan gelen habere yer veren *Yeni Şark*, Yunanlıların sulh ve mütareke sözlerine rağmen cepheye asker sevk ettiklerini ve cephelerdeki boşlukları doldurmaya çalıştıklarını söylüyordu³²².

Gazete, İzmir'deki Anadolu Rum Müdafaa Komitesi'nin faaliyetlerine dikkat çekerek bu komitenin özellikle Yunan ordusuna gönüllü asker kazandırmak ve kayıtlarını yapmakla meşgul olduğunu dile getiriyordu. Urla'nın baştan aşağı bir talimgâh haline getirildiği ve elli yaşındaki Rum erkeklerinin bile ellerinde silahlarla talimgâhlarda çalıştığını ifade ediyordu³²³. Yunan ordusunun komuta kademelerinde de bazı değişiklikler yapıldığı anlaşılmaktadır. General Papulas'ın ise yakında emekliye ayrılacağı zikredilmekteydi³²⁴. Gerçekten de bir süre sonra General Papulas'ın emekliye ayrılarak yerine General Hacı Anesti'nin Kral Konstantin ve Atina Hükümeti tarafından ikna edilerek Yunan Başkomutanlığı'na getirildiği ve en yakın zamanda bir torpidoyla İzmir'e gideceği bildirilmekteydi³²⁵. Yunan ordusunda bu hazırlıklar yapılırken Yunan meclisinde de Başvekil Protopapadakis, Yunan ordusunun levazımının mükemmel bir vaziyette olduğunu ve Yunan efrad ve zabitanına güveninin tam olduğunu belirtmişti³²⁶. Gazete 6 Haziran tarihli nüshasında ise yeni başkomutan General Hacı Anesti'nin İzmir'e gelerek karargâha geçtiği ve orduya Anadolu'daki Yunan hukukunu savunan bir beyanname neşrettiği haberini veriyordu³²⁷. Hacı Anesti'nin başkomutan olmasından kısa bir süre sonra orduda Anadolu'nun tahliyesini isteyen komutan ve zabitleri kovduğu bildirilmekteydi³²⁸. Hacı Anesti daha sonra cepheyi teftiş ettiği fakat teftiş esnasında iki defa suikasta maruz kaldığı ifade edilmekteydi. Sonrasında 22 ve 23 Haziran gecesi İzmir

³¹⁹ “Yunan Hükümeti”, *Yeni Şark*, 18 Nisan 1338/ 18 Nisan 1922.

³²⁰ “Yunan Mahafili”, *Yeni Şark*, 28 Nisan 1338/ 28 Nisan 1922.

³²¹ “Menderes Havzası”, *Yeni Şark*, 28 Nisan 1338/ 28 Nisan 1922.

³²² “Yunan Hazırlanıyor”, *Yeni Şark*, 25 Nisan 1338/ 25 Nisan 1922.

³²³ “İzmir Komitesi”, *Yeni Şark*, 3 Mayıs 1338/ 3 Mayıs 1922.

³²⁴ “Papulas Mütekaid”, *Yeni Şark*, 26 Mayıs 1338/ 26 Mayıs 1922.

³²⁵ “Hacı Anesti İzmir’de”, *Yeni Şark*, 4 Haziran 1338/ 4 Haziran 1922.

³²⁶ “Protopapadakis Ne Diyor”, *Yeni Şark*, 4 Haziran 1338/ 4 Haziran 1922.

³²⁷ “Yeni Başkumandan İzmir’de”, *Yeni Şark*, 6 Haziran 1338/ 6 Haziran 1922; “Başkumandan Hacı Anesti”, *Yeni Şark*, 8 Haziran 1338/ 8 Haziran 1922.

³²⁸ “Yunan Ordusu İnhilale Doğru Gidiyor”, *Yeni Şark*, 17 Haziran 1338/17 Haziran 1922.

Metropolidi'nin evinde İzmir Komiseri İstiryadis ile görüşmüşler fakat müspet bir karara varılamadığı için her ikisinin de Atina'ya gitmesi kararlaştırılmıştı³²⁹. General Hacı Anesti ve İzmir Yunan Komiseri İstiryadis ile birlikte Atina'ya giderek hazırladıkları bir raporu kralın da hazır bulunduğu mecliste müzakere etmeye başlamışlardı. Gazetenin aldığı bilgiye göre rapor şu esaslardan oluşmaktaydı:

*“Anadolu'nun bizzat kendi kendine idare olunması, muhtelit Türk-Yunan vergi usulü, Yunan ordusunun Sevr muahedesiyle çizilmiş olan mıntıkaya avdeti ve orada tahkim edilmesi, muayyen ve vazih teminat neticesinde Yunanistan'dan olan efrad-ı askeriye'nin terhisi, Anadolu ahalisinin sıkı bir surette taht-ı silaha alınması ve memleketlerinin kendi kuvve-i askeriyeleriyle muhafazası.”*³³⁰

Atina Hükümeti'nin barış teşebbüslerini unutarak yeniden Sevr Andlaşması ile çizilmiş bölgeye asker sevk etmeye hazırlandığı görülmektedir. Yunan ordusu generallerinden Metaksas ise Yunanistan'ın bir çıkmazda olduğunu ve bu çıkmazdan kurtulmanın iki yolunun olduğunu belirterek bu iki yolu, “*Ya umumi seferberlik ilan ederek düşmana her taraf ve istikametten umumi hücum icra etmek suretiyle kuvvetli darbe indirmek yahud düşmanla uzlaşmak ve anlaşmaktır.*” şeklinde ifade ediyordu³³¹.

G- YUNANİSTAN'DA SİYASİ VE İKTİSADİ GELİŞMELER

Yunanistan, Sakarya Savaşı'ndan sonra siyasi, iktisadi ve mali bir buhranın içine sürüklenmişti. Gunaris'in Avrupa'ya gitmesi ve İtilaf Devletleri nezdinde arabuluculuk teklif etmesinin bir sebebi de Yunanistan'ın içinde bulunduğu durumdu. Yeni Şark gazetesi de Yunanistan'ın içinde bulunduğu bu kargaşayı ve kötü durumu sütunlarına taşımıştı. Yunanistan özellikle savaşın getirdiği ekonomik sıkıntıları yaşıyordu. Gazete Gunaris'in Avrupa'da Yunan ekonomisi için bir milyon lira borç almak için çabaladığını yazıyordu³³². Ancak Gunaris'e kimsenin borç vermek istemediği gazeteye yansıyan haberler arasındaydı³³³. Yunanistan'ın içinde bulunduğu buhran Avrupa basınında da yer almıştı. *Times*, Yunan kamuoyunun bir endişe içerisinde olduğunu ve Yunan ahalisinin

³²⁹ “*Hacı Anesti*”, **Yeni Şark**, 28 Haziran 1338/28 Haziran 1922.

³³⁰ “*Yunaniler Ordularını Sevr Muahedesinin Tayin Ettiği Hududa Çekmek İstiyorlar*”, **Yeni Şark**, 1 Temmuz 1338/1 Temmuz 1922.

³³¹ “*General Meteksa*”, **Yeni Şark**, 4 Temmuz 1338/4 Temmuz 1922.

³³² “*Gunaris Mühimmat Almak İçin Ne Vakitten Beri Para Tedarikine Çalışıyor*”, **Yeni Şark**, 18 Teşrin-i sâni 1337/ 18 Kasım 1921.

³³³ “*Yunanistan'a Hiç Kimse Para Vermiyor*”, **Yeni Şark**, 23 Teşrin-i sâni 1337/ 23 Kasım 1921.

hükümetin bulunduğu durumdan yeise düştüğünü ve Anadolu'nun tahliyesini dahi kabullendiklerini söylüyordu. Gazete, özellikle Girit'te Atina Hükümeti'ne karşı patlak veren isyanın da Yunanistan'ı iyice kötü bir vaziyete sürüklediğini belirtiyordu³³⁴. Gerçekten de Girit isyanı, Yunanistan'ı müşkül bir duruma sokmuştu. Yeni Şark, Yunan gazetelerinden aldığı bilgilere nazaran Girit isyancılarının amacının İzmir, Trakya ve Epir'i Yunanistan'dan ayırıp büyük bir Pontus devleti kurmak olduğunu yazıyordu. İsyancıların Hanya'da tutunamayarak Resmo'ya doğru ilerledikleri, bu arada Girit'teki müttefik devletlerin konsoloslarının isyancılara bir muhtıra verdikleri de gelen haberler arasındaydı³³⁵. Girit'teki isyan devam ederken Yunanistan'a bağlı Teselya ve Sisam'da da hükümete karşı isyanın başladığı bildiriliyordu³³⁶. Görüldüğü üzere Yunanistan, bir yandan Anadolu'da tutunmaya çalışmakta, bir yandan da ülke içerisindeki isyanlara karşı boğuşmakta öbür taraftan da ülkenin ekonomisini düzeltmek için borç para arayışı içinde olduğu anlaşılmaktadır.

Yunan basını da Gunaris Hükümeti üzerinde bir baskının olduğunu dile getiriyordu. Atina kamuoyu zaten Sakarya yenilgisinden sonra Gunaris'in mevkiinin sarsıldığını bir de üstüne iç isyanların çıkmasının ülkeyi mali iflasın eşiğine getirdiğini ve bunun da Gunaris'i istifaya zorlayabileceğini ifade ediyordu. Yeni Şark, Atina basınından alıntı yaparak ülke içerisinde Venizelos'un propagandasının yapılmaya başlandığını hatta tekrar Yunanistan'a gelip hükümet başkanı olabileceğini dile getiriyordu³³⁷. Gunaris'in üzerindeki baskıyı atabilmek için yeniden bir Anadolu harbine girişebileceği Paris basınından duyuruluyordu. Ancak Yunan basını, Gunaris'in kendisinin bile artık iktidarı kaybettiğini sezinlediğini ve iktidarda kalmak için Anadolu'da bir başarı elde edilmesin gerektiğini düşündüğünü söylüyordu³³⁸. Ancak bu dönemde Gunaris hükümetine karşı her çevreden eleştiriler gelmekteydi. Nitekim Yeni Şark'ın verdiği bilgiye göre, Yunanistan'ın şimdilik pek mühim ve buhranlı bir vaziyette bulunduğu, karışık bir vaziyetten dolayı hükümete taraftar olanların bile artık olumsuz olmağa başladıkları, Yunanistan'ın her tarafından bir asabiyet ve ümitsizliğin hüküm sürdüğü anlaşılmaktaydı³³⁹. Gazete, yine Rum basınından aldığı haberlere göre,

---

³³⁴ “Yunan Efkâr-ı Umumiyesi Endişe İçinde”, **Yeni Şark**, 15 Kânun-i evvel 1337/ 15 Aralık 1921.

³³⁵ “Girit Asilerinin Maksadı Ne İmiş”, **Yeni Şark**, 18 Kânun-i evvel 1337/ 18 Aralık 1921.

³³⁶ “Yunanistan'ın Her Tarafında İsyanlar Başladı”, **Yeni Şark**, 29 Kânun-i evvel 1337/ 29 Aralık 1921.

³³⁷ “Yunanistan'da Buhran”, **Yeni Şark**, 5 Şubat 1338/ 5 Şubat 1922.

³³⁸ “Atina'da Yine Harp Havası Esiyor”, **Yeni Şark**, 9 Şubat 1338/ 9 Şubat 1922.

³³⁹ “Yunanistan'da Buhran”, **Yeni Şark**, 15 Şubat 1338/ 15 Şubat 1922.

Yunanistan'da iki gündür çok ciddi olaylar meydana geldiğini hatta bir ihtilalin dahi olabileceği söylentilerinin çıktığını bildiriyordu³⁴⁰.

Yunanistan'da devam eden kötü gidişat siyasi birtakım çalkantıları da beraberinde getirmişti. Başkent Atina'da ihtilal rüzgârları eserken Atina basını, Kral Konstantin'in önce Gunaris'i saraya davet ederek görüştüğünü ve hükümeti kurmakla görevlendirdiği fakat Gunaris'in bu görevi kabul edemeyeceğini bildirdiği daha sonra da Milli Islahat Fırkası Reisi Stratos'u saraya çağırarak hükümeti kurmasını teklif ettiği Stratos'un da bu teklife fırkasıyla konuşup karar vereceğini söylediğini beyan ediyordu³⁴¹. Yeni Şark'ın 15 Mart tarihli haberinde, hükümeti yeniden Gunaris'in kuracağı ancak yeni kabinenin askerlerden oluşacağı ve bu askerlerin hepsinin Venizelos aleyhtarlığıyla bilinen kimseler olduğunu yazıyordu³⁴². Anlaşıldığına göre Gunaris, askerlerden oluşan bir kabine kurarak kendi güvenliğini de sağlamış oluyordu. Nisan ayında Yunan para birimi drahminin değer kaybettiğine dair haberler geliyordu. Gazete, 9 Nisan tarihli haberinde drahminin düşüşünden sonra Yunan borsasının altüst olduğunu ve hükümetin bu durumdan endişe duyduğunu bildirmekteydi³⁴³. Gazete, bir başka sayısında Yunanistan'da vaziyetin pek karanlık olduğunu, hükümetin hüküm ve nüfuzunun kalmadığını, orduda ihtilal hareketlerinin görüldüğünü ve Yunan kamuoyunun üzüntü içerisinde olduğunu duyurmaktaydı³⁴⁴. Yunanistan'ında Gunaris Hükümeti'ne karşı artan baskı semeresini verdi ve gazetenin 13 Mayıs tarihli sayısında Gunaris'in istifa ettiği yazıyordu³⁴⁵. Bütün Yunan kamuoyunun Gunaris'e hücum ettiği ifade ediliyor ve Yunanistan'daki buhranın gitgide daha da kötü bir hal aldığı bildiriliyordu³⁴⁶. Yeni Şark, hükümet buhranı dolayısıyla Yunanistan'da meydana gelen durumun pek gürültülü bir safhaya dâhil olduğunu, başta kral olmak üzere mebusların, hükümet adamlarının birbirlerini yediklerini ve herkesin sorumluluğu birbirinin üzerine attığını söylüyordu³⁴⁷.

Yunanistan'da hükümet buhranından sonra 22 Mayıs tarihli nüshada, eski Maliye Nazırı Protopapadakis'in hükümeti kurmakla görevlendirildiği anlaşılıyordu.

³⁴⁰ “Yunan Payitahtında İhtilal Alametleri”, **Yeni Şark**, 11 Mart 1338/ 11 Mart 1922.

³⁴¹ “Stratos Kabinayı Teşkil Ediyor”, **Yeni Şark**, 14 Mart 1338/14 Mart 1922.

³⁴² “Gunaris Askeri Bir Kabine Teşkil Etti”, **Yeni Şark**, 15 Mart 1338/ 15 Mart 1922; “Gunaris Kabinayı Teşkil Ediyor”, **Yeni Şark**, 16 Mart 1338/ 16 Mart 1922.

³⁴³ “Yunanistan'da Dâhili Müşkülât Artıyor”, **Yeni Şark**, 9 Nisan 1338/ 9 Nisan 1922.

³⁴⁴ “Yunanistan'ın Vaziyeti Pek Karanlıktır”, **Yeni Şark**, 25 Mart 1338/25 Mart 1922.

³⁴⁵ “Gunaris Kabinesi İstifa Etti”, **Yeni Şark**, 13 Mayıs 1338/ 13 Mayıs 1922.

³⁴⁶ “Yunan Buhranı İnkışaf Ediyor”, **Yeni Şark**, 14 Mayıs 1338/14 Mayıs 1922.

³⁴⁷ “Yunanistan'ı Anadolu Sergüzeştinin Sürüklediği Uçurumdan Hiçbir Kabine Kurtarmaz”, **Yeni Şark**, 16 Mayıs 1338/ 16 Mayıs 1922.

Protopapadakis isminde Gunaris ve Stratos anlaşmıştı³⁴⁸. Protopapadakis'in hükümet başkanı olmasıyla birlikte gazete, yeni hükümetin de ne yapacağını bilmediğini söylüyordu³⁴⁹. Yeni hükümetin başa gelmesiyle yeni ve ağır vergilerin konulduğu ve fakir düşen halkın isyana doğru gittiği vurgulanıyordu³⁵⁰. Nitekim bir müddet sonra Sakız ve Sisam adalarında halkın isyana başladığı ve hatta hükümetin memurlarını kovdukları buna karşı Yunan hükümetinin bölgeye torpido gönderdiği bildiriliyordu³⁵¹. Yeni Şark Yunanistan'ın vaziyetinin giderek kötüleştiğini belirterek devamında "*Hayat pahalılığı yüzünden bütün halk hükümetin aleyhine dönmüştür. Rast geldiği yerde mitingler akdetmektedir. Meclis-i vükelada Anadolu'daki vaziyet-i askeriye hakkında münakaşat ve müzakerata başlanmıştır. Stratos, ordunun derhal faaliyete geçmesini istiyorsa da başkumandan buna muhalif görünüyor. Halka Venizelos adına yortu düzenlemiş ve hayat pahalılığından şikâyet etmiştir. Mısır buğdayının okkası iki drahmiye, bir kıyye tuz dahi bir buçuk drahmiye satılmaktadır.*" demekte ve Yunanistan'ın iç durumunun vahametini ortaya koymaktaydı³⁵². Siyasi vaziyetin de sürekli kötüleştiği ve ülkede hizipleşmenin arttığı görülmektedir. Nitekim gazeteden Gunaris taraftarlarının şark meselesi hakkında Avrupa'da toplanacak konferansın sonuçlarını beklemek taraftarı, Stratosçularla Theotokis'in ise derhal savaşa başlamak taraftarı olduğu anlaşılmaktadır³⁵³. Atina'da çıkan müstakil gazete *Politeia* ile Venizelos taraftarı *Eleftheron Vima* gibi gazetelerin Yunanistan'ın sürüklenmekte olduğu felaketi anlamaya başladıkları ve bütün memlekette bir ümitsizliğin olduğu da ifade ediliyordu³⁵⁴.

Yunan maliyesi hakkında bilgi veren Yeni Şark, Atina'dan gelen haberlerin Yunanistan'ın ekonomik manzarası hakkında şunları yazdıklarını söylüyordu:

"Vaziyet-i maliye vahim bir şekil almıştır. Bütün fırkalar bir suret-i halin bulunmasını talep ediyorlar. Hükümet bir karar ittihazından acizdir. Saray ve ordu mahafili müspet bir harekete taraftardır. Sevr muahedesinde çizilen hududa kadar rahmet taraftarı da çoktur. Bir cihetten tahliye edilecek araziden gelecek mültecilerin iaşesini, diğer cihetten Türklerin bu suretle elde edecekleri menafi-i maddiye ve

³⁴⁸ "*Protopapadakis Kabine Teşkil Etmiş*", **Yeni Şark**, 22 Mayıs 1338/ 22 Mayıs 1922. Atina'dan alınan bilgiye göre, Her İki fırka rüesasının iştirakiyle bir temerküz kabinesi teşkili maksadıyla üç günden beri Gunaris ile Stratos arasında cereyan eden müzakerat Protopapadakis'in riyaseti altında bir kabine teşkiliyle nihayet bulmuştu. "*Yunan Kabinesi Ne Suretle Teşekkül Etti*", **Yeni Şark**, 22 Mayıs 1338/ 22 Mayıs 1922

³⁴⁹ "*Yeni Yunan Kabinesi Ne Yapacağını Bilmiyor*", **Yeni Şark**, 25 Mayıs 1338/ 25 Mayıs 1922.

³⁵⁰ "*Yunanistan Azim Bir Buhran İçinde Kıvrılıyor*", **Yeni Şark**, 3 Haziran 1338/3 Haziran 1922.

³⁵¹ "*Adalarda İhtilal*", **Yeni Şark**, 11 Haziran 1338/11 Haziran 1922.

³⁵² "*Yunanistan'da İhtilal ve İsyân Alametleri*", **Yeni Şark**, 28 Haziran 1338/28 Haziran 1922.

³⁵³ "*Yunan Nazırları İkiye Ayrıldı*", **Yeni Şark**, 2 Temmuz 1338/2 Temmuz 1922.

³⁵⁴ "*Yunanilerin Büyük Hayalleri Suya Düşüyor*", **Yeni Şark**, 2 Temmuz 1338/2 Temmuz 1922.

maneviyeyi hesaba katmak lazımdır. Elyevm efkâr-ı umumiyyede Türk-Yunan ihtilafının halli arzusu artmaya başlıyor.”³⁵⁵Sakarya Savaşı’ndan Büyük Taarruz’a kadar geçen sürede Yunanistan gerek iktisadi gerekse siyasi anlamda bir çıkmazın içerisine girmişti. İç karışıklıklarla birlikte gelen bu kargaşa ortamı, Anadolu’daki harbin kaybedilmesinin de başlıca sebebi olacaktı.

H- TÜRKİYE ORTODOKSLARININ TÜRK-YUNAN SAVAŞI’NA BAKIŞI

I- İstanbul Fener Rum Patrikhanesi

Sakarya Savaşı’ndan sonra 15 Aralık 1921 tarihinde İstanbul’da yapılan Rum Patriği seçimlerini Venizelos taraftarlığıyla³⁵⁶ bilinen Meletios kazanmıştı. Patrik Meletios, Türkiye’deki Rumların bir zulüm gördüğü düşüncesindeydi ve 18 Ocak 1922’de İngiliz Başvekil Lloyd George’dan yardım dahi talep etmişti³⁵⁷. Kendisi Venizelosçu olduğu için mevcut Yunan Hükümeti tarafından beğenilmeyen ve itibar görmeyen bir patrikti. Yeni Şark gazetesi, Meletios’un faaliyetlerine ve Türklere yönelik düşmanca tavırlarına yer veriyordu. Nitekim 8 Mayıs tarihli sayıda Meletios’un Pontus’ta ölen Rumlar için Galata’da icra edilen ayinde yine siyaseti, dine karıştırdığı ifade ediliyordu³⁵⁸. Gazetede, Patrik Meletios’un “*Büyük Yunanistan*” lehindeki propagandalarıyla tanındığını ve geçen gün Beyoğlu’nda bir kilisede Yunan meselesinden bahsettiğini bildiriyordu³⁵⁹. Meletios, 22 Temmuz’da Rum Patrikhanesi’nde cismani ve ruhani meclisleri toplayarak Yunan meselesinden bahsetmiş ve müzakerelerde bulunmuştu. Meletios, toplantı sonunda Venizelos’a bir telgraf gönderilmesi yönünde bir karar almış ve karar meclisçe kabul edilmişti³⁶⁰.

---

³⁵⁵ “*Vaziyet-i Maliye*”, **Yeni Şark**, 7 Temmuz 1338/7 Temmuz 1922.

³⁵⁶ Girit doğumlu olan Meletios, Venizelos’un çocukluk arkadaşıydı ve Yunanistan’ın tarihi emelleri olan *Megali İdea*’nın da savunucularındandı. Adnan Sofuoğlu, **Fener Rum Patrikhanesi ve Siyasi Faaliyetleri**, Turan Yayıncılık, İstanbul 1996, s. 118.

³⁵⁷ Sarıhan, **Kurtuluş Savaşı Günlüğü IV**, s. 189, 238.

³⁵⁸ “*Papas Meletios*”, **Yeni Şark**, 8 Mayıs 1338/ 8 Mayıs 1922.

³⁵⁹ “*Mahut Meletios*”, **Yeni Şark**, 6 Haziran 1338/ 6 Haziran 1922.

³⁶⁰ “*Fener Patrikhanesi*”, **Yeni Şark**, 23 Temmuz 1338/23 Temmuz 1922.

II-Anadolu'da Türk Ortodoks Patrikhanesi ve Papa Eftim

Anadolu Türk Ortodokslarının ruhani lideri Papa Eftim, Milli Mücadele'de son derece önemli simalardan biriydi. Eftim, 1918 yılında Keskin metropolit vekiliyken Fener Rum Patrikhanesine karşı mücadele başlatmış Anadolu'daki işgallerin Müslümanlar gibi Hıristiyanları da üzdüğünü belirtmişti. Patrikhanenin Yunan emellerini savunan görüşlerine karşı çıkan Eftim, Fener Rum Patrikhanesinin İstanbul Hükümeti'ne müracaatıyla tutuklatılmak istenmişti³⁶¹. Kendisi Mustafa Kemal Paşa öncülüğünde başlatılan Milli Mücadele'yi en başından beri desteklemiş ve Fener Rum Patrikhanesi'nin siyasi faaliyetlerine de karşı gelmişti³⁶². Yeni Şark, Papa Eftim'in Mustafa Kemal Paşa ve arkadaşlarına bütün Anadolu'daki Türk Ortodoks kilislerinde yaptırdığı duayı neşretmişti. Bu duada Eftim şöyle diyordu:

*“Ya rabbi, bizim saadetimiz ve selametimiz için canlarını fedaya hazır olan Başkumandan Gazi Mustafa Kemal Paşa ile Büyük Millet Meclisi erkânına sıhhat ve muvaffakiyet, zabitan ve asakirimize nusret ve muzafferiyet, memurlarımıza vatandaşlarımıza selamet ve muhabbet ihsan eyle. Nam-ı Allahını huzu ile zikredenleri sıyanet eyle. Saadet ve sükûnumuzu ihlal ve vatanımıza tecavüz eden hain elleri kahreyle. Kiliseye kâin bu duayı okuyanları efal-i haseneden ayrılmayanları nail-i mükâfat eyle. Biz senin şakir ve mutabbi kullarınız.”*³⁶³

Milli Mücadeleyi başından sonuna kadar desteklemiş olan Türk Ortodoksları ve Papa Eftim, özellikle Yunan işgali lehini destekleyen ve bu yönde propagandalar yapan İstanbul'daki Fener Rum Patrikhanesi ve onun patriği Meletios'a karşı da bir mücadele vermişti. Meletios, Papa Eftim'i Ortodoks kiliselerinden aforoz ettikten sonra kendisi de İstanbul'daki Ortodoks patrikhanesi ile ilişkilerini kesme yönünde bir karar aldı. Nitekim Yeni Şark, 16 Ağustos 1922 tarihli sayısında, Kayseri'de Türk Ortodoksları kongresinin toplandığını ve bu kongrede Anadolu Ortodokslarının İstanbul patrikhanesi ile alakasının kesilmesine, İncil'in Türkçeye tercümesine karar verildiği bildiriliyordu³⁶⁴.

³⁶¹ M. Süreyya Şahin, “Fener Rum Ortodoks Patrikhânesi”, **DİA**, İstanbul 1995, s. 346.

³⁶² Erol Cihangir, **Papa Eftim'in Muhtıraları ve Bağımsız Türk Ortodoks Patrikhanesi**, Turan Yayıncılık, İstanbul 1997, s. 33-36.

³⁶³ “Papa Eftim Efendi”, **Yeni Şark**, 25 Haziran 1338/25 Haziran 1922.

³⁶⁴ “Anadolu'daki Ortodokslar İstanbul Patrikhanesini Tanımyorlar”, **Yeni Şark**, 16 Ağustos 1338/16 Ağustos 1922.

I- İTİLAF DEVLETLERİ İLE ANKARA VE ATINA HÜKÜMETLERİ ARASINDA BARIŞ KONFERANSI SÖYLENTİLERİ

22-26 Mart 1922’de İngiltere, Fransa ve İtalya Hariciye Nazırları tarafından toplanılan Paris konferansı neticesinde Ankara ve Atina hükümetlerine verilen mütareke tekliflerinden Ankara Hükümeti’nin kararlı tutumu sebebiyle bir sonuç alınamamıştı. İtilaf Devletleri, bu defa her iki tarafı uzlaştırmak üzere özellikle 1922 yılının Haziran ayından itibaren bir barış konferansı yapılması konusunu gündeme getirdikleri ve taraflara ilettikleri görülmekteydi. Nitekim Gazetenin 26 Haziran tarihli sayısında İtalya gazetelerinin İtalya Hariciye Nazırı Mösyö Schnzer’in Lloyd George ile fikir alışverişinde bulunmak üzere yakında Londra’ya gideceğini ve İtalya ile İngiltere’nin kış mevsimine kadar devam etmemesi lazım gelen şark meselesini dikkatle takip ettiklerini açıkladığı ifade ediliyordu. İtalyan *Corriere della Sera* gazetesinden alıntı yapan Yeni Şark, TBMM ve Atina hükümetlerinin derhal düşmanlığa son verdikleri takdirde kendileri için son derecede faydalı olacağını ve Türk-Yunan sulhunun kolaylıkla doğrudan doğruya icra edilecek olan görüşmelerle temin edilebileceğini yazıyordu³⁶⁵. Gazete, Londra basınının haberlerine yer vererek şark meselesinin yeniden görüşme safhasına dâhil olduğunu yazdığını belirtiyordu. Fransa ve İngiltere’nin Türkler ile Yunanlılar arasında doğrudan doğruya bir görüşme yapmak üzere bir konferansın toplanmasını düşündükleri ve *Morning Post* gazetesinin İtilaf Devletleri’nin öncelikli olarak savaş halinde olan milletleri barışa zorlamalarının lazım geldiğini beyan ettiği zikrediliyordu³⁶⁶.

Türk-Yunan ihtilafının çözümü için yapılacak yeni bir konferans teklifinin ilk olarak İngiltere’den geldiği anlaşılmaktadır. Bu konuda gazetede Türklerle Yunanlılar arasındaki savaşın sona erdirilmesi için zorla ya da siyasi teşebbüslerle bir barışın yapılması yönündeki İngiliz teklifinin Fransa tarafından kabul edildiğini hatta yeni bir konferansın toplanmasında ısrar ettiğini yazmaktaydı³⁶⁷. Temmuz ayından itibaren barış konferansının toplanacağı yer konuşulmaya başlanmıştı. Gazetenin 19 Temmuz tarihli sayısında İtilaf Devletleri’nin İstanbul komiserlerinin katılımıyla Türk-Yunan konferansının toplanmasının kararlaştırıldığı ve konferans yerinin ise Beykoz olarak teklif edildiği belirtiliyordu³⁶⁸.

³⁶⁵ “İtalya Matbuatı Olmayacak Duaya Âmin Diyorlar”, *Yeni Şark*, 26 Haziran 1338/26 Haziran 1922.

³⁶⁶ “Şark Meselesi ve Londra Gazeteleri”, *Yeni Şark*, 26 Haziran 1338/26 Haziran 1922.

³⁶⁷ “Fransa’nın Şark Sulhündeki Nokta-ı Nazarı”, *Yeni Şark*, 27 Haziran 1338/27 Haziran 1922.

³⁶⁸ “Şark Konferansında Müttefik Murahhaslar”, *Yeni Şark*, 19 Temmuz 1338/19 Temmuz 1922.

Müttefikler tarafından sulh konferansı yapılması düşünüldüğü sırada Atina Hükümeti'nin Trakya'dan İstanbul'a doğru ilerlemesi düşüncesi İtilaf Devletleri nezdinde büyük bir tepkiye neden oldu. Nitekim bu konuda gazetede İngiltere Maslahatgüzar Vekili Periting'in Yunanistan Hariciye Nazırı Baltacis'i ziyaret ederek Yunan ordusunun Trakya Cephesi'nden ileri harekette bulunduğu takdirde İtilaf Devletleri tarafından birlikte engel olunacağını söylediği bildiriliyordu³⁶⁹. Gazete bir gün sonraki nüshasında İstanbul'a yürümeyle ilgili Yunan notasının İtilaf Devletleri tarafından kesin bir dille reddedildiğini yazıyor ve 27 Temmuz tarihli Yunanlılar tarafından İstanbul'un işgal edilmesi ile ilgili Baltacis'in imzasının taşıyan Yunan notasının tam metni veriliyordu³⁷⁰. Aynı günkü nüshasında bir İngiliz resmi tebliğine yer veren gazete, tebliğin Yunan ordusunun Doğu Trakya'ya asker yığdığını ve Trakya'nın tarafsız mıntıkasında Yunan ve Türk kuvvetleri arasında küçük müsademeleri yazdığını bildirmekteydi³⁷¹. Haberlerden Atina Hükümeti'nin İtilaf Devletleri'nden gelecek yardımdan ümidini kestiği ve Türklerle yeni bir harbi göze aldığı anlaşılmaktadır.

Konferans yapılması süresince İngiltere'nin sulhun bir türlü yapılamaması konusundaki düşüncelerini göstermesi açısından Lloyd George'un gazetede yer alan beyanatları oldukça önemliydi. Lloyd George'un 7 Ağustos tarihli sayıda verilen beyanatında *“Türkleri biz mağlub ettik. Binaenaleyh Türkiye’de yapılacak sulh bizim sulhumuz olmalıdır. Bu hakk-ı galibiyetten feragat etmeyeceğiz.”* dediği belirtiliyordu³⁷². 10 Ağustos tarihli nüshada ise İngiliz Başvekilin *“Sevr muahedesinde tadilat husule geldi. Bu tadilatın alakadar taraflarca kabul olunması için iki defa sarf-ı mesai edildi. İlk defa Londra’da Londra Konferansı’nda Sevr muahedesinde hayli tadilat icra olundu ve öyle ümid ediliyor idi ki, Ankara murahhası tadilat-ı vakayı kabul edecek idi. Filvakide Ankara murahhası kabul etti. Yunanistan dahi o vakit teklif olunan şeraite muvafakat gösterecek idi. Hâlbuki Ankara Hükümeti, murahhasının hareketini tasvip etmedi. Herhalde Ankara Hükümeti’nin bu itilafkerizane teşebbüsü kendisine elim bir akıbet hazırlayacak idi. Bilahare Paris’te İngiltere Hariciye Nazırı tarafından ikinci defa olarak şark-ı karibde sulh ve sükûnun temini için Sevr muahedesinde yeni tadilat icrasına teşebbüs eyledi.*

³⁶⁹ “İstanbul’a Girmek Hayaline Kapılan Yunaniler”, **Yeni Şark**, 1 Ağustos 1338/1 Ağustos 1922.

³⁷⁰ “Yunaniler İstanbul’u İşgal Etmek Hayalinden Bir Türklü Vazgeçmiyorlar”, **Yeni Şark**, 2 Ağustos 1338/2 Ağustos 1922. Yunan kamuoyunda Gunarist gazetelerin, Baltacis’in notasındaki Yunanistan’ı müttefikler nezdinde zor bir duruma soktuğu şeklindeki ifadesini eleştirdiği beyan ediliyordu. **Yeni Şark**, 10 Ağustos 1338/10 Ağustos 1922; Gunaristler, İstanbul’un Yunanistan’ın ebedi başkenti olduğunu iddia etmekteydi. “Yunan Şaşkınlığına Dair Vesikalar”, **Yeni Şark**, 10 Ağustos 1338/10 Ağustos 1922.

³⁷¹ “İngiliz Karargâh Umumisininin Tebliğ-i Resmisi”, **Yeni Şark**, 2 Ağustos 1338/2 Ağustos 1922.

³⁷² “Lloyd George ve Şark Meselesi”, **Yeni Şark**, 7 Ağustos 1338/7 Ağustos 1922.

Şarkta bir mahalde konferans akdedilecek ve bu konferansa Türkiye ve Yunanistan ile müttefikler iştirak edecekler idi. Ancak konferansın akdinden evvel mütareke teklif olunmuş idi. Filvaki muharibler bir taraftan yekdiğerini boğazlamakla meşgul iken ötede nasıl müzakerat cereyan edebilirdi? Sulh konferansı toplandığı zaman evvela mütareke akdedilir. Yunanistan mütareke teklifini kabul etti. Ankara Hükümeti ise reddeyledi...” dediği ifade ediliyordu³⁷³. Anlaşıldığı üzere İngiltere, barışı kendi menfaatleri doğrultusunda çözmek istiyordu. İngilizler, barışın yapılamamasının ise Ankara Hükümeti’nden kaynaklandığını düşünüyordu. Ancak Ankara Hükümeti, birçok kere, mütareke yapabileceğini fakat tek şartının Anadolu’nun tahliyesi olduğunu bildirmişti.

İtilaf Devletleri’nin şark konferansının toplanması yönünde birtakım çabalarının olduğu görülmekteydi. Gazete üç büyük devletin fevkalade komiserlerinin Yeniköy’de barış konferansı hakkında görüşüklerini yazıyordu³⁷⁴. Ağustos sonlarından itibaren İtilaf Devletleri tarafından yapılması düşünülen şark konferansının büyük ihtimal Eylül’ün 15’inde Venedik’te toplanabileceği konusunda haberler çıkmıştı³⁷⁵. Gazetenin Eylül ayı nüshalarında Venedik Konferansı’ndan yine bahsedildi³⁷⁶. Ancak böyle bir konferans Mustafa Kemal’in de söylediği gibi hiçbir zaman toplanamadı³⁷⁷.

J- GENERAL TOWNSHEND’İN ANKARA SEYAHATI VE BARIŞ KONUSUNDA ÖNEMLİ AÇIKLAMALAR

Barış sürecinde önemli hadiselerden biri de General Townshend’in³⁷⁸ Ankara seyahati ve barış konusunda Ankara Hükümeti lehindeki beyanatlarıydı. Gazete, 27 Temmuz’daki haberinde, Türk dostu olarak bilinen General Townshend’in Beyrut ve Halep yoluyla Ankara’ya geldiğini ve kendisinin Ankara’da coşkulu bir şekilde

³⁷³ “Lloyd George Sulhumuz Hakkında Neler Düşünüyor?”, **Yeni Şark**, 10 Ağustos 1338/10 Ağustos 1922.

³⁷⁴ “Şark Meselesi Konferansı Hazırlanıyor”, **Yeni Şark**, 14 Ağustos 1338/14 Ağustos 1922.

³⁷⁵ “Venedik Konferansı Eylülün On Beşinde”, **Yeni Şark**, 24 Ağustos 1338/24 Ağustos 1922.

³⁷⁶ “Venedik Konferansı”, **Yeni Şark**, 13 Eylül 1338/13 Eylül 1922; “Venedik Konferansı Etrafında”, **Yeni Şark**, 14 Eylül 1338/14 Eylül 1922.

³⁷⁷ Atatürk, **Nutuk**, Cilt: II 1920-1927, s. 652.

³⁷⁸ General Townshend, I. Dünya Savaşı’nda Kutülamare Savaşı’nda Türklere esir düşmüş ve Büyükkada’da birkaç yıl esaret hayatı yaşadıkdan sonra 30 Ekim 1918 tarihli Mondros Mütarekesi’nin imzalanması esnasında Osmanlı Devleti ile İngiltere arasında arabuluculuk yapmıştı. Townshend, esaret hayatı boyunca Türklere kendisine her zaman iyi davrandığını söylemiş ve bu sebeple Türklere sempati ile yaklaşmıştı. Bkz. Charles V. F. Townshend, **Mezopotamya Seferim, Kurna, Kutülamare ve Selmanipak Muharebeleri**, (Çev: Gürol Koca), Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, Ankara 2012, s. 590-651.; Selahattin Tansel, **Mondros’tan Mudanya’ya Kadar, I**, Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, Ankara 1977, s. 17.

karşılandığını yazıyordu. Haberin devamında ise Townshend'in Adana'dan geçerken *Yeni Adana* muhabirine şu beyanatı verdiğini söylüyordu: “*Türklerin en büyük müdafii olmakla iftihar ederim. İngiltere’de Türk mücahede-i milliyesinin manası anlatılmakta ve Türklerin mesaisini mahk gören parti gittikçe kuvvetlenmektedir. Ben uzun müddet Türkler arasında yaşadığım ve Türkleri iyi tanıdığım için aleyhlerindeki şayialara, mezalim isnadlarına ehemmiyet vermem. Anadolu’da ikametim uzun sürmeyecektir. Niyetim Ankara’da 14 gün kadar kalmak ve bade avdet etmektir.*”³⁷⁹ Townshend, Ankara’ya geldiğinde TBMM Reis-i Sanisi Adnan Bey ile Müdafaa-i Milliye Vekili Kazım Paşa’yı, Hariciye Vekili Yusuf Kemal Bey’i ve Fransız Miralayı Mojen gibi kişileri ziyaret etti. Daha sonra Refet Paşa’nın köşkünde şerefine ziyafet de verildi³⁸⁰. 30 Temmuz tarihli sayısında Townshend’in barış konusundaki düşüncelerini yorumlayan gazete, General’in Ankara’nın Misak-ı Milli’den fedakârlıkta bulunmasını teklif edeceğine ihtimal verilmediğini beyan ediyordu³⁸¹. Gazete 7 Ağustos’ta Townshend ile yapılan bir görüşmeye yer ayırmıştı. Bu görüşmede Townshend’in “*Mustafa Kemal Paşa cidden büyük bir nüfuz-ı nazara malik, müstesna insanlardandır. Öyle olmasaydı hiç şu şaheser meydana gelirmiydi. Paşa yalnız başına meydana çıktığı zaman bütün dünya aleyhinizde idi. ...Biliyorsunuz ki, artık Yunan ordusunda da harb için takat kalmamıştır.*” şeklindeki beyanatına yer veriliyordu³⁸².

Townshend belirttiği gibi Ankara’da bir müddet kaldıktan sonra Londra’ya gitmek üzere Ankara’dan ayrılmıştı. Gazete 22 Ağustos tarihli nüshasında General’in Ankara’dan ayrıldığını ve üç-dört gün önce Marsilya’dan geçerek şimdi Londra’ya döndüğünü belirtmekteydi. Townshend’in Ankara seyahatinin şarkta sulhun yapılması konusuna etki edebileceği de gazetenin düşünceleri arasındaydı³⁸³.

K- MUSTAFA KEMAL PAŞA’NIN BAŞKOMUTANLIK SÜRESİNİN UZATILMASI

Batı Cephesi’ndeki mühim gelişmelerden biri de Mustafa Kemal Paşa’nın başkomutanlık süresinin uzatılmasıydı. Mustafa Kemal Paşa, 5 Ağustos 1921’de bir kanun ile Başkomutan olarak meclis yetkilerini üç ayda bir uzatılmak suretiyle ele almıştı.

³⁷⁹ “*Townshend Ankara’da*”, **Yeni Şark**, 27 Temmuz 1338/27 Temmuz 1922.

³⁸⁰ “*General Townshend*”, **Yeni Şark**, 29 Temmuz 1338/29 Temmuz 1922.

³⁸¹ “*General Townshend*”, **Yeni Şark**, 30 Temmuz 1338/30 Temmuz 1922.

³⁸² “*General Townshend İle Hasbihal*”, **Yeni Şark**, 7 Ağustos 1338/7 Ağustos 1922.

³⁸³ “*General Townshend Londra’da*”, **Yeni Şark**, 22 Ağustos 1338/22 Ağustos 1922.

Bu kanun 31 Ekim 1921, 4 Şubat 1922 yılında bir sorun olmadan üçer ay daha uzatılmıştı³⁸⁴. Ancak 4 Mayıs'ta Başkomutanlık Kanunu süresinin yeniden dolmasından sonra 5 Mayıs'ta kanun mecliste yeniden gündeme geldi. 5 Mayıs'ta Mustafa Kemal Paşa'nın olmadığı bir meclis oturumunda başkomutanın bir iş yapmadığı ve dolayısıyla bu makama gerek de olmadığı yönünde özellikle Hüseyin Avni Bey'den büyük bir tepki geldi ve neticede kanunun süresi uzatılmadı³⁸⁵. Yeni Şark, 5 Mayıs tarihli sayısında TBMM'nin bugün Başkomutanlık Kanunu'nu üç ay daha uzatmak için toplanacağını bildiriyordu. Gazete, kanunun uzatılacağını söylemekteydi³⁸⁶. Ancak kanun sürüncemede kaldı. Mustafa Kemal Paşa, ertesi gün meclise gelerek 6 Mayıs'ta mecliste uzun bir beyanat vererek kendisine muhalif ve bu suretle başkomutanlık kanuna karşı olanlara teker teker cevap verdi ve meclisi kendi lehine çevirdi ve kanun üç daha uzatıldı³⁸⁷.

Kanunun süresi Temmuz ayında bir kez daha doldu. Kanun, 20 Temmuz 1922'de bu defa süresiz olarak uzatıldı³⁸⁸. Gazete, kanunun uzatılmasıyla ilgili 22 Temmuz tarihli bir haberinde kanunun uzatıldığını ve bu sebeple Mustafa Kemal Paşa'nın mecliste önemli bir nutuk irad ettiğini yazıyordu. Gazete, Mustafa Kemal Paşa'nın nutkunda, *“Kıymetli İzmirimiz, güzel Bursamız, bilcümle müessesat-ı milliyemizi muhtevi İstanbulumuz, Edirne ile birlikte Trakyaımız anavatana yakında iltihak etmiş bulunacaktır.”* dediğini bildiriyordu³⁸⁹.

L- FETHİ BEY'İN AVRUPA SEYAHATI

Taarruz öncesinde Ankara Hükümeti, özellikle Mustafa Kemal Paşa, Ankara'nın barış için istekli olduğu kanısını Avrupa devletlerinde uyandırmak ve taarruz için Avrupa'yı oyalamak amacıyla Temmuz 1922'de Dâhiliye Vekili Fethi (Okyar) Bey'i Avrupa'ya gönderme kararı aldı³⁹⁰. Bu sebeple Meclis, İçişleri Bakanı Fethi Bey'i iki ay izinli saydı. Fethi Bey görünüşte dinlenmek için aldığı bu izni, gerçekte Avrupa başkentlerinde siyasi görüşmeler yapmak için kullanacaktı. Yapılan plana göre, Fethi Bey, 5 Temmuz'da Ankara'dan Beyrut yönüne hareket edecek, 18 Temmuz'da

³⁸⁴ Atatürk, **Nutuk**, Cilt: II 1920-1927, s. 653.

³⁸⁵ **Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Ceridesi (TBMMZC)**, I/19, TBMM Matbaası, Ankara 1959, s. 519-522.

³⁸⁶ *“Başkomutanlık Müddeti Temdid Ediliyor”*, **Yeni Şark**, 5 Mayıs 1338/5 Mayıs 1922.

³⁸⁷ Atatürk, **Nutuk**, Cilt: II 1920-1927, s. 653-662.

³⁸⁸ Atatürk, **Nutuk**, Cilt: II 1920-1927, s. 662.

³⁸⁹ *“Mustafa Kemal Paşa”*, **Yeni Şark**, 22 Temmuz 1338/22 Temmuz 1922.

³⁹⁰ Osman Okyar, Mehmet Seyitdanlıoğlu, **Atatürk, Okyar ve Çok Partili Türkiye, Fethi Okyar'ın Anıları**, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul 2017, s. 25.

Marsilya'ya ulaşacak, 23 Temmuz'da Poincare ile görüşecek, 1 Ağustos'ta Londra'ya ulaşacak, burada uzunca bir süre kaldıktan sonra 21 Ağustos'ta Paris'e dönecek, 3 Eylül'de Roma'da olacak ve daha sonra İzmir'e gelerek burada Mustafa Kemal ile buluşacaktır³⁹¹. Gazete 27 Temmuz tarihli nüshasında Fethi Bey'in Paris'te bulunduğu ve Poincare ile görüştüğünü belirterek Fransızca *Stambul Le Jurnal* gazetesinden yaptığı alıntıda Fethi Bey'in Londra'ya gideceğini yazmaktaydı³⁹². 8 Ağustos tarihli sayısında İngiliz *Daily Telegraph* gazetesinin haberine yer veren Yeni Şark, gazetenin Fethi Bey'in Lloyd George ve Balfour ile görüşmesinin muhtemel olmadığını ve Fethi Bey'in Balfour'a bir tebliğ gönderdiği ve bu tebliğde ancak Anadolu'nun ve Doğu Trakya'nın Yunanlılar tarafından tamamen tahliye edilmesi şartıyla müzakereye muvafakat edeceklerini yazdığını zikrediyordu³⁹³.

Gazete 9 Ağustos'ta ise Fethi Bey'in Londra'da *Times* ve *Morning Post* gazetelerine verdiği önemli beyanatları aktarıyordu. Fethi Bey, *Times* muhabirine seyahatinin amacıyla ilgili şu beyanattı vermişti: “*Seyahatten maksadımın İngiltere ile Türkiye arasında sulha mani olan su-i tefehhümlerin izalesine gayret etmek olduğunu söyleyebilirim. Trakya ve Çanakkale hakkındaki İngilterece kabul edilebilecek bazı şartlar dermeyan edeceğim. Ümit ederim ki, boğazlar hakkındaki tekliflerim İngiliz menafiine tevafuk edecektir. İngiltere ile gerek siyasi gerek iktisadi bilcümle meseleleri müzakere etmeye hazırım. Ümit ederim ki, bu müzakere neticesi olarak Türkiye ile İngiltere arasındaki bilcümle müşkülât halledilmiş olacaktır. İngiltere'nin hüsn-i nazarını kazanmak istiyoruz. Fakat maalesef memleketimizde ekseriyetin hakkımızdaki fikirleri pek yanlıştır. Ve üç seneden beri devam eden milli mücadelemizin mahiyetini henüz anlamamışlardır. Gayemiz sulh ve müsâlemet içinde müstakil olarak yaşamaktır. Sevr muahedesi bizi esarete mahkûm etmişti ve bu muahedenin şeraitini asla kabul edemez idik. Filvaki geçen Mart ayı zarfında şarkta sulhun iadesi için mühim bir adım atılmıştır. Fakat Edirne şehri Yunanlılara terk edildiğinden müşkülât tamamıyla izale edilememiştir. Eğer mesut bir tarz-ı hal ile bu müşkülatta ref edilecek olursa şarkta sulh tesis edilmiş olacaktır.*”³⁹⁴

³⁹¹ Sarıhan, **Kurtuluş Savaşı Günlüğü IV**, s. 506.

³⁹² “*Şark Meselesi*”, **Yeni Şark**, 27 Temmuz 1338/27 Temmuz 1922.

³⁹³ “*Fethi Bey'in Londra'ya Seyahati Münasebetiyle Daily Telegraph Ne Diyor ?*”, **Yeni Şark**, 8 Ağustos 1338/8 Ağustos 1922.

³⁹⁴ “*Dâhiliye Vekili*”, **Yeni Şark**, 9 Ağustos 1338/9 Ağustos 1922.

Morning Post gazetesi muharririnin de Fethi Bey ile bir mülakat gerçekleştirdiğini ifade eden gazete, Fethi Bey'in gazeteye Türkiye'nin sulh şartları hakkında şu demeci verdiğini yazıyordu: “Çanakkale Boğazi'nin her iki sahili mahiyet-i askeriyesinden tecrid edilerek Cemiyet-i Akvam'ın idaresine terki ve Trakya meselesinin hakkaniyete muvafık bir surette halli Meriç Nehri'nin Türk ve Yunan hududu olarak kabul edilmesi ve bu suretle Türk olan Edirne şehrinin Türkiye'ye terki.”³⁹⁵

Yeni Şark'ın 13 Ağustos tarihli sayısında ise Fethi Bey'in İngiliz bakanlarının kendisini kabul etmemesinden dolayı İngiltere'de siyasi görüşmeler gerçekleştiremeyerek Paris'e döndüğünü yazıyordu³⁹⁶. Fethi Bey, sadece Londra gazetelerine beyanat vermek suretiyle Ankara'nın barış istediğini bütün Avrupa'ya göstermek istemişti. 23 Ağustos tarihli haberde ise Fethi Bey'in Dr. Nihat Reşat Bey ile Paris'e döndüğü ifade ediliyordu³⁹⁷. Gazete 24 Ağustos'ta Londra'da Yunan taraftarı politikacı Sir Arthur Crosfield'in Türklerin Anadolu'da Yunanlılara karşı mezalim yaptığı şeklindeki mektubuna bir cevap yazdığını belirtiyordu. Fethi Bey'in cevabının Times'ın 16 Ağustos tarihli sayısında yayınlandığı ve şöyle olduğu bildiriliyordu: “9 tarihli nüshanızda intişar eden Arthur Crosfield'in mektubu münasebetiyle bazı mütalaat dermeyan etmekliğime müsaade eder misiniz? Sir Artur bütün Müslümanların Mustafa Kemal Paşa'ya taraftar olmadığını iddia ediyor. Mustafa Kemal Paşa'ya ve başında bulunduğu harekete dair hissiyat ve teveccühlerini izhar etmek hususunun Müslümanlara bırakılmasının daha makul olacağını söyleyebilir miyim? Harekât-ı milliye Türk milleti için bir mevcudiyet ve istiklal mücahedesi olduğu için zannetmem ki takdir ve müzaheretlerine mazhar olduğu Müslümanların adedi çok olabilsin. Yunan Hariciye Nazırı kerih Baltacis'in rivayetlerine atfen harb esnasında ve harpten sonra tehcir edilen Rumların bir milyona baliğ olduğuna dair beyanatına eğlence nazar-ı dikkati celb ederim ki: Türk yurdu ve Türk hukuku aleyhinde müddeiyata kalkışıldığı vakit Rumlar ekseriyette olduğu fakat eskâr-ı ammeyi Türkler aleyhine tahrik etmek istenildiği zaman da hemen bütün Rumların imha edilmiş bulunduğu iddia ediliyor.”

İlave etmekliğim lazım gelen diğer bir nokta da Sir Arthur Crosfield'in mektubundaki ithamatın münhasıran müddeileri, şahitleri ve hakimleri Rum olan Yunan işaatına istinad ettirilmiş olmasıdır. Acaba Sir Arthur Crosfield'in Yunanlılar tarafından

³⁹⁵ “Dâhiliye Vekili “, **Yeni Şark**, 9 Ağustos 1338/9 Ağustos 1922.

³⁹⁶ “Fethi Bey”, **Yeni Şark**, 13 Ağustos 1338/13 Ağustos 1922.

³⁹⁷ “Fethi Bey Londra'dan Hareket Etti”, **Yeni Şark**, 23 Ağustos 1338/23 Ağustos 1922.

Türkleri imha maksadıyla irtikab edilen mezalim ve iğtişâşata dair mevcut olan şayan-ı dikkat vesaikten bihaber kalmış olması mümkün müdür?"³⁹⁸

Fethi Bey, Ağustos'un sonlarına kadar Paris'te kaldı. Kendisi Eylül başlarından itibaren Roma'ya gitmiş ve Mösyö Schanzer ile görüşmüş ve ona da Ankara'nın barış şartlarını açıklamıştı. Büyük Taarruz başladıktan sonra İngiltere'de Fethi Bey ile görüşmek istemişti³⁹⁹. Ancak Fethi Bey'in Avrupa'yı taarruz gerçekleşene kadarki oyalama siyaseti de başarılı olmuş oldu⁴⁰⁰.

M- YUNANLILARIN İZMİR'DE MUHTARİYET İLANI

İtilaf Devletlerinin mütareke girişimleri ve tekliflerine Atina Hükümeti'nin Anadolu ve Trakya'yı tahliyeye yanaşmaması, Ankara Hükümeti'nin ise Misak-ı Milli doğrultusunda Yunanlıların Anadolu ve Trakya'yı boşaltması şartı sebebiyle bir çıkmaza girmişti. Atina Hükümeti, barışı çıkmaza soktuğu gibi Anadolu Cephesi'nde orduda değişime gitmiş ve Hacı Anesti'yi başkumandan olarak atamıştı. Yunanlılar, yine orduyu takviye amacıyla asker alımı yapmış ve Atina'dan cepheye mühimmat sevkiyatı gerçekleştirmişti. Bütün bunlar olurken Temmuz ayından itibaren Atina Hükümeti, işgal mntikasında da idari olarak değişiklikler tasarlamıştı. Bunlardan biri ve en önemlisi ise İzmir'de muhtariyet ilanı olmuştu. Yunanlıların İzmir'de muhtariyet ilan edeceğine dair ilk haber, gazetenin 5 Temmuz tarihli sayısında yapılmıştı. Buna göre, gazete Yunanlıların kendi kendilerine gelin güvey olduklarını, Anadolu'da ve bilhassa İzmir'de muhtariyet idaresinden bahsettiklerini belirtiyordu⁴⁰¹. Gazete, Atina'da çıkan *Proodos* gazetesinden aldığı bilgiye göre, Yunanlıların mecliste bazı önemli kararlar aldıklarını ve bu kararların Anadolu'da muhtariyet idaresinin kurulması, etkili siyasi faaliyet ve Trakya cephesinin takviyesi olduğunu beyan ediyordu⁴⁰². 16 Temmuz'da gazete Yunan Dâhiliye Nazırı Stratos'un meclisin kesin kararlar almış olduğunu ve bu kararların kısa sürede uygulanacağını söylediğini ifade ediyordu. Gazetenin temin ettiği bilgiye göre, Yunan

³⁹⁸ "Fethi Bey Tarafından Bir Yunan Propagandacısına Verilen Cevap", **Yeni Şark**, 24 Ağustos 1338/24 Ağustos 1922.

³⁹⁹ "Fethi Bey Poincare Nezdinde", **Yeni Şark**, 28 Ağustos 1338/28 Ağustos 1922; "Fethi Bey Mösyö Şanzer Nezdinde", **Yeni Şark**, 9 Eylül 1338/9 Eylül 1922; "Fethi Bey Roma'da", **Yeni Şark**, 10 Eylül 1338/10 Eylül 1922; "Fethi Bey'in Londra Seyahati Hakkında", **Yeni Şark**, 17 Eylül 1338/17 Eylül 1922.

⁴⁰⁰ Okyar, Seyitdanlıoğlu, **Atatürk, Okyar ve...**, s. 26.

⁴⁰¹ "Bir Hayal-i Muhal", **Yeni Şark**, 5 Temmuz 1338/5 Temmuz 1922.

⁴⁰² "Atinadakilerin İttihaz Ettikleri Mukarrerat", **Yeni Şark**, 13 Temmuz 1338/13 Temmuz 1922.

ordusunun Anadolu'da işgal ettiği mıntıkada muhtariyet kurulacağı ve ordunun da tedrici olarak geri çekileceği anlaşıyordu⁴⁰³.

Gazete, İzmir'de Yunan muhtariyeti ile ilgili 17 Temmuz'da öğleden sonra toplanan Atina Meclisi'nin önemli bir kararından bahsediyordu. Mecliste İstanbul Komiseri Triantafyllakos bulunduğu halde meclisin Anadolu'da muhtariyet kararı aldığı ve muhtariyet ilanı ile ilgili İzmir Komiseri İstiryadis tarafından bir beyanname neşredileceği duyuruluyordu⁴⁰⁴. Gazeteye göre, muhtariyet ilanını kralın ve hükümetin de tasvip ettiğini söyleyen Stratos, açıklamasında bu hafta İstiryadis tarafından muhtariyet beyannamesinin yayınlanacağını bildiriyordu⁴⁰⁵. Yeni Şark, İzmir ve çevresinde kurulacak Yunan muhtariyet idaresinin nasıl olacağı hakkında da bilgi veriyordu. Buna göre, *“Yeni hükümetin hududu devletlerin Sevr muahedesinde tespit ettikleri hududdan ibarettir. İzmir'de Yunanlıların bir Asya-yı Suğra Cemiyeti mevcuttur. Bu cemiyet Türklere karşı mücadeleye devam etmek üzere kendi parasıyla bir ordu toplayacak bir hükümetin esasını kurmuştur. Müstakbel hükümdar bir meclis-i milli toplanacak ve bu meclise dâhil olacak mebuslar bila-tefrik cins ve mezheb iki dereceli intihab ile intihab olunacaklardır.”*⁴⁰⁶ Gazete, 24 Temmuz tarihli sayısında Yunanistan'ın Anadolu'da kuracağı muhtariyet idaresinin Paris'te kendilerine kurulmuş bir tuzak olarak kabul edildiğini yazıyordu⁴⁰⁷. 26 Temmuz tarihli sayıda ise muhtariyet projesinin General Hacı Anesti ile İzmir Komiseri İstiryadis'e ait olduğu vurgulanıyordu⁴⁰⁸.

Atina Hükümeti'nin İzmir'de muhtariyet ilanından sonra İtilaf Devletleri'ne bu kararı kabul ettirme çabasında olduğu anlaşılmaktadır. Nitekim gazete, Hariciye Nazırı Baltacis'in evvelki gün toplanan meclis kararına bağlı olarak dün İngiltere, Fransa ve İtalya sefirlerini ziyaret ederek İyonya'nın muhtariyeti kararı hakkında birer nota verdiği, bu notada Yunanistan içinde bulunduğu durumdan muhtariyet ilanı ile kurtulabileceğinden bahsedildiği ifade ediliyordu⁴⁰⁹. Gazete, Yunanistan'ın Anadolu'daki muhtariyet ilanını bir *“maskaralık”* olarak değerlendirmekte ve

⁴⁰³ *“Mukarrerat-ı Katiye”*, **Yeni Şark**, 16 Temmuz 1338/16 Temmuz 1922.

⁴⁰⁴ *“Yunaniler Uzun Müzakerattan Sonra Menatik-ı Meşgulenin Muhtariyetini İlan Ettiler”*, **Yeni Şark**, 18 Temmuz 1338/18 Temmuz 1922.

⁴⁰⁵ *“Muhtariyet Nakarati”*, **Yeni Şark**, 20 Temmuz 1338/20 Temmuz 1922; *“Yunan Hükümeti ve Muhtariyet”*, **Yeni Şark**, 25 Temmuz 1338/25 Temmuz 1922.

⁴⁰⁶ *“Menatik-ı Meşgule İçin Yunanistan'ın Tasavvurları”*, **Yeni Şark**, 21 Temmuz 1338/21 Temmuz 1922.

⁴⁰⁷ *“Muhtariyet Projesi”*, **Yeni Şark**, 24 Temmuz 1338/24 Temmuz 1922.

⁴⁰⁸ *“Harekât-ı Askeriyeye İbtidar Etmek Nakarati”*, **Yeni Şark**, 26 Temmuz 1338/26 Temmuz 1922.

⁴⁰⁹ *“Baltacis Kapı Kapı Müttefiklerin Sefarethanelerini Dolaşarak Mukarreratın Tatbikine Müsaade Dileniyor”*, **Yeni Şark**, 30 Temmuz 1338/30 Temmuz 1922.

İstiryadis'in İzmir'de düzenlenen bir mitingde alkışlarla karşılandığını ve muhtariyet ilanının bütün İzmir sokaklarına asıldığını söylemekteydi⁴¹⁰.

Yeni Şark, muhtariyet ilanına özellikle Fransa'nın büyük bir tepki gösterdiğini belirtiyordu. Nitekim gazete Fransa'nın İngiliz ve İtalyan hükümetlerine Atina Hükümeti'ne muhtariyet ilanına karşı protesto notası çekilmesini teklif ettiğini yazıyordu⁴¹¹. Gazete, Ankara Hükümeti'nin de bir müddet sonra bu kararı protesto ettiğini bildiriyordu. Habere göre, 10 Ağustos'ta Heyet-i Vekile Reisi ve Umur-ı Hariciye Vekâleti Vekili Rauf Bey'in imzasıyla Ankara'nın İstanbul mümessili Hamid Bey bu konudaki protesto notasını İtilaf Devletleri ile tarafsız hükümetin şehrimizde bulunan mümessillerine verildiği beyan ediliyordu⁴¹². Gazeteye göre, durumu müttefik devletler de protesto etmişti. 17 Ağustos'ta Fransa, İngiltere ve İtalya siyasi mümessillerinin Anadolu'da ilan olunan muhtariyete dair Atina Hükümeti tarafından vaki olan işara verdikleri cevapta Yunanistan'ın bu kararının dikkatlerden kaçmadığını ve şark sulhunda verilecek bütün kararların müttefiklerin ortak kararıyla olabileceğini belirtiyordu⁴¹³. *Eleftheron Vima* gazetesinden alıntı yapan Yeni Şark, Yunanistan'ın İtilaf Devletleri'ne cevap vermeye hazırlandığını ve muhtariyetin tedrici olarak yapılacağını söyleyeceğini ifade ediyordu⁴¹⁴. İtilaf Devletleri notasının Atina'da olumsuz yönde tesir yaptığı görülmekteydi. Nitekim gazetenin 28 Ağustos tarihli nüshasında İtilaf Devletleri'nin notasından sonra toplanan Atina Meclisi'nde uzun münakaşalar neticesinde muhtariyet ilanının ertelendiği açıklanıyordu⁴¹⁵.

---

⁴¹⁰ “*Menatik-ı Meşgulede Muhtariyet Maskaralığı*”, **Yeni Şark**, 1 Ağustos 1338/1 Ağustos 1922.

⁴¹¹ “*Fransa Hükümeti Yunanistan Tarafından Menatik-ı Meşgule'de İlan Edilen Muhtariyet'in Protesto Edilmesini Müttefiklerine Teklif Etti*”, **Yeni Şark**, 3 Ağustos 1338/3 Ağustos 1922.

⁴¹² “*Ankara Hükümeti*”, **Yeni Şark**, 11 Ağustos 1338/11 Ağustos 1922.

⁴¹³ “*Devletlerin, Muhtariyet-i İdare Kararını Keenlemeyekün Addetmeleri Yunanı Şaşırttı. Atina'da Yeni Emrivakiler İhdasını Müzakere Ediyorlar*”, **Yeni Şark**, 18 Ağustos 1338/18 Ağustos 1922.

⁴¹⁴ **Yeni Şark**, 19 Ağustos 1338/19 Ağustos 1922.

⁴¹⁵ “*Yunan Muhtariyet Kararını Tehir Ediyor*”, **Yeni Şark**, 28 Ağustos 1338/28 Ağustos 1922.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

YENİ ŞARK GAZETESİ'NDE BÜYÜK TAARRUZ'DAN MUDANYA MÜTÂREKESİ'NE BATI CEPHESİ (26 AĞUSTOS-11 EKİM 1922)

A-BÜYÜK TAARRUZ'UN BAŞLAMASI, TAARRUZ SÜRECİ VE SAFHALARI

I- Büyük Taarruz'un Başlaması ve Türk Ordusu'nun Yunan Ordusuyla İlk Muharebeleri

İtilaf Devletleri'nin mütareke teklifleri, Gunaris'in teşebbüsleri ve Ankara Hükümeti'nin barış çabaları bir sonuç vermemişti. Barış diplomasi ile çözülememişti. Ankara Hükümeti de Anadolu'daki barışın ancak harple çözüleceğini biliyordu. Ne Atina Hükümeti barış istemekle birlikte Anadolu ve Trakya'daki iddialarından vazgeçmişti ne de İtilaf Devletleri gerçekçi bir barış teklifinde bulunabilmişti. Ankara'nın da Misak-ı Milli'den tavizkar bir tutum sergilemesi mümkün değildi. Çözüm artık bir savaşla halledilecekti. Bu sebeple Mustafa Kemal Paşa, 1922 yılının Temmuz ayından itibaren taarruz hazırlıklarına başlamıştı. Nitekim Mustafa Kemal Paşa, 28 Temmuz'da bir futbol karşılaşması seyretmek üzere ordu ve kolordu komutanlarıyla Akşehir'de bir araya geldi. Akşehir'de Erkan-ı Harbiye-i Umumiye Reisi Fevzi Paşa ve Garp Cephesi Komutanı İsmet Paşa ile Büyük Taarruzun şekli ve ayrıntılarını tespit etti. Müdafaa-ı Milliye Vekili Kazım Paşa ile görüştü. Bu görüşmelerden sonra İsmet Paşa, 6 Ağustos'ta cepheye Büyük Taarruz hazırlıkları için gerekli emri verdi. Mustafa Kemal Paşa da 13 Ağustos'tan birkaç gün önce Konya'ya sonra da 20 Ağustos'ta Akşehir'e geldi. Aslında kendisi basına Çankaya'da bir çay ziyafeti verdiğini söylemişti⁴¹⁶. Nitekim Yeni Şark da, 23 Ağustos tarihli sayısında Mustafa Kemal Paşa'nın bir çay ziyafeti verdiğini, ziyafetin kalabalık olduğunu ve akşama kadar sürdüğünü yazıyordu⁴¹⁷. Komutanlarla son kez plan yaptı ve taarruz hareketine son şekil verildi. Taarruz 26 Ağustos'taki cephe emri ile başlayacaktı⁴¹⁸. Türk ordusu taarruza hazır. Nitekim Yeni Şark, Batı Cephesi'ni teftiş eden Ali Fuat Paşa'nın bu konudaki bir beyanatına yer veriyordu. Ali Fuat Paşa beyanatında, “*Ordumuzun vaziyeti pekiyidir. Kuvvetimiz günden güne artmaktadır. Ordu*

⁴¹⁶ Atatürk, **Nutuk**, Cilt: II 1920-1927, s. 672.

⁴¹⁷ “*Mustafa Kemal Paşa'nın Çay Ziyafeti*”, **Yeni Şark**, 23 Ağustos 1338/23 Ağustos 1922.

⁴¹⁸ **Askerî Tarih Belgeleri Dergisi**, Sayı: 134, Yıl: 64, Genelkurmay Basımevi, Ankara 2015, s. 403.

icap ederse eski muharebattan daha şedid muharebeler yapacak daha ulvi fedakârlıklar izhar edecektir. Askerimizin harbe kabiliyeti her türlü takdirin fevkindedir.” diyordu⁴¹⁹.

Taarruz başlarken Türk ordusu şu şekildeydi: Başkomutan Mustafa Kemal Paşa, Garp Cephesi Komutanı İsmet Paşa, Erkan-ı Harbiye-i Umumiye Reisi Fevzi Paşa, V. Süvari Kolordu Komutanı Fahrettin (Altay) Paşa, Kocaeli Grup Komutanı Miralay Halit (Karsıalan) Bey, I. Ordu Komutanı Nurettin (Sakallı) Paşa, II. Ordu Komutanı Yakup Şevki Paşa idi⁴²⁰. Yunan ordusunda ise Başkomutan Hacı Anesti, I. Kolordu Komutanı General Trikupis, II. Kolordu Komutanı General Diyenis, III. Kolordu Komutanı ise General Sumalis idi⁴²¹.

Büyük Taarruz planlandığı gibi 26 Ağustos tarihinde 05.30’da topçu ateşiyle başladı⁴²². Yeni Şark, 27 Ağustos tarihinden itibaren Türk ordusunun taarruza geçmiş olabileceğini yazıyordu. Nitekim gazetenin aynı tarihli sayısında “*Umumi taarruz başladı mı?*” sorunu soruyor ve devamında Türk ordusunun Menderes ve Kocaeli taraflarındaki Yunan ordusuna yaptığı taarruzdan bahsediyordu⁴²³. Gazete, bu haberi Fransız *Journal d’Orient* gazetesinin de teyit ettiğini bildiriyordu⁴²⁴. Türk ordusunun taarruza başladığını haber veren gazete, Atina kamuoyunun taarruzu nasıl karşıladığını da yazıyordu. Bu konuda gazete, Atina’nın Mustafa Kemal Paşa’nın bu askeri faaliyetinin Yunanistan’da önemsenmediği ve taarruzun kuvvetsiz olduğunu düşündüğünü belirtmekteydi⁴²⁵. 28 Ağustos’ta Türk ordusunun Vezirhan’ı işgal ettiği bildiriliyordu. Haberde İzmit’ten alınan bilgiye göre Türkler Bilecik’in kuzeydoğusunda çeşitli noktalarda taarruza geçmişler, beş saat devam eden bir muharebeden sonra Vezirhan’ı almışlardı. Bu taarruz neticesinde Türk ordusunun önemli miktarda ganimet ve esir aldığı ifade ediliyordu⁴²⁶. Gazete, İstanbul’da çıkan Rumca *Hronos* gazetesinden aldığı bilgiye göre, Atina’dan gelen bir telgrafnamede Türk ordusunun Eskişehir ve Afyon yönünde taarruza geçmesinin Atina’yı endişelendirdiğini belirtiyordu. Gazete, Yunan meclisinin askeri

⁴¹⁹ “*Ordumuz Hazır*”, **Yeni Şark**, 15 Ağustos 1338/15 Ağustos 1922.

⁴²⁰ İsmet Görgülü, **On Yıllık Harbin Kadrosu 1912-1922**, TTK, Ankara 2014, s.382-387.

⁴²¹ Fahri Belen, **Büyük Türk Zaferi (Afyon’dan İzmir’e Kadar)**, Cumhuriyet Kitapları, (Basım Yeri Yazılmamış) 1999, s. 19; Eyyupoğlu, **Mudanya Mütarekesi**, s. 39.

⁴²² Atatürk, **Nutuk**, Cilt: II 1920-1927, s. 674.

⁴²³ “*Milli Ordumuzun taarruzuna Dair Son Haberler*”, **Yeni Şark**, 27 Ağustos 1338/27 Ağustos 1922.

⁴²⁴ “*Menderes Vadisi’ndeki İleri Hareketimiz*”, **Yeni Şark**, 27 Ağustos 1338/27 Ağustos 1922.

⁴²⁵ “*Taarruzumuz ve Atina’da Tarz-ı Telakki*”, **Yeni Şark**, 27 Ağustos 1338/27 Ağustos 1922.

⁴²⁶ “*Ordumuz Vezirhan’ı İşgal Etti*”, **Yeni Şark**, 28 Ağustos 1338/28 Ağustos 1922.

durum hakkında bilgi almak için Yunan Erkan-ı Harbiye Reisi Exadaktylos'u çağırdığını fakat kendisinin endişe edecek bir durum olmadığını ifade ettiğini söylüyordu⁴²⁷.

Gazete, Kocaeli'ndeki Türk taarruzlarının başarılı olmasından dolayı Kocaeli orduları komutanı Miralay Halit Bey'i öven bir yazı yayınlamıştı. Buna göre, gazete, Halit Bey hakkında, "*Milli ordunun maruf kahramanlarından biri de bütün milletin tanıdığı Kocaeli Kumandanı Halid Bey'dir. Kafkas harbinden beri Halid Bey geceli gündüzlü ateş içindedir. Harb-ı umumide tam on dört defa mecruh düşen bu kahraman kumandandır ki bugün Kocaeli'ndeki kükremiş arslan gibi başkumandanının emrine amade duruyor. Halid Bey Kuva-yı Milliye'nin daha ilk teşekkülünü ihzar eden erkân-ı askeriyemizdendir. Başkumandan Mustafa Kemal Paşa'nın ve erkân-ı harbiyesinin bütün İnönü ve Sakarya muharebelerinde eli ayağı her ateşe yıldırım süratiyle yetişmiş en mutad bir mümessili idi.*" diyordu⁴²⁸.

Gazete, 29 Ağustos tarihli sayısında yetkili makamlardan aldığı bilgiye yer vermekteydi. Buna göre, Türk ordusunun Menderes ve Kocaeli taarruzlarımızdan sonra Afyonkarahisar cephesindeki taarruzu şiddetle devam ediyordu. Türk ordusu on firka bir kuvvetle Afyon ve Çal mıntıklarında taarruz etmiş ve Yunan hatlarına dâhil olmuştu⁴²⁹. Yeni Şark, 28 Ağustos tarihli bir Yunan resmi tebliğini duyuruyordu. Yunan tebliğinde, Türk ordusunun 26 Ağustos'tan itibaren şiddetli bir taarruza başladığı, Türk taarruzunun on firka ile cephenin güney tarafındaki Akardere-Hasanbel istikametinde meydana geldiği ve Türklerin mühimmatının çok olduğunu bildiriyordu⁴³⁰.

İstanbul'daki bütün gazeteler gibi Yeni Şark da taarruzla ilgili Anadolu'dan resmi bir haber alamıyordu. Çünkü yukarıda da değinildiği üzere Mustafa Kemal Paşa, harekâtın tam bir gizlilikle yürütülmesini ve hiçbir basın yayın organına taarruz hakkında bilgi verilmemesini istemişti. Nitekim gazete, 29 Ağustos tarihli sayısında Türk taarruzunun geniş ölçüde devam ettiğini, Mustafa Kemal Paşa'nın harekâtı bizzat idare ettiğini ve Eskişehir, Bilecik ve Afyon'un alınması ile ilgili söylentiler dolaştığını fakat posta ve telgraflar kesildiğinden taarruzun durumu hakkında kesin bir bilgi alınmadığını ifade ediyordu⁴³¹. Aynı gün tarihli gazete, bir başka haberinde adeta bir fetih müjdesi

⁴²⁷ "Atina'dakileri Telaş Aldı", **Yeni Şark**, 28 Ağustos 1338/28 Ağustos 1922.

⁴²⁸ "Kahraman Halid Bey", **Yeni Şark**, 28 Ağustos 1338/28 Ağustos 1922.

⁴²⁹ **Yeni Şark**, 29 Ağustos 1338/29 Ağustos 1922.

⁴³⁰ **Yeni Şark**, 29 Ağustos 1338/29 Ağustos 1922.

⁴³¹ **Yeni Şark**, 29 Ağustos 1338/29 Ağustos 1922.

veriyor ve şöyle diyordu: “*İnna fetahna leke fethan mübina.*”⁴³² Ordumuz düşmanın 60 kilometrelik bir cephesini yardı. Mağlup Yunan ordusu Uşak-Dumlupınar hattına doğru münhezimen kaçıyor. Eskişehir ve Bilecik’in istirdadı haber-i beşaretaverine anbean intizar ediyoruz. Gazilerimiz var olsun.”⁴³³

Gazete, Anadolu’daki ilk resmi haberi 30 Ağustos tarihinde aldı. 27 Ağustos tarihli Anadolu’nun resmi tebliğine yer veren gazete, Türk ordusunun sol cenahının bir seneden beri tel örgülerle tahkim ve takviye edilen üç siperden oluşan mevzilerine girdiğini ve düşmanın karşı taarruzlarını kırarak Afyon’u aldığını yazıyordu. Haberde, Afyon’un alınmasıyla birlikte yüklü miktarda ganimet ve esir ele geçirildiği de belirtiliyordu⁴³⁴. Anadolu’nun 26 Ağustos tarihli resmi tebliğini de duyuran gazete, bu tebliğde ordunun Kocaeli mıntikasında keşif taarruzunda bulunduğunu ve Seyitgazi ve Afyon cephelerinde düşmanın önemli müstahkem mevkiilerinin ele geçirildiğini, esirler alındığını yazıyordu⁴³⁵. Aynı tarihte gazete, Türk ordusunun 27 Ağustos Pazar günü saat bir de Afyon’a girdiğini büyük bir sevinçle bildiriyordu⁴³⁶. Buradan da anlaşılacağı üzere Yeni Şark, birkaç gün önceki Afyon zaferini, birkaç gün sonra ancak haber alarak sütunlarına taşıyabilmişti. 28 Ağustos tarihli Yunan tebliğine yer veren gazete, Yunan Başkomutanı General Hacı Anesti’nin, ordularına Afyon’u tahliye emri verdiğini söylüyordu. Tebliğe göre, Yunan ordusu Afyon’un batısına çekilmişti. Gazeteye göre, Afyon hezimetini Yunanlılar da itiraf ediyordu⁴³⁷.

Yeni Şark, 31 Ağustos tarihli sayısında Büyük Taarruz’da başarılar elde eden Türk ordusu için halkı camilere dua etmeye çağırıyor ve devamında şöyle diyordu: “*Anadolu toprakları Yunan ordusuna mezar olacaktır. Milli ordumuzun savlet-i şiranesi önünde düşman safları yarılmakta, bozulmakta devam ediyor. Düşmanın mağlubiyeti Avrupa’da derin akisler uyandırmakta ve Türk ordusunun kabiliyet-i taarruziyesini ispat etmektedir. Meydan-ı vegada binlerce top ve malzeme-i harbiye bırakan Yunan ordusu altmış kilometrelik bir cephe üzerinde münhezimen ricat ediyor, takib kuvvetlerimiz düşmanı şiddetle kovalıyorlar. Bazı noktalarda Yunan kuvvetleri ihata edilmişlerdir.*”⁴³⁸ Gazete,

⁴³² Fetih Suresi, 1. Ayet’tir. “Şüphesiz biz sana apaçık bir fetih verdik.” anlamına gelmektedir.

⁴³³ “Türkiye Büyük Millet Meclisi Mustafa Kemal Paşa’ya Salahiyet-i Lâzime Verdi”, **Yeni Şark**, 29 Ağustos 1338/29 Ağustos 1922.

⁴³⁴ “27 Ağustos Tarihli Anadolu Tebliğ-i Resmisi”, **Yeni Şark**, 30 Ağustos 1338/30 Ağustos 1922.

⁴³⁵ “26 Ağustos Tarihli Anadolu Tebliğ-i Resmisi”, **Yeni Şark**, 30 Ağustos 1338/30 Ağustos 1922.

⁴³⁶ **Yeni Şark**, 30 Ağustos 1338/30 Ağustos 1922.

⁴³⁷ “Düşman Hezimetini Resmen İtiraf Ediyor”, **Yeni Şark**, 30 Ağustos 1338/30 Ağustos 1922.

⁴³⁸ **Yeni Şark**, 31 Ağustos 1338/31 Ağustos 1922.

taarruz esnasında Yunanlılardan 7000 kişinin öldürüldüğü, 50 adet top, birçok mühimmat ve esirin ele geçirildiği de belirtiliyordu⁴³⁹.

Taarruzun bütün cepheye yayıldığını belirten gazete, İzmir'den alınan bir Yunan telgrafına binaen Atina Hükümeti'nin Türk ordusuna ilişkin verdiği bilgileri açıklıyordu. Atina Hükümeti, Mustafa Kemal Paşa'nın bizzat kumanda ettiği taarruzun 55-65 kilometrelik bir sahada cereyan ettiği, Türk ordusunun tahmini mevcudunun 45 binden eksik olmadığını, Türk ordusunun sol cenahının Afyon'un dağlık kesimlerine kadar geldiğini söylüyordu⁴⁴⁰. Avrupa'nın da Türk taarruzu karşısında Yunan ordusunun yenileceğini düşündüğü anlaşılmaktadır. Nitekim gazete, Türk taarruzunun dört kilometrelik bir cepheden ilerlediğini Londra'nın da Yunan ordusunun durumunun vahim olduğunu söylediğine yer veriyordu⁴⁴¹.

31 Ağustos tarihli Türk resmi tebliğine yer veren gazete, Türk ordularının 30 Ağustos'ta Kütahya, Simav ve Banaz hattına ulaştıklarını, ayın 31'inde ise Simav'a varıldığı, Yunan ordusunun kuzey ve güney hatlarının böylece kesildiğini ve Yunan ordusunun böylelikle imha edileceğini yazıyordu. Resmi tebliğin devamında ise Yunan ordusunun gerek menzillerde gerekse depolarda bulunan erzak ve mühimmatının oldukça cüzi bir kısmını kurtarabildiği, ağır mühimmatı ise bırakarak kaçtığı, Türk ordusunun Yunan ordusunu Uşak kapılarına kadar kovaladığı bildiriliyordu⁴⁴².

II- Dumlupınar ve Uşak'ın Yunanlılardan Alınması

Yunan ordusunun kuzey ve güney cepheleindeki bağlantısını Kütahya ve Dumlupınar arasına taarruz ederek kesen Türk ordusu, bir müddet sonra Dumlupınar ve Uşak'ı da ele geçirdi. Nitekim gazetenin 1 Eylül tarihli sayısında, Türk ordunun Dumlupınar ve Uşak'ı aldığı, Yunanlıların yaralılarını bile toplayamadan hezimetle uğrayarak geri çekildiğini duyuruyordu⁴⁴³. Dumlupınar ve Uşak'ın alınması üzerine Türk ordusu tarafından İzmir'e giden demiryolu hattının kesildiği, ileri harekât esnasında 100 deve kolunu müteceviz cephane, birkaç otomobil kolu, 2 tren ve bir miktar tayyare ve esir alındığı anlaşılmaktadır⁴⁴⁴. Bundan başka Uşak muharebesinde 200 top ve 500 kamyonun

⁴³⁹ **Yeni Şark**, 31 Ağustos 1338/31 Ağustos 1922.

⁴⁴⁰ "Taarruzumuz Hakkında Atina'ya Gelen Malumat", **Yeni Şark**, 31 Ağustos 1338/31 Ağustos 1922.

⁴⁴¹ "Yunan Ordusu Her Tarafta Ricat Ediyor", **Yeni Şark**, 2 Eylül 1338/2 Eylül 1922.

⁴⁴² "Son Zaferlere Ait Mühim Tebşirat", **Yeni Şark**, 3 Eylül 1338/3 Eylül 1922.

⁴⁴³ **Yeni Şark**, 1 Eylül 1338/1 Eylül 1922.

⁴⁴⁴ "29 Tarihli Vaziyet-i Harbiyeye Dair İstihbarat-ı Mevsukamız", **Yeni Şark**, 1 Eylül 1338/1 Eylül 1922.

Türk ordusu tarafından ganimet olarak ele geçirildiği de verilen bilgiler arasındaydı⁴⁴⁵. Yunanlıların Uşak'ı tahliye edip geri çekilirken birçok yeri yaktığı görülmektedir. Bu konuda gazete, Uşak'taki depoların düşman tarafından ateşe verildiğini ve yangının hala devam ettiğini ifade ediyordu⁴⁴⁶. Yunan ordusunun sadece Uşak'ta yangınlar çıkarmakla kalmayıp Müslüman-Türk hanelere baskınlar yapıp çoluk-çocuk demeden insanları katlettikleri görülmektedir. Gazete 5 Eylül tarihli sayısında bu konuda, “*Uşak'ta takriben 2000 hanenin Yunan mevki kumandanlığının emri ve nezaretiyle suret-i mahsusada ihrak ve yüzlerce kadın ve çocuğun beşeriyetin yüzünü kızartacak her türlü vahşetlerle katl ve ifna edildikleri tahakkuk etmiştir.*”⁴⁴⁷

Dumlupınar ve Uşak'ın alınmasıyla birlikte Türk ordusu tarafından birçok Yunan asker ve zabitanı da esir edilmişti. Bunlar arasında Yunan I. Kolordu Komutanı General Trikupis de bulunuyordu. Gazete bu konuda, General Trikupis'in 2 Eylül'de Uşak'tan Salihli'ye giderken esir alındığını belirtiyordu. General Trikupis'in esir alınmadan iki ya da üç gün evvel General Hacı Anesti'nin yerine Yunan ordusu başkomutanı olarak atandığı da dile getiriliyordu⁴⁴⁸. Gazete, Yunan Hariciye Nazırı Baltacis'in oğlunun da Uşak muharebesinden sonra kayıplar arasında olduğunu söylüyordu⁴⁴⁹. Yunanlıların bu mağlubiyetten sonra İzmir'e doğru çekildikleri de gelen bilgiler arasındaydı⁴⁵⁰.

Dumlupınar ve Uşak zaferleri, Ankara'da da büyük bir sevinçle karşılandı. TBMM önünde sevinç tezahüratları yapıldı ve ordunun daha büyük zaferler elde etmesi için dualar edildi. Ankara'daki yabancı devlet sefirleri dahi tezahürata katıldı. 4 Eylül gecesi, bir de fener alayı yapıldı⁴⁵¹.

III- Atina Hükümeti'nin Müttefik Devletler Aracılığıyla Mütareke Teklifi

Türk ordusunun Uşak zaferinden sonra İzmir'e yürümesi, Atina Hükümeti'ni endişeye düşürdü. Bu sebeple Yunanlılar, Türklerle bir mütareke yapıp harpten en az zararla çıkmak istiyorlardı. Nitekim gazete, 5 Eylül tarihli sayısında Atina Hükümeti'nin

⁴⁴⁵ “*Uşak Muharebesinde 200 Top, 500 Kamyon Aldık !*”, **Yeni Şark**, 4 Eylül 1338/4 Eylül 1922.

⁴⁴⁶ **Yeni Şark**, 2 Eylül 1338/2 Eylül 1922.

⁴⁴⁷ “*2 Eylül Tarihli Tebliğ-i Resmî*”, **Yeni Şark**, 5 Eylül 1338/5 Eylül 1922.

⁴⁴⁸ “*Yunan Orduları Başkumandanı General Trikupis Esir Edildi*”, **Yeni Şark**, 6 Eylül 1338/6 Eylül 1922; “*Trikupis Nasıl Esir Edildi ?*”, **Yeni Şark**, 8 Eylül 1338/8 Eylül 1922. General Trikupis, hatıralarında nasıl esir edildiğini ayrıntılı bir şekilde anlatmıştır. **General Trikupis'in Hatıratı**, Matbaa-ı Askeriye, Dersaadet 1339, s. 26-29.

⁴⁴⁹ “*Baltacının Oğlu da Esir Oldu*”, **Yeni Şark**, 4 Eylül 1338/4 Eylül 1922.

⁴⁵⁰ “*Yunan Ordusu İzmir'e Doğru Çekiliyor*”, **Yeni Şark**, 1 Eylül 1338/1 Eylül 1922.

⁴⁵¹ “*Ankara'da Zaferlerimiz Tesid Ediliyor*”, **Yeni Şark**, 5 Eylül 1338/5 Eylül 1922.

Ankara Hükümeti ile bir mütareke yapılması için İtilaf Devletleri'ne arabuluculuk yapmak üzere başvurduğunu yazıyordu⁴⁵². Aynı gün tarihli sayısında ise Yunan Hükümeti'nin mütareke için İngiltere'ye başvurduğunu ve İngiltere'nin ise mütareke teklifini diğer müttefik devletlerle müzakere ettiğini bildiriyordu⁴⁵³.

Gazetenin 7 Eylül tarihli sayısında ise İtilaf Devletleri'nin İstanbul fevkalade komiserlikleri baş tercümanlarının bu sabah on birde Ankara'nın İstanbul mümessili Hamid Bey'i ziyaret ederek Atina Hükümeti'nin İtilaf Devletleri aracılığıyla ve Anadolu'nun tahliye edilmesi şartıyla mütareke talep ettiğini bildirdiğini ve bu talebin hemen Ankara'ya bildirilmesini rica ettiğini belirtiliyordu. Tercümanların müttefik devletler mümessillerinin kendilerine bu vazifeyi vermekle daha ziyade kan dökülmesini engellemek ve tahribata nihayet vermek arzusundan ilham adlıları ifade ediliyordu. Hamid Bey, bu talebi kısa bir süre sonra TBMM Hariciye Vekâleti'ne bildirmişti⁴⁵⁴. Atina'daki *Proodos* gazetesinin Ankara'nın mütareke teklifi hakkındaki görüşüne yer veren gazete, *Proodos*'un Ankara'nın sulh şartının Trakya'nın da tamamen boşaltılması olduğunu açıkladığını yazıyordu⁴⁵⁵. Ancak sulh şartları Hamid Bey tarafından Ankara'ya ulaştırılınca Mustafa Kemal Paşa, Hamid Bey'e, Anadolu'nun zaten taarruzla alındığını söyleyerek bir mütarekeye gerek olmadığını belirtmişti⁴⁵⁶.

IV- İzmir'in Alınması

Dumlupınar ve Uşak'ın alınması Türk ordusuna İzmir yolunu açmıştı. Gazeteden de anlaşıldığına göre, Yunan ordusu hiçbir yerde Türk ordusunun taarruzları karşısında bir mukavemet gösteremiyor, sürekli ve düzensiz bir şekilde geri çekiliyordu. İzmir'de büyük bir heyecan ve sabırsızlıktan bahsediliyor, fakat olası bir Yunan asayişsizliğinden de korkuluyordu⁴⁵⁷. Bu arada Mustafa Kemal Paşa, Dumlupınar'ın alınmasından sonra Türk ordusuna 1 Eylül'de genel bir taarruz emri vermişti. Gazeteye yansıyan bu emrinde Mustafa Kemal Paşa şöyle diyordu:

---

⁴⁵² “Yunan Anadolu’yu Tahliyeye Karar Verdiğini Düvel-i İtilafiyeye Bildirdi”, **Yeni Şark**, 5 Eylül 1338/5 Eylül 1922.

⁴⁵³ “Yunanlılar Mütareke Akdine Tavassut Etmesini İngiltere’den Rica Ediyorlar”, **Yeni Şark**, 5 Eylül 1338/5 Eylül 1922; “Mütareke İçin İngiltere ile Müttefikler Beyninde Müzakerat Başlamış”, **Yeni Şark**, 5 Eylül 1338/5 Eylül 1922.

⁴⁵⁴ “Yunanistan, Anadolu’nun Tahliyesi Şartıyla ve Düvel-i Müttefika Vesatetiyle Mütareke İstedi”, **Yeni Şark**, 7 Eylül 1338/7 Eylül 1922.

⁴⁵⁵ “*Proodos* ve Şerait-i Sulhiyemiz”, **Yeni Şark**, 7 Eylül 1338/7 Eylül 1922.

⁴⁵⁶ Eyyupoğlu, **Mudanya Mütarekesi**, s. 49-53.

⁴⁵⁷ “Ordumuzun İleri Hareketi Devam Ediyor”, **Yeni Şark**, 7 Eylül 1338/7 Eylül 1922.

“Afyonkarahisar, Dumlupınar Büyük Meydan Muharebesi’nde zalim ve mağrur bir ordunun anasır-ı asliyesini inanılmayacak kadar az bir zamanda imha eyleyen büyük ve necib milletimizin fedakârlıklarına lâyük olduğunuzu ispat ediyorsunuz. Sahibimiz olan büyük Türk milleti istikbalinden emîn olmaya haklıdır. Muharebe meydanındaki maharet ve fedakârlıklarınızı yakından müşahade ve takip ediyorum. Milletimizin hakkınızdaki takdiratına delâlet etmek vazifemi mütevâliyen ve mütemadiyen ifa edeceğim. Başkumandanlığa teklifatta bulunulmasını cephe kumandanlığına emrettim. Bütün arkadaşlarımın Anadolu’da daha başka meydan muharebeleri verilmesini nazar-ı dikkate alarak ilerlemesini ve herkesin kuvâ-yı akliyesini ve menâbî-i celâlet ve hamiyetini müsabaka ile ibzâle devam etmesini talep ederim.

*Ordular! İlk hedefiniz Akdeniz’dir. İleri!”*⁴⁵⁸

Mustafa Kemal Paşa’nın bu emirnamesi üzerine taarruzu şiddetlendiren Türk ordusunun Uşak’ı aldıktan sonra Gediz’de üç firkadan oluşan Yunan kuzey ordusunu, güney ordusuna iltihak edecekken imha ettiği bildiriliyordu⁴⁵⁹. 6 ve 7 Eylül tarihli Anadolu tebliğ-i resmilerine yer veren gazete, sağ cenahta Bözüyük, Ahmetli ve Yenişehir’in, sol cenahta ise Salihli ve Bolvadin mıntikasının düşmandan temizlendiğini yazıyordu⁴⁶⁰. Gazetenin 6 Eylül nüshasında ise iki bin süvariden oluşan bir Türk kolunun Ödemiş’ten gelerek Aydın yolu ile İzmir’e doğru ilerlemekte olduğu, Yunanlıların etraflarını yağma ederek geri çekildikleri bildiriliyordu. Haberin devamında Bandırma’nın Türk ordusu tarafından alınmak üzere olduğu, Yunan ordusunun Soma’yı yakarak Bergama’ya çekildiği, Aydın’ın alındığı ve ordunun İzmir üzerine yürüdüğü yazıyordu. İki güne kadar Türk ordusunun İzmir’e girmesi bekleniyordu⁴⁶¹. 7 Eylül tarihli sayısında, “*Namus ve istiklal-i vatan için çalışan ve on gün içinde cani ve müstevli düşmanı tepeleyen kahraman ordularımız İzmir’e hâkim tepelere vasıl oldular*” diyen Yeni Şark, Türk tayyarelerinin İzmir semalarında uçtuğunu ve tayyarelerden İzmir halkına beyannameler atıldığını belirterek mağlup olan Yunan askerlerinin ise vapurlara binerek İzmir’i terk etmekte olduklarını söylüyordu⁴⁶². İstanbul’da çıkan Ermeni gazete

⁴⁵⁸ “*Hedefiniz Akdenizdir: İleri !*”, **Yeni Şark**, 5 Eylül 1338/5 Eylül 1922.

⁴⁵⁹ “*İmha-yı Külli*”, **Yeni Şark**, 9 Eylül 1338/9 Eylül 1922.

⁴⁶⁰ “*6 ve 7 Eylül Tebliğlerimiz*”, **Yeni Şark**, 9 Eylül 1338/9 Eylül 1922.

⁴⁶¹ “*Son Dakikada Aldığımız Resmi Malumat*”, **Yeni Şark**, 6 Eylül 1338/6 Eylül 1922.

⁴⁶² **Yeni Şark**, 7 Eylül 1338/7 Eylül 1922.

Cağadamard'dan alıntı yapan gazete, bu tayyarelerin Fazıl Bey'in komutanlığında olduğunu belirtiyordu⁴⁶³.

Türk süvari ordularının İzmir'e 20 kilometre yaklaştıkları bilgisini paylaşan gazete, Türk ordusunun yarın İzmir'e gireceğini söylüyordu. Yunan askerlerinin ise İzmir limanından vapurlara binerek Yunanistan'a nakledildikleri anlaşılıyordu⁴⁶⁴. Nitekim Yunanlıların İzmir Komiseri İstiryadis ve Yunan Ordusu Başkomutanı General Polymenakos gibi önemli kişiler de Türk ordusu İzmir'e girmeden şehirden ayrılmışlardı⁴⁶⁵.

9 Eylül tarihinde ise *"Dün alafranga saat beşte milli ordumuzun süvari müfrezeleri üç seneden beri ayrı bulunduğumuz sevgili İzmir'imize girmişlerdir."* deniyordu⁴⁶⁶. Türk süvari müfrezeleri İzmir'e kesin olarak 9 Eylül sabahı girdikten sonra Yunanlılar, şehirdeki general konsololar aracılığıyla İzmir'i Türklere terk etme kararı aldı. Gazete, Mustafa Kemal Paşa'nın Kasaba'da İzmir'den gelecek konsoloları beklediğini yazmakta ve Mustafa Kemal Paşa'nın Ankara'ya şu telgrafı ilettiğini yazmaktaydı:

*"Ankara ve Bütün Türk Telsiz İstasyonlarına. İzmir general konsoloları şehrin teslimini müzakere etmek üzere en yakın Türk kumandanıyla derhal görüşmek arzusundadırlar. Mümessillerine müstacilen bir mahal-i mülakat iraesini rica ederler. 9 Eylül. Verilen Cevap Sureti: Telgrafnameniz alındı. Mümessillerinizi İzmir, Tugutlu, Kasaba şosesiyle Kasaba'ya gönderiniz. Bir yanlışığa mahal kalmamak üzere otomobillerde beyaz bayrak buldurmak muvafık-ı ihtiyattır. 9 Eylül Türk Başkumandanlığı."*⁴⁶⁷

Gazete, İzmir'e giren Türk süvari komutanı Mürsel (Bakü) Paşa'nın Başkomutan Mustafa Kemal Paşa'ya gönderdiği telgrafa yer vererek ordunun düşmanın son mukavemetini kırarak 9 Eylül sabahı saat on bir buçukta İzmir'e girdiğini belirtmekte olduğunu ve halkın sevinç gözyaşlarıyla Türk ordusunu karşıladığını söylediğini ifade etmekteydi. Mustafa Kemal Paşa'nın İzmir'e geldikten sonra İzmir Valiliği'ne Mustafa

⁴⁶³ *"Tayyarelerimiz İzmir Üzerinde"*, **Yeni Şark**, 7 Eylül 1338/7 Eylül 1922.

⁴⁶⁴ *"Yarın Milli Ordu İzmir'e Giriyor"*, **Yeni Şark**, 8 Eylül 1338/8 Eylül 1922.

⁴⁶⁵ *"İzmir'in Asker ve Muhacirlerden Tahliyesi"*, **Yeni Şark**, 11 Eylül 1338/11 Eylül 1922.

⁴⁶⁶ **Yeni Şark**, 9 Eylül 1338/9 Eylül 1922.

⁴⁶⁷ *"Yunanlılar General Konsoloların Vestatıyla İzmir'i Ordumuza Teslim Ediyorlar"*, **Yeni Şark**, 9 Eylül 1338/9 Eylül 1922.

Abdülhalik Bey'i atadığı da bildiriliyordu⁴⁶⁸. Çeşme'de toplanan Yunan ordusunun güney kısmının da Türk ordusu tarafından esir edildiği ifade ediliyordu⁴⁶⁹.

1- İzmir Alınması Dolayısıyla Yapılan Kutlamalar

Türk ordusunun 9 Eylül'de İzmir'i Yunan işgalinden kurtarması ve Anadolu'yu Yunan işgalinden temizlemesi başta İzmir ve İstanbul olmak üzere bütün yurttaki büyük sevinç gösterilerine neden oldu. İzmir'in alınması üzerine yapılan kutlamalar Yeni Şark'ta da geniş bir yer buldu. Gazete, İzmir'in alındığı gün yaptığı haberde İzmir'in alınmasının şehirde büyük bir memnuniyet ve meserretle karşılandığını ve İzmir Yurdu tarafından gösteriler düzenleneceğini yazıyordu. Ankara'da da kutlamalar yapıldığı haberini veren gazete, Ankara'da silahlar ve topların atıldığını, yapılan kutlamaların bir bayram sevincine dönüştüğünü ifade ediyordu⁴⁷⁰.

Kutlamaların en yoğun olduğu yerlerden biri de İstanbul'du. Anadolu'daki zafer, İstanbul halkını sokaklara dökmüş ve meydanları taşırılmıştı. Gazete İstanbul'daki kutlamaları "*Türk ve Müslüman İstanbul, Anadolu'nun zaferini tesid ediyor.*" başlığı altında veriyordu. Habere göre, İstanbul afakı artık milli tezahürat ile inledi. Eyüp Sultan'da dün akşam sabaha kadar dualar, şenlikler devam etti. Bir gece evvel Beykoz ahalisi, Beykoz'da iskele meydanında mahalli darüleytam muzika ve darüleytamın iştirakiyle sabahlara kadar havai fişekleri atarak Hilal-i Ahmer'e yardım topladı. Dünkü Cuma günü Çubuklu'nun meşhur Hasan Bey parkında *-ki her Cuma ve Pazar günleri müzik eşliğinde İsmail Hakkı Bey'in en güzide maiyeti ve rüfekası gösteri yapıyor-* İstanbul'un her tarafından gelen kadın, erkek, çocuk yüzlerce kişinin göstermiş olduğu tezahürat dikkat çekiyordu. Saz takımı bir ara milli marşı çalmıştı. Bundan sonra Ethem Ruhi Bey, Çubuklu Heyet-i İhtiyariyesi'nin daveti üzerine vekâleten bir açıklama yaptı. Bu açıklamada, bugünkü milli zaferin tarihi kıymet ve ehemmiyetini belirtmiş İstanbulluların artık mallarıyla ruhlarıyla bu cihadın amillerine yardımları olduğunu hüznü ve heyecanlı fasılalarla söylerken heyet-i ihtiyariyeden Hakkı Bey'in adak adadığı telli pullu bir buzağı meydana getirilmişti⁴⁷¹.

⁴⁶⁸ "Abdülhalik Bey İzmir Valisi", **Yeni Şark**, 10 Eylül 1338/10 Eylül 1922.

⁴⁶⁹ "Yunan Cenup Grubu Döküntüleri", **Yeni Şark**, 10 Eylül 1338/10 Eylül 1922.

⁴⁷⁰ "Abdülhalik Bey İzmir Valisi", **Yeni Şark**, 10 Eylül 1338/10 Eylül 1922.

⁴⁷¹ "Fevkalade Tezahürat-ı Milliye", **Yeni Şark**, 9 Eylül 1338/9 Eylül 1922.

İstanbul'daki gösteriler Beykoz ve Eyüp Sultan'dan başka Üsküdar'da oldukça kalabalık bir ortamda coşku ile yapıldı. Gazeteye göre, Üsküdar'da Selimiye'de şanlı ve mehabetli abidelerden biri olan kışlanın karşısındaki cami-i şerifte memleket için canını veren şehitlerin ruhlarına mevlid-i şerif okunmuş ve sonunda önemli kişiler tarafından Hilal-i Ahmer için yardıma başlanarak sekiz dakika içerisinde yedi yüz küsur mecidiye yardım toplanmıştı. İzmir'in kurtuluşu üzerine bütün Üsküdar ahalsinin katılımıyla muazzam bir fener alayı düzenlenmişti. Alayın önünde yüzlerce büyük bayraklarla muhterem subaylar ve erler, mektep öğrencileri, kışladaki Rus askerleri, Rus muzikası ve binlerce halk olduğu halde bütün Üsküdar "*Yaşasın Büyük Türk milleti! Yaşasın Mustafa Kemal Paşa!*" diye bağırarak coşkuyla İzmir zaferini kutlamışlardı. Sirkeci otomobilcileri ise Anadolu'daki şehit düşen fedakâr ve kahraman askerlerin ailelerine verilmek üzere Sirkeci otomobil esnafı bir günlük gelirini Hilal-i Ahmer'e vereceklerdi⁴⁷².

Yeni Şark, 10 Eylül tarihli sayısında da İstanbul'da yapılan sevinç gösterilerine geniş bir yer ayırıyordu. 9 Eylül gecesi Boğaziçi'nde, Üsküdar'da, Beşiktaş'ta, Eyüp Sultan'da fener alayları tertip edilip sokaklarda dolaşarak tezahüratta bulunulduğunu söyleyen gazete, Fatih'te yapılan mitinge dikkat çekiyordu. Buna göre, 10 Eylül günü öğleden sonra dağıtılan davetiyeler, İstanbul halkını saat altıda Fatih meydanında toplanmaya davet ediyordu. Sultanahmet Meydanı'nda fener alayı yapılacağı söyleniyordu. Bu tezahürata katılmak için kadın, erkek herkes acele etmişti. Mektepliler, medreseliler ve on binlerce halk Fatih Camii önünde toplandılar. Ulemadan bir kişi tebliğ ve dua ile milletimiz ve bütün İslam âlemi için şeref ve saadetler temenni etti. Orada bulunan halk da âmin dediler. On binlerce ağızdan çıkan tekbir ve tehlil sesleri göklere yükselmişti. Daha sonra burada toplanan halk, ellerinde bayraklar fenerler olduğu halde milli şarkılar, tekbirlerle ve yaşasın nidalarıyla büyük bir gurur ve sevinçle Sultanahmet Meydanı'na doğru yollandılar. Bu alaydan başka neredeyse her mahalle kendi aralarında tertip ettikleri fener alaylarıyla gösteri yapıyorlardı⁴⁷³.

Fener alayları gece de devam etti. 10 Eylül gecesine ait program ise gazetenin verdiği bilgiye göre şu şekildeydi:

"1-Bugün saat beş buçukta Fatih'de içtima edilecek.

2-Türbe-i Hazret-i Fatih'te bir duayı müteakip hareket olunacak.

⁴⁷² "*Fevkalade Tezahürat-ı Milliye*", **Yeni Şark**, 9 Eylül 1338/9 Eylül 1922.

⁴⁷³ "*Gece Mesud ve Muazzam Tezahürat*", **Yeni Şark**, 10 Eylül 1338/10 Eylül 1922.

3-Fatih, Şehzadebaşı, Divanyolu Köprü, Tepebaşı, Beyoğlu, Pangaltı, Şişli tarihiyle Hürriyet-i Abide tepesine gidilecektir.

4-Fatih'ten esna-yı harekette cemiyetler ve halk semt semt ayrılacak ve verilecek bir sıra ile yekdiğerini takip edecek.

5-Esna-yı harekette intizamı bir heyet muhafaza edilecek.

6-Bu heyetin kollarında bir alamet-i mahsusa bulundurulacak.

7-Her semt halkı ve cemiyette kendi intizamını ayrıca temin edecek.

8-Tezahüratın ibtidasından nihayetine kadar vakar-ı milli tamamıyla muhafaza olunacak.

9-Hürriyet-i Abide tepesinde münasip olduğu takdirde yalnız muzafferiyetleri tesiden ve sükuneti ihlal etmeksizin müntehap zevat tarafından irad-ı nutuk edilecek.

10- Dersaadet Tramvay Şirketi tezahürattan haberdar edilecek. Ve yolları açık bulunduracak.

11- Hürriyet-i Abide tepesinden saat dokuzda avdet olunacaktır.”⁴⁷⁴

V- Bursa'nın Alınması

Eskişehir'i tahliye eden III. Yunan kolordusunu geri çekilerek Bursa mıntikasında toplanmıştı. Eylül'ün birinden itibaren Kocaeli'ndeki Türk kıtaatı, önce Bilecik'i ele geçirdi. Bu ordu, daha sonra Bursa önlerine gelerek Yunan ordusuna taarruzda bulundu⁴⁷⁵. Yunanlıların bu muharebelerde bir hayli kayıp verdiği anlaşılmaktadır. Nitekim gazete, 6 Eylül tarihli nüshasında Mudanya'ya birçok yararlı Yunan askerinin getirildiğini, yaralıların Mudanya'dan büyük bir hasta gemisiyle alınıp başka mahallere sevk edildiğini bildiriyordu⁴⁷⁶. 10 Eylül tarihli sayısında ise gazete, 9 Eylül'de geç saatlerde Yunan ordusunun Mudanya yoluyla Bursa'dan çekildiğini yazıyordu⁴⁷⁷. Yeni Şark, 11 Eylül'de ise “Sevgili Bursa'mızın da kıtaatımız tarafından işgal edildiği tahakkuk etti. Şehrin bilahadise işgal edildiği resmen bildirilmiştir. Buna rağmen esna-

⁴⁷⁴ “Gece Mesud ve Muazzam Tezahürat”, **Yeni Şark**, 10 Eylül 1338/10 Eylül 1922.

⁴⁷⁵ “Sevgili Bursa'mız Önünde Şiddetli Muharebeler”, **Yeni Şark**, 4 Eylül 1338/4 Eylül 1922.

⁴⁷⁶ “Mudanya'ya Gelen Mecruhlar Pek Ziyade”, **Yeni Şark**, 6 Eylül 1338/6 Eylül 1922.

⁴⁷⁷ “Bursa'dan Kaçıklarını Söylüyorlar”, **Yeni Şark**, 10 Eylül 1338/10 Eylül 1922.

yı tahliyede düşman Bursa'mızda yer yer yangınlar ikaından hali kalmamıştır." diyerek Bursa'nın ele geçirildiğini ve Yunanlıların Bursa'da yangınlar çıkardığını belirtiyordu⁴⁷⁸.

Gazete 11 Eylül'de verdiği Bursa'nın alınması haberini ise bir gün sonra teyit etmekteydi. Nitekim verdiği haberde, TBMM'de Müdafaa-ı Milliye Vekili Kazım Paşa'nın Bursa'nın Türk ordusu tarafından alındığını duyurduğunu ve mecliste de şiddetle alkışlandığını ifade ediyordu. Bursa'nın alınmasının Ankara'da yirmi bir pare top atışıyla da kutlandığı söyleniyordu⁴⁷⁹. Bursa'nın alınmasından sonra taarruza devam eden Türk ordusu, 14 Eylül tarihi itibarıyla Armutlu, Gemlik ve Mudanya kasabalarını da düşman işgalinden kurtarmıştı⁴⁸⁰.

Gazetenin 14 Eylül tarihli sayısında ise İzmir'in ve Bursa'nın alınması üzerine TBMM'nin, Başkomutan Gazi Mustafa Kemal Paşa'ya çektiği tebrik telgrafına yer veriyordu. TBMM İkinci Başkanı Adnan (Adıvar) Bey'in çektiği telgraf şu şekilde idi:

"Başkumandan Gazi Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine,

Bugün hal-i içtimada iken İzmir hakkındaki telgrafname-i devletlerini alan Bursa'nın da haber-i istirdadını tebellüğ eden meclis heyet-i umumiyesi düşman ordusunu yıldırım gibi bir sürat ve şiddetle imha eyleyen ve son muzafferiyetle bütün Anadolu'nun halas-ı mutlakını fiilen emr-i vaki haline getiren mukaddes orduya ve onun dahi ve mübeccel başkumandanına bütün milletin ebedi şükran ve imtinanını arza karar verdi. Kemal-i tazim ile arz eylerim efendim.

İmza

*Büyük Millet Meclisi Reis-i Sanisi Adnan"*⁴⁸¹

1- Bursa'nın Alınması Dolayısıyla Ankara'da Yapılan Kutlamalar

Bursa'nın Yunan işgalinden kurtulmasından sonra Ankara'da büyük bir tören gerçekleştirildi. Törene Ankara halkı, meclis çalışanları, vekiller ve yabancı devlet sefirleri katıldı. Gazeteye göre, "*Yeşil yurdumuzun istirdadı münasebetiyle Ankara'da fevkalade muazzam tezahürat*" yapıldı. Tören esnasında Hamdullah Suphi (Tanrıöver)

⁴⁷⁸ Yeni Şark, 11 Eylül 1338/11 Eylül 1922.

⁴⁷⁹ "Bursa'nın İstihlası Resmen Teyyüd Etti", Yeni Şark, 12 Eylül 1338/12 Eylül 1922.

⁴⁸⁰ "Armutlu, Gemlik ve Mudanya'nın İstirdadı", Yeni Şark, 14 Eylül 1338/14 Eylül 1922.

⁴⁸¹ "Büyük Millet Meclisinin Ordumuza ve Dahi Başkumandanına Teşekkür ve Tebriki", Yeni Şark, 14 Eylül 1338/14 Eylül 1922.

Bey tarafından önemli bir beyanat verildi. Gazete, Ankara'daki kutlamaları şöyle tasvir ediyordu:

“Büyük zaferin saadetlerinden her gün her dakika Ankara bir kat daha heyecanlı ve duygulu olduğu halde tezahüratına devam ediyor, Ankara her gün artan bir sevinçle coşuyordu. İlk tarihi yurdumuz yeşil Bursa için tertip edilen tezahüratla bütün memleket çalkandı. Kadın erkek Ankara'nın bütün halkı Büyük Millet Meclisi'nin önüne toplandı. Meclis önündeki meydanlık, darülmualimin mektebi önleri, millet bahçesi kadın erkek on binlerce ahali ile dolmuştu.”⁴⁸²

Hazırlanan programa göre, öğleden sonra saat dörtte nutuklar verilecek ve resmigeçit başlayacaktı. Saat dörtte heyet-i vekile üyeleri, hükümet dairesinden birlikte gelmişlerdi. TBMM'nin bahçe kapısı önünde TBMM Reis-i Sanisi Adnan ve İcra Vekilleri Reisi Rauf beylerle diğer vekiller ve birçok mebuslar ve Rus Sefiri Aralof ile Afgan Sefiri Sultan Ahmet Han ve İran Sefiri Mümtazüddeve Han ve Miralay Mojen hazır bulunuyordu. Meydanlık ortasında hazırlanmış kürsüye Bursa Mebusu Osman Nuri Bey, çıkarak heyecanlı bir sesle şu beyanatta bulundu:

“Azimkâr milletim, vefakâr kardeşlerim! On gündün beri güzel Eskişehir, Karahisar ve sevgili İzmir'imizin meserretlerini yaptık. Biraz da iki buçuk seneden beri her türlü mezalim altında ezilen yeşil yurdun, tarihi Bursa'nın bütün bahtiyar olan evlatlarını dinleyin. Muhterem kardeşlerim yekdiğerimizi tebrik edelim. Musafahalar yapalım, çünkü solgun ufukları matem içinde olan sevgili Bursa artık hilaline kavuştu. Yeniden nurlandı. Şimdi hilal yalnız.”⁴⁸³

VI- Zafer Dolayısıyla Yabancı Devlet ve Milletlerin TBMM'ye Tebrikleri

Türk ordusunun Yunanlılar karşısındaki zaferi sebebiyle TBMM'ye bazı yabancı devlet ve milletlerden tebrik ziyaretleri yapıldı, telgraflar çekildi. Yeni Şark, 14 Eylül tarihli nüshasında Ankara'daki yabancı devlet temsilcilerinin İcra Vekilleri Reisi Rauf (Orbay) Bey'i 13 Eylül'de ziyaret ederek İzmir'in kurtuluşundan dolayı tebrik ettiklerini yazıyordu. Rauf Bey'i ziyaret edenler arasında Rus Şuralar Cumhuriyeti'nin Ankara Mümessili Aralof, İran Sefiri Mümtazüd-devle ve Afgan Sefiri Sultan Ahmed Han

⁴⁸² “Bursa İçin Ankara'da Tezahürat”, **Yeni Şark**, 21 Eylül 1338/21 Eylül 1922.

⁴⁸³ “Bursa İçin Ankara'da Tezahürat”, **Yeni Şark**, 21 Eylül 1338/21 Eylül 1922.

Hazrani bulunuyordu⁴⁸⁴. Yunanlılar karşısında zafer elde eden TBMM'yi tebrik eden bir başka devlet ise İran idi. Nitekim gazetenin 22 Eylül tarihli sayısında Ankara'da İran sefiri Mümtazüddeve İsmail Han'ın İran Başvekil ve Hariciye Nazırı Qavamüssultaneh Mirza Ahmet Han'dan TBMM'ye çekilen bir tebrik telgrafından bahsediliyordu. Bu telgrafnamede, Türk ordularının elde ettiği başarının İran'da olağanüstü sevinçlere neden olduğu ve İran'ın TBMM'yi bu sebeple tebrik ettiği bildiriliyordu⁴⁸⁵. Türk ordusunun zaferi, İslam dünyasında da yankı uyandırmıştı. Gazeteden anlaşıldığına göre, Sivastopol Müslümanları da TBMM'ye şöyle bir tebrik telgrafi çekmişti:

“Sivastopol İslamları sizin rehberliğinizle Türk halk ordusunun düşmanlarına karşı layuad muvaffakiyatını büyük bir meserretle takip ediyorlar. Anadolu'nun son bir noktası olan İzmir'in istirdadı dolayısıyla sizi tebrik etmekle beraber düşmanların zulümleri altında inleyen Trakya'nın da yakında istihlasına itimadımız berkemal bulunduğunu arz eyeriz. Yaşasın Birinci Türk Halk Ordusu, Yaşasın onun pişdarı Müşir Mustafa Kemal Paşa.”⁴⁸⁶

B- BÜYÜK TAARRUZ'DAN SONRAKİ GELİŞMELER

I- Büyük Taarruz'un Neticeleri

1) Atina Hükümeti Açısından

Türk ordusunun 26 Ağustos'tan başlayarak Yunan ordularına karşı yürüttüğü Büyük Taarruz neticesinde Yunan ordusu dağılarak geri çekilmiş ve Anadolu'yu tahliye etmek zorunda kalmıştı. Gerçektende bu taarruz, Türkler açısından olumlu sonuçlara neden olurken Yunanlılar içinse tam bir fiyaskoydu. Bu taarruz, Yunanistan için ağır birtakım siyasi ve askeri sonuçlara neden oldu. Yeni Şark, 16 Eylül tarihli sayısında Fransa'da çıkan *Journal d'Orient*'ten alıntı yaparak Yunan ordusu hakkında şöyle diyordu: “... Anadolu'da pek az Yunan askeri kalmıştır. Türk hücumu aynı zamanda muhtelif istikametlerde icra edilmiştir. Cenupta menderes vadisinde ve şimalde Gemlik ve Marmara sahili istikametlerinde iki cenahın kavuşması suretiyle yapılan bir ihata hareketi neticesinde Yunan ordusunun en güzide kuvvetleri çevrilip ezilmiştir. ...Yunan ordusundan bugün eser kalmamıştır.”⁴⁸⁷Gazete, mağlubiyetten sonra Anadolu'dan

⁴⁸⁴ “Ankara'daki Mümessilin-i Ecnebiyenin Tebrikatı”, **Yeni Şark**, 14 Eylül 1338/14 Eylül 1922.

⁴⁸⁵ “Ordumuzun Muzafferiyeti ve İranlıların Memnuniyeti”, **Yeni Şark**, 22 Eylül 1338/22 Eylül 1922.

⁴⁸⁶ “Yaşasın Birinci Türk Halk Ordusu”, **Yeni Şark**, 22 Eylül 1338/22 Eylül 1922.

⁴⁸⁷ “Yunan Ordusundan Eser Kalmamıştır”, **Yeni Şark**, 16 Eylül 1338/16 Eylül 1922.

Sisam, Sakız ve Midilli adalarına ne kadar Yunan askerinin kaçtığını da veriyordu. Toplamda 180 bin Yunan askerinin kaçtığı, Anadolu'dan firar edenlerin ise yaklaşık olarak 250 bin olduğunu söylüyordu. 30-40 bin de Yunan esirinin olduğu yönünde tahminde bulunan Yeni Şark, Atina kamuoyunun ileri sürdüğü rakamların da asılsız olduğu görüşündeydi⁴⁸⁸. Gazete, General Polymenakos komutasındaki kalan Yunan ordusunun karargâhıyla birlikte Edirne'ye nakil olunduğunu bildiriyordu⁴⁸⁹. Ancak Trakya'daki Yunan ordularında da isyanların mevcut olduğu da biliniyordu. Nitekim gazete, Tekirdağ'daki Yunan üçüncü fırkasına ait askerlerin karaya çıkar çıkmaz “Yaşasın Venizelos ve yaşasın cumhuriyet” diye bağırarak suretiyle havaya silah ateş ettikleri ve “Bizi perişan bir hale sokanlar ve bize ihanet edenler kahrolsun” dediklerini belirtiyordu⁴⁹⁰.

Taarruzdan sonra Yunan ordusunda bu kargaşa ortamı gelişirken Yunanistan'ın iç vaziyetinde de bir hayli sıkıntılar meydana geldi. Gazete, 18 Eylül tarihli sayısında Yunanistan'da halkın galeyanının devam ettiği, Erkan-ı Harbiye-i Umumiye Reisi Dousmanis'in diktatörlük dahi kurabileceğini yazıyordu. Atina'da çıkan Ethnos gazetesinin onca tavsiyelere rağmen Kral Konstantin'in tahtından feragat etmediğini yazdığını bildiriyordu⁴⁹¹. Gazete, 20 Eylül tarihli nüshasında ise Kral Konstantin'in halka hitaben neşrettiği bir beyannameyi açıklıyordu. Bu beyannameye Konstantin'in Yunanistan'ın müşkül durumunda halkın gösterdiği sabırdan dolayı halka teşekkür ettiği ve Trakya'daki Yunan ordusunun milletin gayret ve hamiyetine başvurduğunu ifade ediliyordu⁴⁹². Yunan Başvekili Triantafyllakos'un da bir beyanatına yer veren gazete, kendisinin de Trakya'daki ordudan ümitvar olduğunu yazıyordu⁴⁹³.

Yunanistan'daki iç karışıklıklar bir müddet sonra hükümetin istifasıyla son buldu. 26 Eylül tarihli haberde Başvekil Triantafyllakos'un istifa ettiği duyuruluyordu⁴⁹⁴. 28 Eylül tarihli sayıda ise Atina'da hassa alayı ile ahali ve askerler arasında kanlı hadiselerin yaşandığı ve Kral Konstantin'in de tahtından feragat etmek mecburiyetinde kaldığı söyleniyordu. Gazeteye göre, Atina'dan birkaç km. uzaklıkta Lavrion ihtilal merkezi olmak üzere Midilli ve Sakız askeri kuvvetlerinin katılımıyla ihtilal çıkmış ve Atina'da

⁴⁸⁸ “Anadolu'dan Çekilen Askerleri Ne Kadarmış?”, **Yeni Şark**, 17 Eylül 1338/17 Eylül 1922.

⁴⁸⁹ “Yunan Karargâhı Edirne'ye Nakledildi”, **Yeni Şark**, 21 Eylül 1338/21 Eylül 1922.

⁴⁹⁰ “3'üncü Yunan Fırkasının İsyanı”, **Yeni Şark**, 17 Eylül 1338/17 Eylül 1922.

⁴⁹¹ “Kral Konstantin Feragata Yanaşmıyor”, **Yeni Şark**, 18 Eylül 1338/18 Eylül 1922.

⁴⁹² “Konstantin'in Yeni Bir Beyanamesi”, **Yeni Şark**, 20 Eylül 1338/20 Eylül 1922.

⁴⁹³ “Trakya'daki Yunan Kuvveti”, **Yeni Şark**, 20 Eylül 1338/20 Eylül 1922.

⁴⁹⁴ “Triantafyllakos Hükümeti İstifa Etmeye Mecbur Oldu”, **Yeni Şark**, 26 Eylül 1338/26 Eylül 1922.

beyannameler yayınlanarak dağıtılmıştı. İsyân derhal mülhakata ve bilhassa Trakya ordusuna sirayet etmiş ve Larisa, Lamia, Selanik, Patras ve sair yerlerde ihtilal beyannameleri neşredilerek dağıtılmıştı. İsyancılar, Kral Konstantin'e de zorla istifaneme yazdırmıştı⁴⁹⁵.

2) Ankara Hükümeti Açısından

Taarruzun Ankara Hükümeti için sonuçları her haliyle olumlu idi. Anadolu'daki işgal bölgeleri, Yunan ordusundan tamamen temizlenmiş, Batı Anadolu'da Türk idaresi yeniden kurulmuştu⁴⁹⁶. Türk ordusu, Yunanlılara karşı birçok esir ve ganimet de ele geçirmişti. Nitekim gazete, Türk ordusunun 358 top, 8650 binek ve topgüşan hayvan, 256.000 sandık piyade tüfeği, 40.000 tüfek, 1600 makineli tüfek, 1200 otomatik tüfek, 36 binek otomobili, 1800 kamyon, 120.000 takım elbise, 86.000 çift çizme ve kundura, 25.000 çadır, 22.000 nakliye arabası, 42.000 nakliye hayvanatı (at, katır, deve), 4 general, 22 miralay, 256 ümera, 1890 zabıt, 32.000 nefer aldıklarını ifade ediyordu⁴⁹⁷. Ankara Hükümeti, sulh yoluyla elde edemediğini savaş yoluyla elde etmiş ve Yunanistan'ı yendiği gibi müttefik devletleri de barışa zorlamıştı.

II- İzmir Yangını

Büyük Taarruz'dan sonra önemli olaylardan biri de İzmir'de büyük bir yangının çıkması ve şehrin büyük bir kısmının yanmasıydı. İzmir yangınıyla ilgili gazetenin verdiği ilk haber, 15 Eylül tarihini taşımaktaydı. Habere göre, ilk önce İzmir'in İslam mahallelerinde çıkan yangın sonradan ecnebilerin ikamet ettiği mahalleye de sirayet etmişti. Yangın İslam mahallerinden çıkarak sonradan Ermeni mahallerine en nihayet de Avrupalıların ikamet ettiği mahallelere sıçramıştı⁴⁹⁸. Gazete, Atina'nın yangına bakış açısına da yer vermiş ve Atina gazetelerinin yangının bilhassa ecnebi mahallelerini olumsuz etkilediğini ve iki bin hanenin yangından zarar görmüş olduğunu söylediğini bildirmişti⁴⁹⁹. Gazete bir gün sonra İzmir yangınıyla ilgili Erkan-ı Harbiye-i Umumiye

⁴⁹⁵ "İhtilal Nasıl Başladı?", **Yeni Şark**, 28 Eylül 1338/1922; "İsyân Gittikçe Tevessü Ediyor", **Yeni Şark**, 28 Eylül 1338/28 Eylül 1922.

⁴⁹⁶ "Anadolu Düşmandan Kâmilin Kurtuldu", **Yeni Şark**, 16 Eylül 1338/16 Eylül 1922.

⁴⁹⁷ "Düşmandan Aldığımız Ganimet Listesi", **Yeni Şark**, 28 Eylül 1338/28 Eylül 1922.

⁴⁹⁸ "İzmir'in Büyük Bir Kısmı Yanmıştır", **Yeni Şark**, 15 Eylül 1338/15 Eylül 1922.

⁴⁹⁹ "İzmir Yangınının Atina'dan Görünüşü", **Yeni Şark**, 15 Eylül 1338/15 Eylül 1922.

Reisi Fevzi Paşa'dan İstanbul'da Ankara Hükümeti'nin temsilcisi Hamid Bey'e gönderdiği bir telgrafa yer veriyordu. İzmir yangını ile ilgili detaylı bilgi veren telgraf şöyleydi:

“İstanbul'da Hamid Bey'e,

13-9-1922 akşamında Ermeni mahallesinin birçok noktalarında yangın zuhur ettiği görülmüştür. Askerlerimiz derakap yangının itfasına şıtaban olarak yirmi dört saatlik bir gayretten sonra bastırılmışlardır. Ermeni ve Rum mahalleriyle Müslüman mahallesinin bir kısmı yanmıştır.

14-9-22 Perşembe günü öğleden sonra Ermeni mahallesinden çıkan yangın şehrin Türk kısmına da sirayet ederek süratle tevessü etmiştir. Avrupa mahallesi tamamıyla kül olmuş ve binlerce ahali meskensiz kalmıştır. Yüzlerce vefayat ve kaza vardır. Sonradan Amerika tabiiyetine geçmiş on dört kişi kayıp ise de asıl Amerikalılar masundur. Amerika General konsolos Merton maiyetiyle beraber konsoloshane tutuştuğu sıra çıkmıştır. Bir Amerika torpido muharribi altı yüz muhacirle Selanik'e diğeri dört yüz muhacirle Pire'ye gitmiştir. Türk askeri yağmaya mani olmaya kemal-i gayretle çalışmaktadır.”⁵⁰⁰ Bu telgrafnameden yangının 13 Eylül'de Ermeni mahallesinde çıktığı ve sonradan diğer mahalleler yayıldığı, Türk askerlerinin ise yangını söndürmek üzere büyük bir çaba harcadığı anlaşılmaktadır. Gazete, 18 Eylül tarihli sayısında ise son gelen haberlere göre, İzmir'de 20.000 hanenin yandığını ve yangından zarar görenlere yardım için Ankara Hilal-i Ahmer'inin İzmir'e bir heyet-i mahsusa göndereceğini ifade ediyordu⁵⁰¹. Yangının 18 Eylül'de söndürüldüğü ancak yine de bazı yerlerde söndürme çalışmalarının devam ettiği anlaşılıyordu. Gazetenin 26 Eylül tarihli sayısında yangının söndürülmesinin üzerinden sekiz gün geçmesine rağmen yinede ötede beride çıktığı ve dumanların yükseldiği yazıyordu. Vali Abdülhalik Bey ve mevki kumandanı Kazım Paşa'nın nihayetsiz bir faaliyetle çalışmakta olduklarını belirtiliyordu⁵⁰².

⁵⁰⁰ “İzmir Yangını Hakkında Resmi Malumat”, **Yeni Şark**, 16 Eylül 1338/16 Eylül 1922.

⁵⁰¹ “İzmir Hariki”, **Yeni Şark**, 18 Eylül 1338/18 Eylül 1922.

⁵⁰² “İzmir'e Ait Umumi Malumat”, **Yeni Şark**, 26 Eylül 1338/26 Eylül 1922.

III- Müttefik Devletlerin Barış Konusunu Tekrar Gündeme Getirmeleri, 23 Eylül 1922 Tarihli Mütareke Teklifi ve Ankara Hükümeti'nin Cevabı

Eylül ortalarında Büyük Taarruz'un Ankara Hükümeti açısından tam bir zaferle sonuçlanmasının ardından İtilaf Devletleri, Ankara Hükümeti'yle bir mütareke yapmak üzere kendi aralarında görüşmeler yaptılar. Aslında Eylül ayının başlarında Yunanistan'ın isteğiyle müttefiklerce Ankara Hükümeti'ne bir teklif yapılmıştı. Bu teklifte, Ankara Hükümeti barışa yanaşırsa Anadolu Yunanlılar tarafından tahliye edilecekti. Ancak bu teklif, Türk ordusunun Anadolu'yu zaten savaşla kazandığı düşüncesiyle TBMM'de görüşülerek reddedilmişti. Ankara Hükümeti'nin tek şartı Misak-ı Milli ilkeleri doğrultusunda Anadolu ve Doğu Trakya'nın boğazlar ve Marmara'da dâhil tamamen tahliye edilmesiydi. Ancak bu konuda özellikle İngilizler, Sevr Andlaşması ile belirlenen Anadolu'daki tarafsız bölgelerin ve boğazların, İtilaf Devletleri'nde kalmasını, Türk-Yunan ihtilafının galip İtilaf Devletleri ve mağlup Türkiye arasındaki durumu değiştirmeyeceği görüşündeydi. Nitekim bu konuda gazetenin 15 Eylül tarihli sayısında Lloyd George'un başkanlığında toplanan mecliste, George'un Anadolu'daki hadiseleri yakından takip ettiği ve Büyük Britanya'nın Anadolu'da kazandığı yerlerin muhafazasının kendileri için bir namus ve mevcudiyet meselesi olduğunu söylediği belirtiliyordu⁵⁰³. Gazete, İngiltere'den başka Fransa ve İtalya'nın da şark sulhu hakkındaki görüşlerine yer veriyordu. Gazete, Fransa'nın şarktaki sulh siyasetine devam edeceğini ve Mösyö Poincare ve arkadaşlarının Fransız meclisinde şarkta kalıcı bir barışın yapılması doğrultusundaki teklifinin kabul edildiğini ifade ediyordu⁵⁰⁴. Fransızlar, barışın kurulması ve Türk hukukunun korunması şartıyla boğazlara serbesti verilmesi taraftarıydı⁵⁰⁵. *Le Petit Parisien* gazetesinden alıntı yapan gazete, şark meselesinin diplomasi yoluyla halledilmesi görüşünün ve bu doğrultuda İngilizlere verilen Fransız notasının bütün Fransa'da kabul gördüğünü beyan ediyordu⁵⁰⁶. Gazete, İtalyan Meclisi'nin Mösyö Schanzer ile müttefik devletler arasında Türk-Yunan ihtilafı ve boğazlar meselesi hakkındaki görüşmeden haberdar olduğunu, İtalyan kaynaklarının şarkta kalıcı bir barışın yapılması için mutlaka bir konferansın toplanması gerektiğini söylediğini yazıyordu⁵⁰⁷.

⁵⁰³ “Şark Meselesinde İngiliz Efkâr-ı Umumiyesi”, **Yeni Şark**, 15 Eylül 1338/15 Eylül 1922.

⁵⁰⁴ “Fransa'nın Şark Siyaseti”, **Yeni Şark**, 15 Eylül 1338/15 Eylül 1922.

⁵⁰⁵ “Yeni Şark Konferansında Fransa”, **Yeni Şark**, 16 Eylül 1338/16 Eylül 1922.

⁵⁰⁶ “Şark Meselesi Sulhen Halledilmelidir”, **Yeni Şark**, 21 Eylül 1338/21 Eylül 1922.

⁵⁰⁷ “İtalyan Matbuatı ve Şarktaki Vaziyet”, **Yeni Şark**, 21 Eylül 1338/21 Eylül 1922.

Gazete, İngiltere, Fransa ve İtalya'nın barış konusundaki görüşlerine yer verdikten sonra İstanbul'da çıkan *The Orient News* gazetesinin mevcut durum hakkındaki bir değerlendirmesine yer veriyordu. Buna göre, mevcut durumda dikkat edilecek dört noktanın olduğu belirtiliyordu. İlk nokta Çanakkale'nin durumuydu. Gazete, Çanakkale'nin hâlihazırda İngiliz, Fransız ve İtalyan müfrezelerinin hâkimiyetinde bulunduğunu, buradaki İngiliz kıtaatının iyice takviye edilmiş olduğunu ve Türklerin olası bir taarruzuna ihtimal verilmediğini vurguluyordu. İkinci nokta İzmir ile ilgiliydi. İzmir'de İtilaf Devletleri kuvvetlerinin güçlü olduğunu ve kara, hava ve müttefik donanmasının yardım ettiğini ve bu bölgede İtilaf Devletleri açısından korkulacak bir şeyin olmadığını belirtiyordu. Üçüncü ve dördüncü noktalar ise İstanbul ile alakalıydı. Üçüncü noktada, İstanbul'da isyan ve karışıklık söylentilerinin dolaştığı fakat buna karşı mitralyözlerin çoğaltılarak İtilaf Devletleri'nce önlem alındığı açıklanıyordu. Dördüncü noktada ise Kuva-yı Milliye'nin baskılarına rağmen İtilaf Devletleri'nin İstanbul'u tahliye etmeyecekleri, İngiliz zabitlerinin İngiliz Harbiye Nezareti tarafından verilen bir emirle ailelerini ve eşlerini güvenlik amacıyla İstanbul'dan gönderdikleri söyleniyordu⁵⁰⁸. İngilizler, görüldüğü üzere bir barış yapılmasını istiyor fakat özellikle boğazlar ve İstanbul'un Türklere verilmesine pek de sıcak bakmıyordu.

İngilizlerin isteklerinde ısrarcı davranması 20 Ekim 1921 tarihli Ankara İtilafnamesi'nden beri Ankara Hükümeti ile barışçıl ve dostane ilişkiler yürüten Fransa'yı harekete geçirdi. Bu sebeple ilk önce Fransa Hariciye Nezareti, İstanbul'daki Fransız Olağanüstü Komiseri General Pelle'yi İzmir'e görevlendirdi. Yeni Şark'ın aktardığı bilgiye göre, Pelle, “*yangından mütevellid hasarata anlamak ve felaketin sebeb-i zuhuru hakkında tahkikatta bulunmak ve Fransa tebasına hükümetin haklarındaki alaka ve merbutiyeti temin eylemek üzere*” 17 Eylül'de İzmir'e gitmişti⁵⁰⁹. Ancak General Pelle'nin İzmir'e gitmesinin asıl amacının barışın sağlanması için Mustafa Kemal Paşa ile görüşmek olduğu anlaşılmaktadır. Nitekim Pelle, Mustafa Kemal ile görüşüp Çanakkale ve İzmit üzerine harekâtın durdurulmasını Fransa adına rica etti. Franklin Bouillon'un Mustafa Kemal'i ziyaret etmek istediğine ilişkin bir not da verdi. Mustafa Kemal, askeri harekâtı durdurma isteğini kabul etmedi. General Pelle'ye Bouillon'u İzmir'de kabul edebileceğini söyledi. Mustafa Kemal, bir gün sonra General Pelle ile olan görüşmesini İstanbul'da Hamit Bey'e bildirdi. Buna göre, Mustafa Kemal Paşa, Fransız

⁵⁰⁸ “*Vaziyet-i Hazırada Dört Esaslı Nokta*”, **Yeni Şark**, 21 Eylül 1338/21 Eylül 1922.

⁵⁰⁹ “*General Pelle İzmir'e Gitti*”, **Yeni Şark**, 18 Eylül 1338/18 Eylül 1922.

Yüksek Komiseri Pelle'nin İngiltere'nin Türkiye'yi yeni bir savaşa sürüklemek istediğini bildirerek itidal tavsiye ettiğini söyledi. Mustafa Kemal kendisinin ise Boğazların serbest bölge olduğunu, Trakya ile İstanbul'un derhal Türkiye'ye teslim şartını kabul eden devletlerle müzakereye başlayabileceğini Hamit Bey'e iletmişti⁵¹⁰. Pelle, Mustafa Kemal Paşa ile görüştüktan sonra 21 Eylül'de İstanbul'a gitti⁵¹¹.

Bu arada İtilaf Devletleri hariciye nazırları Türkiye'ye yapılacak barış teklifinin esaslarını belirlemek için Paris'te bir araya geldiler. Bu konuda Yeni Şark, 21 Eylül tarihli sayısında Havas ajansından aldığı bilgileri naklederek Paris'te Lord Curzon, Poincare ve Sforza arasında yapılan toplantının ilk kararına yer veriyordu. Buna göre, İtilaf Devletleri, Türkiye, Yunanistan, Romanya, Yugoslavya, Japonya, İngiltere, Fransa ve İtalya'nın katılacağı konferansın mümkün olduğu mertebe hızlı bir şekilde toplanmasından kaynaklanacak faydalar konusunda mutabık kalmışlardı. Yine haberde, İtilaf Devletleri'nin Paris konferansının sulh şartlarını da düzenleyeceği belirtiliyordu⁵¹². Gazete, üç iki gün sonra İtilaf Devletleri'nin, Ankara Hükümeti'ne verdikleri 23 Eylül tarihli notaya yer veriyordu. Gazeteye göre notada, İtilaf Devletleri arasında barış şartlarını görüşmek için Mudanya'da bir konferans yapılmasının kararlaştırıldığı, barış konferansının ise Venedik'te ya da başka bir yerde toplanacağı, Marmara'nın sahilinin iki tarafının tahkim edilmek şartıyla Türklere verileceği, Trakya'nın ise Cemiyet-i Akvam'ın kontrolü altında Ankara Hükümeti'ne bırakılacağı, İstanbul'un iade edileceği, Marmara deniziyle ve Çanakkale boğazının iki sahilinin askerden temizlenecek ve müttefiklerin kontrolünde olacağı ve Hıristiyan azınlıkların himayesinin kararlaştırıldığı gibi kararlar alındı⁵¹³. Gazeteye göre, İtilaf Devletleri, 24 Eylül'de bu teklifini Ankara Hükümeti'ne gönderdi⁵¹⁴. 25 Eylül tarihli sayısında İtilaf Devletleri'nin barış tekliflerinin Ankara'nın milli emellerini tatmin ettiğini ancak Misak-ı Milli'ye uymayan bazı noktaların olduğunu söyleyen gazete, İtilaf Devletleri notasının Ankara Hükümeti'ne hatlardaki sıkıntıdan dolayı geç ulaştığını, Ankara'nın teklifin bazı noktalarına itiraz edeceğini yazıyordu⁵¹⁵.

---

⁵¹⁰ Sarıhan, **Kurtuluş Savaşı Günlüğü IV**, s. 681.

⁵¹¹ "General Pelle", **Yeni Şark**, 21 Eylül 1338/21 Eylül 1922.

⁵¹² "Şark Konferansı Süratle Toplanmalıdır", **Yeni Şark**, 21 Eylül 1338/21 Eylül 1922.

⁵¹³ "Son ve Mühim Haberler, Paris Konferansı Trakya'nın ve İstanbul'un Bize İadesine Karar Verdi", **Yeni Şark**, 23 Eylül 1338/23 Eylül 1922; "Sulha Doğru İlk Adımlar", **Yeni Şark**, 23 Eylül 1338/23 Eylül 1922.

⁵¹⁴ "Dört Saat Münakaşa Edilen Bir Davetname", **Yeni Şark**, 24 Eylül 1338/24 Eylül 1922.

⁵¹⁵ "Devletlerin Ankara'ya Verdikleri Son Nota", **Yeni Şark**, 25 Eylül 1338/25 Eylül 1922.

Müttefik notasının Ankara'ya ulaştığı sıralarda Franklin Bouillon, daha önce kararlaştırıldığı üzere Mustafa Kemal Paşa ile görüşmek için İzmir'e gelmeye hazırlanıyordu. Bouillon, İzmir'e gitmek için İngiltere ve İtalya'nın da onayını almıştı. Gazete, Bouillon'un Fransa'nın Toulon limanından İzmir'e hareket etmeden *Le Matin* gazetesine verdiği beyanatına yer veriyordu. Bouillon beyanatında, Trakya ve Edirne'nin Türkiye'ye iadesinden dolayı kendini bahtiyar hissettiğini belirterek müttefik devletlerin notasının Ankara Hükümeti'ni memnun edeceğini söylemiş ve Türk hâkimiyetini ihlal etmeksizin boğazların mutlak surette serbestîsini sağlamanın zor olmayacağını dile getirmişti⁵¹⁶. Franklin Bouillon, Metch kruvazörüyle 28 Eylül'de İzmir'e geldi ve Mustafa Kemal Paşa ile bir görüşme gerçekleştirdi. Bouillon bu görüşmede, Trakya'nın Yunanlılar tarafından boşaltılacağını belirtti ve boğazların her iki yakasının da askerden arındırılacağını söyledi⁵¹⁷.

Mustafa Kemal Paşa-Bouillon görüşmesinden sonra Ankara Hükümeti'nin İtilaf Devletleri'ne nasıl bir cevap vereceği merak konusuydu. Ancak yine de Mustafa Kemal Paşa'nın vereceği cevap basın tarafından tahmin edilmekteydi. Nitekim Yeni Şark'a göre, İtilaf Devletleri notasına Ankara tarafından verilecek cevapla konferans teklifi kabul edilecek fakat teklifteki bazı noktalara Misak-ı Milli çerçevesinde itiraz edilecekti. Gazeteden, verilecek cevabi metnin TBMM'de tartışıldığını ve Misak-ı Milli doğrultusunda bir cevap verileceği anlaşılmaktadır. Bundan başka gazete, Fransa ve İtalya hükümetlerinin dostane tavırlarıyla akan kanın durdurulduğu ve sulhun yapıldığını da önemle belirtiyordu⁵¹⁸. Nihayet Mustafa Kemal Paşa, 29 Eylül'de müttefik devletlere kısa bir cevabi nota gönderdi. Buna göre, mütareke teklifi kabul ediliyor, Meriç'e kadar Trakya'nın derhal boşaltılması isteniyor ve Mudanya'daki konferansa TBMM Hükümeti adına İsmet Paşa'nın katılacağı bildiriliyordu⁵¹⁹. Böylece Batı Cephesi, askeri ve fiili olarak sona ermiş oluyordu.

---

⁵¹⁶ “Franklin Bouillon'un Matin Muhabirine Beyanati”, **Yeni Şark**, 26 Eylül 1338/26 Eylül 1922.

⁵¹⁷ “Çanakkale'den Maada Kasabaların İşgali”, **Yeni Şark**, 28 Eylül 1338/28 Eylül 1922; “Ordumuzun Bitaraf Mıntıkayı İşgali ve İleri Harekâtı Tecavüz Mahiyetinde Değildir”, **Yeni Şark**, 27 Eylül 1338/27 Eylül 1922; Sarıhan, **Kurtuluş Savaşı Günlüğü IV**, s. 714.

⁵¹⁸ “Devletlerin Ankara'ya Verdikleri Son Nota”, **Yeni Şark**, 25 Eylül 1338/25 Eylül 1922; “Ordumuzun Bitaraf Mıntıkayı İşgali ve İleri Harekâtı Tecavüz Mahiyetinde Değildir”, **Yeni Şark**, 27 Eylül 1338/27 Eylül 1922.

⁵¹⁹ Atatürk, **Nutuk**, Cilt: II 1920-1927, s. 679; “Başkomandanımız ve Müttefiklerin Teklifati”, **Yeni Şark**, 1 Teşrin-i evvel 1338/ 1 Ekim 1922; “Hükümet-i Milliyemizin Müttefiklerin Notasına Cevabı İhzar Edildi”, **Yeni Şark**, 30 Eylül 1338/30 Eylül 1922.

IV- Yunanistan ile Trakya Meselesi

Büyük Taarruz sürecinde ve sonrasındaki meselelerden biri de Trakya konusuydu. Daha öncede bahsedildiği üzere İtilaf Devletleri'nin 26 Mart 1922 tarihli notasına göre, Trakya'da Marmara sahilinde Mürefte'den başlayarak Babaeski ve Kırkkilise Yunanistan'a bırakılıyor, Doğu Trakya, tarafsız hale getiriliyordu⁵²⁰. Ancak bu teklif, Ankara Hükümeti tarafından kabul edilmemiş ve Doğu Trakya'dan Yunan ordusunun tamamen tahliye edilmesi istenmişti. Büyük Taarruz'dan önce Yunanlıların bölgedeki Müslüman-Türk ahaliye kötü davrandıkları ve Müslüman nüfusu azaltmak için ellerinden geleni yaptıkları biliniyordu. Nitekim gazete, 13 Temmuz tarihli sayısında Anadolu Ajansı'nın Edirne muhabirinden aldığı bilgiyi aktarıyordu. Bilgiye göre, Yunanlılar askere aldıkları yerli Hıristiyanların zirai işlerini Müslüman ahaliye yaptırmakta ve Türklere kendi iş ve güçleriyle meşgul olmak için vakit ve imkân vermemekteydi. Edirne'ye Rusya'dan getirilen Rum muhacirler, Müslüman evlerine yerleştirilmişler, işsiz ve güçsüz oldukları için paraya muhtaç kalmışlar ve geldiklerine bin defa pişman olmuşlardı⁵²¹. Yunanlılar, Ağustos ayı başlarından itibaren Çorlu ve Silivri'nin doğusundan Çatalca bölgesine kadar müsademelere başlamışlardı. Nitekim bu konuda gazete, Yunanlıların bölgede nümayişler yaptığı, kuvvetlerini geri çekmedikleri gibi yeniden asker ihraç ettikleri ve hatta Tekirdağ yoluyla Çerkezköy'e birkaç tabur sevk ettiklerini haber veriyordu⁵²². Yunanlıların özellikle İstanbul'a yaklaşmaları İngilizleri de rahatsız etmişti. Gazete, Lord Balfour'un Yunanlılara Trakya'da yaptıklarının kendileri için olumsuz ve vahim sonuçlara yol açabileceğini söylediğini dile getiriyordu⁵²³.

Görüldüğü üzere Atina Hükümeti, Trakya'ya asker çıkararak ve Trakya'nın daha da doğusuna ilerleyerek Trakya'da kalıcı olduğu görüntüsünü vermek istiyordu. Ancak İtilaf Devletleri, hem Yunan ordusunun İstanbul'a yaklaşmasını hem de Türk ordusuyla Yunan ordusu arasında herhangi bir hadise meydana gelmesini istemiyordu. Nitekim gazete İstanbul işgal kuvvetleri adına General Mombelli ile Trakya'da Yunan Dördüncü Ordu Komutanı General Vlahopoulos ile Sinekli'de yaptığı bir görüşmeden bahsediyordu. Gazete görüşmede, Trakya'da bitaraf bir mütaka tesis edileceğini ve bu alan hakkındaki ayrıntıların muhtelit bir komisyon tarafından görüşüleceğinin münakaşa

---

⁵²⁰ “Dün Akşam Tebliğ Edilen Resmi Notanın Metni”, **Yeni Şark**, 29 Mart 1338/29 Mart 1922; “Konferansın Mukarreratı Hakkında Resmi Tebliğ”, **Yeni Şark**, 28 Mart 1338/28 Mart 1922.

⁵²¹ “Yunan Trakya'da”, **Yeni Şark**, 13 Temmuz 1338/13 Temmuz 1922.

⁵²² “Kuva-yı İşgaliye Kumandanlığının Tebliğ-i Resmisi”, **Yeni Şark**, 8 Ağustos 1338/8 Ağustos 1922; “Çatalca Hatt-ı Faslında Son Vaziyet”, **Yeni Şark**, 8 Ağustos 1338/8 Ağustos 1922.

⁵²³ “Lord Balfour'un Yunanilere Bir Tavsiyesi”, **Yeni Şark**, 11 Ağustos 1338/11 Ağustos 1922.

edildiğini bildiriyordu⁵²⁴. Yukarıdaki bölümlerde de değinildiği üzere Yunan ordusundaki asker kaçakları, Trakya ordusunda da devam ediyordu. Gazete, 9 Ağustos tarihinde Trakya'daki Yunan ordusundan Çatalca'daki Türk hatlarına yedi Yunan neferinin iltica ettiğini Polis Müdüriyet-i Umumiyesi'nin bildirdiğini söylüyordu⁵²⁵.

Büyük Taarruz Eylül ortalarında Türkler için zaferle sonuçlandıktan sonra Yunanlılar, Başkomutan General Polymenakos komutasında Anadolu'daki genel karargâhını Edirne'ye nakletti⁵²⁶. Gazeteden anlaşıldığına göre, Atina Hükümeti, özellikle Başvekil Triantafyllakos ve General Polymenakos, Anadolu hezimetinin Trakya'daki zaferlerle telafi edilebileceğini düşünüyordu⁵²⁷. Gazete, 70 bin kadar Yunan kuvvetinin Trakya'da toplandığını belirterek Atina Hükümeti'nin Trakya'da idare-i örfiye ilan ettiğini ve Yunan ordusuna karşı gelenlerin ordu tarafından kurşuna dizileceklerini yazıyordu⁵²⁸. Trakya konusunda Atina meclisinin toplandığını ifade eden gazete, Yunan Erkan-ı Harbiye-i Umumiye Reisi General Dousmanis'in de mecliste bulunarak Trakya konusundaki fikir ve mütalaalarını beyan ettiğini ve Makedonya'daki Yunan askerinin de Trakya'ya sevk edileceğinin kararlaştırıldığını bildiriyordu⁵²⁹. Anadolu'da büyük bir hezimet yaşayan Yunan ordusu, Trakya konusunda da istediğini alamamış, yukarıda açıklandığı üzere İtilaf Devletleri, Ankara Hükümeti'ne yaptıkları mütareke tekliflerinde Trakya'nın Meriç Nehri'ne kadar Türklere vermeyi kabul etmişlerdi. Yunanlılar buna rağmen Trakya'dan çekilirken Müslüman-Türk köylerini yakıp yıkmış ve ahaliye mezalim uygulamıştı. Yunan mezalimine karşı gazete, TBMM'nin İstanbul'daki müttefik mümessillerine bir protesto telgrafı çektiğini bildiriyordu. Hariciye Vekili Rıza Nur Bey'in çektiği telgraf şöyle idi:

“Zirde vaziülümza Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükümeti Hariciye Vekili, Asya-yı Suğra'dan tard olunan Yunanlıların Trakya'da elyevm ika etmekte oldukları mezalim hakkında zat-ı asilanelerinin nazar-ı dikkatini celb etmekte kesb-i eşref eder. Yunanlılar orada dahi Asya-yı Suğra'da yaptıkları gibi ancak bir harabe bırakmaya gayret etmektedirler. Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükümeti tarafından istihsal olunan

⁵²⁴ “Kuvve-i İşgaliye Başkumandanlığının Tebliği”, **Yeni Şark**, 11 Ağustos 1338/11 Ağustos 1922.

⁵²⁵ “Çatalca'da İltica Edenler”, **Yeni Şark**, 11 Ağustos 1338/11 Ağustos 1922.

⁵²⁶ “Yunan Karargâhı Edirne'ye Nakledildi”, **Yeni Şark**, 21 Eylül 1338/21 Eylül 1922.

⁵²⁷ **Yeni Şark**, 20 Eylül 1338/1922; “Trakya'daki Yunan Kuvveti”, **Yeni Şark**, 20 Eylül 1338/20 Eylül 1922; “Harbiye Nazırlarının Emr-i Yevmisi”, **Yeni Şark**, 20 Eylül 1338/20 Eylül 1922.

⁵²⁸ “Trakya Hakkında Yunan'ın Şiddetli Emirleri”, **Yeni Şark**, 20 Eylül 1338/20 Eylül 1922; “Trakya'yı Saha-ı Harb İlan Ediyorlar”, **Yeni Şark**, 22 Eylül 1338/22 Eylül 1922.

⁵²⁹ “Atina'da Gece İçtimaları Yine Başladı”, **Yeni Şark**, 22 Eylül 1338/22 Eylül 1922.

*malumata nazaran Yunanlıların son günlerde bir çok köy ihrak, ahalisi ....tehcir olunmuştur.....*⁵³⁰

V- İngiltere ile Bitaraf Mıntıka Meselesi ve Çanakkale Hadisesi

Büyük Taarruz sonrasında Ankara Hükümeti ile İngiltere arasında askeri ve siyasi bir krize neden olan olay Çanakkale hadisesiydi. Çanakkale hadisesi, taarruzdan sonra ilerleyen bir Türk müfrezesinin Çanakkale’de İngiliz askerleriyle karşı karşıya gelmesiydi. Mondros Mütarekesi ile İngilizlerce işgal edilen Çanakkale, daha önce İtilaf Devletleri tarafından Sevr Andlaşması ile yine İtilaf Devletleri’ne bırakılmış ve İngiliz birliklerince işgal edilmişti. İngilizler, 26 Mart 1922’deki mütarekeleri ile Çanakkale’yi askerden arındıracak ve Türklerin bölgeye girmesini kolaylaştıracaktı. Fakat Ankara Hükümeti, bu mütarekeyi kabul etmediği için bu vaat de sürüncemede kalmıştı. Yine de Çanakkale müttefiklerce bitaraf mıntıka ilan edilmişti. Şimdi ise İngiliz ve Türk ordusu olası bir çatışma durumu ile karşı karşıya kalmıştı⁵³¹.

Yeni Şark, mütarekeye giden yolda oldukça önemli bir hadise olan bu olayı manşetine taşımıştı. Gazeteye göre, Türk ve İngiliz süvarileri arasında temasa meydan verilmemiş ve muhtemel bir hadisenin sulhen halledilmesi cihetine gidildi. Kepez köprüsü üzerinde Türk ve İngiliz zabıtları arasında kararlaştırılan görüşme hakkında henüz açık bir bilgi yoktu. 23 Eylül Cumartesi günü öğleden sonra saat beşe doğru bir İngiliz süvari kolu Çanakkale şehrinin on mil kadar güneybatısındaki Erenköy civarında bin kadar mevcutlu bir Kuva-yı Milliye süvari koluna rast geldi. İngiliz süvarileri Türk süvarilerinin ilerlememelerini ihtar etmişler ve keyfiyetten Çanakkale’deki İngiliz kuva-yı umumiyesi kumandanını haberdar etmişlerdi. Daha sonra İngiliz kumandanı, Çanakkale mutasarrıfına müracaatla Türk süvari kumandanına telefon ederek bitaraf mıntıkaya tecavüz etmekte olduğunu ve eğer derhal çekilmez ise bu halin sonuçlanacağı müsademededen tamamıyla kendisinin mesul olduğunu işar etmesini rica etti. Buna cevaben Türk kumandanı, keyfiyetten Ezine’deki kumandanını haberdar edip alacağı emre göre hareket edeceğini bildirdi. Bir müddet sonra Türk kumandanı, İngiliz kumandanlığı mümessili ile bir görüşme talep etti ve bu talep kabul edilerek Çanakkale’ye altı mil mesafede olan Kepez köprüsü üzerinde Türk ve İngiliz zabıtları

⁵³⁰ “Trakya’da Yunan İttisafatı”, **Yeni Şark**, 29 Eylül 1338/29 Eylül 1922.

⁵³¹ Eyyupoğlu, **Mudanya Mütarekesi**, s. 112-113; Atatürk, **Nutuk**, Cilt: II 1920-1927, s. 753-754.

arasında ertesi sabah saat altıda bir mülakat yapılması kararlaştırıldı. Dün akşam geç vakte kadar buradaki İngiliz karargâh-ı umumiyesince bu görüşme neticesi hakkında hiçbir haber alınmamıştı⁵³². İşte bu olay Ankara ve Londra hükümetleri arasında bir krize neden oldu. Gazete, Çanakkale kasabası dışında Çanakkale çevresindeki bütün yerlerin Türk ordusu tarafından ele geçirildiğini ifade ediyordu⁵³³. Kriz esnasında Ankara Hükümeti'nin geri adım atmadığı ve Mustafa Kemal Paşa'nın General Harrington ile bizzat iletişim kurduğu anlaşılıyordu. Nitekim gazete, 28 Eylül tarihli sayısında Mustafa Kemal Paşa'nın Harrington'a gönderdiği şu mektubu paylaşıyor ve Ankara'nın görüşlerini dile getiriyordu:

*“Alakadar hükümetlerle Büyük Millet Meclisi Hükümeti arasında bir bitaraf mıntıka tesis edildiğinden şimdiye kadar haberdar edilmedim. Süvarilerimizin harekâtı düşman bakiyetüssüyufunun takibinden ibarettir. Yunan ordusu bir taraftan Trakya'da itisafata devam ederken diğer taraftan da mürur eden her günden istifade ederek kendini toplamaya gayret ediyor.”*⁵³⁴

Görüldüğü üzere Mustafa Kemal Paşa, müttefiklerce kararlaştırılan bitaraf mıntıkayı tanımıyor ve Türk ordusunun hareketinin Yunan ordusunu takipten ibaret olduğunu belirtiyordu. Bu telgrafa cevap veren Harrington ise iki ordu arasında çatışma çıkmasını önlemek ve mevcut anlaşmazlığı çözmek üzere Mustafa Kemal Paşa ile görüşmeyi talep ediyordu⁵³⁵. İngiliz basınında İngiltere'nin Çanakkale meselesine dostane yaklaştığı yolunda haberler yapılıyordu. Nitekim gazete, *The Orient News* gazetesinin bu konudaki bir haberine yer vererek ilgili gazetenin “*elyevm dostane bir suret-i tesviyeye pek ziyade yaklaşan münaziünfih mesailin halline İngiliz takviye kıtaatının cebri bir rol oynayacakları katiyyen gayr-i variddir.*” dediğini söylüyordu⁵³⁶.

Mustafa Kemal Paşa, Harrington ile görüşme de telgraf başında birkaç defa telgraflaştılar. Gazete, General Harrington'un 27 Eylül tarihli telgrafına Mustafa Kemal Paşa tarafından verilen cevabı da aynen yayınlıyordu. Telgrafta, Mustafa Kemal Paşa şöyle diyordu:

⁵³² “Çanakkale'de Türk ve İngiliz Süvarileri”, **Yeni Şark**, 25 Eylül 1338/25 Eylül 1922.

⁵³³ “Çanakkale'den Maada Kasabaların İşgali”, **Yeni Şark**, 28 Eylül 1338/28 Eylül 1922.

⁵³⁴ “Bitaraf Mıntıka Hakkında Mustafa Kemal Paşa İle General Harrington Arasında Muhaberat”, **Yeni Şark**, 28 Eylül 1338/28 Eylül 1922.

⁵³⁵ Sonyel, **Türk Kurtuluş Savaşı ve Dış Politika II**, s. 277.

⁵³⁶ “Çanakkale'deki Kıtaatımız Sulhperverdir”, **Yeni Şark**, 29 Eylül 1338/29 Eylül 1922. İngiliz Kabinesi ve İstanbul'da İngiliz Yüksek komiseri Rumbold'un bitaraf bölgeye Türklerin kesinlikle sokulmaması yönünde General Harrington'a telgraflar çektikleri biliniyordu. Bkz. Sonyel, **Türk Kurtuluş Savaşı ve Dış Politika II**, s. 277.

“İstanbul ahalisine karşı tatbik edilmekte olan fevkalade cebr ve tazyik usullerinin ve Anadolu limanlarına vapurların uğramaması hakkındaki mümanaatın ref edileceğinden ümitvarım. General cenapları; 27 Eylül 1922 tarihli telgrafınızı aldığımı beyanla kesb-i şeref eylerim. Trakya’da elan devam etmekte olan Yunan zulm ve vahşetinin bizde hâsıl ettiği teessürün derecesini pek kolaylıkla takdir edebilirsiniz. Diğer taraftan vaziyet-i askeriye üzerinde pek büyük tesir icra eden Yunan filosunun İstanbul’dan uzaklaştırılması keyfiyetinin bir daha avdet etmeyeceği teminatıyla teyid edilmesi arzusunda bulunduğumuzu ilave ederim. İşgal kuvvetleri tarafından İstanbul ahalisine karşı tatbik edilmekte olan fevkalade cebr ve tazyik usullerinin ve Anadolu limanlarına vapurların uğramaması hakkında mümanaat ref edileceğinden ümitvar olduğumu arz eylerim. İstanbul’da ve Çanakkale’de icra edilen tahribata gelince herhangi bir mülkün tahribi şüphesiz gayr-i meşru ve gayr-i kanuni bir harekettir. Bizim muvafakatsiz olmaksızın gıyabımızda verilen karara rağmen esliha yeni su-i tefehhümlere meydan verilmemek üzere Çanakkale’de bulunan kıtaata buldukları yerlerde kalmaları ve hiçbir hadiseye meydan vermemelerini emrettim. Fransız ve İtalyan kıtaatı mesellü siz de Asya sahilinde bulunan kıtaatınızı geri almaya hazır bulunduğunuz takdirde boğaz sahillerinde bulunan kıtaatımızın da geri çekilmeleri ve yalnız idare-i mülkiye tesisleriyle iktifa etmeleri hakkında hemen evamir-i lâzime ita edileceği tabiidir. Her ne kadar Büyük Millet Meclisi ile temasta bulunmak üzere Ankara’ya müntehi-i azimet isem de sizinle mülaki olmak şerefini bahşedecek ilk fırsattan istifade edeceğimi arz eylerim.

İmza: Başkumandan Mustafa Kemal”⁵³⁷

Mustafa Kemal Paşa’nın Harrington’a son telgrafında İngilizlere nazik bir şekilde Çanakkale’yi terk etmelerini söylediği görülmektedir. Mustafa Kemal Paşa, telgraftan da anlaşılacağı üzere herhangi bir çatışmaya mahal vermemeye çalıştığı anlaşılmaktadır. Eğer İngilizler, Asya sahillerinden çekilmezse Mustafa Kemal Paşa da askerini çekmeyecekti. Meselenin çözümünde Harrington ve Mustafa Kemal Paşa’nın oldukça barışçıl bir şekilde işi halletmeye çalıştıkları gözlemleniyordu. Nihayet yukarıda zikredildiği üzere müttefikler adına gerek General Pelle gerekse Franklin Bouillon’un İzmir’de Mustafa Kemal’i ziyaret edip arayış bulmaları neticesinde sulh teklifi kabul edilmiş, Mudanya Konferansı için taraflar bekleme koyulmuştu.

---

⁵³⁷ “Başkumandanımız Mustafa Kemal Paşa’nın General Harrington’a Cevabı”, **Yeni Şark**, 30 Eylül 1338/30 Eylül 1922.

C- MUDANYA KONFERANSI VE MÜTÂREKESİ

I- Konferans'ın Toplanması ve İlk Günü (3 Ekim 1922)

Mudanya Konferansı'nın tarihi ve toplanışı, TBMM Hükümeti Hariciye Vekili Yusuf Kemal Bey'in Mudanya Konferansı'nın ne zaman toplanacağı ile ilgili müttefiklere gönderdiği bir nota ile kesinleşti. Gazete, konferansın 3 Ekim'de toplanacağını ve Ankara Hükümeti'ni İsmet Paşa'nın temsil edeceğini bildiren Yusuf Kemal Bey'in imzasını taşıyan notayı aynen şöyle naklediyordu:

“Paris Konferansı Reisi Mösyö Poincare Cenaplarına

Reis efendi

23 Eylül 1922 tarihli üç müttefik devlet hükümetleri tarafından Ankara Büyük Millet Meclisi Hükümetine irsal edilmiş olan nota cevabının hükümet-i metbuam tarafından birkaç güne kadar verileceği zat-ı asilanelerine arzı ile mübahiyim.

Millet Meclisi hükümetine acilen iadesi mübrem bulunmaktadır.

Mesail-i müstacilenin tayin ve tatbiki zımında itilaf devletleri generallerinin iştirakiyle Mudanya'da bir konferans akdi itilaf düvel-i muazzaması tarafından izhar edilen arzu ve serd edilen teklifat-ı muktezasından bulunmakla mezkûr konferansın 3 Teşrin-i evvel 1922 tarihinde inikadı teklif olunur. Garp cephesi orduları kumandanı İsmet paşa, bizi Mudanya konferansında temsile bizzat memur edilmiştir. Salifüzzikr tarihi münasip görüldüğü takdirde mezkûr konferansa gidecek olan generallerin tayin ve esaslarının işar buyrulmasını rica eylerim. İzmir 30 Eylül 1922. Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükümeti Hariciye Nazırı Yusuf Kemal.”⁵³⁸

Yusuf Kemal Bey'in bu notası üzerine müttefik devletlerin seçtikleri temsilciler, derhal yola çıktılar. Nitekim gazete, müttefik generalleri ile Franklin Buillon ve Hamit Bey'in yarın sabah yedide yola çıkacakları ve aynı gün Mudanya'ya gelecekleri bilgisini veriyordu. Yazının devamında konferansın o gün öğleden sonra ya da geceleyin toplanacağı belirtiliyor ve konferansın iki günde tamamlanması bekleniyordu⁵³⁹. Yeni Şark, konferansın önemini sorgulayarak birkaç seneden beri devam eden harbin nihayet bir barışla sonuçlanacağını belirtiyor ve bu konferansın niteliğini sorguluyordu. Gazete,

⁵³⁸ “Hükümet-i Milliyemizin Mudanya Konferansı Hakkında Cevabi Notası”, **Yeni Şark**, 2 Teşrin-i evvel 1338/ 2 Ekim 1922.

⁵³⁹ “Generaller Konferansı Yarın Saat Birde Mudanya'da Toplanacaktır”, **Yeni Şark**, 2 Teşrin-i evvel 1338/ 2 Ekim 1922.

konferansın bir generaller konferansı mı yoksa bir mütareke konferansı mı olduğunu soruyor ve yine kendisi cevaplayarak bu konferansa “*mukaddemat-ı sulhiye*” demenin daha doğru olacağını söylüyordu⁵⁴⁰. Ancak Mudanya Konferansı, tam bir sulh anlaşması olacak ve bir daha konferans yapılmasına gerek kalmayacaktı.

Mudanya Konferansı, 3 Ekim’de saat üçte, müttefik generalleri ve Ankara Hükümeti temsilcilerinin katılımıyla Hükümet Konağı’nda açıldı⁵⁴¹. İtilaf Devletleri, İngiltere adına General Harrington, İtalya adına General Mombelli, Fransa adına General Charpy temsil ederken Ankara Hükümeti’ni Batı Cephesi Komutanı İsmet Paşa, Batı Cephesi Erkan-ı Harbiye Reisi Asım Paşa, Erkan-ı Harbiye-i Umumiye Reisi Fevzi Paşa, Kurmay Yarbay Tevfik (Bıyıklıoğlu) Bey, Ankara’nın İstanbul temsilcisi Hamit Bey, gibi kişiler temsil etti. Türk heyetinde bulunan iki şube müdürü de konferans hakkında basını bilgilendirmekle görevliydi⁵⁴². Konferansın amacı, Doğu Trakya’nın Türklere tesliminin mahiyetini masaya yatırmak ve Trakya hududun sınırını belirlemektir⁵⁴³. Gazete konferansın amacını şu üç maddede açıklıyordu:

“1-Şarki Trakya’dan çekilecek Yunan kuvvetlerinin arkasına çekilmeleri lazım gelen hattın tayini,

2-Yunan askeri ile idare-i milliyesinin tahliyesini ve Büyük Millet Meclisi Hükümetinin idare-i milliyesi ile jandarmasının idareyi ele almalarını usul-ü mahsusaya rabt etmek

*3-Devre-i intikal esnasında mezkûr muntıkada nizam ve umumi asayişini idame için murakabeyi temin etmek.”*⁵⁴⁴

Gazete konferansın ilk günkü oturumunda, İtilaf Devletleri’nin 23 Eylül tarihli mütareke tekliflerinin esaslarının herkesçe kabul edildiğini ifade ediyordu⁵⁴⁵. Gazeteye göre, müttefik generalleriyle Ankara Hükümeti temsilcileri arasında bir hazırlık oturumu yapılmış ve bir protokol hazırlanarak İsmet Paşa’nın yanına geçmişlerdi⁵⁴⁶. İlk oturumda

⁵⁴⁰ “*Bugünkü Konferans*”, **Yeni Şark**, 3 Teşrin-i evvel 1338/ 3 Ekim 1922.

⁵⁴¹ **Yeni Şark**, 4 Teşrin-i evvel 1338/ 4 Ekim 1922; “*Mudanya Konferansı*”, **Yeni Şark**, 5 Teşrin-i evvel 1338/ 5 Ekim 1922.

⁵⁴² “*Trakya’nın Tahliyesi*”, **Yeni Şark**, 3 Teşrin-i evvel 1338/ 3 Ekim 1922; “*Mudanya Konferansı*”, **Yeni Şark**, 5 Teşrin-i evvel 1338/ 5 Ekim 1922; **Türk İstiklâl Harbi II nci Cilt Batı Cephesi 6 ncı Kısım, 4 ncü Kitap İstiklâl Harbi’nin Son Safhası**, Genelkurmay Basımevi, Ankara 1995, s. 100-101; Eyyupoğlu, **Mudanya Mütarekesi**, s. 142-145.

⁵⁴³ “*Trakya’nın Tahliyesi*”, **Yeni Şark**, 3 Teşrin-i evvel 1338/ 3 Ekim 1922.

⁵⁴⁴ **Yeni Şark**, 11 Teşrin-i evvel 1338/ 11 Ekim 1922.

⁵⁴⁵ “*Mudanya Konferansı ve 23 Eylül Notası*”, **Yeni Şark**, 4 Teşrin-i evvel 1338/ 4 Ekim 1922.

⁵⁴⁶ “*Mudanya Generaller Konferansı Hakkında Havas Ajansının İkinci Tebliği*”, **Yeni Şark**, 4 Teşrin-i evvel 1338/ 4 Ekim 1922.

müttefik generallerinin oldukça nazik ve uzlaşmacı bir tavır takındıklarını belirten gazete İsmet Paşa'nın harpte olduğu gibi sulh meselesinde de başarılı olacağını belirtiyordu⁵⁴⁷. Gazete 5 Ekim tarihli sayısında Mudanya Konferansı'nın ilk oturumu hakkında detaylı bilgi veriyordu. Buna göre, ilk oturumun öğleden sonra saat üçte başlayıp akşam sekize kadar devam ettiği, müttefik temsilcileriyle İsmet Paşa ve Hamit Bey'in hazır bulunduğu anlaşılıyordu. İlk celsede İsmet Paşa ve General Harrington tarafından nutuklar verildi ve bu nutuklarda devletlerin 23 Eylül tarihli notasının kabul edildiği bildirildi. Daha sonra görüşmeler, Trakya'nın tahliyesi ve Türk mülki memurlarına ve jandarmasına verilmesi konularında oldu⁵⁴⁸. *The Orient News* gazetesinden alıntı yapan gazete, bu oturumda İsmet Paşa'nın Trakya'nın Türk idaresine verilir verilmez müttefik ordularının derhal Trakya'yı boşaltmaları gerektiği konusunda ısrarcı davrandığını yazıyordu⁵⁴⁹.

II- Konferansın İkinci Günü ve Görüşülen Konular (4 Ekim 1922)

Konferansın ikinci gününde de Trakya'nın teslim şartları ve Trakya sınırının neresi olacağı müzakere edildi. İkinci günde Yunan generallerinin müttefiklerle görüşmek ve konferans hakkında bilgi almak üzere Mudanya'ya geldikleri bildirildi. Nitekim gazete, 5 Ekim tarihli nüshasında konferansın ikinci oturumuna dair bazı açıklamalarda bulunuyordu. Buna göre, 4 Ekim sabahı Mudanya'ya gelen Yunan subayları⁵⁵⁰, İngiliz harp gemisinde müzakere ettiler ve Türk isteklerine itirazda bulundular. Gazete, bu itirazların barışa mani olamayacağını düşünüyordu. Yazının devamında, Türk murahhasları ile müttefik generalleri arasında yapılan ikinci görüşmede Ankara Hükümeti'nin Trakya'nın Yunanlılar tarafından tahliyesi ile Türk mülki memurlar ve jandarmasına verilmesinden sonra sulhun kararlaştırılması fikrine karşı müttefiklerin özellikle İngilizlerin, Trakya'nın tahliyesinden sonra müttefiklerin bölgeyi işgal etmesi fikrinin tartışıldığı belirtiliyordu. Yine müttefik ordusunun, Meriç'in doğu veya batı sahilinde kalması önemle görüşüldü⁵⁵¹. Müttefik devletler, bu görüşmede, Karaağaç'ın Edirne içerisinde olmadığı ve Meriç'in batısında kaldığını belirterek İsmet Paşa'nın Karaağaç'ın da Edirne'ye dâhil olduğu ve dolayısıyla oranın da Ankara

⁵⁴⁷ “İsmet Paşa ve Müttefikin Generalleri”, **Yeni Şark**, 4 Teşrin-i evvel 1338/ 4 Ekim 1922.

⁵⁴⁸ “Konferansın Salı Celsesine Dair”, **Yeni Şark**, 5 Teşrin-i evvel 1338/ 5 Ekim 1922.

⁵⁴⁹ “Mudanya Konferansı”, **Yeni Şark**, 5 Teşrin-i evvel 1338/ 5 Ekim 1922.

⁵⁵⁰ Mudanya'ya gelen Yunan heyetinin başında General Mazarakis ve Albay Sarıyannis bulunmaktaydı. **Türk İstiklâl Harbi II nci Cilt Batı Cephesi 6 ncı Kısım, 4 ncü Kitap İstiklâl Harbi'nin Son Safhası**, s. 108.

⁵⁵¹ “Mudanya'da Dünkü Celselere Dair Son Malumat”, **Yeni Şark**, 5 Teşrin-i Evvel 1338/ 5 Ekim 1922.

Hükümeti'ne verilmesi yönündeki teklifini kabul etmediler. İsmet Paşa, Mustafa Kemal Paşa'ya gönderdiği raporda, İngilizlerin Trakya'yı işgal ve idare etme eğilimde olduklarını bildiriyordu⁵⁵². Bu arada gazete, Ankara Hükümeti'nin müttefiklerin 23 Eylül tarihli notalarına resmi bir cevap verdiğini, bu cevapta sulh şartlarının kabul edildiğini ve sulh konferansının yapılması için Ankara Hükümeti'nin İzmir'i teklif ettiğini ifade ediyordu⁵⁵³.

III- Üçüncü Günü (5 Ekim 1922)

Konferansın üçüncü günü saat onda açıldı⁵⁵⁴. Trakya'nın tahliye şartları ve süresi ile Karaağaç meselesi yine görüşülen önemli konulardandı. İngilizler, Karaağaç'ın Türklere verilmesini yine kabul etmediler. Müttefiklerden İngilizler, Trakya'nın hemen tahliye edilmesi fikrine karşı çıkıyordu, İtalyanlar da hükümetlerinden böyle bir talimat almadıklarını belirtiyorlardı. Sadece Fransa adına General Charpy, Trakya'nın hemen boşaltılabileceğini kabul ediyordu. İngilizler, Trakya'daki azınlıkların haklarının koruma altına alınması ileri sürdülerse de İsmet Paşa bunun siyasi bir mesele olduğunu ve sözleşmeye dâhil edilemeyeceğini söyledi. İsmet Paşa, 5 Ekim tarihli toplantıyı ayrıntılı bir raporla Mustafa Kemal Paşa'ya iletti. Mustafa Kemal Paşa, verdiği cevapta Trakya'nın 30 gün içerisinde bütün müttefik ve Yunan kuvvetlerince boşaltılması gerektiğini bildiriyor, Yunanlıların Anadolu'dan götürdükleri silah ve mühimmat ile esir askerleri derhal iade etmelerinin lazım geldiğini söylüyordu⁵⁵⁵. İsmet Paşa, bu toplantıda müzakerelerde bir uzlaşma olmaması durumunda Türk ordusunun yeniden ileri harekâta başlayacağını ve kendisinin bu harekâtı durdurma yetkisinin de olmadığını bildirmişti Müttefiklerin ricası üzerine esasların konuşulması için bir sonraki toplantı saatine kadar süre istendi⁵⁵⁶. 5 Ekim tarihli toplantının fazla sürmediği anlaşılmaktadır. Nitekim gazete, dün konferansın kesintiye uğradığını, müttefik generallerinin İstanbul'a gittiklerini ve toplantının 6 Ekim'de saat iki buçukta toplanacağını ifade ediyordu⁵⁵⁷.

---

⁵⁵² **Türk İstiklâl Harbi II nci Cilt Batı Cephesi 6 ncı Kısım, 4 ncü Kitap İstiklâl Harbi'nin Son Safhası**, s. 108-109.

⁵⁵³ “Devletlerin 23 Eylül Notasına Ankara'nın Cevabı Geldi. Hükümet-i Milliyemiz Gelecek Konferansın İzmir'de İçtimasını Teklif Etmektedir”, **Yeni Şark**, 5 Teşrin-i evvel 1338/ 5 Ekim 1922.

⁵⁵⁴ Eyyupoğlu, **Mudanya Mütarekesi**, s. 165.

⁵⁵⁵ Türkgeldi, **Moudros ve Mudanya Mütarekeleri...**, s. 164-165.

⁵⁵⁶ Eyyupoğlu, **Mudanya Mütarekesi**, s. 175-176.

⁵⁵⁷ **Yeni Şark**, 6 Teşrin-i evvel 1338 / 6 Ekim 1922.

IV- Dördüncü Günü (6 Ekim 1922)

6 Ekim tarihli dördüncü toplantı, 5 Ekim’de kararlaştırıldığı üzere saat ikide toplanacaktı. Ancak toplanamadı. Çünkü *Iron Duke* adlı bir İngiliz harp gemisiyle İstanbul’a giden müttefik temsilcileri, henüz geri dönmemişlerdi. Müttefiklerin İstanbul’da hükümetleriyle ve komiserleriyle yaptıkları görüşmeler hala bitmemişti. Yeni Şark, bu sebeple, konferansın 6 Ekim akşamından önce toplanamayacağını söylüyordu⁵⁵⁸. Gazete, aynı gün bir İngiliz genel tebliğine yer veriyordu. Gazete, bu tebliğde, müttefik generallerinin İstanbul’a gitmelerinin amacının olağanüstü komiserleri ve hükümet-i metbuaları ile Trakya’nın ne zaman tahliye edileceği meselesini konuşmak olduğunu yazdığını belirtiyordu⁵⁵⁹. Konferansın kesintiye uğraması ve müttefiklerin konferansın saatini aksatması üzerine Yeni Şark, Türk ordusunun Misak-ı Milli’yi gerçekleştirmek için her zaman hazırda olduğunu belirtiyor ve şunları söylüyordu:

*“Ordularımız her tarafta muzaffer olmuşlardır. Biz hem maddeten hem manen her zamandan ziyade kuvvetliyiz. Önümüze dikilecek her mâniayı devirip gayemize doğru ilerleyeceğiz. Her halde Misak-ı Milli’nin bize tahmil ettiği vezâifin ifasını son raddeye kadar müdafaa edeceğiz. Her ne bahane olursa olsun bu vazifeyi bizden talep eden milletin arzusu bu merkezdedir. Ordularımız her tarafta muzaffer olmuşlardır ve biz hem madden hem manen her zamandan ziyade kuvvetliyiz. Önümüze dikilecek her manayı devirip gayemize doğru ilerleyeceğiz.”*⁵⁶⁰

Dördüncü toplantı, müttefik generalleri geldiğinde oldukça geç bir saatte açıldı. General Harrington, hükümetinden henüz talimat alamadığını, Lord Curzon’un Trakya meselesini halletmek için Paris’e gittiğini söyledi⁵⁶¹ ve konferansın bir sonraki güne ertelenmesini talep etti. General Mombelli⁵⁶² ile Charpy ise hükümetlerinden Türklerin Trakya’da Meriç ve Edirne (Karaağaç da dâhil) hattına kadar tahliye edilmesi talebini

⁵⁵⁸ “Fransa Fevkalade Komiserliğinin Tebliği”, **Yeni Şark**, 6 Teşrin-i evvel 1338/ 6 Ekim 1922; “Mudanya Konferansının Bugün İntizar Vaziyetinde Kalması Melhuzdur”, **Yeni Şark**, 6 Teşrin-i evvel 1338/6 Ekim 1922; **Yeni Şark**, 6 Teşrin-i evvel 1338 / 6 Ekim 1922.

⁵⁵⁹ “İngiliz Karargâh-ı Umumiyesi Tebliği”, **Yeni Şark**, 6 Teşrin-i evvel 1338/6 Ekim 1922.

⁵⁶⁰ “Misak-ı Milliye Sonuna Kadar Müdafaa Edeceğiz”, **Yeni Şark**, 6 Teşrin-i evvel 1338/6 Ekim 1922.

⁵⁶¹ “Fransa Fevkalade Komiserliğinin Bugünkü Tebliğ-i Resmisi”, **Yeni Şark**, 7 Teşrin-i evvel 1338/ 7 Ekim 1922. Gazete, Havas ajansından aldığı bilgi doğrultusunda, İngiltere adına Lord Curzon’un, Fransa adına Poincare’nin ve İtalya adına Mösyö Galli’nin Mudanya Konferansı ile ilgili kararlar hakkında 6 Ekim gece saat on birde Paris’te müzakerelere başladığını yazıyordu. “Gece On Birde İçtima”, **Yeni Şark**, 7 Teşrin-i evvel 1338/ 7 Ekim 1922; “Paris’te Son Vaziyet-i Konuşacaklar”, **Yeni Şark**, 7 Teşrin-i evvel 1338/ 7 Ekim 1922.

⁵⁶² “General Mombelli Fransa’nın Kabul Edildiğini Münaziünfih Nikat Hakkında Muvaffakatta Bulunacağını Hükümet-i Metbuası Namına Beyan Etmıştır”, **Yeni Şark**, 7 Teşrin-i evvel 1338/ 7 Ekim 1922.

kabul ettiklerini bildiren talimatlar aldılar ve İsmet Paşa'ya ilettiler. General Harrington ise uzlaşma, “İngiltere'nin kabulüne kalıyor” dedi ve herkes gülüşerek toplantı sıcak bir havaya büründü. Gazete ise bu oturumda Türk Heyetinin müttefiklerin Trakya'yı bir ay içerisinde tahliye etmeleri görüşünde ısrar ettiğinden konferansın çıkmaza girdiğini dile getiriyor, İngilizlerin 23 Eylül tarihli nota hükümlerinde ısrar ettiğini ifade ediyordu⁵⁶³.

İsmet Paşa, hatıralarında 6 Ekim günü Mustafa Kemal Paşa'dan iki talimat aldığını yazıyordu. İlk talimatta Yunanlıların derhal Trakya'yı tahliye etmeleri ve Meriç ve Edirne'nin batısına geçmeleri belirtiliyor, ikinci talimatta ise Trakya verilmezse 6-7 Ekim tarihinde Türk ordusunun İstanbul üzerine harekete geçmesi ve bunun müttefik generallerine bildirilmesi emrediliyordu. Bu talimatlar üzerine İsmet Paşa, generallere Mudanya Konferansı'nın kesilmesi ihtimalinden bahsetti ve I. ve II. Ordulara Kocaeli ve Çanakkale bölgesine hareket etmelerini emrettiğini bildirdi⁵⁶⁴. Bunun üzerine General Pelle, İsmet Paşa aracılığıyla Mustafa Kemal Paşa'ya gönderdiği telgrafta barış için hükümetinin aracılık edeceğini belirtti. Mustafa Kemal Paşa verdiği cevapta Fransa'nın aracılığını beklediğini söyledi. Aynı tarihte Franklin Bouillon da İsmet Paşa'ya bir telgraf göndererek Mudanya'ya gelene kadar uzlaşmalarda hiçbir değişiklik olmamasını rica etti. Bu sebeple Mustafa Kemal Paşa, İsmet Paşa'ya verdiği ileri harekât emrini erteledi⁵⁶⁵.

V- Beşinci Günü (7 Ekim 1922)

Beşinci toplantı, 6 Ekim'de Harrington'un teklifi ile kararlaştırıldığı üzere sabah saat sekizde açıldı⁵⁶⁶. General Harrington, Trakya'da TBMM'nin mezalim yapıldığına dair görüşü üzerine kırk tane köyün yakıldığı haberinin asılsız olduğunu söyledi. Yeni Şark, Mudanya Konferansı'nın bu toplantıda verilecek kararlar sonuçlanacağını ifade ediyordu⁵⁶⁷. Trakya'nın tahliyesi meselesi ile ilgili görüşmelere geçilince General Harrington, Lord Curzon'un Paris'te olmasından dolayı kendisiyle temas kuramadığını söyleyerek konferansın yine ertelenmesi teklifinde bulundu. Bu teklif kabul edilerek toplantı ertelendi⁵⁶⁸. Gazete, Mustafa Kemal Paşa'nın aynı gün TBMM'de verdiği önemli bir nutku sütunlarına taşıyordu. Aslında bu nutuk İngilizlerin konferansı çıkmaza sokma

⁵⁶³ “Mudanya İhtilafına Dair İngiltere'nin Nokta-ı Nazarı”, **Yeni Şark**, 7 Teşrin-i evvel 1338/ 7 Ekim 1922.

⁵⁶⁴ İnönü, **Hatıralar**, s. 307.

⁵⁶⁵ Selahattin Tansel, **Mondros'tan Mudanya'ya Kadar**, IV, Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, İstanbul 1991, s. 213-214.

⁵⁶⁶ “Mudanya 'da Bu Sabah Vaziyet Merkezde idi?”, **Yeni Şark**, 7 Teşrin-i evvel 1338/ 7 Ekim 1922.

⁵⁶⁷ “İngiliz Karargâh-ı Umumisinden”, **Yeni Şark**, 7 Teşrin-i evvel 1338/ 7 Ekim 1922.

⁵⁶⁸ İnönü, **Hatıralar**, s. 308; Tansel, **Mondros'tan Mudanya'ya Kadar**, IV, s. 214.

ve Trakya'yı tahliye etmeme isteklerine bir nevi cevap niteliğindedir. Mustafa Kemal Paşa meclis nutkunda aynen şöyle diyordu:

“Yolunda çalıştığımız ulvi ve mukaddes maksad-ı millinin umumi ve müşterek gayret ve ehemmiyetle elhamdülillah tahakkuk ediyor. Kral Kostantin'in memleketimizin en zengin ve mamur yerlerine denilen gözleri bugün yine kendi canı askerleri tarafından atıldığı mecliste kan ağlıyor. Cenab-ı Allah'ın adaletinin bu kadar vazih tecellisine hep beraber hamd ü sena edelim.

Önümüze dikilen bütün mevani yıkıp açtıktan sonra bugün artık Misak-ı Milli'nin çizdiği hudutlar dâhilinde mesut, müreffeh ve hür yaşamak için her ne lazımsa bunların hepsini istimal edeceğiz. Düşman elleriyle viran olmuş ve milletimiz tarafından her köşesini kurtarmak için seve seve can verilmiş ve çocuklarımızın kanıyla sulanmış olan yurdumuzun ufku artık sulhun tatlı güneşi gecikmeyecektir.”⁵⁶⁹

Gazete, 7 Ekim tarihinde Mudanya Konferansı'na bizzat katılmayıp konferansı takip eden Yunan Heyeti'nin Reisi General Mazarakis'in Atina Hükümeti'ne gönderdiği bir telgrafi paylaşıyordu. Gazete, Mazarakis'in Atina Hükümeti'ne Trakya'nın tahliyesini reddettiğini ve bu meselenin ancak daha sonra yapılacak bir sulh konferansında konuşulabileceğini söylediğini belirtiyordu⁵⁷⁰.

VI- Altıncı Gün (8 Ekim 1922)

8 Ekim'de herhangi bir toplantı yapılmadı⁵⁷¹. Konferans bir buhran devresine girdi. General Harrington'un hükümetinden beklediği talimat, gazetenin verdiği bilgiye göre henüz kendisine ulaşmamıştı. İngilizler, özellikle Türk ordularının İsmet Paşa'nın verdiği emirle bitaraf mıntıkaya girmesi ve hatta geçmesi İngilizlerin tepkisine neden oldu. Nitekim gazete de, Türk ordularının bitaraf mıntika olan İzmit'e girerek ihlalde bulunduğu hatta Şile'de ve Yarımca'da bitaraf bölgelerinde dahi Türk müfrezelerinin bulunduğu dile getiriliyordu⁵⁷².

⁵⁶⁹ “Başkumandanımızın Millet Meclisinde İrad Ettikleri Tarihi Nutuk”, **Yeni Şark**, 7 Teşrin-i evvel 1338/ 7 Ekim 1922.

⁵⁷⁰ “Mazarakis'in Hükümetine Gönderdiği Haberler”, **Yeni Şark**, 7 Teşrin-i evvel 1338/ 7 Ekim 1922.

⁵⁷¹ İnönü, **Hatıralar**, s. 308.

⁵⁷² “İngiliz Karargâh-ı Umumisinin Tebliği”, **Yeni Şark**, 8 Teşrin-i evvel 1338/ 8 Ekim 1922.

Bu arada Paris'te 6-7 Ekim tarihlerinde süren Paris müzakeratının sonuçlandığı anlaşılıyordu. Bu konuda gazete, 8 Ekim tarihli nüshasında, müttefik devletlerin şu kararları aldıklarını söylüyordu:

“1-Yunan askerinin derhal tahliyesi

2-Bu tahliyeden bir ay sonra Türk memurun mülkiyesi ve jandarması idareyi ele alacaklardır.

3-Sulhun akdinden sonra Türk ordusunun boğazları geçerek, uzman tamamıyla Türk hâkimiyetine avdet edecek olan Trakya'ya gitmesine müsaade olunacaktır.”⁵⁷³

Nitekim bu kararlar hemen Londra hükümeti tarafından onaylandı⁵⁷⁴. Bu kararlara göre, müttefikler, Trakya'yı Yunanlılardan teslim alacak⁵⁷⁵ ve bir ay sonra Türk jandarma ve müfrezelerine teslim edecekti. Gazete, bu haberi, Türk talepleriyle uygun görse de Türk heyeti, Trakya'nın doğrudan Türk jandarmalarına teslimini istiyordu ve özellikle İsmet Paşa, Trakya'nın bir hafta ya da on beş gün içerisinde bu tahliyenin gerçekleşmesi fikrindeydi⁵⁷⁶. General Harrington, İngiliz hükümetinden Trakya meselesine dair talimatı alır almaz müttefik generalleriyle 8 Ekim akşamı bir torpidoyla İstanbul'a gitti. Müttefik generalleri, İngiliz sefarethanesinde gönderilen talimat üzerinde tartıştı ve konuştu. İki saat süren bu müzakerenin ardından generaller bir torpidoyla yeniden Mudanya'ya hareket ettiler⁵⁷⁷.

VII- Yedinci Gün (9 Ekim 1922)

Konferans, 9 Ekim sabahı yeniden toplandı. İsmet Paşa, İtalyan ve Fransız delegeleriyle görüştü. Müttefik generaller, bu görüşmede İsmet Paşa'ya Çanakkale'deki Türk ve İngiliz ordularının birbirlerine çok yakın olduklarını ve ortamın gergin olduğunu söyleyerek General Harrington'un bu durumdan oldukça endişe duyduğunu ifade ettiler⁵⁷⁸. Gazeteden anlaşıldığına göre, General Harrington Mudanya'ya daha sonra

⁵⁷³ “Yunanistan Namına, Tahliye Hattı Meriç'in Garbinde 1914 Hududumuzun İadesine Rız Olmakta Bulunan Venizelos Bütün Trakya Rumlarını Yunanistan'a Götürecektir”, **Yeni Şark**, 8 Teşrin-i evvel 1338/ 8 Ekim 1921.

⁵⁷⁴ “İngiltere Hükümetinin de Kabulüyle Paris Mukarreratı Kesb-i Katiyyet Etmıştır”, **Yeni Şark**, 8 Teşrin-i evvel 1338/ 8 Ekim 1922.

⁵⁷⁵ Gazete, İtilaf devletlerinin Trakya'nın önce kendilerince işgalinin bölgede Türk ahalinin selameti için olduğunu söylediklerini yazıyordu. “Trakya'nın İşgali”, **Yeni Şark**, 9 Teşrin-i evvel 1338 / 9 Ekim 1922.

⁵⁷⁶ “Mudanya Müzakeratı Dün Ne Vaziyette İdi?”, **Yeni Şark**, 9 Teşrin-i evvel 1338 / 9 Ekim 1922.

⁵⁷⁷ “İngiliz Karargâhı Umumisinde Bugün Saat İkiye Aldığımız Malumat”, **Yeni Şark**, 9 Teşrin-i evvel 1338/ 9 Ekim 1922.

⁵⁷⁸ İnönü, **Hatıralar**, s. 308.

gelerek toplantıya katılmıştı. Harrington gazetesinin verdiği malumata göre, verdiği nutukta Doğu Trakya'nın kırk beş gün zarfında tahliye edilerek Türk idaresine verileceği, Edirne, Karaağaç ve istihkâmları ile beraber iade olunacağı ve sulhun imzasını müteakip müttefikin kıtaatının İstanbul'u tahliye edeceğini beyan ediyordu⁵⁷⁹. Harrington, müttefik generallerle hazırladığı ve bu maddeleri içeren yeni bir projeyi İsmet Paşa'nın onayına sundu⁵⁸⁰. İsmet Paşa ise Ankara'ya durumu bildireceğini, alacağı talimat üzerine hareket edebileceğini ve bu sebeple konferansın yarına ertelenmesini istedi⁵⁸¹.

VIII- Konferansın Son Günü: Mütareke'nin İmzalanması ve Metni (10-11 Ekim 1922)

Yeni Şark'a göre konferansın son oturumu 10 Ekim akşamı saat beşte başlayacaktı⁵⁸². Ancak oturum, akşam saat altıda açıldı⁵⁸³. Gazeteye göre, müttefikler, bu oturumda İsmet Paşa'dan kesin bir cevap beklemekteydi. General Harrington'un ise dün gece saat bir de İstanbul'a gittiği fakat son oturuma katılmak için Mudanya'da hazır bulunacağı belirtiliyordu⁵⁸⁴. Konferansın son oturumu başladıktan sonra İstanbul'un oldukça yoğun bir gün geçirdiği anlaşılmaktadır. Gazete, İstanbul'daki o vaziyeti şu satırlarla anlatıyordu:

*“Dün İstanbul pek heyecanlı bir gün geçirmiştir. Evvelki gün müttefikin tarafından tevdi olunan protokol projesine İsmet Paşa tarafından ancak dün akşamüzeri saat beşte cevap verilmesi mukarrer olduğu ve hatta müşarünileyh Ankara'dan verilmesi lazım gelen talimat tehhür ettiği takdirde cevabın bu sabaha tehhür etmesi bile melhuz bulunduğu halde akşama doğru herkes birbirinden haber sormaya başlamış, payitahtın telefonları gece yarısına kadar hiç durmaksızın çınlamıştır.”*⁵⁸⁵

Gerçekten de İstanbul telefonlarının susmadığı o gün Mudanya'da oldukça hararetli bir oturum gerçekleşti. Ancak neticede İsmet Paşa, Trakya'nın on beş gün

⁵⁷⁹ “General Harrington Tarafından Mudanya Konferansının 9 Teşrin-i evvel Tarihli Celsesinde İrad Olunan Nutuk”, **Yeni Şark**, 10 Teşrin-i evvel 1338/ 10 Ekim 1922.

⁵⁸⁰ “Mudanya Konferansının Dünkü Safhasına Nazaran Bugünkü Vaziyeti Nedir?”, **Yeni Şark**, 10 Teşrin-i evvel 1338 / 10 Ekim 1922.

⁵⁸¹ İnönü, **Hatıralar**, s. 309-310.

⁵⁸² “Mudanya Konferansının Dünkü Safhasına Nazaran Bugünkü Vaziyeti Nedir?”, **Yeni Şark**, 10 Teşrin-i evvel 1338 / 10 Ekim 1922.

⁵⁸³ Eyyupoğlu, **Mudanya Mütarekesi**, s. 230.

⁵⁸⁴ “Mudanya Konferansının Dünkü Safhasına Nazaran Bugünkü Vaziyeti Nedir?”, **Yeni Şark**, 10 Teşrin-i evvel 1338 / 10 Ekim 1922.

⁵⁸⁵ “Mudanya Mukavelenamesi Bu Sabah Saat Altı da İmza Edildi”, **Yeni Şark**, 11 Teşrin-i evvel 1338/ 11 Ekim 1922.

içerisinde tahliye edilmesi, bütün Trakya'nın tesliminin otuz günde tamamlanması, Karaağaç'ın da işgali, Trakya'ya geçecek Türk jandarma kuvvetinin sekiz bin olması, Çanakkale ve İstanbul mıntıklarında bulunan her iki taraf ordularının da buldukları yerde kalması gibi şartları müttefik generallerine kabul ettirdi⁵⁸⁶. Gazete, gece saat on birde Mudanya'dan ilk telgrafın geldiğini ve Türk murahhaslarının mukavele projesini kabul ettiklerini bildiriyordu⁵⁸⁷. Gazete, haberin devamında gecenin, boğazlar civarında bulunan milli kıtaat ile müttefikin kıtaatı arasında hattın tayini ve sulha kadar Trakya'ya geçecek olan jandarma miktarını tespit etmekle geçtiğini yazıyor, Yunanlıların ise bunun siyasi bir mesele olduğunu iddia ederek metni imzalamadıklarını belirterek mütareke metninin sabah saat altıda imza edildiğini dile getiriyordu⁵⁸⁸.

Gazete, 11 Ekim tarihli sayısında ise “*Mudanya Mukavele-i Askeriye Sureti*” metnini şu şekilde paylaşıyordu:

1-Bu mukavelenin meriyyete girdiği tarihten itibaren Türk ve Yunan kuvvetleri arasında muhasamat münkati olacaktır.

2-Bu mukavelenin meriyyete girmesini müteakip arkasına Yunan kuvvetlerinin çekilmesi lazım gelen hat adalar denizinde mansıbından Bulgar hududuna karşı Meriç nehrinin sol sahilidir.

3-Sulhün akdine kadar vukuu muhtemel olan ihtilata meydan vermemek için (Karaağaç dahi dâhil olduğu halde) Meriç'in sağ sahili müttefikin tarafından tayin edilecek nikat ve mevakiye yerleşecek olan müttefikin kıtaatı tarafından işgal edilecektir.

4-Demiryolunun, Cisir-i Mustafa Paşa'dan Kuleliburgaz'da kadar Meriç nehri sağ sahili boyunca imtida eden kısmı tahtı nazarında bulundurulacaktır. (Hususi bir mukavelename ile tanzim edilecek olan) bu nezaret, Edirne havalisi ile muvasalatı temin eden bu kısımdaki demiryolunda serbest bir surette amed- ü şüdü idame ettirmek üzere, bir İtilaf devletinin birer murahhası, bir Türkiye Büyük Millet Meclisi murahhası ve bir de Yunan murahhasından mürekkep askeri ve muhtelit bir komisyon tarafından icra edilecektir.

---

⁵⁸⁶ İnönü, **Hatıralar**, s. 310.

⁵⁸⁷ “*Mudanya Mukavelenamesi Bu Sabah Saat Altı da İmza Edildi*”, **Yeni Şark**, 11 Teşrin-i evvel 1338/ 11 Ekim 1922.

⁵⁸⁸ “*Mudanya Mukavelenamesi Bu Sabah Saat Altı da İmza Edildi*”, **Yeni Şark**, 11 Teşrin-i evvel 1338/ 11 Ekim 1922.

5-Şark-i Trakya'nın Yunan kıtaatı tarafından tahliyesi işbu mukavelenin mevki meriyyete vazından itibaren başlayacaktır. Emr-i tahliye, bin-nefs kıtaata, tesisat ve teşkilat askeriye ile muhtelif vesaiti nakliyelerine levazım-ı harbiye mevcuduna, mühimmata ve erzak depolarına şamil bulunacaktır.

İşbu emr-i tahliye takriben 10 gün zarfında icra edilecektir.

6-Yunan jandarması dahi dahil olduğu halde Yunan makamat-ı mülkiyesi mümkün olduğu kadar bir ay evvel çekilmiş olacaktıdır.

Yunan makamat-ı menatik-ı idariyeden birer birer çekildikçe, idare-i milliyeye itilaf makamatına devredilecek ve işbu makamata dahi idare-i milliyeyi, imkan nisbetinde aynı günde Türk makamatına devredeceklerdir. Trakya havalisinin heyet-i umumiyesi için işbu devr muamelesi, Yunan kıtaatının tahliyesi hitam bulduktan azami otuz gün sonra hitam bulmuş olacaktır.

7-Hududu ve demiryolunun nezaretine tamamı tamamına kafi gelecek miktarda bulunacak olan Türkiye Büyük Millet Meclisi hükümeti jandarması, Türkiye Büyük Millet Meclisi memurin-i mülkiyesine refakat edecektir. Bu kuvvetlerin mevcudu cemen(zabitan dahi dâhil olduğu halde) 8000'i tecavüz etmeyecektir.

8-Yunan kıtaatının geri çekilmesi ve idare-i mülkiyenin devir muamelesi, başlıca merakizde birleştirilecek olan beynelmüttefikin heyetlerin taht-ı idaresinde icra edilecektir.

İşbu heyetlerin vazifesi, salifüzzikr çekilme ve devr muamelelerini teshil zımında tavassuttan ibarettir. Heyetler her guna itisafata mani olmaya çalışacaklardır.

9-Bu heyetlerden maada itilaf kuvvetleri Trakya'yı işgal edeceklerdir. Takriben 7 taburdan mürekkebe olan bu kuvvetler asayişini temin edecekler salifüzzikr beynel müttefikin heyetlere müzaherette bulunacaklardır.

10-Müttefikin heyet ve kuvvetlerinin çekilmesi, Yunan kıtaatının hitam tahliyesinden otuz gün sonra vuku bulacaktır.

İşbu çekilme keyfiyeti, asayiş ile gayri Türk anasının temin muhafaza ve himayesi zannında ittihaz edilen tedabir düvel-i itilafiyeye tarafından müttefikane kâfi görüldüğü takdirde daha yakın bir zamanda vuku bulabilecektir. O suretteki, bir muntaka-i idariyede Türkiye Büyük Millet Meclisi hükümeti jandarma ve idare-i mülkiyesinin muntazaman ifa

vazife ettiği takdirde beynelmüttefikin heyetler ve kuvvetler mezkûr muntika-i idariyeyi 30 günlük mühletin hitamından evvel tahliye edeceklerdir.

11-Asya'da, Büyük Millet Meclisi hükümeti askeri hudud atıye de tevakkuf edecek ve mezkûr hatlar sulh konferansının inikadiye kadar ve devamı esnasında tecavüz edilmeyecektir:

Çanakkale muntikasında:

Anadolu sahilinden tahminen on beş kilo metre mesafede bir hat ki cenubunda Kum burnundan başlayarak şimalde (Lapsekinin Şimalinde kain) Buz buruna müntehi olacaktır.

İzmit şibh-i ceziresinde:

İzmit körfezi sahilinde (Darıca)'dan başlayıp (Gebze)'den geçerek Karadeniz sahilinde (Şile)'ye müntehi olan bir taht-ı işgalinde kalacaktır. (Darıca)'dan (Şile)'ye giden yol müttefikin B. M. M. hükümeti askeri tarafından müştereken istimali olunabilecektir.

Balada mezkûr hatlar müttefikinden her birine mensup zabitan ile B.M.M. hükümeti zabitanından mürekkep komisyonlar tarafından tespit edeceklerdir.

Hükümet-ı müttefika ile Türkiye B.M.M. hükümeti her türlü hadisata mahal vermemek için lazım gelen tedbirleri ittihaz etmekle beraber berveçh-i ati muntikalarda askerlerinin miktarını tezyid etmemeye ve istihakamat veyahut askeri istihzarat yapmamağı taahhüt ederler.

Çanakkale muntikasında: Çanakkale'den itibaren Bozburn.. hattının şarkta on kilometre mesafeye kadar.

İzmit şibh-i ceziresinde: Karadeniz Boğazından itibaren (Darıca- Şile) hattının şarkından kırk kilometre bir mesafeye kadar.

Türkiye B.M.M. hükümeti Bozburun ile Karaburun (Karabiga'nın Şimalinde) de dâhil olduğu halde bu hatta on beş kilometre mesafe dâhilinde top vaz etmeyi taahhüt eder.

12- Müttefikin askeri şimdi buldukları mahaller de ikamet edeceklerdir. Türkiye B.M.M. hükümeti sulh konferansının neticesine kadar mezkûr mahallerin vaziyetine riayet etmeği taahhüt eder. Mahal-i mezkure şunlardır:

İstanbul şibh-i ceziresi:

Karadeniz (Podima) nın şimal garbinde yedi kilometre mesafede bir noktadan başlayan İstranca, Kış Dağı, Sinekli, Karaşan, Çiflik, Kadıköy, Yenice, Fladina, Çiftlik, Kalikratya, (Bütün bu mahaller dahil olmak üzere) hattı.

Gelibolu şibh-i ceziresinde:

Baklaburnu (Saros Burnu) – Bolayir- Suğuk (Suğluk) suyu mansıbı hattının (Bu mahallerde dâhil olduğu halde) cenubundaki kısım.

13- Türkiye B.M.M. hükümeti muahedesinin tasdikine kadar Şarki Trakya'ya asker nakletmeyi veyahut mezkûr kıta da seferberlik yapmamayı ve asker bulundurmaması taahhüd eder.

14- Bu mukavele tarih-i imzasından yani 14 Teşrin-i evvel 1922 nıfsulleylden itibaren üç gün sonra meri olacaktır.

Fransızca olarak Mudanya 'da tanzim edilmiştir. 11 Teşrin-i evvel 1922.”⁵⁸⁹

Böylece Mudanya Mütarekesi ile Batı Cephesi, fiili olarak sona ermiş oluyor, Anadolu'da Mustafa Kemal Paşa öncülüğünde başlayan askeri başarı, siyasi bir başarıyla taçlandırılmış oluyordu.

---

⁵⁸⁹ “Bu Sabah Mudanya'da Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükümeti İle Düvel-i Müttefika ve Yunanistan Arasında İmzalanan Mukavele-i Askeriye Sureti”, **Yeni Şark**, 11 Teşrin-i evvel 1338/ 11 Ekim 1922.

SONUÇ

Milli Mücadele dönemi basını içinde hakkında oldukça az bilgiye sahip olunan gazetelerden biri de Yeni Şark'tır. Rauf Ahmet (Hotinli) Bey tarafından 1921-1923 tarihleri arasında İstanbul'da çıkarılan Yeni Şark, iki yıllık kısa ömrüne rağmen Milli Mücadele'nin en hararetli döneminde geniş yazar kadrosuyla halkı bilinçlendirme konusunda son derece önemli bir rol oynamıştır. Yeni Şark, Türk milletini sadece Milli Mücadele'den haberdar etmemiş, üstelik sosyal, sağlık, kadın hakları, eğitim, hukuk, ekonomi, edebiyat, tarih gibi konularda da Türk insanını aydınlatma çabası içerisinde olmuştur. Gazete, memleketi ilgilendiren siyasi ve askeri gelişmelere daha çok yer vermiştir. Çıktığı tarih itibariyle Sakarya Savaşından Lozan Konferansının ilk safhasına kadarki bütün olaylar gazetede ayrıntılı bir şekilde işlenmiştir. Milli Mücadele döneminde cephele, Ankara Hükümeti'nin bütün ilişkileri, İstanbul Hükümeti ve padişahın müttefik devletler ve Ankara Hükümetiyle olan ilişkileri, Yunan işgalleri, Yunanistan'ın dâhili vaziyeti ve müttefik devletlerle olan ilişkileri, Türk-Yunan ihtilafı ve Batı Cephesi'ndeki siyasi ve askeri gelişmeler, Yunanistan'ın barış teşebbüsleri, İngiltere, Fransa ve İtalya gibi devletlerin Ankara ve Atina hükümetlerine mütareke teklifleri, Ankara Hükümeti'nin Büyük Taarruz hareketi, Anadolu'nun Yunan işgalinden kurtulması, Mudanya Konferansı ve sonucunda imzalanan Mudanya Mütarekesi, Lozan Konferansı'nın başlaması ve ilk safhası gazetede çoğunlukla yer alan haberler arasındadır.

Yeni Şark, ilk sayısından itibaren olaylara Ankara Hükümeti tarafından bakmış, Türk Milli Mücadele'sinin haklılığını göstermeye çalışmış ve Türk milleti nazarında Milli Mücadele'nin sözcülüğünü yapmaya çalışmıştır. Nitekim özellikle gazetenin sahibi ve başmuharriri Rauf Ahmet Bey, gazetenin ilk sayısından son sayısına kadar her nüshada kaleme aldığı köşe yazılarında Milli Mücadele'yi övmüş ve desteklemiştir. Gazete bilhassa Batı Cephesi ile ilgili siyasi ve askeri gelişmelere daha çok odaklanmış ve sayfalarında daha çok yer ayırmıştır. Gazete özellikle Sakarya Savaşı'ndan sonra Yunanlıların telaşa kapıldıklarını ve Yunan siyasilerinin Avrupa'da kapı kapı gezip Türklere karşı yardım talep ettiklerini açık bir şekilde dile getirmiştir. Anadolu'nun gerçek sahibinin Türkler olduğunu ve Ankara Hükümeti'nin Yunanlıların Anadolu'yu tahliye etmeden herhangi bir barışa razı olmayacakları şeklindeki görüşünün ne kadar haklı olduğunu belirtmiştir. Gazetenin önemli bir özelliği de Yunan ve Avrupa basınından sıkça alıntılar yapmasıdır. Gazete Atina, Londra, Roma ve Paris gibi önemli başkentlerde çıkan gazeteleri de takip etmiş ve bu sayede onların Milli Mücadele hakkındaki

düşünceleri ve yaşanan gelişmelere bakışlarını Türk insanına yansıtmaya çalışmıştır. Yeni Şark sadece Avrupa değil Anadolu basınını da büyük bir titizlikle takip etmiş ve özellikle Anadolu ve İzmir'deki muhabirleri aracılığıyla olayların yaşandığı yerlerden bizzat haberler yapmıştır. Gazetenin muhabirleri Yunan ordusundan kaçan askerlerle mülakat yapmış ve Yunan ordusundaki bozulmanın ve dağılmanın sebeplerini olayın içerisindeki kişilerden öğrenmiştir. Bu sayede okuyucularına gerçek bilgiler sunma gayretinde olmuştur.

Gazete, Sakarya Savaşı sonrasında Mudanya Mütarekesi sonuna kadar yaşanan gelişmeleri bütün canlılığıyla ortaya koymuştur. Özellikle Yunanlılarla yaşanan barış sürecinde Ankara Hükümeti'nin yanında olarak Mustafa Kemal Paşa öncülüğünde başlayan milli hareketin savunucusu olmuştur. Gazete Yunanlıların Batı Anadolu'da yaptığı yağma ve mezalimlere de yer ayırmıştır. Ankara Hükümeti'nin barış ve mütareke istediğinden fakat tek şartının Yunanlıların Doğu Trakya ve Batı Anadolu'yu tahliye etmeleri olduğunu ifade etmiştir. Ankara Hükümeti'nin bu şartı yüzünden gerek Yunanistan'ın gerekse müttefik devletlerin barışa yanaşmadıkları ve Mustafa Kemal Paşa'nın Büyük Taarruz'u başlatmak zorunda kaldığını söylemiştir. Büyük Taarruz sırasında yaşanan gelişmeleri özellikle 9 Eylül İzmir ve 11 Eylül Bursa'nın kurtuluşunu büyük bir sevinçle karşılamış ve gazete sütunlarında üç sene önce yaşanan acı olayların yerini şimdi güzel günlere bıraktığı beyan edilmiştir. Büyük Taarruzla birlikte Yunanistan'a ve müttefik devletlerin emellerine büyük bir darbe indirdiği görüşünde olan Yeni Şark, zaferin sebebinin Mustafa Kemal Paşa'nın kararlılığında ve Yunanistan'ın içinde bulunduğu siyasi ve ekonomik buhranın olduğunun önemle altını çizmiştir. Büyük Taarruz esnasında bile geri çekilen Yunan ordusunun çekilme esnasında geçtikleri köylerde yaptıkları yağma ve mezalime de yer vermiştir. Türk başarısı karşısında Yunan Hükümeti ve akabinde Fransa'nın arabuluculuğuyla mütareke görüşmelerinin başladığı ve mütareke yerinin Mudanya olarak belirlendiği belirtilmiştir. Konferans sürecini gün gün sütunlarına taşıyan Yeni Şark, konferansta İsmet Paşa'nın nezdinde Ankara Hükümeti'nin Misak-ı Milliden taviz vermediğini ve Doğu Trakya ile Batı Anadolu'dan Yunanlıların çekilmelerini müttefiklere kabul ettirdiğini önemle ifade etmiştir. 11 Ekim 1922 tarihli Mudanya Mütarekesi'nin imzalanmasını ise Türk milletine büyük bir sevinçle duyurmuştur.

EKLER

BELGELER

BELGELER LİSTESİ

B.1: Yeni Şark Gazetesi'nin 10 Teşrin-i evvel 1337/10 Ekim 1921 Tarihli Nüshası

B.2: 26 Ağustos Tarihli Büyük Taarruzu Gösteren Bir Haber

B.3: Yeni Şark'ta Mustafa Kemal Paşa'nın Türk Ordusuna Beyannamesi: Hedefiniz Akdeniz'dir: İleri!

B.4: Yeni Şark'ın Bir Nüshasında Milli Mücadele İleri Gelenleri

B.5: Yeni Şark'ın 9 Eylül 1338/9 Eylül 1922 Tarihli Nüshasında İzmir'in Alınması Haberi

B.6: Yeni Şark'ta Anadolu'nun Askeri Vaziyetini Bildiren Bir Haber

B.7: Yeni Şark'ın 4 Teşrin-i evvel/Ekim 1921 Tarihli Bir Haberi

B.1: Yeni Şark Gazetesi'nin 10 Teşrin-i evvel 1337/10 Ekim 1921 Tarihi

Nüşası

B.3: Yeni Şark'ta Mustafa Kemal Paşa'nın Türk Ordusuna Beyannamesi:

Hedefiniz Akdeniz'dir: İleri!

B.4: Yeni Şark'ın Bir Nüshasında Milli Mücadele İleri Gelenleri

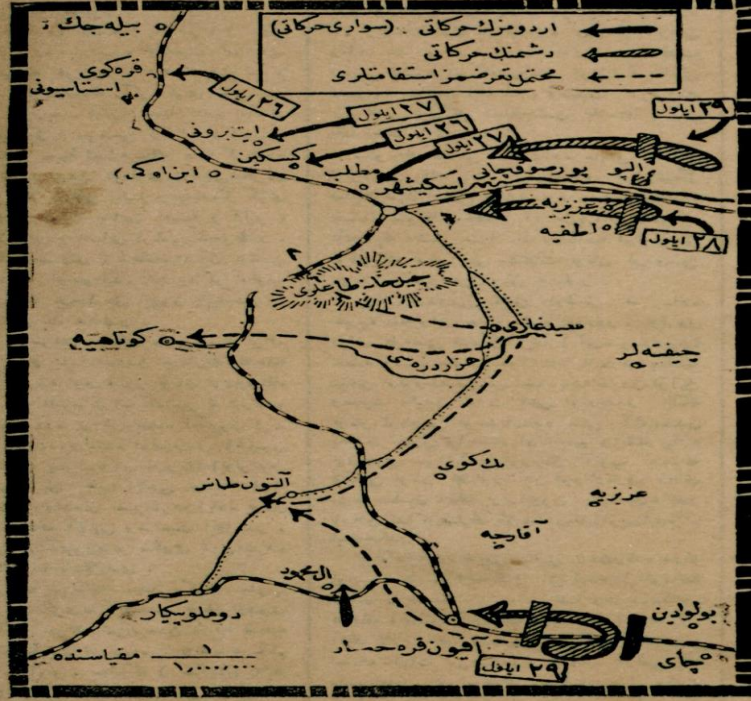

B.5: Yeni Şark'ın 9 Eylül 1338/9 Eylül 1922 Tarihli Nüshasında İzmir'in Alınması Haberi

آناطولیده وضعیت حاضره عسکریه یونان اردوسی اشتعاله مساعد بریغین در

وضیت حاضره صراحتاً معلومیدر ۴. اسکی شهر شرقده، سیدغازی ده
یکیدن یکیه تاسار و بعض محاربه لر

۱۰ غوزده باشلایان یونان تهرشی ایلول ابتدالرتده سفاریده قریبلدی . ایلولدن اعتباراً
مقابل تهرض باشلاش اییدی . اردوسنک یونانیلری تعقیب ایکی هفته سوروش و دشمن اسکی شهر
شرقده احضار ایله دیک موانعه بر اشمعدی . اردوسنک بومواقع مستضره قارشینده وضعیتک
تعینی ایچون برقاچ کون نسی سکون ایله کیدی . فقط سوک تبلیغ و سهیلرین بولسی سکونک
ختامه ایرمک اوزره اوله نسی غنی تولید ایله جک ماهینده در . . یکی شرق ایله کشسته
بوسم وضیت حربیه قارلری نازرتده توضیح ایچون کزده رجاء مسکریه مندن بر ذامه مراجعت
ایچن و آئیده کی مطالعه کی آلمعدر :

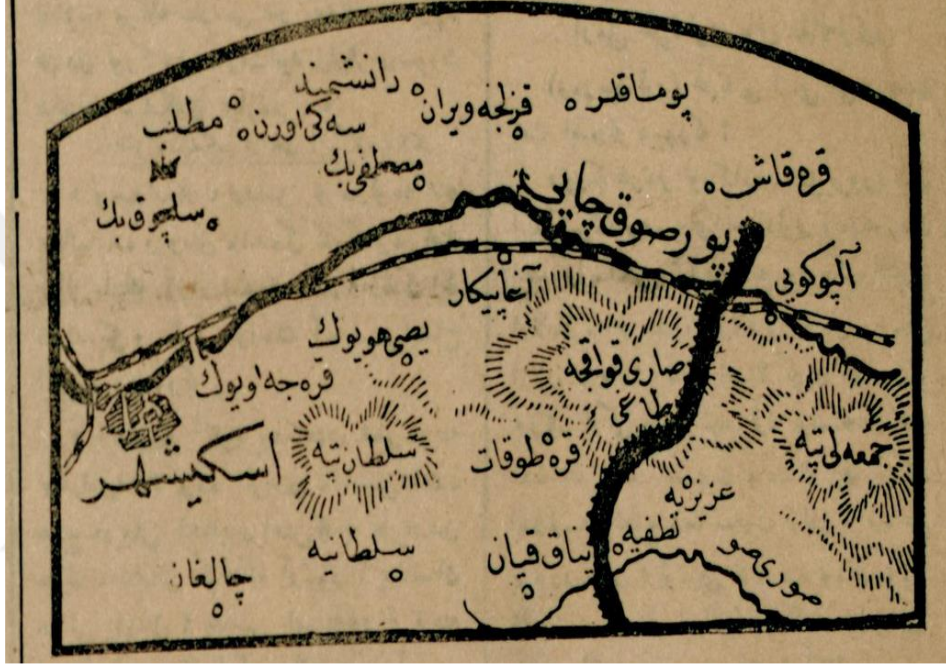
۱۸ ایلول ناریخی تبلیغ و . . . . .
صاغ حاجزده دشمنه قاس اوله یندن بحث
ایلدیکنه و . . . . .
بوله یفته کوره (یا یلاس) ک اردوسی یونان
تبلیغه ذکر ایلدی و . . . . .
ایلدیکنن اغلب احتیاج مواضع اصلیه . . . . .
چکیلکله موق اوله دی . . . . .
مجبورینده قالدی . . . . .
زیرا ۲۱ ایلول ناریخی تبلیغ رسیمز یکیدن
تاس حاصل ایلدیکنی سیه بریور واسکی شهر
شرقده کی مواضعه قدر تعقیب اولان دشمنک
بومواضع ایله یئینده ترک ایله یکی دمدارک
هریه طوغری رجته ایچار ایلدیکنن بحث
ایلدوردی . . . . .
قول اردوسنک دشمنک خطرط مواسله سی
اوزنده کورتر دیک مستقا فعالیت یونان باش
قومانداننی دها کزیده طوعلائیله ایچار ایچن
ایدی . . . . .
ایهته و خصوصه دربان اوله یچنی مطالعاته

آناطول حربیکه اوج آیه قریب بر زماندن
بری خلیانلره تعقیب ایلدیکنن سوک صفحه سی
مسمود نتایج ایله ختام بولق اوزره در . . . . .
اونندن ایلولک ارنه قدر سورن یونان تهرضاتی
آرتق تاریخه قاریشمش و آئی به عاقلانلر شاعری
شبهه و اندیشه به دوشوره جله بر یونان تهرض
اردوسی قلاشمش ، سفاریده ترکه کورتر دیک
عزم و قهرمانلق یونانلینک افسانوی آمال استیلا .
جویانه سی نئندن سارمعدر . . . . .
بیوک اندیشه لره تعقیب ایلدیکنن سوک صفحه
حرکاتی عسکری مطالعات ایله بر لکنه بر ایکی
مقاله حالنده یازره قاریشمش . . . . .
فقط بوند اول هر کسک سیرسز لره تکله دیک
وضیت حاضره مسکریه حقنده کی حکمیزی
موضوع بحث ایچک ، افکار عمومی سزی تئور
نقطه نظر نندن فائده لی اوله چندر . . . . .
وضیت حاضره صراحتاً معلومیدر ؟
طوغری و شمیلرین وضوح ایله میدانه
جیه زان تبلیغ و سهیلر دره کور تبلیغ و سهیلرین
و کرک یونان تبلیغ لریک یکدیگر به مقایسه نندن
حققی آکلانه چالیشیق ایجاب ایلدیور . . . . .
سوک کورلده تبلیغات منبوره وضیت . . . . .
صراحت و برمک شوپله طروسون ، بالعکس
اغلاق و . . . . .

B.6: Yeni Şark'ta Anadolu'nun Askeri Vaziyetini Bildiren Bir Haber

اردوز اسكيشهر ك ۲۵ ، آفيون قره حصارك ۱۱ كيلومترو يقينده در

يارس ۲، (بو) — يارس مطبوغاني شريفه مسنده سنه ۱۳۴۰ هجرت بجهت ابره رك ، قيشك دلو انه دمو سيمك
شترنه ر غما نور كلرك مقابل نعر ضلعيه كمال عزم و دنا ندره در ام ابره بگلر بني بازه مقدره در لر .

B.7: Yeni Şark'ın 4 Ekim 1921 Tarihli Bir Haberi : “Ordumuz Eskişehir’in 25, Afyonkarahisar’ın 11 Kilometre Yakınındadır”

FOTOĞRAFLAR

F.1: Büyük Millet Meclisi Reisi ve Başkumandan Gazi Mustafa Kemal Paşa

F.2: Rauf Ahmet (Hotinli) Bey

F.3: Afyonkarahisar Melhame-i Kübra'sında Türk Ordusunun Düşmana Süngü Hücumu

F.4: Türk Ordusunun Taarruza Başladığını Gösteren Resim

F.5: Mustafa Kemal Paşa ve Erkânı

F.6: Erkan-ı Harbiye-i Umumiye Reisi Fevzi Paşa

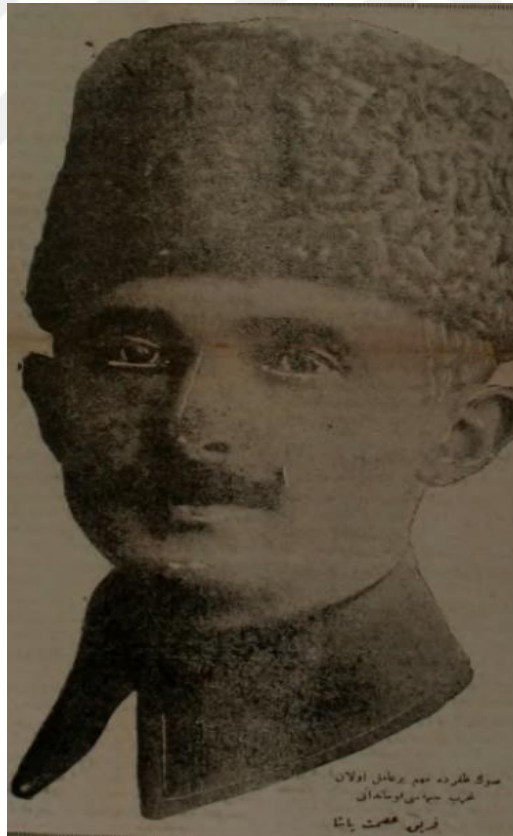
F.7: Ankara Hükümeti Dâhiliye Vekili Fethi Bey

F.8: Ankara'nın Paris Mümessili Ferit Bey

F.9: Heyet-i Vekile Reisi Rauf Bey

F.10: Garp Cephesi Kumandanı Ferik İsmet Paşa

F. 11: Nurettin Paşa

F. 12: Sadrazam Tevfik Paşa

F. 13: Kocaeli Mıntıkası Grup Kumandanı Miralay Halit Bey

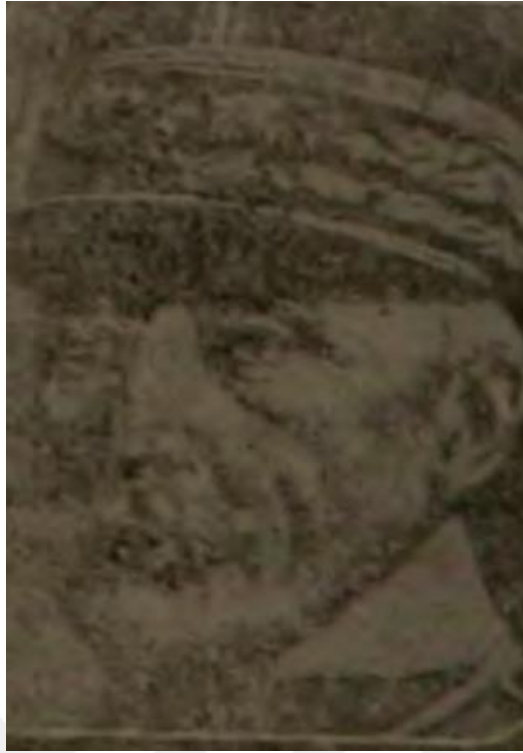
F. 14: Lloyd George

F. 15: Yunan Hariciye Nazırı Baltacıoğlu

F. 16: Müttefik İşgal Komutanı General Harrington

F. 17: General Pelle

F. 18: General Townshend

F. 19: Atina Hükümeti Reisi Gunaris

F. 20: İzmir Komiseri İstiryadis

F. 21: Atina'da Savaş Taraftarı Stratos

F. 22: Yunan Kumandanı General Polymenakos

F. 23: Mösyo Franklin Boullion

F. 24: Fransız Yazar ve Türk Dostu Claude Farrere

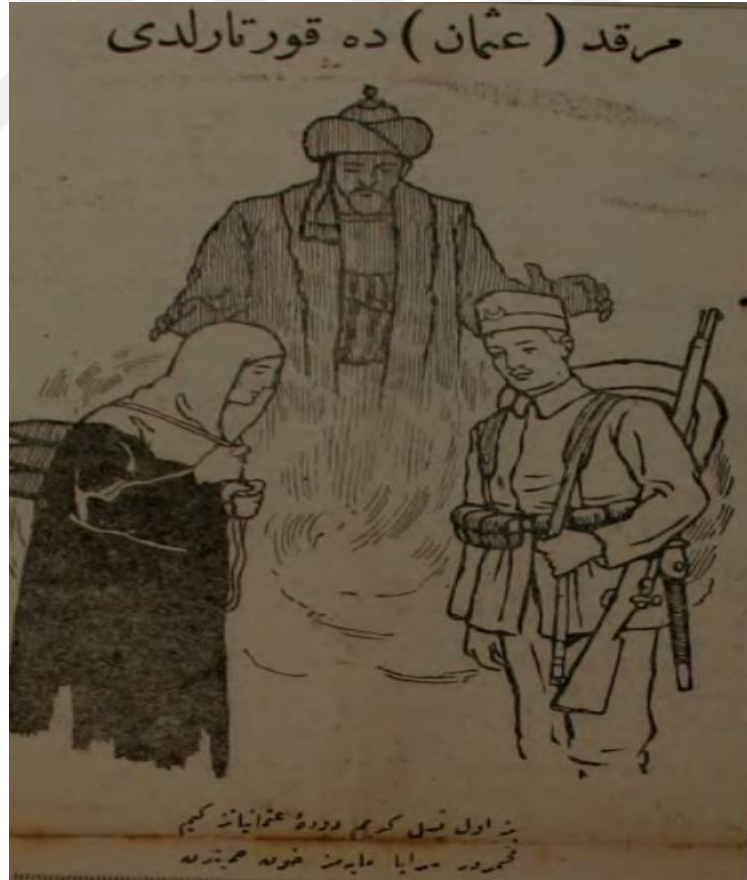
F. 25: İtalyan Mümessillerinden Schanzer

F. 26: İtalyan Mümessillerinden Kont Sforza

F. 27: Esir Edilen Yunan Askerleri

F. 28: Bursa'nın Kurtuluşu Üzerine

F. 29: Bursa'nın alınması

F. 30: İzmir'in İşgalinde Üç Şehit

F. 31: İzmir'in Kurtuluşu Üzerine Sultan Ahmet Camii